

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05330

HUMORISTISCHE
ERTSEHLUNGEN

A. D. Oguz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Proprietor, William Kosen
124 Woodbine St.
Providence, R. I.

הזמאריסמישע ערצעהלונגען

— פון —

א. ד. אגוז.

- I. די בראנזווילער אידענע.
- II. מיני, די פעלער-האנד.
- III. די שלעכטע שנור.
- IV. שפרינצע די לענדליידי.

היברו פאבלישינג קאמפאני

85-83 קאנאל סטריט, ניו יארק.

1911.

Gold ... ages 1, 25

Gemini Nations Alliance Page 42

Golden Ages 42,

Temple Beth Shalom 21.

South Prov. Golden Ages 21

די בראַנזווילער אידענע

פארױארט

די גרינע באַבע שטעלט פאַר א טיפ פון אן אלטע, קליין־שטער־טעלדיגע פרוי, וועלכע איז געוואָרען אן אלמנה און איז געקומען קיין אמעריקא דערציהען איהר ביסעל יאָהרען ביי א טאָכטער. זי איז א גוטמוטהיגע אידענע, די אלטישקע. זי שרייט ניט, זי בייזערט זיך ניט, זי שילט ניט, אָבוואָהל נאָנץ אמעריקא בכלל און די פיהרונגען פון איהר טאָכטער, איידים און אייניקלאַך בפרט געפעלען איהר ניט אין פיעלע פרטים. זי איז ניט פון די קאפּרוזנע וואָס ווילען איבערמאַ־כען די וועלט און זי פאָדערט ניט שטרענג, אז אימיצער זאָל זיך פיהרען לויט איהרע אנזיכטען.

זי קוקט אויף אמעריקא מיט קריטישע בליקען. זי רעדט אויס איהר האַרץ פאַר א שכנה, א גוטען פריינד און ווארפט אמאָל אריין א ברעקעלע רכילות, ווי א אידענע, אָבער אלץ גוטמוטהיג, בנעימות, ניט אזוי ווי אנדערע וואָס זיינען מרעיש עולם, און זיי זיינען מיט עפעס ניט צופריעדען.

זי האָט א שאַרפען בליק, די באַבעשי. זי זעהט אלעס, בעאָב־אכטעט אלעס און קריטיקירט יעדע זאך זעהר לאַגיש און אין פיעלע שטעלען אויך מיט א שאַרפען ווייטץ. אין איהרע מאַנאָלאָגען זיינען איינגעוויקעלט פיעלע אמת'ע בילדער פון לעבען, וועלכע מיר אליין פערזעהען. איהרע שמועסען זיינען אינטערעסאַנט, ווייל זי דער־צעהלט ניט קיין סתם באַבע מעשיות, זאָנדערן אזעלכע זאכען וואָס עס איז כדאי צו וויסען.

I.

פערדרעהטע נעמען אין אמעריקא.

די וועלט איז שעהן און פיין און יעדער האָט זיך זיין פיין. דאכט זיך אויף מיר קוקענדיג פעהלט מיר נאָר ניט; ניט צו פערזינדיגען, איך בין הלילה ניט הונגעריג, געה ניט נאָקעט און האָב אויף דער עלטער וואו די קאָפּ אָנצושפּאַרען; אָבער מיין וויאָדע אין האַרצען, זעהט קיינער ניט, ווייס קיינער ניט און מען מיינט אז איך בין אין אמת'ן גליקליך.

וואָס ווייסט איהר וואָס פאַר אַ צרות איך האָב עם געהאַט ביז איך האָב מיין עטעלען חתונה געמאַכט. חתונה מאַכען איהר מיט אבי וועמען האָבען מיר ניט געוואָלט. דער וואָס גיט אָב זיין טאַכטער פאַר אַן עם האַרץ, פאַר אַ גראָבען יונג, איז גלייך ווי ער זאָל איהר בינ-דען און אוועקלייגען פאַר אַ לייב—אזוי האָט מיין אלטער עליו השלום געזאָגט, שטעהט אין די הייליגע ספרים — נו, האָבען מיר פאַר איהר געזוכט אַ מאַן אַ למדן, מיר זאָלען פון איהם קענען נחת האָבען. מיט גרינע ווערים איז אונז אָנגעקומען ביז מיר האָבען דעם שמואל'קען פאַר אַן איידים געמאַרָגען. אין אמת'ן איז ער טאַקי געווען אַ לייטישער יונגער מאַן, אַ צאַצקע, אַ זייד; געזעסען אין בית המדרש און געלערנט און איך מיט מיינעם, אַ ליכטיגען גן עדן זאָל ער האָבען, האָבען גע-שעפעט פערגעניגען, און היינט, אז אָך און וועה איז מיר...

אוי, אמעריטשקע, אמעריטשקע, אפילו פון אַ מלאַך קען דאָ אויך ווערען אַ גלח. אין דער היים, דאכט זיך, געווען אזוי אידעשלאַך און דאָ, מיטטיינס געזאָגט, אפילו די אידישע נעמען פערגעסען! נאָ דיר נאָר, רופט מען מיין טאַכטער יעטי און דעם איידים, סעם! וועלכער חזן האָט עם זיי אָועלכע געמער גיגעבען, ווייס איך ניט.

עפעס קומט עס מיר אויס אזוי פראַטיוונע, אזוי מאַדנע, אז איך קען זיך בשום אופן ניט איינגעוואַהנען דערצו. היינט די אייניקלאַך, זאָלען זיי געזונד און שטאַרק זיין, אסור מיר אויב איך געדענק זייערע נעמען. דער קליינטישניקער איז אַ נאָמען נאָך מיין טאַטען, ר' מיכעלע האָט ער געהייסען. געווען אַ טהייערער איד, אַ מופלג, אַ קלייניגקייט ר' מיכעלע! און דאָ האָט מען גאָר פערדרעהט זיין נאָמען אויף קייק, פייק, מייק, דער גוטער יאָהר ווייס זיי. אוי, ווען ער זאָל אויפשטעהן פון קבר און עס הערען, וואָלט ער אפשר נאָך אַמאָל געשטאַרבן.

די עלטערע מיידעל, עס הייסט מיין אייניקעל דזשעני, ווי מען רופט איהר דאָ, האָט געהייסען אין דער היים זלאַטע. וואָס ווייסט איהר, פיעל איך האָב זיך עס אויסגעליטען פון איהר ווען זי איז גע-ווען אַ קליינציניקע? אויף מינע הענד האָב איך איהר אויסגעהאָדע-וועט, אויסגעכאָוועט; פיעל מאָל ניט דערעסען, און היינט, שעהמט זי זיך מיט דער באַבען! קינדערלאַך, דערלעבען זאָלט איהר מינע יאָהר רען און אייערע אייניקלאַך זאָלען פון אייך קיין גרעסערע חרפות וכיושם ניט האַבען ווי איהר האָט פון מיר! און פאר וואָס, מיינט איהר, שעהמט מען זיך מיט מיר? גור דערפאר וואָס מיר איז שווער צו ריידען אויפ'ן היגען לשון. וואָס קען איך העלפען, אז מיר איז דאָך זלאַטקע גרינגער אויסצוריידען ווי דזשעני? איז טאַמער רוף איך איהר זלאַטקע, איז פונקט ווי איך זאָל איהר אין טאַטען אריין שילטען! שלעכט, זעהר שלעכט, מיסים לעבען, צו זיין אין אַ פרעמד דע מדינה וואו מען פערשטעהט ניט דעם לשון.

אַ מאַדנע זאָך, אפילו די אידיש איז דאָ אויך פערדרעהט. אָט וועל איך אייך דערצעהלען וואָס פאר אַ שרעק איך האָב צוליעב דעם געהאַט באַלד ווי איך בין אַהער געקומען.

פאַהרענדיג פון קעסעל נארדען, פרעג איך מיין טאַכטער: וואָס מאַכט עפעס זלאַטקע? ענטפערט זי מיר: אַהאָ, זי געהט שוין אום מיט אַ באַי. פאלט דאָך מיר איין מיין האַרצען, וואָס הייסט? אַ מויד, אָהן עין הרע, פון 17 יאָהר, געהט שוין אום! מאַך איך: וועה איז מיר, ווינד איז מיר, מיר פאר איהר קאַפּ; וואָס איז? עפעס קראַנק געווען? ענטפערט זי מיר: זאָל גאָט היטען און חור'ט איך בער נאָך אַמאָל: אז זי געהט אום מיט אַ באַי, מיין איך, אז אַ באַי מיינט אויף היעגען לשון אַ קוליע און ווער נאָך מעהר דערשראָקען.

א קלאַג איז מיר, א בראַך איז מיר, זאָג איך, וואָס איז? א פּוס אויסגעבראַכען? ווען? ווי אזוי? לאַכט מיין טאַכטער און גיט מיר צו פּערשטעהן, אז אַ באַי איז אויף ענגליש אַ בחור. ווערט דאָך מיר וויערער קשה, וואָס הייסט, זי געהט אום מיט אַ בחור? ניט געשעהן זאָל עס, וואָס אַ מענש קען איבערטראַכטען! לויפט מיר דורך אַ רעיון, אפשר איז זי חס ושלום בלינד געוואָרען און מען דארף איהר אומד פיהרען, און אויב חלילה אזוי, וואָרום געהט זי עפעס מיט אַ בחור? ווי פּאָסט עס פאר אַ אידישע טאַכטער? וואָס זאָל איך אייך זאָגען, איך האָב געמיינט, איך בלייב, איך חלש, ביז עטעלע האָט מיר ווי עס איז געגעבען צו פּערשטעהן, אז זלאַטקע איז, הייסט עס, שוין אַ האַלבע כלה און דאָס רופט מען אין אַמעריקא: „אומגעהן“.

נו, דערפאר וואָס איך האָב פון איהר אזוי פיעל געליטען קלייד נערהייד און אזוי פיעל שרעק און קלעמענים ערשט געהאָט פון איהר, בעצאָהלט זי מיר גוט! שעהמט זיך מיט מיר און קרימט זיך שטענדיג אויף דער אַלטער באַבען. איהר מענט אויף ציקאוועס הערען וואָס נעכטען איז געווען.

נעכטען מאַך איך צו מיין טאַכטער, אז איך וויל אַביסעל זיך דורכפּאָהרען צו לאַנדסלייט. אין אמת'ן שוין עטליכע וואָכען אז איך בין דאָ און נאָך די ליכטיגע וועלט ניט אָנגעזעהען; אַ מענש איז מען און עס ווילט זיך אַמאָל דורכלופטערען די אויגען. עטעלע, זאָל געזונד און שטאַרק זיין, איז אין גרונד ניט קיין שלעכטע; פאר וואָס ניט? — זאָגט זי — פּאָהר זיך אַביסעל דורך. ווייס איך דאָך אָבער אליין ניט ווי מען פּאָהרט, ווי מען געהט, בלייבט, אז מען זאָל מיט מיר מיטשיקען אַ קינד. נו, האָט מען זיך אָנגעהויבען שפּארען, אַמפּערען, גאראַנטשען אויף ענגליש ביז דער גורל איז אפנים געפאלען אויף זלאַטקען.

געהען מיר. ווען מען האָט געדארפט ארויפגעהן אויפ'ן קאר, לאָזט מיר מיין אייניקעל ארויפגעהן פריהער, כלומרשט זי איז מקים כבוד אים; אָבער איך בין נאָך ניט אויסגעוועבט און האָב פּערשטאַנען וואָס זי מיינט: זי האָט עס אומיסטנע געטהאָן, כדי זי זאָל ניט זיצען נעבען מיר, ווייל עס פּאָסט איהר ניט צו זיצען נעבען דער באַבע, און אזוי איז טאַקסי געווען; איך האָב זיך געזעצט אין איין ווינקעל און זי אין אַנדערען. ווען דער קאָנדוקטאָר איז צו מיר צוגעגאַנגען, האָט מיר

אָנגעטראָגען אַ געשריי צו טהאָן: זלאַטקע, בעצאָהל פאַר מיר! נײַ, נײַ, פּרעגט שוין גאָר נײַט: די מויד איז רײט געוואָרען ווי אַ בוראָס. אַלע קאָלירען האָבען זיך אין איהר געביטען, אַ קלייניגקײט? אין קאַפּעלײַש געשאָסען! אַ גאַנץ וועג איז זי געזעסען אַן אָנגעבלאָזענע און אײך בײַן געזעסען ווי אַ שטומע און נײַט געהאַט מיט וועמען אַ וואָרט רײדען. פּרעג אײך אײך, וואָס האָב אײך דאָ אזוי חוטאָ בײַגעל (בעגל) געווען? אַ קאַטאָוועס, אײך האָב איהר פּערשעהמט פאַר פּרעמ־דע מענשען דערמיט וואָס אײך האָב איהר גערופּען מיט'ן אײדישען נאָמען!

און מײנט איהר איז זי נור אזוי? אפילו די קלענערע זײַנען אײך נײַט בעסער. זאָל אײך חס ושלום רופּען דעם עלטערען אינגעל, יאַנקעלע, ווערט ער אַש לַהבּה און פּערקרימט דעם נעזעל אַקוראַט ווי אײך זאָל איהם רופּען אַ מיאוס'ען צונאַמען. הײנט געה געדענק אזעל־כע מאָדנע נעמען: דזשייק, בעני, גאַסי, לינאַ, דער גוטער יאָהר ווייס זײַ.

בײַ אונז אין דער הײם געדענק אײך, איז אַ גו'אישער נאָמען געווען אַ חרפּה און דאָ איז עס אַ כבוד! אַ נאַרישקײט געדענקט זיך: מײן אַלטער, ליכטיג זאָל איהם זײַן אין קבר, איז געווען אַ מלמד: געלערענט מיט בעלי בית'שע קינדער, מיט חתנים בחורים, זאָל ער מיר מוחל זײַן, קײן שלעכטער איז ער אפילו נײַט געווען, אָבער אַ גרויסער כּעסן. שלאָגען אזעלכע גרויסע באַכמאַקעס האָט ער פּשוט מוראַ געהאַט, פּלעגט ער אויף די תּלמידים זײַנע שרײַען, זאָגען אָפּט אַ שלעכט וואָרט. נײַ, האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אײך געדענק עס נאָך ווי הײנט, אַז ער האָט אויף אַ תּלמיד, אמת, אַ בחור'ל וואָס איז שוין געשטאַנען אין שידוכים אַ געשריי געטהאָן: אײוואן צו סטעפּאַן; ווייסט איהר וואָס דער סוף איז געווען? די מאַמע זײַנע איז געקומען און האָט מײנעם עליו השלום געזידעלט, געמאַכט צו אַש און צו בלאָטע און אָבגענומען דעם בחור אין מיטען זמן. פּרעגט שוין גאָר נײַט וואָס פאַר אַ צרות מיר האָבען געהאַט, ביז מען האָט כאָטש גע־פּועלט, אַז די איבריגע בעלי בתים זאָלען די קינדער נײַט אָבנעהמען, און דאָ איז גאָר פּערקעהרט, דאָ איז דער אײדישער נאָמען אַ חרפּה און דער גו'אישער אַ כבוד! טפּו, אײך ווייסט נײַט ווי ווייטער וועט זײַן, דערװײל אין מיר אײער אַמעריקאַ גאָר נײַט געפּעלען.

II.

דער אייניקעל האָט אַ קאָטער.

וואָס זאָל איך אייך זאָגען, מיסעס לעבען, אַ מאָדנע מדינה אַמע-
ריקאַ; איהר מענט זיך זאָגען וואָס איהר ווילט, אָבער ביי מיר האָט
אייער אמעריקאַ גאָר ניט אויסגענומען. עס איז מעהר ניט, איך בין,
ניט פאַר קיין אידישע טאָכטער געדאַכט, געבליבען עלענד ווי אַ שטיין,
אַ וויסמע אלמנה אויף דער עלטער, בין איך אַהער געקומען, ווי זאָגט
מען עפעס: עס ווילט זיך שטאַרבען צווישען אייגענע; אָבער ווען ניט
דאָס, האָב איך אזוי געדאַרפט אמעריקאַ, אָט אַקוראַט ווי איך דאַרף
ערשט געהען טאַנצען.

מיין אַלטער עליו השלום, פלעגט זאָגען, אז איין אַלטער מענטש
איז אַ ברכה אין אַ שטוב. ער האָט עס ניט געזאָגט פון זיין קאָפּ, עס
שמעהט מסתמא אזוי אין די הייליגע ספרים, וואָס רעדט איהר, וואָס?
ער איז געווען אַ איד אַ למדן, וואָס האָט ער ניט געוואוסט? גאָט דער
לעבעדיגער ווייס אויב מיינע אייניקלעך וועלען כאָטש איין אָדער
האָבען פון זיידען, אָט, משונגע! פון וואָנען? פון וואָס? דערווייל
ב"ה דרש'ענען זיי ניט אזוי גוט, און איך זעה ניט אַרויס אז זיי זאָלען
אַמאָל דרש'ענען בעסער.

איז וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? יא, אז און אַלטער מענטש,
שמעהט אין ספרים, איז אַ ברכה אין אַ הויז; און דאָ איז עס גאָר
אַ קללה! דאָ האָט איין אַלטער אָדער אַן אַלטע אַ פנים ווי הונק, די
אייער זיינען דאָ קליגער ווי די היהנער.

איך האָב אייך שוין אַמאָל דערצעהלט, אז זלאַטקע, איך מיין
דזשעני, מיין עלטערע אייניקעל, שמעהט שוין אין שדוכים, געהט
שוין מיט אַ בחור און איז, הייסט עס, אַ חצי כלה. איך האָב זיך אַן
אַמת זאָגענדיג אָנפאַנגס ניט זעהר שטאַרק נאָכגעפרעגט ווער דער
בחור איז, וואָס דער בחור איז, ווייל, פערשמעהט איהר מיך, איך
האָב פיינט צו כאַפּען, ווי זאָגט מען עפעס: די פיש פאַר'ן נעמי.
מאַלע וואָס מען רעדט, מאַלע וואָס מען געהט אום, אַ מויד און אַ בחור,

זאָגט מען ביי אונז, איז אַ האַנדטוך, ממה נפשך — האָב איך גע-
טראכט, אויב דאָס איז אַ באַשערטע זאָך פון נאָט וועט מען דאָך
מסתמא דער באַבעס דעה אויך פרעגען, לסוף, הערט וואָס עס איז
געווען.

לענגער זיינען גראדע געווען עפעס געסט, זיצט מען אזוי און
מען שמועסט וועגען שדוכים; דערצהלט מען, אז די און די האָט אַ
שירוף געטהאָן מיט אַ ביזנעס-מאָן — פרעגט מיר בחרם וואָס דאָס
איז אזעלכעס — די און די מיט אַ דיזיינער — זאָל איך שלעכטס האָ-
בען אויב איך ווייס וואָס מען מיינט דערמיט; אָבער וועמען אַארט
עס? איך האָב פיינר צו מישען זיך אין פרעמדע עסקים, מיַלאַ גאָר
ניט.

אין די רייד, רופט זיך אָב מיין עטעלע: אז דזשעני האָט בע-
קומען אַ קאטער. פאלט דאָך מיר איין אין האַרצען און איך ווער אַן
אויפגעצייטערטע. אמת, זי בעגעהט זיך אפילו מיט מיר ניט ווי מיט
אַ באַבע, פון דעסטוועגען זי איז דאָך מיין אייניקעל און אז איהר איז
עפעס אויסען רייסט מיר דאָס האַרץ. אומשטיינס געזאָגט, די סך
אייניקלאך וואָס איך האָב? זאָלען מיינע שונאים מעהר ניט האָבען
צייהן אין מויל פיעל קינדער איך האָב און פיעל אייניקלעך איך האָב.
געהאט אַמאָל נאָך קינדער אָבער דער מלאך המות, ניט דאָ געראכט,
האָט זיי צוגענומען און עטעלע איז געבליבען אַ בת יחיד'קע. מען
טאָר אויפ'ן רבנו של עולם קיין פאריבעל ניט האָבען — אזוי פלעגט
מיינער, אַ גוטער בעטער זאָל ער זיין פאַר אונז, זאָגען — מסתמא
דארף אזוי זיין, מסתמא מוז אזוי זיין, גאָט איז גערעכט און זיין משפט
איז גערעכט.

איז וואָס זשע וויל איך אויספיהרען? יא, ווי עטעלע האָט ארויס-
גערעדט, אז זלאַטקע האָט אַ קאטער, בין איך אריינגעלאָפּען צו איהר
אין פראַנט רום ערשט זי זיצט און צימבעלט אויפ'ן פאַרטעפּיאַן
(פּיאַנאָ). אוי, דער פאַרטעפּיאַן איז אויך צו מיינע צרות; שטענדיג
נור דרייפ, דרייפ; דרייפ, דרייפ; זאָל מען עס הערן אויף גויל'אישע
חתונות וואָס מען הערט פון איהר שפּיעלעכטס! אָבער געה מאַך
איבער אַ וועלט! אז דאָ איז אזא צרה'דיגע מאָדע, אז ליאַד אַ ווייס
איך ווער דארף האָבען אַ פאַרטעפּיאַן, אַנדערש פּאַסט זיי ניט! מיַלאַ
גאָר ניט.

טראכט איך זיך : אבי אזוי. איך בין שוין פערשטעהט איהר מיך
אן אָנגעלערענטע, איך ווייס, אז קאטער (קאטאר) איז אַפט אַ סכנה־
דיג קרענק; מיין אַלטער, ליכטיג זאָל איהם זיין אין קבר, איז גע-
שטאַרבֿען פון אַ קאטער אויף מאָגען, אזוי האָבען דאָקטוירים געזאָגט
און איך בין אזוי אָנגעשראַקען דערפון, אז נאָט זאָל היטען. געה איך
פון דעסטוועגען צו, טהו איהר אַ טאפּ דעם שטערען און פרעג:
קינדלעך מיינס, טהוט דיר די קעפעלע וועה? אז מיינע צינדט זיך אָן
אזוי ווי איך זאָל איהר ווייס איך וואָס טהאָן און מאַכט צו מיר:
„דאָנט באַדער“. איך פערשטעה אפילו ניט וואָס דאָס מיינט, אָבער
איך שטויס מיך אָן אז דאָס איז ניט אזא שעהנער וואָרט. וואָס טהוט
די אַלטע באַבע? וויש איך אָפּ די ליפען און פתח שין, שאַ.
געה איך אריין צוריק און דערצעהל דער טאָכטער מיינער,
דזשענילע האָט הלילה ניט קיין היטץ און זי איז, ווי מען זאָגט דאָ,
אַלערײט. קוקט זי מיר אָן און די געסט קוקען מיר אויף אָן. זאָג איך
איהר נאָך אַמאָל, אַז קיין בייז זאָל ניט זיין, דזשעני האָט ניט קיין
קאטער און זי איז אַ דאנק דעם וואָס לעבט אייביג געזונד: שיסען
זיי אַלע אויס מיט אַ געלעכטער און איך ווער שוין נאָר בטל בששים.
ערשט שפעטער האָט מיר די טאָכטער מיינע געגעבען צו פערשטעהן,
אז זלאַטקעס חתן איז אַ קאטער, אַ צושניידער הייסט עס.
קלעהר איך ביי זיך, ווי קומט עס? ר' מיכעלע'ס אַן אור־איי-
ניקעל זאָל נאָר נעהמען אַ צושניידער, אַ זאַקרווישציק פאַר אַ מאַן?
וואָס, ווי וואָס, קיין נגידים זיינען מיר קיינמאָל ניט געווען, אָבער
קיין שניידער איז אין אונזער משפּחה ניטאָ! איך האָב אָבער ניט
געוואָלט מאַכען קיין רייד פאַר פרעמדע מענשען אין די אויגען און
האָב עטלעען געפרעגט סאָס נא סאָס, אונטער פיער אויגען, ווי מען
זאָגט: ווי אזוי, זאָג איך, איז דאָס זלאַטקע געקומען צו אזא שידוך?
ענטפערט זי מיר מיט אַ היימישען ווערטעל: „יחוס נאָ קברות!“
אין אַמעריקא, זאָגט זי, קוקט מען ניט אויף יחוס, דאָ זיינען די
מיידלאַך סאמי סאפּאָזשניקי, מען בעקענט זיך מיט בחורים, מען
פערליעבט זיך און עס ווערען שידוכים. מילא, קיין סך טענות האָב איך
מיט איהר ניט געוואָלט פערלעגען, ווייל איך ווייס דאָך, אַז מען האַלט
מיר פאַר אַן עובר בטל און מען וועט מיר מסתמא הערען ווי די ראַבע
קאטץ; אָבער פרעג איך אייך אדרבא, איז עס גלייך אזוי? גלאַט,

העטש, מעטש און מען טהוט שירוכים! פע, חלשות, אויף נאמנות.
 אי, קינדערלאך, קינדערלאך, איהר מיינט אז א שידוך טהאָן איז
 אַ גראַשענעם בייגעל אויפעסען! אוי, אוי, אוי, דארף מען זיך אַרומ-
 קוקען! וואָס מיינט איהר וואָס, אז דער בחור טהוט אייך אַ גלעט;
 אז ער זאָגט, אז איהר זיינט שעהנע מיידלאך; אז ער שווערט, אז
 ער האָט אייך האָלט, איז שוין תגרת לאַקשען? ניט אומזיסט זיינען
 דאָ, ניט אין קיין שטוב געדאכט, פאראן אזוי פיעל עגנות. איך בין
 נאָך אַ גרינע אָבער איך האָב זיך שוין פון גענוג צרות אָנגעהערט. דאָ איז
 דאָך אַ וועלט מיט אָנגעלאַפענע מענשען; איינער דעם אַנדערן קען
 ניט, איינער דעם אַנדערן ווייס ניט, עפעס אַ קלייניגקייט אזא וואַלד?
 אוי, אוי, אוי, דארף מען זיך היטען מען זאָל חס ושלום ניט אריי-
 פאַלען אין אַ צרה!

די טאָכטער מיינע מאַכט זיך קאַלטבלוטטיג: זיי געפעלען זיך
 איינע די אַנדערע, זאָלען זיי חתונה האָבען געזונדערהייד. אי טאָמער
 איז ער אַ שאַראַטאָן, טאָמער האָט ער גאָר ערגעץ אַ ווייב, דאָס
 טראַכט מען ניט איבער.

מיין אַלטער עליו השלום, געדענק איך, פלעגט זאָגען, אז אַ זיווג
 קומט דעם רבנו של עולם אָן כקריעת ים סוף, און דאָ איז עס גאָר
 אזוי לייכט ווי אַ האָר פון מילך ארויסציהען! אין דער היים פלעגט אַ
 שרבן ניט איין פאָאָר שטיוועל צורייסען ביז ער האָט אַ שידוך אויס-
 געפיהרט; מען האָט זיך נאָכגעפרעגט, מען האָט נאָכגעזוכט טאָמער
 איז ערגעץ דאָ אַ פנימה'לע און דאָ ווערט עס איינס און צוויי! מען
 ריזיקירט, ווי זאָגט יענער: אַ גליק אָדער אַ שמריק! נישט, נישט,
 מיר געפעלט אזא פיהרונג גאָר ניט.

אוראי טהוט מיר וועה דאָס האַרץ, איך ציטער אז דזשענילע זאָל
 חלילה ניט אריינפאַלען, אָבער מען מוז האַלטען דעם צונג צווישען די
 צייהן, אַ ברירה האָב איך?

III.

ביי שלמה באַנדער אויף אַ חתונה.

נו, איז מיר שוין בעשערט געווען צו זיין אויף אַ היגע חתונה אויך. וואָס זאָל איך אייך זאָגען, מיסעס לעבען? וואָס מען לעבט מעהר, עסט מען מעהר, זעהט מען מעהר מיין איך. אוי, אַ מדינה אייער אַמעריקא! גלויבט מיר, אַז ווען איך זאָל עס געווען אין דער היים וויסען, וואָלט איך אסור חזיר אַהער געקומען. הערט אויף ציקאָד וועס וואָס עס איז געווען:

מיט אַ פינגר וואָכען צוריק קומט אָן אַ... איך ווייס אסור ווי מען רופט עס דאָ, ביי אונז רופט מען עס: אַ בילעט צו אַ חתונה. דער צעהלט מיר עטעלע מיינע, אַז שלמה'קע באַנדער מאַכט חתונה אַ טאַכטער און ער בעט אונז אויף דער חתונה. פּרעג איך, אמת: ווען וועט די חתונה זיין? ענטפערט זי מיר: אין פיער וואָכען אַרום. ווערט מיר די זאָך קשה און איך קלעהר ביי זיך: צו וואָס דאַרף מען עס אַזוי פריה אָנזאָגען? מען קען דאָך נאָך ביז יענע צייט פער געסען, אָבער געהן מאַכען שאלות האָב איך ניט געוואָלט: די טאַכטער מיינע וויל ניט ליידען, אַז איך דערקוטשע איהר צופיעל. מסתמא — האָב איך געטראַכט — איז דאָ אַזאַ מאַדע, מסתמא דאַרף מען אַזוי, אויך מיין באַבעס דאגה.

פאַר שבת קומט שלמה'קע באַנדער אליין און בעט מיר, אַז איך זאָל זיך למעה"ש ניט לאָזען בעטען און קומען צו דער חתונה. נו, — זאָג איך — מהיכי תיתא, פאַר וואָס ניט? געווען אין דער היים שכנים, געוואָהנט אַ טהיר אין אַ טהיר און די כלה, שרה'לע, האָט מען זי אין דער היים גערופען, דאָ רופט מען זי מסתמא אַנדערש, איז אויף מיינע הענר אויסגעהאַעדוועט געוואָרען, היינט פאַר וואָס זאָל איך פון איהר ניט האָבען אַ ביסעל נחת? אין האַרצען האָב איך געטראַכט: וועלען וויל איך זעהר זיין אויף דער חתונה, אָבער עס ווענדעט זיך אָן די קינדער, אויב זיי וועלען מיך וועלען געהמען.

דעם טאָג פון דער חתונה, האָט זיך די טאַכטער מיינע געשושקעט

מיט'ן איידים, די אייניקלאך מיט דער טאָכטער און נאָכדעם אלע צוזאַמען בכנופּיאַ און ווי איך פּערשטעה האָט מען זיך ערשט גע'שוב'ט אויב מען זאָל מיך מיטנעהמען צו דער חתונה אָדער ניט. צום סוף איז אַ פנים געבליבען בהסכּם כולם אויף יא. איך ווייס ניט אויב מען האָט עס טאַקע געמיינט מיך צופריעדען שטעלען אָדער ווייל מען האָט זיך געשעהמט פאר'ן מחותן, אָבער ווי די זאך איז; מען האָט מיר געהייסען זיך אַנטהאַן און איך וועל פּאַהרען צו דער חתונה. נו, ווער איך פיקס און פּערטיג און בין אַ מחותנת'מע.

פאר נאכט פּאַהרט אַראָפּ אַ קאַרעטע, קערידזש רופט מען עס דאָ, איך האָב געמיינט עפעס אַ פרייז איז געקומען צו ווייס איך ווער, לסוף זאָגט מען מיר, אז דעם קערידזש האָט דער מחותן געשיקט צו פּאַהרען צו דער חתונה. טראַכט איך ביי זיך: אַ גלות מיט ציבעלע, אַנדערש פּאַסט ניט פּאַר שלמה'קע באַנדער, געוואָהנט אודאי פון דער היים צו פּאַהרען אין קאַרעטען! אין מיטען טראַכט איך איבער: אפשר איז ער דאָ אַ גביר געוואָרען? אַ קשיא אויף אַ מעשה? מילא פּאַהרען מיר.

געקומען אַהין. איך געה אריין, ערשט אַ זאַל, אסור מיר אויב אין גן עדן-דאַרף מען שעהנער; לעמפּלאַך ווי שטערן אין הימעל, די ווענט זיינען אויסגעפּאַרבט מיט כל-ערליי פיגורען, עס פּערנעהמט אַן אויג! היינט די כלה, אַ וואַהרע מלכה! נו, — טראַכט איך — אויב אַזוי מעג ער שוין פּערניגען זיך פּאַהרען אין קאַרעטען. אָט — זאָג איך צו זיך אליין — וועמען גאָט וויל געבען, גיט ער טאַקע מיט'ן פּולען הויפען. שלמה'קע באַנדער וואָס האָט אין דער היים געוואָהנט אין אַ קליין אַלקעריל און געשטאַרבּען צעהן מאָל אַ טאַג פּאַר הוננער, פּערוואָהנט דאָ אַזאַ פּאַלאַטי, וואָס אפילו דער קיסר וואָלט זיך ניט גע'דאַרפט שעהמען צו וואָהנען אין איהם! אָט אויף אַזאַ אופן לוינט זיך פּאַהרען קיין אַמעריקאַ.

היינט וואָלט איהר זעהען אַ נאַראָד זיך צוזאַמענגעקליבען! קיין עין הרע, קיין ביזן אויג זאָל זיי ניט זיין, וואו האָבען זיי זיך אַזוי פּיעל גענומען? דאכט זיך שלמה'קע איז גאָר ניט אַזאַ בעל משפּחה; אָבער אז גאָט העלפט און מען איז רייך געפינען זיך אַ סך פריינד. פון אַן אַרימאָן, מישטיינס געזאָגט, ענטלויפען אפילו די אמת'ע פריינד און צו אַ נגיד, ווערען ווילד פּרעמדע אויך פריינד.

אין מיטען, הערט אויף ציקאוועס, דערזעה איך, שטעהט דאָרט אַן אַרונ קודש מיט אַ שעהנעם פּרוּכט פּערהאַנגען. קלעהר איך זיך : מאַמעלע, האַרצעלע, וואָס דער רבונו של עולם קען מאַכען, שלמה'קע באַנדער האָט נאָר אַ בית המדרש אין הויז ! איך האָב פיינט אימיצען צו בעריידען, געוואָהנט, אַ דאַנק גאָט מיט שכנים צעהנדליגע יאָהרען און חס ושלום קיין מאָל אַ שלעכט וואָרט אויף קיינעם ניט ארויסגע-בראַכט ; עס איז מעהר ניט אַז עס קומט צו רייד רעדט מען ! איך מיין איהם הלילה ניט צו בעלידיגען, זאָל עס מיר געשעהען וואָס איך ווינש איהם, אָבער אַן אמת מעג מען זאָגען. אין דער היים געווען אַ קבצן, אַן אביון, זאָל מיר גאָט ניט שטראַפּען פאַר די רייד, ווער האָט זיך מיט איהם געוואָלט בעגעגענען ? געגאַנגען אָבעריסען, אָבגעשלי-סען, שבת און וואָך, ווי מען זאָגט, אין איין לאָך, און וואו איז געווען זיין אָרט אין בית המדרש ? הינטערען בימה ! און וואָס פאַר אַן עליה פלעגט מען איהם געבען ? די זעלבע ווי דעם וואָסער טרענער אָדער דעם קברות מאַן ! עס, איז מעהר ניט, מיר זיינען ניט קיין בעל גאוה'ס, פלעגען מיר פון רחמנות וועגען זיך מקרב זיין צו זיי ; אָבער זיי קומען אזוי צו אונז, ווי אַ שטייגער איך קום צו דער רביצין, און דאָ האָט ער אַן אייגענעם בית המדרש ! ער האַלט נאָך אודאי בטלנים אויף זיינע קעסט, און זיי זיטצען אין בית המדרש און לערנען ! נו, דאָרף מען עפעס ביים רבונו של עולם קשיות פרעגען ?

איין זאך האָט מיר פּערדראָסען, וואָס אין אַ מקום קדוש, אין אַ בית המדרש וואו די שכינה רוהט, טאַנצען בחורים מיט מיידלאך און נאָך מיט בלייזע קעפּ, אָהן היטלען ! אָבער דערויף — האָב איך גע-דענקט — איז דאָך אַמעריקא ; דאָ איז מען ב"ה, ווי זאָגט מען עפעס אויף היגען לשון, ניט „פּריטיקלע“. מילא, מיר וועט מען פאַר אימיצען ניט שמייסען.

אזוי בין איך זיך געזעסען און געקלעהרט און זיך ניט געקענט אַבוואונדערען. פריהער האָבען די יונג ווארג געהאַפּקעט, געטאַנצט ביז דער חופּה. די חופּה איז דוקא געווען אידישלאך, אזוי ווי ביי אונז אין דער היים, ניטאָ וואָס צו ריידען. נאָך דער חופּה האָט זיך דער גאַנצער עולם אָנגעהויבען דרעהען. די כלי זמר האָבען געשפּיעלט און דער עולם האָט זיך גערעהט און גערעהט, ווי רופּען זיי עס, אַ מאַטש צו אַ מאַרש, דער גומער יאָהר וויים זיי און איך בין געזעסען

און געווארט וואָס דער סוף וועט זיין; ווי זאָגט יענער: קוק און שווייג און קלייב עולם הבא.

ווי עס איז דערלעבט, מען איז אַרונטערגעגאַנגען צו דער וועד טישערע. מיט אַ וואָס זאָל איך אייך זאָגען, זיינען דאָרט געווען געגרייט טישען, טאַקי כיד המלך; אָבער ביז איך האָב צייט געהאַט אַוועק זעצען זיך, אַז זאָל מיר אסור זיין אויב עס איז געווען עפעס אין מויל אַריינגעהמען. מען האָט אַלעס צוכאַפט אַזוי ווי די שרים און עס איז ניט געבליבען קיין זאַך אויף אַ רפואה — עפעס אַ קלייניגקייט אַזא עולם אָהן עין הרע?

געפעלט מיר שוין דער עסק ניט. אַז שלמה'קע באַנדער איז יא אַ גביר — טראַכט איך ביי זיך — אַז ער קען זיך פּערניגען וואָהנען אין אַזעלכע פּאַלאַצען און פּאַהרען אין קאַרעטען, פאַר וואָס זאָל ער שוין ניט געבען אָפּעסען אויך? אי, אפּשר קען מען אַזוי פּיעל מענשען ניט אָנקאַרמענען? ווער הייסט עס רופּען אַזא גרויסען עולם; אַ קלע-נערער עולם איז מעהר שמחה!

אָבער דאָס איז נאָך אַלץ גאָר ניט. געקומען נאָך וועטשערע, מען האָט נאָך ניט צייט געהאַט אַרומקוקען זיך, קומט אַרויף אַ מאַן און מאַכט קולות אויף ענגליש, איך האָב אפּילו ניט פּערשטאַנען וואָס ער האָט געזאָגט, אָבער נאָך זיינע מינעס, נאָכ'ן ניגון האָב איך מיר אָנגעשטויסען, אַז זיין גאַראַנטשען בעדייט אַזוי ווי מען זאָגט ביי אונז: „אובערייס“, „פּאַשאַל וואָן“. אָדער ווי מען זאָגט אויף אידיש: געהמט אייך דעם פּעקעל מיט זעקעל און שאַרט זיך וויי-מער.

ווי יענער איז אַזוי געשטאַנען און גע'טענה'ט, איז פּלוצלונג געוואָרען פינסטער און אויס התונה.

אַהיים זיינען מיר שוין ניט געפּאַהרען אין די קאַרעטען. מען האָט זיך פּשוט געשלעפּט צו פּוס ווי די בעמלער און איך האָב דעם גאַנצען טאַראַראַם בעטראַכט ווי אַ קינדער-שפּיעל.

געהענדיג האָב איך זיך ניט געקענט איינהאַלטען און טהו אַ פּרעג עטעלען: וואָס איז דאָרט געווען? ממה נפשך, אַז דער מחותן איז יא אַזא גביר, אַזא מיליאָנשציק, אַז ער פּערמאַגט יא אַזעלכע קי-זערליכע פּאַלאַצען, וואָרום איז דער סוף פּון דער התונה געווען אַזוי ניט לייטיש? פּע, חלשות אויף נאַמנות.

לאַכט זיך מיין טאָכטער פונאַנדער אויפ'ן קול און דערצעהלט מיר, אז שלמה'קע איז דאָ אויך אַ קבצן, טאָקי פון קבצן לאַנד, אז דער פּאַלאַץ איז ניט זיינער, ער איז בלויון אָבערונגען אויף עמליכע שעה; די קערידזשעס זיינען געבאָרגטע, אפילו די קלייד וואָס די כלה האָט געטראָגען איז אויך אַ פרעמדע, עס איז מעהר ניט אין אַמעריקא אַזא מאָדע צו מאַכען אַזעלכע צערעמאָניעס.

נו, פרעג איך אייך אדרבה, צו וואָס דאַרף זיך אַן אָרימאן אַ איד אַזוי פיעל מרבה בהוצאה זיין מיט קערידזשעס, שמערידזשעס און אַנטרייבען אַזאַ כאַליאַסטער אין אַ פרעמד הויז? עס קאָסט דאָך מסתמא גוטע געלד און לסוף געהט דער עולם אַוועק אונצופריעדען! דאַכט זיך, אז גלייכער וואָלט געווען, מען זאָל מאַכען אַ היימישע חתונה, ביי זיך אין דער היים, וואָלט עס אַי וועניגער געקאָסט, אַי מען וואָלט הנאה געהאַט. די גוטע יאָהר זאָל איך האָבען וואָס אויף אַ הייך מישע חתונה אפילו ביי דעם אָרימסטען איז מען זיך מעהר משמח ווי דאָ. מען פעררופט אַייגענע מענשען, פריינד און גוטע פריינד און עס איז טאָקי אַ שמחה, אָבער דאָ, פּע! אַ פורים שפיעל איז עס און אפילו מיט דעם פורים שפיעל לאָזט מען זיך אויך ניט אַנזעטיגען. אַ נאַרישע וועלט אייער אַמעריקא!

IV.

ניט קיין שפּיליולע, ניט קיין געלד

חלש'ן דאַרף מען, איך זאָל אַזוי געזונד זיין. דער קליינצינקער אַייניקעל מיינער מיכעלע אָדער מייקעלע, ווי זיי רופען איהם, זאָל ער געזונד און שטאַרק זיין, רופט מיך: „די דרינע באָבע“. ער קאָן נאָך ניט ריידען, דער קליינצינקער מוזיק'ל און ער וויל זאָגען גרינע, זאָגט ער דרינע. די מחותנת'טע מיינע, סעס'ס מוטער איז אויך דאָ אין אַמעריקא; רפוט ער יענע „די דעלע (געלע) באָבע“ און איך

בין די גרינע — אלטע קייען און יונגע שפיינע! אָבער מיר אַארט עס אסור, זאָל מיר אזוי אַארען מיינע זינד ווי מיר אַארט עס; זאָל זיין אַ גרינע, אבי חלילה ניט קיין גנב'טע! ווי זאָנט איהר, ניט אזוי? זעהט איהר דאָס אַארט מיר יא; מיין עטעלע איז דאָך שוין אַ געלע און ווייס אסור ווי צו פיהרען זיך. טהוט אָב אַ זאָך אָהן אַן איבער־לעגונג, אָהן אַ רעכנונג און נאָכרעם קען זי צוריק ניט כאַפּען.

עס ווילט זיך ניט ריידען קיין רשעות אויף אַן אייגענע קינד, ווי זאָנט מען עפעס: שנייצען דעם נאָז און שמירען דעם פנים; אָבער פאַר אייך מוז איך דערצעהלען. איך זאָג ניט חס ושלום, אַז זי איז ניט קיין אַרענטליכע ווייבעל; אַזאַ זאָהר מיר ווי עהרליך זי איז, ווייל פערשטעהט איהר מיד, דער עפעלע פאַלט ניט ווייט פון דער בוים. זי איז אויסגעהאָדעוועט געוואָרען ביי אַרענטליכע טאַטע און מאַמע און זי איז אויך אזוי, הלואי איהרע קינדער ניט ערגער. אי די אי־דישקייט? מילא, אויף קאָלומבוסען די עבירה! אַמעריטשקע, וואָס זאָל מען טהאָן? איז וואָס פאַר אַ שוהל מען קומט אַזאַ קרושה זאָנט מען. מילא איז דערפון אָבגערעדט; איז זי ניט אזוי פרום; אָבער שכל, צווישען אונז ריידענדיג, האָט זי זעהר וועניג, נאָך אפשר וועניגער ווי פרומקייט. אַט וועל איך אייך אויף ציקאָועס דערצעהלען, ווי מיאום זי איז אריינגעפאַלען. נור איהר זאָלט עס פאַר איהר ניט איבערריידען, כפרה! ווי זאָנט אַ גוי להבריל: ניהאי בעדא ספיט — איהר פער־שטעהט דאָך מסתמא גוי'איש?

איהר ווייסט דאָך אַז די עלטערע אייניקעל מיינע. דזשעני שפיעלט אויף אַ פאַרטעפיאַן (פיאַנאַ). מיר איז די זאָך פון אָנהויב אַן ניט גע־פעלען געוואָרען. ווי קומסטו דערצו? דיין טאַטע איז ניט קיין גביר, דו אליין ביסט נאָך אויך ניט קיין גביר'טע, ווען דו האָסט צייט נעהם בעסער העלף דער מאַמע עפעס טהאָן אין הויז; אין אמת'ן אַ געזינד דעל אָהן עין הרע, מען דאַרף קאָכען, מען דאַרף וואַשען, עס פעהלט ב"ה קיין אַרבייט ניט, זיצט זי נאָך די פאַניענקע מיינע און צימבעלט! אָבער איך זאָל געהן זאָגען? בין איך דאָך אַ גרינע, איך ווייס דען עפעס? מילא, שווייג איך.

ער, דער איידים מיינער האָט אויך ניט זעהר שטאַרק אָנגעקוואַל־לען פון זיין טאָכטער די כלי זמר'קע, וואָס איז ער עפעס, אַ ליידיג־געהער? ער האָרעוועט זיך נעבאָך אַן איבער'ן טאָג און אַז ער קומט

אין אבענד וויל ער אברוהען, לסוף זיצט גאָר די כלה מויד זיינע און טרובעט איהם אונטער'ן אויער אויפ'ן פאָרטעפיאָן! אָבער אויך די אייגענע מעשה: געה מאַך באַרוואַריעם? האָט ער געהאַלטען דעם צונג צווישען די צייהן און געשוויגען.

ליינגער קומט עפעס אַ מאַן און טענה'ט מיט מיין טאָכטער. זאָל איך געהן אַריינשטעקען די נאָז און זיך איינהערען וואָס זיי ריידען? בין איך גאָר ניט אזוי ציקאווע; אָבער פערשטאַנען האָב איך, אז מען רעדט עפעס וועגען די פּיאַנאָ, ווי זיי רופען עס, נו, וואָס איז עס מיין עסק?

אין אבענד ווען דזשענילע איז געקומען האָט זיך עטעלע מיט איהר געשושקעט און גע'סוד'עט אין פּראָנט רום און ביידע זיינען אַרויס מיט אַראָבגעלאָזענע נעזער. יענעם אבענד זיינען זיי ביידע געזעסען ווי אַבליים, ניט דאָ געדאַכט. וואו שפּיעלען, ווען שפּיעלען? אפילו אַ סקריפּ ניט געטהאָן, פונקט ווי קיין פּיאַנאָ וואָלט גאָר אויף דער וועלט ניט געווען.

מיט אַ פּאָאָר טעג שפעטער, דער זעלבער מאַן איז ווידער דאָ. האָט מען זיך ווידער געשושקעט, ווידער גע'סוד'עט און איך ווייס אַלץ ניט וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך. פאַר מיין איידים, זעה איך, היט מען זיך, מען דערצעהלט איהם קיין זאך ניט, נור די טאָכטער מיט דער מאַמע, די מאַמע מיט דער טאָכטער שמועסען, ישוב'ען זיך, האַלטען זיך עצות און מען איז אַלץ פערטרויערט.

מיט עטליכע טעג שפעטער, ווידער דער זעלבער מאַן. דאן האָב איך געזעהן ווי עטעלע מיינע האָט איהם אַריינגערופען אין פּראָנט רום און געגעבען געלט. איך וואָלט שווערען אז צוויי פינפערלאך. ווערט מיר די זאך קשה, ווייל איך ווייס דאָך, אז קיין לעגער געלד האָט זי ניט און עס פעהלט נאָך אָפט אויס אַ דאָללאַר אויף חיונה, היינט וואו האָט זיך עס צו איהר פּלוצלינג גענומען אזא אוצר? אָבער איך זאָל געהן פרעגען? קען איך נאָך קריגען אָנגעזידעלט אויך, שווייג איך שוין בעסער.

טאַקיי אין דעם זעלבען טאָג, בעמערק איך, אז עטעלע מיינע האָט ניט דעם רינגעלע איהרען וואָס זי טראָגט שטענדיג אויפ'ן פינגער. טהו איך איהר אַ פרעג: טאָכטערקע, וואו איז עס דער רינגעלע? אפּשר ערגעץ אויסגעטהאָן און פּערגעסען? ענטפערט זי מיר, אז ער

האָט זיך צובראָכען און זי האָט איהם אוועקגעגעבען פּעריכטען, פּיקסען, ווי מען זאָגט עס דאָ. נו — טראַכט איך — אַבי אַזוי. היינטיגע וואָך, יענער מאַן איז וויעדער דאָ, זיך וויעדער גע- שושקעט, וויעדער גע'סוד'עט זיך און ער איז אוועקגעגאַנגען. איך זעה מיין טאָכטער איז צוטראָגען, געהט אום ווי אונטער דער ערד און קען זיך קיין אָרט ניט געפינען. קען איך זיך שוין ניט איינהאַל- טען און טהו אַ פּרעג: וואָס איז דיר עטעלע? האָט זי מיר דערצעהלט אַ נאַנצע חד גדיא, אז זי האָט די פּיאַנאָ גענומען אויף אַבצאָהלען און דער מאַן יענער קומט עס מאַהנען געלד און עס איז גרויסע צרות. אגב האָט זי אַ טאַפּ געטהאָן דעם דופּק ביי מיר, אפּשר האָב איך מיט- געבראַכט פון דער היים אַ קניפּעל, זאָל איך איהר עס באַרגען; אָבער דעם אמת זאָגענדיג, זאָלען עס מינע שונאים האָבען אויף אַן אָנביי- סען וואָס איך פּערמעג. אז אָך און וועה איז מיר, פּערשלעפט דעם קאַפּ אין אַלדע שוואַרץ יאָהר און אפּילו אויף תּכּריכּים ניט אָנגעגרייט.

אי, אי, אי, אז עס קומט עפעס אַ צרה פּערטרויט מען דער אַלטער מאַמע; אַ שמחה, ווייס איך ניט אויב מען וואָלט איהר אָנגעזאָגט. אז זי איז אריינגעקראַכען אין אַ בלאָטע און ניט געקענט ארויסקריכען האָט זי שוין פאַר מיר אויסגעדערצעהלט איהר גאַנצע האַרץ, כאַטש מעהר ווי מיט אַ זיפּץ קען איך איהר ניט העלפען. זי האָט מיר דער- צעהלט, אז סעם ווייס ניט ווי פּיעל דער פּאַרטעפיאַן צו די פּיאַנאָ קאַסט, זי האָט זיך פון דער מיידעל ניט געקענט אָפּטשעפען און האָט עס געמוזט קויפען. עס קאַסט אַ באַרג מיט געלד קאַסט עס, עפעס צוויי הונדער מיט 50 דאָללאַר. וועה איז מיר, מיין אַלטער עלוי השלום האָט דאָך דאַרויף געדאַרפּט קנעלען 5 יאָהר, און דאָ צו'סחר'ט מען עס אַזוי פּיעל געלד אויף גאָר ניט! זי האָט מיר געזאָגט, אז פאַר מזומן האָט מען עס געקענט קויפען פאַר העלפט געלד; אָבער אויף אַבצאָהלען קאַסט עס אַ סך טהייערער. איהם סעם'ען האָט מען איינגעשמועסט, אז עס קאַסט אַ קלייניגקייט און ער ווייס נאָך ער היום ניט פון זיין הורבן.

איינגעצאָהלט האָט מען שוין שעהנע עטליכע פינף און צוואַנציג- גער אַלץ אָהן איידיס'ס וויסען. דאָ אָבער איז די געזינדעלע געוואָרען גרעסער, מען דאַרף נאָך אַ שיכעלע, נאָך אַ קליידעלע איז שוין ניטאָ פון וואָס אַבצורייסען און מען איז געבליבען שטעהען אין מיטען.

דעם פינגערלי איהרען האָט זי ניט געגעבען פּערייכטען, זי האָט איהם נאָר פּערזעצט, געבאָרגט עטליכע דאָללאַר און אוועקגעגעבען פאַר דער קאַטערינקע און ערשט וויל יענער נאָך געלד, ווען ניט נעהמט ער עס צו און אויס פּיאַנאָ! ערשט וועט טאַקי זיין ווי זאָגט יענער: ני שאַפּאַ, ני ראָשי, ניט קיין שפּיליוליע, ניט קיין געלד. נו פרעג איך אייך, איז גוט אזוי?

און אז איך האָב איהר אָנגעהויבען שטראַפּען: סטייטש, איז גוט אזוי? איז שעהן אזוי? וואָס הייסט עפעס גנב'ענען ביי אַ מאַן? אפילו צדקה געבען טהאַר מען דאָך אויך ניט אָהן דעם מאַן'ס וויסען, איז זי נאָר ברוגו געוואָרען אויף דער מאַמע, אַקוראַט, ווי איך זאָל איהר ווייס איך וואָס טהאַן.

זאָגט איהר אדרבא, איהר זיינט דאָך ניט קיין נאַרישע אידענע, פאַר וואָס זאָל אַ מענש ניט קוקען אויף די הינטערשטע רעדער? פאַר וואָס זאָל אַ מענש ניט בעטראַכטען פּריהער וואָס שפּעטער וועט זיין? איך ווייס, אז עטעלע מיינע איז ניט די איינציגע וואָס איז אריינגעפאַלען אין אזא צרה: איך האָב געהערט אז דאָ אין אייער קלוגער אַמע-ריקאַ זיינען פאַראַן אַ סך אזעלכע וואָס נעהמען ציערונג, שעהנע מעביל און אַנדערע זאַכען אויף אַבצאַהלונג און נאָכדעם ווי מען צאָהלט שוין אַב אזוי פיעל פיעל די סחורה איז ווערטה, אָדער נאָך מעהר, בלייבט מען שטעהען און מען נעהמט די סחורה צו, נו, אויף וועלכע כפרות דאַרף מען עס? האָסט ניט קיין געלד, קויף ניט! זאָל זיך אַ קבצן ניט וועלען. פע, ניט אזוי פיהרט מען אַ וועלט.

V.

דזשיקעלע איז בר מצוה געוואָרען.

הימעל און ערד און שווינדעל, אַט דאָס איז אייער אַמעריקאַ!
אייך ווייס ניט אויב איך וועל זיך אַמאָל אויסגרינגען און איינשטימען

מיט היגע פיהרונגען; מיר דאכט אז קיין מאָל ניט. דערווייל איז ב"ה וואָס אַ טאָג ווייטער זעה איך זיך אַלץ מעהר אַרום וואָס פאַר אַ פאַלשע וועלט דאָ איז, פאַלש פון אָנהויב ביז'ן סוף! דער נגיד איז דאָ קיין נגיד ניט, דער אַרימאָן קיין אַרימאָן ניט, אַ וועלט פול מיט פורים שפיעלער, מיט פערשטעלעניסען. מען נארט זיך אליין, מען נארט אנדערע, מען קנייפט די באַקען און מען שטעלט די פאַרב.

איהר ווייסט אנטקעגען וואָס איך זאָג דאָס? אַנטקעגען די קינד דער מיינע, זאָלען געזונד זיין. צווישען אונז גערערט, קבצנים, אביונים און אז עס קומט צו אויספיינען זיך, ווארפט מען זיך מיט טאָלערס אזוי ווי מיט פוילע ציבעלע. אַ ציקאווע זאָך, ווי איהר זעהט מיר אַ אידישע טאָכטער, דאָכט זיך קיין מאָל ניט אַ זאַפאַסנער טאָלער אין קעשענע און אויפ'ן שוואַרץ יאָהר געפינט זיך! און, איך שטאַרב אוועק צוקענדיג אויף אַזעלכע פיהרונגען און מען מוז שווייגען, ווי זאָגט מען עפעס: אַן אָקס האָט אַ לאַנגען צונג און קען קיין שופר ניט בלאָזען.

אַ שמחה, אַ גדולה אויף זייערע קעפ, דזשיקעלע איז געוואָרען בר מצוה! ווייסט איהר ניט וואָס פאַר אַ מצוות דזשיקעלע טהוט? אויף מיינע שונאים געזאָגט געוואָרען! דעם זכות פון זיינע מצוות, ווי זאָגט יענער, זאָל איך געניסען אין אַ שיסעל קרעפלאַך.

ווייסט איהר נאָך וועמען דזשיקעלע איז אַ נאָמען? נאָך אַן עלטער-זיידען, נאָך מיינ שווער עליו השלום, ר' יאַנקעלע האָט מען איהם גערופען. וואָס ווייסט איהר וואָס פאַר אַ איד ער איז געווען? גאַנץ יוראָפּ האָט דאָך מיט איהם געקלונגען, און דער אור-אייניקעל זיינער קען אפילו אַ ברעקיל עברי ניט! אָבער ניהאי וואָלטען עס טאַטע און מאַמע פערשטעהען, אַ נעכטיגער טאָג! ביי זיי איז דזשיי-קעלע אַ גאַנצער בעל דרש'ער, און מען מאַכט פון איהם אַ וועזען אזוי ווי פון עפעס רעכטס!

מילא אויף איהם, אויפ'ן אינגעל פערדריסט מיר ניט. ער איז דאָך ניט מעהר ווי אַ קינד, ווי מען האָט איהם געלערענט אזוי קען ער. פאַר וואָס זאָל ער זיין בעסער פון טאַטען? דער טאַטע נעהמט דען אַמאָל אַ אידיש וואָרט אין מויל? זאָל איך אזוי בעהיט זיין פון שלעכטס! אָבער אויף די נאַרישע טאַטע און מאַמע פערדריסט מיר, וואָס מאַכט איהר דאָ אַזאַ אויפצוג? וואָס וואַרפט איהר גלאַט געלד

אין בלאַטע? וואָס געהט איהר דאָ פראַווען פאַדלעס, צו פאָדירן (פאַר- טיעם), איך ווייס אסור ווי מען רופט עס, פע! הלשות, אויף נאמנות. אפשר מיט צוויי חדשים פריהער, דאָס איז געווען באַלד ווי איך בין געקומען, הער איך ווי די טאַכטער מיינע זאָגט צום איידים, אז מען דארף דינגען פאַר דזשיקין א רבי, ווייל ער דארף אָנהויבען ליי- גען תפילין און מען מוז איהם אויסלערנען די ברכות אויף דער תורה, און נאָך עפעס, האָט זי געזאָגט; עפעס אַ שפיטץ צו אַ ספיטש, פרענט מיר בחרם וואָס דאָס איז, אפשר מיינט מען עס די שטיקעל דרשה וואָס ער האָט געזאָגט. מילא גאָר ניט! מיינען האָב איך געמיינט, אז דער אינגעל לערענט אוראי אַ פאַך בלעטלאך גמרא. פאַר וואָס ניט? דער טאַטע אַ למדן, באַשר דאָ נומצט ער עס ניט; דער זיידע, דער עלטער זיידע אויך געווען מופלגים קומט דאָך עס איהם בירושה — לסוף, וועה דער באַבע, דארף מען איהם גאָר לערנען די ברכות אויף דער תורה! פערקלעמט עס מיר ביים האַרצען, אָבער איך שווייג, וואָס זאָל איך טהאָן מיינע צרות?

מילא וואָס זאָל איך אייך פיעל ברייען? אויף מאַרנען איז אַראָב געקומען אַ רבי און אָנגעהויבען קנעלען מיט דעם תכשיט און וואָלט איהר הערען, אויב אַ שייטיל עברי, אויב אַ וואָרט, אַקוראַט ווי אַ דאָרפישער שייגעץ, און די באַלואַנסקע מאַמע זיצט און קלייבט נחת!

אזוי איז אַוועקגעגאַנגען אַכט קיילעכריגע וואָכען. אַלע טאָג פלעגט קומען דער רבי און איהם געדויבעט אין מח די ברכות אויף דער תורה און עפעס כלומר'שט אַ שטיקעל דרשה, וואָס האָט געהאַט אַזאַ טעם ווי אַ מיידעל אָהן נדן. מען טאָר קיין לשון הרע אויף אַ אידען ניט ריידען, אָבער אז עס דערגעהט צום האַרצען, מוז מען ריידען. איך וואָלט שווערען, אז דער רבי אַליין ווייס אויך אזוי וואָס אין דער דרשה טהוט זיך אַקוראַט ווי איך ווייס וואָס עס טהוט זיך ערשט אין וואַרשא. ער פלעגט עס ליינען פון אַ געשריעבענעם פאַפיער. און דזשיקלע פלעגט נאָכזאָגען, עס הייסט, ווען ער פלעגט וועלען; אַפט פלעגט ער זיך נאָר פערקוקען וואו פויגעלאך פליהען און כאַטש שים איהם אין מוח, האָט מען פון איהם אַ וואָרט ניט געהערט. וואָס זאָל איך אייך זאָגען, מיסעס לעבען? דזשעני מיט איהר קאַטערינקע,

די פּיאַנאָ, מיין איך, און דזשיקעלע מיט זיין דרשה, האָבען געלע-
כערט דעם מוח מיינעם, אַ וואונד אין האַרצען האָבען זיי מיר געמאַכט
און איך האָב געקוועטשט מיט די פלייצעס, געשוויגען און געווארט
אויפ'ן סוף.

פאר שבת, וואָלט איהר זעהן, האָט מען זיך אָנגעהויבען צו גריי-
טען אזוי ווי צו אַ חתונה. מען האָט געבראַכט בראַנפּען, וויין; מען
האָט געבאַקט, געבראַטען, געפרעגעלט און עס האָט זיך געטאָן ליהודים.
האָב איך אויף נאמנות געמיינט, אז מען קלייבט זיך עס אויף אַ
תנאים ביי דזשעני'ן און מיר איז דוקא די זאך געפעלען געוואָרען.
אין אמת'ן, זאָל דאָס קינד האָבען אַ נאָמען! וואָס פאר אַ שעהנקייט
איז עס אומשלעפען זיך מיט אַ בחור גלאַט אזוי אין דער וועלט
אריין? און וואָס טהוט מען, אז מאָרגען האָט דער בחור הרטה? אָט
אז מען פראַוועט אָב אַ תנאים, ווייס מען, אז דאָס איז עס? ווי
זאָגט איהר, האָב איך רעכט צו ניט? לסוף דערצעהלט מיר די טאַכט-
טער מיינע, אז דאָס געהט מען פראַווען אַ בר מצוה, ווי רופען זיי
עס? פארלע, פאדרי, דער גוטער יאָהר ווייס זיי.

שבת אין דער פריה, מיין עטעלע און דער איידים מיינער
סטראַיען זיך אויס און מען געהט מיט דזשיקעלען אין שוהל. מיך
האָט מען אויך גערופען, מילא געה איך. וואָס זאָל איך אייך זאָגען?
הארצעלע, קריינעלע, האָב איך עס דאָרט נחת געהאַט, אזא נחת זאָלען
די וואָס ווינשען מיר בייו האָבען פון זייערע קינדער! מען האָט דעם
בר מצוה בחור אויפגערופען צו דער תורה, האָט ער אסור געוואוסט
צו מען מאַכט דאָרויף אַ ברכה מזונות אָדער שהכל! אַ גליק איז געשעהן
וואָס דער רבי זיינער איז געשטאַנען ביי דער זייט און איהם אונטער-
געזאָגט יעדעס וואָרט, ווען ניט, וואָלט ער, אסור מיר, געוואוסט ווי
אָנצופאַנגען. היינט אַ דרשה האָט ער אָבגעזאָגט? פרעגט שוין נאָר
ניט!

און מיינט איהר אפשר, אז ער איז אזא שעהמעוודיגער? אזא
שטייליקער? נישט-קשה אַנטקעגען דער מאַמע צו דער באַבע האָט ער
אַ מויל, וואָלט איהר זעהן ווי ער קען זיך וואַרפען מיט שנעע? אַהאָ,
דערצו איז ער אַ מאַדים! און ביי דער תורה האָט איהם, שונא
ישראל, דער לשון אָבגענומען.

איך בין געשטאַנען און עס האָט מיר געפלאַמט דער פנים פון

שאנדע, און די מאמע, דער באַלוואַן, האָט זיך געשמאָלצען, אַקוראַט ווי דער תכשיט איהרער זאָל אין אמת'ן דרש'ענען! אָבער דאָס בין איך אייך שוין מוחל. שעהנער איז געווען נאָכ'ן דאווענען ווי די קלוגע קינדער מיינע האָבען אָנגעטריעבען אַ גאַנצע כאַליאַסטרע און מען האָט געגעסען און געטרונקען אזוי ווי אויף אַ נגיד'שע חתונה! נו, פּרעג איך אייך אדרבא, צו וואָס? צו וועלכע כּפרות? מען וואָלט כּאָמט זאָגען, אַז דער אינגעל דאווענט — אַ נעכטיגער טאָג! מעסט כלומרשט אָן די תּפּילין און ווי לאַנג מיינט איהר וועט עס אָנהאַל־טען? ניט מעהר זאָל דער אידישער גלות געדויערען, ווי לאַנג ער וועט דאווענען.

ווייסט איהר פּיעל דער עסק האָט אָבגעקאָסט? פּערדיענט עס מיין איידים אלע וואָך און אפשר אלע צוויי וואָכען! מיט אַ פינף און צוואַנציגער האָט מען עס זיכער ניט גע'פּטור'ט, און פּרובּט בעט מיר פּאר'ן גאַנצען טאַראַראַם אַ סענט, וועל איך אייך ניט געבען. עס האָט ביי מיר אַ פּנים ווי חוּק, ווי דריי מאָל גאָר ניט, אַ רעגולע פּורים־שפּיעל, איך זאָל אזוי געזונד זיין.

אַ קאַטאַוועס, דושייקעלע וואָלט גאָר ניט קענען זיין אַ שייגעז, אַ לאָפּער, ווי מען רופּט עס אויף היגען לשון, ווען מען וואָלט אויף איהם ניט אויסגעבען אזוי פּיעל געלד! קיין קשיא ניט, וועמען גאָט העלפט אַ גוט קינד און מען איז רייך, נו, מהיבא תּיתא; אָבער אַז דער אינגעל איז אַ גוי, אַ כאַמולאַ און איהר זיינט קבצנים, וואָס טויג אייך אזא טאַראַראַם? לערענט איהם בעסער אויס, ווי זאָגט יענער, מאַכען אַ המוציא איבער אַ רעטאַך און מאַכט זיך ניט נאַריש מיט אַזעלכע פּוסטע זאַכען. פּע, חלשות.

VI.

פּעסיע די לאַנגע אויך מיר אַ לייט?

איהר הערט? מען דאַרף ניט זיין שעהן, מען דאַרף ניט זיין קלוג, מזל דאַרף מען האָבען. אַז מען האָט מזל, איז מען אַי שעהן, אַי

קלוג; און אז די דאָזיגע גאָט'ס מתנה פעהלט, מעג מען אפילו זיין שעהן ווי די זיעבען זוננען, מעג מען אפילו זיין אזוי קלוג ווי שלמה המלך, טויג מען אלץ אויף כפרות.

אין דער היים געדענק איך, פלעגט מען זאָגען, אז אין אמעריקא זיינען אַרים און רייך אלע גלייך. דאָ זיינען אלע מיסטערס און יחוס אָדער געלד שפיעלט דאָ גאָר קיין ראָלע ניט; לסוף אָבער זעה איך, אז יאק טוט, יאק טאָם. די גאַנצע וועלט איז ווי איין שטאָדט און אומעטום איז געלמעניו דער עיקר.

איהר ווייסט, מיסעס לעבען, אַנטקעגען וואָס איך זאָג עס? איך זאָג עס אַנטקעגען מיינע אַ לאַנדסמאַניכע, זאָג איך עס איך. האָב פיינד צו ריידען רכילות אויף אימיצען, איך בין ח"ו ניט פון די בערייִ דערקעס, אָבער אַן אמת מעג מען זאָגען אפילו אויף אַן אייגענעם טאַטען. איז וואָס זשע וויל איך איך אויספיהרען? יא, אַנטקעגען מיין לאַנדסמאַניכע וואָס איך זאָג.

געווען, וואָלט איהר זעהען, אַ שוואַרצע מויד, זאָל מיר גאָט ניט שטראָפען פאַר די רייד, אַן אַלטע אַ מיאוסקייט, קיין שכל ניט גע־ האַט פאַר אַ קאַטץ, פעסע די לאַנגע האָט מען זי גערופען. היינט אַ שלאָמפערקע, זאָל ער היטען און בעשירמען, עס האָט פון איהר גע־ רונען און געשוואומען! ווער האָט עס גאָר געדענקט אז פעסיע זאָל חתונה האָבען? וועמען האָט זיך עס גע'חלום'ט, אז עס זאָל זיך גע־ פינען אַ בעלן אויף איהר? ביז'ן גרויען צאָפּ האָט מען געמיינט וועט זי פערזיצען; לסוף, וואָס טהוט גאָט? געפינט זיך עפעס אַ שנייד־ דעריף און פערכליאָבטשעט זיך גאָר אין איהר! ניט זינדיגען זאָל איך מיט די רייד, ווי אזוי מען האָט זיך געקענט אין אַזעלכע פערלייע־ בען, ווייס איך ניט. מילא, קורץ דערפון מען האָט דער מויד פערשליי־ ערט און איך זאָג איך, אז גאָט אליין האָט דערביי אַ מצוה פער־ דיענט.

נאָך דער חתונה איז זי געווען אַ קבצן'טע אזוי גרויס ווי שבת הגדול. ניט דאָ געדאַכט, ניט אין קיין אידישער שטוב געדאַכט, גע־ זעסען אַ טאָג אָהן ברויט, אַ טאָג אָהן זאַלץ, היינט אַ גאַנג איז זי גע־ נאַנגען, אזוי ווי די גרעסטע שלעפערקע; אפילו אַ ציצענע קליידעל ניט געקענט ארויפציהען אויף זיך. איך זאָג איך אויף נאַמנות, אַז עס האָט געשניטען ביים האַרצען קוקענדיג אויף איהר.

מילא, וואָס טהוט ווידער גאָט? פאָהרט דער מאַן איהרער אוועק קיין אמעריקא. מיט וואָס פאַר אַן אופן ער איז אוועקגעפאָהרען, אויף מיינע און אויף אייערע שונאים געזאָגט. געבאָרגט, געליהען, פערזעצט די לייכטער און ווי עס איז צונויפגעשלאָגען אויף הוצאות. אין שטערטיל האָבען אלע געזאָגט, אז זי וועט פערבלייבען אַן אייביגע עגונה — ווער האָט עס גערעכענט, אז ער זאָל ווען שיקען נאָך איהר? וואָס איז, עס פעהלט עפעס אין אמעריקא מיידלאַך צו וויבלאַך? אזעלכע מציאות ווי פעסיע די לאַנגע וואַלגערען זיך אויפ'ן מיסט! אָבער אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט: עס איז ניט אַריבערגעגאַנגען קיין צוויי יאָהר און ער האָט נאָך איהר געשיקט און זי האָט געשריעבען אַהיים ברוועלאַך, אז זי האָט אַ גאָלדענע מערכה און איהר איז וואויל ווי די וועלט.

ליינגער האָב איך זיך אָנגעהויבען פרעגען אויף איהר און עטלעך מיינע האָט מיר דערצעהלט, אז פעסיע איז דאָ אַ נגידה. דער מאַן איהרער, האָט זי מיר געזאָגט, איז אַ דייעל־טויטניק־ריעל עסטייטניק), זאָל איך אזוי וויסען פון ביז, ווי איך ווייס וואָס דאָס איז, פרעגט מיר אַ גרינגערע זאָך. נו, טראַכט איך ביי זיך, דארף מען האָניג? אז צוקער איז זיס!

זאָג איך צו מיין טאָכטער, אז איך וואָלט דער פעסיען וועלען זעהען. פאַר וואָס ניט? געווען אין דער היים נאָהענטע שכנים, אַ שטוב געבען אַ שטוב צער האָב איך פון איהר, ניט אויסגערעדט זאָל עס זיין, גענוג געהאַט, לאַמיר כאַטש האָבען אַ ביסעל נחת אויך. אגב וועל איך איהר אָפגעבען פון איהרע אַרימע קרובים אַ גרוס, און אויב זי איז טאַקע אזאַ גביר'טע, וועל איך אפשר ביי איהר פועל'ן, אז זי זאָל זיי שיקען עטליכע רובעל, עס וואָלט אסור אַן עולה געווען.

עטלעך מיינע האָט מיר אפילו געזאָגט, אז מען דארף צו איהר ניט געהן, ווייל יענע איז אַ גאַנצע גראַפיניע און מען קאָן גאָר צו איהר ניט צוטערעמען; אָבער איך האָב געזאָגט, אז ארויסוואַרפען וועט זי מיר דאָך ניט, היינט וואָס קען איך דערביי צולייגען? איך ווייס דאָך אָבער אליין ניט ווי צו געהן, האָט מיר די טאָכטער מיינע אַ טובה געטהאָן און געהייסען אַ קינד מען זאָל מיר אַהין צופיהרען.

מילא, וואָס זאָל איך אייך זאָגען? גאָט מיינער, איך האָב זי אסור דערקענט! געווען דאַכט זיך אין דער היים אַ דאַרער פלאַקען

און דאָ איז זי גרעכער ווי ליינגער, גאָר ניט די פעסיע וואָס געווען!
היינט אַ דירה, אַ רעגולאַר פּאַלאַץ! נו, פּהיב-תּיתא, איך פּערגין
איהר, אויף נאַמנות, מיט'ן גאַנצען האַרצען; דער וואָס פּערגינט איהר
ניט, זאָל אליין ניט האָבען! איך זאָג מיינס: זאָל גאָט געבען אַלע
אידען און אונז אויך, מיינס האָט זי חלילה ניט אוועקגענומען.

זיטץ איך אזוי און שמועס מיט איהר און זי האַידעט זיך אויפ'ן
שטוהל און זי זאָל עס גאָר פּרעגען, זי זאָל עס גאָר אַ וואָרט דער-
מאָנהען וועגען איהר משפּחה. טהו איך איהר אַ פּרעג: האָסטו עפעס
בריוועלאך פון די פעטערס, פון די מוהמעס? ענטפּערט זי מיר,
וואָלט איהר הערען מיט אַ קוויטשעל, אזוי ווי אַ געבאָרענע אַמערי-
קאַנערקע:

„אַ מציאה מיט זיי! איך האָב פּינדר אַזעלכע שנאָרערס, לאָזט
זיך גאָר צו צו אַזעלכע, וועלען זיי דעם לעצטען טאָלער אויססאָקען,
זאָלען זיי זיך זיין געזונד דאָרטען און איך דאָ. איהר מיינט, אַז איך
האָב ניט מעהר וואָס צו טהאָן, נור שרייבען צו זיי בריעף אָדער לייע-
נען זייערע בריעף? אַנדערש לוינט זיי ניט!“

נו, ווי געפּעלט אייך, איך בעט אייך, אַזאַ תּשובּה?

שווייג איך און קלעהר ביי זיך: וואָס געלד קען מאַכען, פּריעהר
ווען זי איז געווען אַ קבצנ'טע, זיינען די פעטערס מיט די מוהמעס
געווען גוט און היינט, אַז זי איז אריין, ווי מען זאָגט: אין די פּעדע-
רען, טויגען זיי שוין ניט! אין דער היים וואָלט איך איהר דערפאַר
געגעבען אַ גאָב, אַז זי וואָלט ניט וויסען פון וואַנען עס איז איהר גע-
קומען; אָבער דאָ, געה טשעפע זיך מיט איהר! האָב דיר אַ גוט
יאָהר — קלעהר איך — און איך אַ בעסערען.

געקומען צו רייד וועגען לאַנדסלייט, פּרעג איך ביי איהר אויף
דעם אויף יענעם; ענטפּערט זי מיר: „וואָס טויג מיר לאַנדסלייט?
ניט איך געה צו זיי, ניט איך וויל זיי זאָלען געהן צו מיר. איך האָב
מיט זיי קיין ביזנעס ניט און וויל פון זיי ניט וויסען. אַ קאַטאָוועס,
ווער זיינען די לאַנדסלייט? עס איז דען דאָ איינער פון זיי אַ רעכט
טער, אָבער שווד'בור-און וויעדער-שווד'בור, איך גלייך זיי אזוי ווי
עפּפּער אין נאָז.“

אי — טראַכט איך — דו קענסט עס זאָגען פאַר אַזעלכע וואָס

ווייס ניט, אָבער איך קען דאָך דיר פון דער היים, היינט וואָס טויג דיר מאַכען אזאָ פּוריע? אַ קלאַג צו די יאָהרען, אַז שמערקע פּויקער איז אויך אַ כּלי זמר.

אַ סוף, דערמאָהן איך שוין מעהר ניט קיין לאַנדסלייט און מאַך מיט איהר אַ שמוּים וועגען איהר שוועסטער וואָס שטאַרבט אין דער היים פון הונגער. די שוועסטער איהרע וואָס איך זאָג, איז געווען אַ שענהע מיידעל, אַ קלוגע מיידעל, קומט אזוי צו איהר ווי טאָג צו נאַכט און דער מאַן איהרער, אַ צאַצקע, אַ זייד, נור קיין מול נעבאָך איז ניטאָ. מאַך איך צו איהר, צו פעסיען, הייסט עס: עס וואָלט כּלעבען געווען אַ יושר, אַז דו זאָלסט שיקען נאָכ'ן שוואַגער, אַ רחמנות גע- באַך, עס שניידט ביים האַרצען, אזעלכע אביונים ווי זיי זיינען, ניט געשעהען זאָל עס אין קיין אידיש שטוב. איך ווייס — זאָג איך — אפּשר משנה מקום, משנה מול, אפּשר וועט איהם דאָ גאָט בעגליקען, ער וועט פּערדיענען געלד און פּאָהרען אַהיים אָדער קענען איהר ברייניג גען אַהער.

ווי איך האָב דאָס אויסגערעדט, אַ מיין גראַף פּאַטאַטישכע פּער- קרימט זיך און מאַכט צו מיר אזוי:

„עס פעהלט מיר נאָך דאָ אַ גרינע חיה אויף מיין קאָפּ! אַנדערש ניט, איך זאָל איהם אַראָפּבריינגען אַהער! האָט איהר געזעהען אויף אייער לעבען? וואָס איז עפעס אָנהענגען זיך אויף יענעמ'ס קאַרק? מען זאָל זיך אזוי וועלען צו אַלעמען צולאָזען, וואָלטען אפילו דעם מלְק'ס אוצרות ניט געסטויעט. לַמאי זאָל איך עס טהאָן? וואָס איז, איך וועל דאָ פון איהם כבוד האָבען? אָדער די קינדער מיינע וועלען כבוד האָבען פון זייער פעטער? איך בין איהם מוחל, זאָל ער זיך רוהען וואו ער רוהט, אויך מיין באַבעס דאָנה.“

נן, וואָס זאָגט איהר דאָרויף? אמת, פעסיע איז ניט די איינציגע וואָס מאַכט אזאָ אנשטעל, איך האָב געהערט אז דאָ זיינען פאראן אַ סך אזעלכע, אָבער נאָך מיין נאַרישען שכל קומט אויס, אַז עס דאַרף אזוי ניט זיין. מילאָ ביי אונז אין דער היים, אַז אַ רייכער שעהמט זיך מיט'ן אַרימאָן, איז עפעס אַנדערש, אָבער דאָ אין דער גאַלדענער אַמעריקאַ וואָס איהר בעריהמט זיך, אַז אַלע זיינען דאָ גלייך, דאַרף אזוי ניט זיין.

אַבער געה מאַך איבער אַ וועלט! די וועלט וועט מיר און נאָך
אזעלכע ווי איך איבערלעבען און אלץ ביי איהרע עולות פערבליי-
בען.

VII.

פינף רומסען מיט אַ באַד.

איהר ווייסט מיסעס לעבען, אז די קינדער מיינע געהען שוין
פופען פון דאנען. אַ שאַד אויף נאמנות; דאָ ווי די זאָך איז, געה
איך אַמאָל אריין צו אייך און שמועס זיך דורך אַ ביסעל און אין דער
נייער דירה, ווער ווייס וואָס פאַר אַ שכנים מען וועט אָנטרעפען.
אַבער וואָס קען איך העלפען? אז איך בין דאָך אימשטיינס געזאָגט,
ווי אין מחזור שטעהט, כחומר ביד הצורר (היוצר), וואוהין מען פיהרט
מיר מוז איך נאָכגעהען.

געוויס ווען עס זאָל זיך ווענדען אָן מיר, וואָלט איך עס ניט
דערלאָזען; אָט אז מען זיצט, זיצט מען. געהען ברעכען זיך, קאָסט
עס אי געלד אי געזונד און לָסוף קען מען נאָך אַמאָל אריינפאַלען צו
אַ שלעכטען בעל הבית, ווי רופט איהר עס דאָ, לענדלער, שמענדלער,
ווייס אייך דער גוטער יאָהר מיט אייער לשון, און שכנים, אז מען
האָט שלעכטע, מיינט איהר איז עפעס גוט? אזא יאָהר אויף מיינע
שונאים וואָס פאַר אַ גוטס דאָס איז, גלויבט מיר, אז ווען איך זאָל
דאָ אייך ניט האָבען וואָלט איך שוין אפשר שונאי ישראל משוגע
געוואָרען. אַ מענש דאַרף האָבען וואוהין אריינצוגעהן, פאַר וועמען
אויסצורעדען דאָס האַרץ, מען קען ניט זיצען שטענדיג פערשפאַרט
אין הויז, דער וואָס ווינשט מיר ביזן איינמאָל אַ יאָהר, זאָל לעבען
אליין און שטאַרבען אליין.

אַי, אַי, מיסעס לעבען, איך בין, ווי זאָגט יענער: אריינגע-
קראַכען מיט אַ געזונדע קאָפּ אין אַ קראַנקע בעט. איך האָב אזוי גע-

דארפט אמעריקא אקוראט ווי איך דארף ערשט געהען טאנצען. איך וואָלט שוין מיינע ביסעל יאָהרען אין דער היים דערצויגען, איז דאָך אָבער אַ מאַמעס האַרץ, האָט עס מיר געצויגען צו די קינדער, צו די אייניקלאַך, נו, נו, גיבען זיי מיר ערשט פעפער שמעקען; אוי, וואָס אַ מענש טהוט זיך אליין, קען עס איהם קיין שונא נישט טהאָן, אַן אויפֿ־ געיאָדעוועטע, אַן אויפגעגריזשעטע בין איך, גאָט אין הימעל ווייס דעם אמת.

די אייניקלאַך מיינע וואָלט איהר זעהען זיינען דאָך ברוגז מיט מיר. שוין אפשר צוויי וואָכען, אַז זיי האָבען צו מיר אַ וואָרט נישט אויס־ גערעדט און אַז איך פרעג זיי עפעס, ענטפערען זיי נישט, אפילו דעם קליינעם מייקעלע האָבען זיי אויך אָנגעלערענט זאָגען „איך מעד מיט באָבע“, און פאַר וואָס? דערפאַר וואָס איך זאָג, אַז קינדער דארף מען נישט אַזוי צופעשטשען, מען דארף זיי נישט נאָכגעבען אַלץ וואָס זיי ווילען, נו האָב איך חוטא בייגעל (בעגל) געווען און וואָלט מעגליך געווען וואָלטען זיי די אַלטע באָבע דערטרינקען אין אַ לעפעל וואָ־ סער.

און די מאַמע זייערע מיינט איהר איז בעסער? איין שוואַרץ יאָהר! מיט איין האַרמאַט מעג מען זיי אַלע אויסשיסען, ווי זי גע־ וואָהנט זיי איין אַזוי זיינען זיי. זי צולאָזט זיי, צופעשצעט זיי און נאָכדעם קריכען זיי אויפֿ'ן קאַפּ, און מיינט איהר אפשר אַז זי פער־ שטעהט עס? אסור מיר, נישט אומזיסט זאָגט מען, אַז ווייבער האָבען לאַנגע האָאַר און קורצען שכל.

ליינגער זאָג איך צו מוין טאָכטער: עטעלע, וואָס שאַכליע־ וועסטו אַזוי מיט געלד? וואָס וואָלט אַ שטייגער געווען, אַז אייקעלע זאָל נישט אויסגעבען אַלע טאָג 5 סענט אויף קענדי? און אַז בענילע זאָל נישט האָבען קיין שליטעלע וואָלט נישט געטויגט? און אַז דושייקעלע, דער בר מצוה בחור וואָלט נישט אָנגעטשעפעט רעדלאַך אויף די פים און וואָלט נישט אומגעלאָפען גאַנצע טעג ווי אַ צובושעוועטער פערדיל, וואָלט איהם עפעס אָבגעקומען? די אַלע שמאָכטעס קאָסט געלד און געלד געהט נישט צו פוס, וואָס איז עפעס — זאָג איך, אַ ראָטשיילדיכע ביסטו? דער וואָס היט נישט דעם גראַשען, איז אליין אַ גראַשען נישט ווערטא.

מאַכט זי צו מיר: מיש זיך נישט מאַמע, איך האָב דיר נישט אַראָפֿ־

געבראכט אהער, אז דו זאלסט מיר לערנען ווי צוהאָדעווען קינדער. דאָ איז אַ מאָדע, אז מען רייסט זיך מיט קינדער ניט איין. נאָר ניט, אָט אזוי פּסק'נט זי אָב און געקאָנטשעט! אי עס איז ניטאָ פון וואַנען, דעם מאַן'ס פּערדיענסטען קען ניט סטאַיען אויף אַלעס, דאָס איז קיין תּירוץ ניט. די קינדער דאַרפֿען זייערע קאַפּרויען אויספּיהרען, אזוי זאָגט די מאַמע און דער טאַטע זאָל כאָטש מיט'ן נאָז די ערד אַקערען, וועמען אַארט עס? כאָטש הענג זיך אַבי בריינג.

און ערשט מיט די מופעניש וועמעס אָבקלעהר איז עס? אויך די קינדער'ס. דזשעניען האָט זיך פּערגלויסט מופען און זי וועט מסתמא אויספּיהרען. איהר הערט דאָך וואָס דאָ איז, איך וועל אייך פּערטרויען אַ סוד, אז זי איז שוין אויס כלה און וויעדער מויד, אזוי ווייזט עס אויס. איך האָב אייך דאָך אַמאָל דערצעהלט, אז זי געהט אום מיט אַ בחור און ערשט איז עס אַ פנים צו נישט געוואָרען. בכן האָט זי שוין ערגעץ געפונען אַן אַנדערען, פּאסט איהר ניט צו בריינגען איהם אין די רומס. דער — זאָגט זי — איז אַ ביזנעס מאַן — זאָלען מיר אזוי ביידען וויסען פון שלעכטס, ווי איך ווייס וואָס דאָס איז — זי דערצעהלט דער נאַרישער מאַמע גליקען, אז ער איז אַ גביר, אַ מיר־ליאַנשציק, היינט ווי בריינגט מען איהם אין אַזאַ הקדש?

אוי, האַרצעלע, קריינעלע, האָב איך געהאַט אַ פורים, ניט אומד קעהרען זאָלען זיך שוין אַזעלכע פורים'ס. איהר האָט עפעס פּערזוכט ביי מיין טאָכטער, אזוי האָב איך פּערזוכט, וואָס סעודה, ווען סעודה? תשעה באב, זאָג איך אייך, איז אין הויז געווען.

איז זי ליינגער אַראָבגעקומען, וואָלט איהר זעהען, די כלה מויד און האָט אָנגעהויבען לייענען דער מאַמע אַ צעטעל: „די גרעסטע שלעפּערס פּערוואָהנען דאָך שעהנער ווי דו. אַ הויז איז עס? אַ שטאַל איז עס ניט אַ הויז, עס איז דאָך מיר אַ שאַנדע צו זאָגען וואו איך וואָהן, קען דען אַ לייטישער מענש אהער ארויפקומען? אפילו אַ רעכטער טשער אויף וואָס צו זעצען זיך איז דאָך ניטאָ. איהר פּער־טרייבט דאָך מענשען מיט אייער שנאָרערשען פּיהרונג און איהר מאַכט מיך אונגליקליך“.

פּערשטעה איך שוין, אז פון יענעם גליקליכען שידוך האָט זיך אויסגעלאָזען אַ בוידים און זי האָט שוין ערגעץ געפונען אַן אַנדער

גליק און עם ווענדעט זיך מעהר ניט אום דעם, אז מען זאָל וואָהנען אין אַ שעהנער דירה און האָבען שעהנערע מעביל.

רוף איך זיך אמת אָן: „נארעלע וואָס דו ביסט, זעה נור אז דו אליין זאָלסט דעם חתן געפעלען ווערען, וועט דיר די הויז מיט די שטוהלען צום שידוך ניט שאַדען“.

נו זאָלט איהר מיר לעבען און געזונד זיין, וואָס האָב איך דאָ געזאָגט? דאָכט זיך אַ גאַנץ גלייכע זאָך, לטוף, אז מיינע פאלט עם אויף מיר אָן מיט אזעלכע קולות, מיט אזעלכע זלזולים, אַקוראט ווי איך זאָל די קרוין ריהרען פון איהר קאַפּ און פון דאמאָלס אָן זיינען אַלע ווי איינער ברונג געוואָרען אויף מיר און האָרדיע.

פורים האָט זיך די מויד וויערער צופלאַקערט מיט די זעלכע טענות: הכלל עם שטעהט פאַר איהר אָנגעגרייט אַ גליקליכער שידוך, נור די רומס שטעהען איהר ווי אַ ביין אין האַלז. זי קען דעם רייכען און געבילדעטען חתן אין הויז ניט אריינפיהרען און מען קוילעט איהר וואָס מען וואָהנט דאָ. האָט מיר דער טייוועל וויערער אָנגעטראָגען אריינצומישען זיך; נו, נו, האָב איך געהאַט אַ טאָג, פרעגט שוין גאָר ניט.

און מיינט איהר זי האָט ניט אויסגעפיהרט? ערשט געהט מען שוין זוכען אַ נייע דירה, 5 רומסען מיט אַ באַד, ווי מען רופט עם. מען וועט שוין אין איין וועגס קויפען נייע פאַרניטשור, ווייל די טאָכטער וויל אזוי, ווייל נאָך איהר שכל נאָך וועט עם זיין אַ מעלה צו אַ שידוך און מען וועט איהר אויסכאַפען ווי אַ מאַלינקע.

אַ שעהן ביסעל קען מען זיך פערלאָזען אויף די היענע בחורים, זיי בייטען דאָך מיט די כלות ווי ציגיינער מיט פערד, היינט איז די נוט, מאָרגען איז רעכט אַן אַנדערע: הלואי זאָל איך לינען זאָגען, דער וועט אויך אזוי זיין איהר חתן, ווי איך וועל זיין זיין כלה. מאלע וואָס זיי זאָגען? צוזאָגען און איינריידען קאַסט קיין געלד ניט.

מילא מיר וואָלט שוין ניט געאַארט, ווען גאָט העלפט און מען איז רייך, מהיכי תיתא, איז אַ שעהנע דירה בעסער; אָבער צו וואָס דאַרף מען עם? מילא זי, דושעני מיין איך, איז נאָך אַ יונגע ציענ, אָבער די מאַמע, וואָס דו האַלסט שוין ביי ווערען אַ שוויגער, האַסט דאָך געדארפט אַ ביסעל מעהר שכל האָבען.

דער איידים מיינער זאָל געזונד זיין האָט דאָך אַביסעל מעהר

שכל, ער קוויינקעלט זעהר שטארק אויף דעם גאַנצען עסק, אָבער די טאָכטער מיינע רעדט איהם איין, אז מען וועט אריינלאָזען א פּאָאָר פרעמדע מענשען און עס וועט זיין צושטייער אויף דירה געלד, אבי הייסט עס, נאָכגעבען דער מויד די שמד און לאָזען איהר אויספיהרען איהר קאָפּריו, אז עס זאָל כלומרשט הייסען, אז מען וואָהנט אין 5 רומס. נו, פרעג איך אייך, האָט עס עפעס אַ זינען? אי, קינדער-לאַך, אז איהר וועט קומען אין מיינע יאָהרען וועט איהר אויך אנדערש מיינען, אנדערש דענקען, ווארט, ווארט, איהר וועט זיך נאָך אַמאָל קלאַפען אין האַרצען חטאתי און מודה זיין, אז די באַכע איז גערעכט געווען.

VIII.

צוויי קעמץ ביי איין טייגנאכץ.

האליאָ! וואָס מאַכט איהר? שוין לאַנג ניט געזעהען! זעהר איהר, הא? מען ווערט צו אַלעס געוואָהנט. איך האָב געמיינט, אז איך וועל קיין מאָל ניט קענען אויסריידען אַ וואָרט אויפ'ן היגען לשון, לסוף באַלעכבאָטשעט זיך שוין ביסלעכווייז, ווי זאָגט אַ גוי להבדיל: ביעראַ נאַאוטשיט.

אוי מיסעס לעבען, מען ווערט צו גרעסערע צרות געוואָהנט, אי, אי, וואָס אַ מענש קען איבערטראָגען, פעק, גאַנצע בערג מיט צרות קומט ער איבער! אָט דער שוואַכער, זינדיגער מענשעלע איו אַמאָל שטאַרקער פון אייזען.

איך זאָג עס טאַקע וועגען מיר אליין, זאָג איך עס. וואָס ווייסט איהר וואָס פאַר אַ געברענטע ליידען איך האָב? איך ווער נור וואָס ניט צופוקעט, די גאל פלאַצט אין מיר און איך מוז שווייגען! ווי זאָגט מען עס אויף גוי'איש: אי ביוט, אי פלאַקאט ני דאיוט, מען שלאָגט און מען לאָזט ניט וויינען.

איהר מיינט טאַקע, אז מען שלאָגט מיר? חס וחלילה, דערווייל

האלט נאך ניט דערביי. ניט דערלעבען זאל איך, ניט דערהארען זאל איך עס, טאטע דערבארעמדיגער! בעסער א שעהנער ריינער טוידט איידער א קינד אדער אן אייניקעל זאל אויף מיר א האנד הויבען; אבער זיי גיבען מיר אזוי אויך גענוג, אז עס איז אך און וועה צו מיר און איך מוז האלטען דעם צונג צווישען די צייהן און — שא.

איך האב דאך אייך דערצעהלט, אז דושענילען האט זיך פער-
כאליעט מופען, נו האט מען געמופט! איז מען ארויפגעקראכען וואלט איהר זעהן, אויף א טאפ פלאך, אזוי הויך אפשר ווי דער שפיץ קלויסטער, אז מען הויבט אן געהן הקפות מיט די טרעפ, פערדרעהט זיך אזוי די קאפ, אבי די הארציגע טעכטעריל האט אויסגעפיהרט און זי האט פינף רומסען מיט א באד! א גלות, הא? ביי אונז אין דער היים קומט די גאנצע שטאדט אויס מיט איין באד און מיין איי-
ניקעל דארף האבען א באד אין שטוב, אנדערש פאסט איהר ניט!

היינט וואס פאר א נוטצען האט מען פון דער באד, שמאד?
גאר ניט מיט גאר ניט! אין שטוב איז קאלט, כאטש טרייב הינט, מען ווערט פשוט דערפרארען, זאג איך אייך; היינט געה פאלג מיר א גאנג און באד זיך ווען עס טרייסעלט אזוי אויך אויס די צייהן פון מויל! איז אויף וואס זשע, מיינט איהר, נוצט די באד רוב, ווי זיי רופען עס? מען האלט דארט די אומריינע וועש, די שמוץ וואס מען פוילט זיך ארונטער טראגען און נאך אזעלכע ציכטיגע זאכען, א רע-
גולער חזיר שטאהל איז דאך דארט!

מילא, דאס בין איך שוין מוחל. האט מען זיך נאך פערשול-
דיגט, פער'חוב'עט, אריינגעפיהרט נייע פארניטשע, וואס איז? די כלה מויד דארף אראבבריינגען חתנים, פאסט איהר ניט, שמעהט איהר ניט אן, אז עס זאל זיין אבי וועלכע מעביל, א קאטאוועס דער גרויסער גביר וואס איהר טאטע איז! כדאי טאקי הארעווען, רייסען, שונא ישראל, קריעה, בארגען, זארגען צוליעב איהרע שארלאטאנטשיפעס.
איך זאג שארלאטאנטשיקעס — און זי איז דען בעסער? צווי-
שען אונז גערעדט, איין שווארץ יאהר! זי איז ניט בעסער פון זיי און זיי זיינען ניט בעסער פון איהר, מיט איין הארמאט מעג מען זיי אלע אויסשיסען.

אי, די יונגווארג, זיי זיינען אסור ווערטה וואס די ערר טראגט זיי! איך ווייס ניט אויב אלע זיינען אזוי אדער נור וואס מיינס איז

ניט לייטיש... אָבער דערווייל ווער ליידעט? די באַבע! וועמען ווערט אַ וואונד אין האַרצען? דער באַבע! איך וועל אייך אויף טשיקאוועס דערצעהלען וואָס ביי אונז אין שטוב טהוט זיך אָפּ, איך זאָג אייך, אַז עס איז אויף נאמנות בילעטען צו נעהמען, אַ רעגעלער טריאטער, ווי איהר זעהט מיך אַ אירישע טאָכטער.

באַלד ווי מען האָט אריינגעמופט אין דער נייער דירה, צושטעלט די נייע פּאָרניטשע און אויפגראמט אין הויז, איז דושעני מיינע גע- קומען צו לויפען צוויאָכערט אַקוראַט ווי ברוך אויפן יריד און זיך אָנגע- הויבען סוד'ען מיט דער מאַמע. איך זעה מען שטעהט אין פּראָנט רום און שרשרשו, מרשרשו; מרשרשו, שרשרשו, ווייסט איהר עפעס וואָס זיי האָבען גערעדט? אזוי ווייס איך אייך! איך וויל זיך ניט בע- דיחמען; אָבער זאָגען זאָג איך אייך, אַז ווער עס איז שעהן און איך בין קלונ! איך האָב באַלד פערשטאַנען, אַז די מויד וועט שוין אַראָפּ- בריינגען דעם גליק, דעם חתן איהרען צו דעם ליובאַוויק מיינ איך און מען שמועסט עס אָפּ ווי דעם גאַסט אויפצונעהמען. מיינט איהר אפשר איך האָב ניט געטראָפּען? זאָל אונז און אַלע אירען אזוי טרע- פען אַל דאָס גוטס ווי איך האָב געטראָפּען!

אין אַבער, וואָלט איהר זעהען, איז דער גאַסט אַראָבגעקומען. נון, פרעגט שוין גאָר ניט וואָס עס האָט זיך אויפגעטהאָן! די מויד האָט אָנגעצונדען אַלע געזען, אַ גאַנצע אילומינאַציע געמאַכט; עטעלע מיינע האָט איהם אריינגעפיהרט אין פּראָנט רום, דערלאַנגט כיבוד און עס איז געווען ליהודים.

סעם, דער איידים מיינער האָט פון איהם ניט געמאַכט אַזא ציי- מעס; געגעבען שלום עליכם און ווי איינער רעדט: שלאָגט זיך קאָפּ אָן קישען. די גוטע יאָהר זאָל איך האָבען וואָס סעם איז קליגער פון זיי, פאָרט אַ מאַנסכיל! אָבער די טאָכטער מיינע האָט פאַר גרויס שמחה אַליין ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן, געשטישפעט און געריסען די קינדער פאַר וואָס זיי האָבען געוואָלט אריינגעהן אין פּראָנט רום און האָט געקעהרט וועלטען. און די אַלטע באַבע, וואָס האָט געטהאָן? איך בין געזעסען אין אַ ווינקעלע און געדאַנקט גאָט אַבי מען טשעפעט מיך ניט.

פון דאַמאָלס אָן איז דער בחור געוואָרען אַן אנגעהער אין הויז. די מויד פלעגט מיט איהם אָבויטצען גאַנצע נעכט און שוישקען זיך,

און די טאָכטער מיינע האָט מיר דערצעהלט, אז דער בחור איז אין דזשעני'ען פערליעבט, פערשמיבט, זי אין איהם אויך און אז מיר וועלען דערלעבען וועלען מיר עסען לעקאך אויף זייער תנאים.

דאָכט זיך גוט, האָ? מיט עטליכע טעג שפעטער קומט אַראָפּ אַן אַנדערער און מען מאַכט פאַר איהם אויך אזא טאַראַראַם ווי פאַר יענעם. אין אַמת'זאָגענדיג האָב איך ניט געוואוסט, אַז דאָס איז אַן אַנדערער, ביי מיר האָבען אַלע יונים איין פנים, נאָר עטלעע האָט מיר פערטרויט דעם סוד, אַז דער אַנדערער בחור איז נאָר אַ שמאַליץ גרוב און אַ דזשעני ליעבט איהם געפעהרליך און ער איז פאַר איהר נאָר די כפרה.

קלעהר איך זיך: אַז עס איז ניט קיין ראיה, אַזוי ווי ער ווערט אַ כפרה פאַר דזשעני'ן, קען ער אַ כפרה ווערען פאַר אַן אַנדער מיידעל אויך. למאי זאָל ער זיין בעסער פאַר דער מויד? זי מעג האָלט האָבען צוויי? מעג ער אויך! אָבער געה ניעב זיי עס צו פערשטעהן, אַז זיי זיינען די חכמות און איך דער נאָר! האָב איך שוין בעסער געשוויר גען און געטראַכט: קינדערלאַך ווי איהר בעט זיך אויס אַזוי וועט איהר שלאָפען.

אָבער ווי פיעל קען מען שווייגען? איינמאָל, צוויי מאָל, אַ מענש איז מען און מען מוז ארויסגעהן פון געדולד! אַז איך האָב געזעהען אַז די בחורים קומען אַלע אַבענד, אַמאָל דער, אַמאָל יענער, האָב איך זיך שוין ניט געקענט איינהאַלטען און מאַך צו מיין מאַכט טער אַזוי:

עטלעע מיין קינד, די מאַמע איז עלטער פון דיר מיט אַ מיטוואָך און דו מעגסט איהר אַמאָל אויך פאַלגען. אַט דאָס וואָס די ביידע בחורים שלעפען זיך אַהער געפעלט מיר נאָר ניט. דזשעני וועט דאָך מיט ביידען ניט חתונה האָבען, היינט צו וואָס דאַרף זי מיט זיי ביידע מאַכען מחזקות? ממה נפשך, איז דער איהר בעשערטער, זאָל זיין דער; איז יענער, זאָל זיין יענער. און וואָס — זאָג איך — וועט זיין אַז זיי וועלען זיך איינע פון די אַנדערע דערוויסען?

האָט עס דזשעני געדאַרפט דערהערען, איז זי געוואָרען אַן אָננע-צונדענע און אָנגעפאלען אויף מיר ווי אַ בייזער הונד. וואָס איז אייער רע ביזנעס? — האָט זי זיך צושריען — איך גלייב זיי ביידען און מישט זיך ניט!

הלאוי — האָב איך געקלעהרט — זאָל עס זיין גלייך, אָבער נאָך מיין שכל נאָך איז עס קרום, זעהר קרום אז ביי אייך שפיעלט אַ ראָליע ליבע, שמיעב, ווי איך הער אייך שטענדיג שמועסענדיג, דארף דער בחור לייעב האָבען נור איין מיידעל און די מיידעל איין בחור און ווען ניט אזוי איז די גאַנצע ליבע אייערע אַ גראַשען ניט ווערטה. איך קען אייך שווערען, מיסעם לעבען, אז די בחורים יענע האָבען ערגעץ אויך נאָך מיידלאך און אלע טאַנצען אויף עטליכע חתונות.

איך וועל אייך קיין סך ניט ברייען און דערצעהלען בקיצור, אז מען האָט מיר געהערט ווי פאַר-אײַאָהריגען פראָסט און די בחורים זיינען נאָך היינט אויך ווי צוויי קעטץ ביי איין טייגעכץ. אמת זיי קומען זיך ניט אויף ביידע אין איינעם, ווייל דאָס האָט שוין די טאַכטער מינע מיט'ן אייניקעל שכל געהאַט צו בעוואָרענען, אז אזא זאך זאָל ניט טרעפען; אָבער וואָס וועט זיין דער סוף? ווי לאַנג קען מען זיך שפיעלען אין בלענדעניש?

בינו לבינו פלאַצט אין מיר די גאַל קוקענדיג אויף אַזעלכע זאַ-
כען און איך זאָג אייך, אז איך בין שטאַרקער פון אייווען, אז איך האַלט עס אויס.

IX.

אַמעריטשקע איז פאַרט אַ מדינה.

איהר זעהט מיסעם לעבען? סקאַציל קומט, אַ גאַסט אין אַ נאָך-
ווינע, צרוואָרפט דעם אויווען, איהר דאַרפט מיך? אָט בין איך!
עס קען זיין, אז איהר קוקט נאָך מיר ניט אזוי שטאַרק אויס, די
דריטע אויג וואָלט איהר געוויס ניט אויסגעוויינט ווען איך זאָל ניט
קומען; אָבער אז איך בין שוין דאָ וועט איהר מיך מסתמאָ ניט
ארויסטרייבען.
איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, אז מיר אליין פערדריסט עס

אויך, עם קומט מיר אויס פראטיוונע וואָס איך דרעה אייך אלע מאָל דעם קאָפּ, לאָמיר זיך ניט נאַרען, וואָס איך בין מיט אייך אָדער איהר מיט מיר? מילא ווען מיר זיינען געווען שבנים, איז עפעס אנדערש; אָבער היינט איז אפשר טאַקי אַן עולה וואָס איך קום גאָר צו אייך.

אַ הויז דעם ווילט איהר אפשר ניט ליידען וואָס איך רייך שלעכטס אויף אמעריקאָ. ווי זאָגט מען עפעס: פאַר אַ גר אין די אויגען טאָר מען קיין גוי ניט שילטען. איהר זיינט שוין אַן אמעריקאַנערקע קומט אייך אויס, אַז אַלעס איז גלייך, אַלעס איז גוט און ביי מיר זעהט אַלעס אויס קאַפּויר, מיט'ן קאָפּ אַראָב, מיט די פּיס ארויף! די האַרץ ווערט פּול, ווייל עס זיינען פאַראַן זאַכען וואָס איך קען דאָך ניט צוזעהן, קום איך זיך אַביסעל אויסריידען. קיין נעהנטערע ב"ה האָב איך דאָ ניט, היינט צו וועמען זאָל איך געהן, אַז ניט צו אייך?

איהר הערט? אַז דער וואָס איך האָב די הענט ניט געוואַשען וועט מיר שענקען דעם לעבען, וועל איך אפשר אויך אָנהויבן קוקען אויף אמעריקאָ מיט אנדערע אויגען. אַ נאַטור בייט זיך, היינט זעהט אויס, אַז דאָס איז גוט און מאָרגען געפעלט עפעס אנדערש. מען זאָגט, אַז אַלע גרינע זיינען אזוי, פריהער געפעלט זיי קיין זאָך ניט און ווען זיי גרינען זיך אויס, איז אַלעס גוט. איך אליין האָב זיך שוין אויך אַביסעל צוגעוואָהנט און אַז איך וועל לעבען און געזונד זיין וועל איך זיך מסתמא צו אַלעס צוגעוואָהנען.

די ערשטע צייט, וואָלט איהר זעהן, האָב איך פּערשאַלטען דעם טאָג וואָס איך בין אַהער געקומען, וואָלט מעגליך געווען, וואָלט איך דאַכט זיך כּאָטש צו פּוס צוריק אַהיים ענטלאָפען, און היינט האָב איך זיך שוין אַביסעל אָבגעקיהלט. ווען מען זאָל מיר היינט זאָגען איך זאָל אַהיים פּאָהרען, וואָלט איך זיך גוט מיט געווען.

אייך האָב זיך ביסלעכווייז אָנגעהויבען אַרומזעהן אַז אמעריטשקע איז אויך אַ שטיקעל מדינה און אין אנדערע פּרטים אפשר אַ בע-סערע ווי יוראָפּ.

מיד פּערדריסט אויף מיינע אייניקלאַך וואָס זיי פיהרען איבער געלד, די קלייננוואַרג פּערנאַשען און קויפען כל-ערליי שמאַכטעס און די עלטערע ווידער זיינען פּערקאַכט אין טהייערע קליידער, שעהנע פּאַרניטשע, שעהנע רומס און נאָך אַזעלכע זאַכען אָהן וועלכע מען קען זיך בעגעהן, אָבער איבערקעהרענדיג די בלאַט צוריק, איז אפשר גאָר

קיין עולה ניט. פאַר וואָס זאָלין זיי ניט וועלען אז זיי קענען אויספיהלן רען? אי וואָס, דעם טאַטען מאַמען קומט עס אָן שווער? וואָס מאַכט עס אויס? אַבי זייערס ווערט אויסגעפיהרט.

לאָמיר ריידען צוריק: פאַר וואָס זאָלען זיי ניט וועלען? אז זיי זעהן דאָך אז אַנדערע האָבען עס! אז איך הויב זיך אָן אָפט דערמאָנען, בין איך מיידעל ווייז איך ניט בעסער געווען פון זיי. אַ מענש איז בעשאַפען געוואָרען מיט אַ יצר הרע, פיעל ער האָט איז איהם וועניג; אוי, אוי, ניט אומזיסט מישטיינס געזאָגט לייגט מען דעם זינדיגן מענשען שערבעלאַך אויף די אויגען.

איך האָב ניט געהאַט קיין השגה צו שעהנע שפיעגלען אָדער טהיירערע מעבעל; מיר האָט זיך אפילו קיין זיידענע קליידלעך אויך ניט געוואָלט, וויל איך האָב עס ביי מיינע חבר'טעס ניט געזעהען, אָבער צו דאָס וואָס איך האָב ביי לייטען יא געזעהען, האָב איך אויך חשק געהאַט, פונקט ווי מיינע אייניקלאַך היינט, נור איך פלעג פערבלייבען ביז'ן חשק, פלעג זעלטען ווען קוים אויסוויינען אַ ציצען קליידעל אויף יום טוב און מיינע אייניקלאַך, אַ דאַנק זיין ליעבען נאָמען, פיהרען זייער וועלטעל בעסער, זיי קומט אָן גרינגער צו מאַכען זיך זיידענע קליידער ווי מיר אַמאָל די ציצענע.

און מיינט איהר אפּשר, אז דער טאַטע מיינער, ליכטיג זאָל איהם זיין אין קבר; איז געווען אַבי ווער? מען האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ שעהנעם בעל הבית אין שטאָרט און נאָך אַלעמען איז ער געווען אַן אָרעמאָן. ווען, מען האָט שוין וועגען מיר ווי מען זאָגט: מיט לייטען גערעדט, פלעגט נאָך אויך אָנקומען מיט גרינע ווערים ביז מען פלעגט מיר מאַכען אַ שטיקעל קליידעל.

אָבער לאָמיר שוין ניט ריידען פון אַמאָליגע יאָהרען און וואָס איז היינט מיינט איהר? איהר זיינט שוין אפּשר לאַנג פון דערהיים האָט איהר שוין פּערגעסען, אָבער מיר ליגט נאָך ערשט אויך אין מויל דער טעם פון די היימישע פיהרונגען. קיין גבירים זיינען מיר קיין מאָל ניט געווען, אָבער שטיקלאַך בעלי הבתים ווי מען זאָגט. עטעלע מיינע געווען אַ בת יחידה'קע, איין אויג אין קאַפּ פון דעסטוועגען האָט מען זיך קיין מאָל ניט פּערגונען מאַכען איהר אַ לייטישען בנר, אז מען האָט איהר געדאַרפט חתונה מאַכען איז אָנגעקומען מיט קריעת ים סוף, זיך פּערשולדיגט, פּערבאָרגט, אַזוי שווער זאָל אונזערע

שונאים אָנקומען די גסיסה, ווי שווער עס איז אונז אָנגעקומען ביו מען האָט גע'פטר'ט דעם באַרג פון קאָפּ.

און מיינט איהר אפשר, אז זי איז געווען אבי וואָסער מיידעל? אַ קראַסאוויצע געווען, הויך ווי אַ סאָסנע און שעהן ווי די זון, זאָג איך אייך. עס האָט זיך אָבער געוואַלט האָבען אַ שעהנעם איידים, האָט עס געקאָסט אי ממון אי דמים, פרעגט שוין גאָר ניט.

ווען די טאָכטער מיינע מיט'ן איידים זיינען אַראָב פון קעסט, וואו האָבען זיי געוואָהנט? אין אַן אַלקעריל אזוי גרויס ווי אַ היהנער-שע פיסעל; זייערע מעבעל איז געווען אַ הילצערנע בעט, אַ טישעל אַ פּאַאַר הינקעדיגע ביינקלאַך און דאַץ אָל (דאט'ס אַלל), ווי מען זאָגט עס אויף היעגען לשון, היינט וואָס האָט מען געגעסען? קרופּניק מיט ברויט! מען האָט נאָך געדאַנקט גאָט אַבי דאָס איז פאַראו, און דאָ? קיין עין הרע, קיין בייז אויג זאָל זיי ניט זיין, ווי קיסרים לעבען זיי דאָך, אזוי ווי זיי הערען ניט, אזוי זאָל זיי ניט שאַדען.

וועה דעם זינדיגען מענשען, ווי דער רבונג של עולם פיהרט מיט איהם, איז ער אַלץ ניט צופריעדען! איך האָב דאָך אין אמת'ן גע-דארפט נאָך אַמאַל אזוי דיק און גראָב ווערען פון נחת, לכּוּף געפּעלמ מיר נאָך ניט! אמת די קינדער מיינע זיינען אַרימע לייט, מען באַרגט, מען לייחט, מען נעהמט אויף אַפּפּאַהלען; אָבער קודם פעהלט קיין זאָך ניט. מסתמא וועט גאָט העלפען, די צייט וועט זיך פּערקעסערען און עס וועט זיין אַללע רייט! ווי זאָגט דער איידים מיינער: קאָלומ-בום איז אַ בטוח.

אמת טאָקי, איך זאָל אזוי געזונד זיין. עס איז ניט אזוי אַ נלייך וואָרט ווי אַן אמת; קאָלומבום איז טאָקי אַ בטוח, איך זעה דאָך, אַז אַלע וואָס זיינען געקומען אהער לעבען בעסער און פּערוואָהנען שעהנער ווי אין דער היים. וואָס ווייסט איהר, ווי מען ווערט עס ביי אונז אין רוסלאַנד אויסגעריסען! ווי לעבט מען, וואָס עסט מען; אוי, אויף מיינע שונאים געזאָגט. ליאד אבי ווער לעבט דאָך דאָ שעהנער ווי ביי אונז דער שעהנסטער בעל הבית, איך זאָג אייך מיסעס לעבען, אַז דאָ איז אַ גן עדן.

איך וועל עס אייך אויספיהרען אַנטקעגען דעם וואָס איך זאָג, אַז עס איז אפשר ניט קיין עולה וואָס די אייניקלאַך מיינע ווילען עס זאָל זיין שעהן פּערפּוצט אין הויז, ווייל ביי אַלעמען איז דאָך אזוי,

היינט פאר וואָס זאָלען ר' מיכעלע'ס אייניקלאַך זיין ערגער פון אלע. איהר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגען? אז דאָס וואָס דזשעני, די אייניקעל מיינע מאַכט חבר לאַפּ מיט די בחורים, איז אפשר אויך ניט קיין גראַבע נאַרישקייט. עס קען גאַנץ שטאַרק זיין, אז זי וועט זיך אזוי פאַמעליך אויסגעפינען אַ חתן. אי וואָס ער וועט ניט זיין אזאָ למדן ווי דער טאַטע איהרער, אויך מיר אַ דאגה! אַ קאַטאַוועס? זעהר פיעל לערנט זיך דאָ אַן דער איידים מיינער, ווייס איך וואָס, ער נעהמט דען אַמאָל אַ ספר אין האַנד? שוין געוויס פערגעסען וואָס ער האָט געקענט.

אָט אזוי איז עס מיסעס לעבען. איך האָב מיר היינט גענומען אַן אַנדער דרך. איך מיש זיך ניט, איך זאָג גאָר ניט, איך רייך גאָר ניט, איך האָב זיך אַרומגעזעהן, אז דאָ איז אַן אַנדער וועלט, די היינטיגע דורות זיינען אַנדערע, די פיהרונגען אַנדערע, אַ וועלטעל דרעהט זיך איבער און ווען מען זאָל אפילו זיין מיט צעהן קעפּ וועט מען זיי ניט איבערמאַכען.

הוליעט קינדערלאַך, פיהרט די וועלט ווי איהר פערשטעהט און זאָל אייך גאָט בעגליקען.

X.

דער פעטער ר' פסח לאַזט זיך הערען.

נו, אַ דאַנק דעם וואָס איך בין ניט ווערטה צו דערמאָנען זיין נאָמען, שוין באַלד פסח אויך דערלעבט, אַ לעבעדיגער מענש דער-לעבט אלעס; ווי לאַנג דאַכט זיך איז געווען ראש השנה און אָט איז שוין פסח! ניט אומזיסט זאָגט מען, אז ווען מען זאָל פסח זיך גוט צוהערען, וואָלט מען געהערט ווי מען בלאָזט שופר, און ראש השנה וויעדער ווען מען זאָל צולייגען דעם אויער, וואָלט מען געהערט ווי מען קלאַפט מיט די קאַטשאַלקעס ביי מצה וועלגערען. אָט אזוי לויפען די טעג מיט די יאָהרען, אז מען קוקט זיך גאָר ניט אַרום.

די ערשטע צייט באַלד ווי איך בין אהער געקומען איז מיר יעדע מינוט געווען א שעה, יעדער טאָג א יאָהר; איך האָב געמיינט אז איך וועל, שונאי ישראל, משוגע ווערען און היינט לויפען די טעג מיט די וואַכען אַט אזוי ווי א פייל פון בויגען. ווען עס זאָל חס ושלום אזוי זיין ווי פון אָנהויב איז געווען, וואַלט איך שוין אפשר אָנגעשפּאַרט ווייס איך וואו.

איהר ווייסט פאַר וואָס האָט זיך מיר עס די צייט אזוי לאַנג געצויגען? ווייל איך בין ניט געווען געוואָהנט צו די היגע מנהגים, צו די היגע פּיהרונגען; עפעס האָט מיר אויסגעוויזען אז אַלעס איז דאָ פּערקעהרט ווי אין דער היים, איך האָב געמיינט, אז איך בין דאָ איין קלאָהרע צווישען א וועלט מיט משוגעים, ערשט אָבער האָב איך זיך אַרומגעזעהען, אז עס איז ניט אזוי סטראַשנע ווי איך האָב גע-מיינט.

מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אז קיין אידען איז דאָ נאָר ניטאָ. וואָס אידישקייט, ווען אידישקייט, אז וואו מען געהט, וואו מען שמעהט רעדט מען נאָר אַן אַנדער לשון! היינט וואָס פאַר א אידען קען מען דאָ זיין, אז מען קען אפילו אידיש ניט ריידען? אזוי האָב איך מיר געטראַכט. אצינד אָבער ווייס איך, אז איך האָב א טעות געהאַט.

מיין אַלטער, א גוטער מליץ זאָל ער דאָרט זיין פאַר אונז אַלע, געדענק איך, פּלעגט א שמחת תורה אָדער א פורים זיך צונויפקלייבען מיט חסידים און מען פּלעגט זינגען: „וואָס מיר זיינען, זיינען מיר, אבי אידען זיינען מיר; וואָס מיר טהוען, טהוען מיר, אבי מצוות טהוען מיר“ ער, דער אַלטער מיינער, אונז צו ליינגערע יאָהר—איז געווען א פּערברענטער חסיד, וואָס פאַר א נגונים, וואָס פאַר א ליעדלאַך האָט ער ניט געזונגען? אָבער דאָס ליעדעלע איז מיר בעסער געפעלען גע-ווען ווי אַלע. איך זאָג אייך, אז ווען ער פּלעגט עס זינגען, האָבען זיך פשוט די פים געהויבען צום טאַנצען.

אַנטקעגען וואָס זשע וויל איך עס אויספיהרען? יע, ענטקעגען דעם וואָס די דאָזיגע ליעדעלע איז מקוים געוואָרען אויף אַמעריקא אױך. כאַטש קיין גרויסע חסידים איז מען דאָ אפילו ניט, אָבער אידען איז מען פאַרט.

איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, אז פאַר'ן פּסח האָב איך זיך

שטארק געשראָקען. מילא אלע טאָג מוז מען עסען וואָס עס מאַכט זיך, מען קען דען עפעס העלפען? געה זוך נאָך אויב עס איז טריף אָדער כשר! מען מוז אימשטיינס געזאָגט דעם זינדיגען גוף אַנשטאָט פֿען מיט אַבי וואָס, מען קען די נשמה ניט אויסשפייען; אָבער פסח, אַ קלייניגקייט פסח, עס שמעקט דאָך — ניט דאָ געדאכט — מיט אָפֿ געשניטענע יאָהרען, נו, האב איך טאַקע געציטערט, ווער ווייס ווי דאָ איז? אפשר האַלט מען דאָ גאָר ניט פון פסח, אפשר איז דאָ גאָר קיין מצה ניטאָ, אפשר עסט מען דאָ חמץ, א קשיא אויף אַמעריקא? אַצינד אָבער איז מיר אַראָפֿ אַ שטיין פון האַרצען; אַצינד זעה איך, אַז איך האָב די אידעלאָך אומזיסט חושד געווען, אידען זיינען אומע-טום אידען, געזונד און שטאַרק זאָלען זיי זיין, רבונג של עולם.

מען ריכט זיך דאָ אויפֿן פעטער פסח אלס איינס ווי ביי אונז, מען וועט מסתמא פראַווען סדרים אויך ווי ביי אונז, מען זאָל נור דערלעבען געזונדערהייט, טאַטע דערבאַרימדיגער.

די טאָכטער מיינע, איך האָב דאָך איהר געהאַלטען פאַר אַן אַפיקורס'טע, וואָלט איהר זעהן ווי זי פאַרקעט עס זיך אַרום פסח! שוין אפשר דריי וואָכען אַז זי האַלט אין איין וואַשען, ביגלען, שיייע-רען, נעהען, אַלץ לכבוד יום טוב. איך ווייס אסור פון וואַנען האָט זיך עס צו דער וויבעל גענומען אַזעלכע כחות צו האַרעווען אַזוי פיעל. דערמאָהנט זיך פינף רומסען אָהן עין הרע און אומעטום איז צו וואַ-שען און צושייערט, אַ פּלאָאָר זאָג איך אייך האָט זי געמאַכט, כאָטש לאַקשען וואַלגער אויף איהם. היינט די פּרובת'ן מיט די פּרובת'לאַך אויף די פּענסטער, קוירטענס — ווי איהר רופט עס — אַלע צו וואַ-שען, צו ביגעלט אַז עס איז שעהן צו קוקען. די קינדער ב"ה ווילען ניט העלפען, פאַרקעט זי זיך אליין, דיענען זאָלען איהר די הענד, טאַטע זיסער.

מצה און וויין האָט שוין אויך דער איידים מיינער פערזאָרגט, די קינדער אַ ביסעל צוגעקליידעט אויך, כאָטש זען זיך שוין צום סדר און זאָג די הגדה.

האָב איך דאָך געמיינט אַז מען טהוט עס אפשר מיר צוליעב, לכּוּף זעה איך אַז ביי לייטען איז אויך דאָס זעלבע. דער עולם איז דאָ צוליעב פסח מעהר ביז ווי ביי אונז אין דער היים, אוי, טאַטע פאַטער אין הימעל ס'ארא שעהנע פאַלק די אידעלאָך דיינע זיינען.

היינטיגע וואָך וואָלט איהר זעהען, האָט מיר עטלע מיינע גערומפּען אין אַ קראָם — אַ סטאָר ווי מען רופט עס דאָ — אויס־קלייבען פאַר מיר אַ קליידעל אויף יום טוב. ווי עס איז אַראָפּגע־נומען די האַנד פון האַרצען און זיך קוים דערמאָהנט אָן דער מאַמע; אָבער ניט דאָס בין איך אויסען. ביי אונז אין דער היים איז ב"ה אויך דאָס זעלבע: פריהער פּערזאָרנט מען זיך אליין און אַ מאַמע אָדער אַ טאַטע זיינען פון די לעצטע. אָט אזוי פיהרט זיך די וועלט און מיר וועלען זי שוין ניט איבעראַנדערשען — איך וויל נור אויספיהרען אַנטקעגען דעם, ווי ביזי עס איז געווען אין סטאָר. אַלטע אידענעס, ווייבלאָך, מיידלאָך, קיין עין הרע זאָל זיי ניט זיין, אַ פּערפאַקטע סטאָר געווען, מען האָט זיך אסור געקענט דערשפּאַרען, און אַלע זיי־נען געקומען עפעס קויפען צו בעשעהנען דעם הייליגען יום טוב.

היינט וואָס עס טהוט זיך אין אַנדערע סטאָרס! אומעטום וואו מען טהוט אַ וואָרף אָן אויג שמעקט מיט ערב יום טוב. אין סטריט קען מען דאָך גאָר ניט דורכגעהן צוליעב די פּושקאַרטס. מאַמעלע מיי־נע, צייט איך לעב, צייט איך שטעה אויף מיינע פיס, האָב איך נאָך אַזעלכעס ניט געזעהען! די איינציגע בליים, גלעזלאַך, פּלעשלאַך, איז דאָך ווערט אַ פּערמעגען, און אידעלאַך קויפען!

הכלל, מיסעס לעבען, דער פּסח לאָזט זיך דאָ הערען, איך בין זיך מודה ומתודה, אַז איך האָב זיך דאַרויף ניט געריכט.

איך ווייס אפילו ניט אויב מען מיינט די הגדה אָדער מען מיינט די קניידלאַך — גיכער מיינט מען מסתמא די קניידלאַך. און וואָס איז ביי אונז אין דער היים מיינט איהר? אויך דאָס אייגענע! ניטאָ וואָס צו ריידען, פאַר אַמעריקאַ איז געוויס גענוג ווי עס איז, אַבי מען האָט אין זינען דעם פּסח. ~~איך די ווידע~~ דער רבונז של עולם אליין פּער־לאַנגט אויך ניט מעהר.

אין דער היים וואָלט געוויס אַנדערש געווען, אין דער היים וואָלט הערילע, דער אייניקעל מיינער געקענט פּערטייטשען די הגדה און דאָ, נאָט ווייסט, אויב ער וועט אפילו קענען פּרעגען די פיער קשיות. אָבער אַ כּפּרה! אַבי כאַטש מען וועט עסען מצה און פּראַווען אַ סדר ווי ביי אידען, איז אויך גוט! יע פּערטייטשען די הגדה, ניט פּערטייטשען די הגדה, זאָל איך מעהר קיין צער ניט האַכען.

פון אנהויב האָט מיר אַזעלכע זאַכען געקריינקט, אַז איך האָב געזעהען, אַז מען דאַרף דושייקעלעך לערנען די ברכות אויף דער תורה, בין איך געווען אויסער זיך, איך האָב געמיינט, אַז איך וועל פון עגמת נפש, שונאי ישראל, פון דער וועלט אַוועק; אָבער היינט האָב איך זיך שוין ווי מען זאָגט, אויסגעגריינט און מיר אַארט עס ווייניג וואָס.

געוויס וואָלט איך געוואָלט, אַז מיינע אייניקלאַך זאָלען קענען לערנען, ווייל תורה איז די בעסטע סחורה, אָבער מען קען עס ב"ה ניט דערלאַנגען, און אַז מען קען ניט אַריבער, מוז מען אַרונטער.

איך בין ניט גענאָרט אין חשבון. איך ווייס אַז דאָ האָט אַ אינגעל ניט אַזוי פיעל צייט צו לערנען אידישקייט. דאָ מוז מען זיך לער-נען ענגליש — יא, מיסעס לעבען, מען מוז, אָהן דעם איז מען אַ שטומער, אָהן צונג מען טויג אויף כפרות, נו, פערבלייבט שוין ווייניג צייט צו לערנען אַנדערע זאַכען. קיין קשיא ניט, וועמען גאָט העלפט צו האָבען קינדער מיט גוטע קעפּ און האָבען דערצו חשק, קענען זיי קענען אי דאָס, אי דאָס; אָבער וואו נעהמט מען עס? דאַריבער פער-שטעהט איהר מיך סטאַרען זיי זיך פריהער וואָס מען דאַרף פאַר דער וועלט און יענע וועלט לאָזען זיי אויף שפעטער.

און איהר מיינט מען קען וויסען פאַר וועמען עס איז אָנגעגרייט יענע וועלט? מען קען עס אסור וויסען! דער אַלטער מיינער, על-השלוף, פלעגט זאָגען, אַז גאָט פערלאַנגט אַ גוטע האַרץ און גוטע אידישע הערצער קענען מיינע אייניקלאַך און אַלע אידישע קינדער האָבען, כאָטש זיי זיינען ניט אַזעלכע מופלגים.

האָט קיין פּעאַריבעל ניט, מיסעס לעבען, וואָס איך האָב אייך אָנגעדראָמטשעט אַ קאַפּ, עס איז דאָך ביי אייך אויך ערב יום טוב און איהר דאַרפט אודאי עפעס טהאָן, גאָט זאָל נעבען מיר זאָלען דערלע-בען איבער אַ יאָהר אַלע אין גאַנצען און מיר זאָלען וויעדער באַ-לאַקען.

האָט מיר אַ גומינקען, געזונדינקען און כשר'ינקען יום טוב. גוד באי.

XI.

פרומקייט און שלום בית.

גוט יום טוב אייך. וואָס מאַכט איהר עפעס גוטס? ווי געהט עס דער פסח? ווי קניידעלט זיך עס? ביי אונז איז אַ דאַנק דעם וואָס לעבט אייביג, נישט־קשה, די זעלבע הגדה ווי אין דערהיים, די זעלבע קשיות, די זעלבע כוסות, די זעלבע הרוסת; נור קניידלאַך איז דאָ בעסערע, הלואי איבער אַ יאָהר ניט ערגער.

אַ דאַנק זיין ליבעען, כשר'ן נאָמען וואָס איך האָב זוכה געווען צו זיצען מיט מיינע קינדער און אייניקלאַך ביי איין טיש, ניט פער־שטערט זאָל עס מיר ווערען, טאַטע זיסער! ווער האָט זיך עס פאַר אַ יאָהרען אין דער צייט געריכט, אז איך וועל נאָך מגולגל ווערען אין אַמעריקא? עס איז מיר אפילו אין דער לינקער פּאה אויך ניט געלע־גען. אי, אי, וועה איז דעם וואָס ליעגט אין דער ערד, אָבער אַ לעבעדיגער מענש קען אַלעס דערלעבען.

דער אַלטער מיינער, עליו השלום, פלעגט אַלץ זאָגען, אז ער וועט נאָך אַמאָל פּאָהרען אין אַמעריקא זעהן זיך מיט די קינדער. אין אמת'ן די סך קינדער וואָס איך האָב? אוי, מיינע שונאים זאָלען האָבען איין העמד און איין קינד, נו האָט ער נעבאָד געוואָלט כאַטש פארן טויט אַ קוק טהאָן אויף דער טאַכטער, אויף דער בת יחיד'קעלע, אָבער אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט! פייגעלע מיינע, ניט בעשערט געווען איהם נחת האָבען.

וואָס זאָל איך זאָגען? ניט צו פּערזינדיגען, איך האָב ב"ה נחת פון מיינע קינדער. הלואי ניט ערגער כל זמן איך וועל לעבען. אַ פסח האָב איך ביי זיי, טאַמי כיד המלך, עס פּעהלט קיין זאך ניט, ווען דער אַלטער מיינער זאָל נאָך זיין דערביי וואָלט די שמחה נאָר גע־ווען פאַר פּול; אָבער וואָס קען מען העלפּען? גאָט איז גערעכט און זיין משפּט איז גערעכט.

דער אַלטער מיינער — אונז צו לינגערע יאָהר — פלעגט זאָגען, אז אַלע מענשען לעבען מיט נסים, און די נסים פון ציאת מצרים

(יציאת מצרים) ווערען איבערנע'חזר'ט אלע טאָג. אפשר האָב איך דאָס וואָרט ניט גוט אויסגערעדט, מאַכט ניט אויס. ווי זאָגט מען עפעס: יאק ריידעלאַ טאָ ריידעלאַ, אבי דאָברע מיינעלאַ — איהר פערשטעהט דאָך מסתמא גו'איש? איך מין, אז די נסים וואָס איז געשעהען אין מצרים טרעפען אלע טאָג, אזוי פלעגט ער, עלוי השלום זאָגען, און עס איז טאָקי אמת, אזא יאָהר אויף מיר ווי אמת דאָס איז.

לאָמיר זיך ניט נארען, וואָס וואָלט אזא אידענע ווי איך געטהאָן, ווען ניט די שטיקעל קינד זאָל געזונד זיין? עס וואָלט דאָך אויסגע- קומען כאַטש געה אין הקדש! דאָ ווי די זאך איז, עסען האָב איך? אן אַברוה האָב איך? אָט וועל איך שוין דערציהען מין ביסעל יאָהרען, ווי פיעל נאָך וועל איך לעבען? שוין קירצער ווי ליינגער.

עס פערדריסט מיר גור איין זאך וואָס איך האָב זיך פון אָנהויב געקידער ווידערט מיט דער טאָכטער און מיט די אייניקלאַך. א מענש לערענט זיך שכל ביז 70 יאָהר און שטארבט דאָך א נאר! איך בין זיך מודה ומתודה, אז איך האָב א גרויסע נאָרישקייט געטהאָן, אומ- זיסט און אומנישט האָב איך זיך אליין געערגערט, די קינדער געער- גערט, עס האָט מיר אזוי געפעהלט צו מישען זיך אין זייערע ביזנעס, ווי איהר זאָגט, אַקוראַט ווי מיר פעהלט אַ לאַך אין קאַפּ.

איהר הערט? א גוי איז טריף, אָבער זיין ווערטיל איז כשר. א גוי להבריל זאָגט: אויף וועמעס וואָגען מען זיצט יענעס דאַרף מען זינגען אַ פעסיענקע, אַ סאָנג, ווי מען רופט עס אויף היגען לשון, מיינט איהר אפשר, אז דאָס איז ניט ריכטיג? ריכטיג ווי מיר האָבען היינט פּסח אויף דער וועלט, זאָג איך אייך.

איהר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגען? אז שוין ניט איך, וואָס איך בין דאָ ביי די קינדער אויף לאַסקאווען ברויט, גור אפילו א טאַטע און מאַמע וואָס האַלטען אויס זייערע קינדער, דארפען מיט זיי אויך ניט איינרויסען. היינטיגע דורות זיינען ניט אַמאָליגע: אַמאָל פלעגען קינדער זאָגען אין דער פריה אין דער ברכה: „איך וועל טהאָן וואָס דער טאַטע הייסט, וואָס די מאַמע הייסט און וואָס אלע גוטע פרומע לייט הייסען מיר טהאָן“. היינט זאָגען זיי ב"ה קיין ברכה ניט און פאַלגען ניט וואָס טאַטע און מאַמע הייסען. היינט איז יעדער איינער,

ווי מען זאגט עס ביי אונז: „סאם סאפאזשניק“ און עס איז פיעל בעסער, שעהנער, און געזינטער, אז מען לאָזט זיי לויפען. און נאָך אלעמען מיינט איהר, זיינען די היינטיגע דורות ערגער אָדער נאָרישער ווי די אמאָליגע? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! עס איז אפשר ניט פאַר אייערע יאָהרען געווען, אָבער איך געדענק נאָך, אז גרויסע בחורים פלעגען, איך בעט איבער אייער כבוד, געהן אָהן תחתונים; גרויסע מוידען פלעגען אומגעהן באַרפוסע, ווי בהמות זאָג איך אייך האָט מען געלעבט, און היינט וואָס אַ יאָהר ווייטער ווערט מען אַלץ איידעלער — אזא יאָהר מיר ס'ארא שעהנע וועלט היינט איז. און ווער מאַכט עס די שעהנע וועלט? די יונגווארג! ווען ניט זיי מיט זייערע מאָדעס, מיט זייערע אויפקלעהרעכצען, וואָלט מען נאָך היינט אויך געזאָנגען אָהן תחתונים און געוואָהנט אין כאלופקעס ווי פער-צייטען.

אז עס דערמאָהנט זיך, לאַכט זיך. ווי איך פלעג עס די ערשטע צייט וואָס איך בין אַהער געקומען אָבעסען דאָס האַרץ צוליעב יעדע קלייניגקייט, וואָס איז? באַשר איך בין צו די היגע פיהרונגען ניט גע-וואָהנט געווען, האָט מיר אויסגעוויזען אז דאָ איז אַ פערקעהרטע וועלט, היינט אָבער בין איך צום שכל געקומען און מיש זיך ניט אין קיין זאָך, פערקעהרט, איך באַמקע נאָך צו, אז אַלעס וואָס זיי טהוען איז גוט, ווייל איך האָב זיך פשוט אַרומגעזעהן, אז מיר אַלטע זיי-נען שוין אויסגעוועבט און מען דארף די יונגע לאָזען פיהרען די וועלט.

איך האָב זיך, פערשטעהט איהר מיד, אויסגעגרינט, אָנגעהויבען ארויסגעהן צווישען מענשען און איך האָב געזעהן וואָס פאַר אַ צרות עס קומט ארויס דערפון וואָס מען רייסט זיך איין מיט קינדער. אוי, אוי, אוי, וואָס ווייסט איהר וואָס ביי לייטען טהוט זיך אָב! ניט דאָ געדאַכט, ניט אין קיין אידישער שטוב געדאַכט, עס טהוט זיך הריגות צוליעב דעם וואָס די קינדער ווילען אזוי און די טאַטע און מאַמע ווילען אַנדערש.

איך בין די ערשטע טעג יום טוב געזאַנגען מיט מיין טאַכטער גוט יום טוב בעטען אונזערען אַ לאַנדסמאַן, דוקא ניט קיין אַרימאַן; נו, האָב איך זיך דאָרט אָנגעזעהען און אָנגעהערט צרות, ניט זעהן און ניט הערען זאָל מען עס אין קיין אידישער שטוב, אפילו אַ גוי,

טאָר מען עס אויך ניט ווינשען; ביי וועמען עס איז יום טוב און דאָרט איז תשעה באב! און ווייסט איהר צוליעב וואָס? צוליעב דעם וואָס אַ מיידעל זייערע וואָס שמעהט שוין אין שידוכים האָט געוואָלט אַ קלייד אויף יום טוב! נו, זיצט די טאָכטער און וויינט און ווערטעלט זיך מיט דער מאַמע; די מאַמע וויעדער לאָזט אויס דעם כעס צום טאַטען און דער טאַטע, דער לאַנדסמאַן אונזערער, שווייגט אויך ניט, מאַכט דער ווייב צו אש און צו בלאָטע, שלאָגט און פאַטשט די קלע-נערע קינדער און עס טהוט זיך אויף טיש און אויף בייגק.

נו, פּרעג איך אייך, איז מײן עטעלע ניט אַ חכמה? אַ געזונד איהר אין פּיסקעלע ווי קלוג זי איז. דזשענילע וויל מופען, מופט מען! דזשענילע וויל נייע פּאַרניטשע, קויפט מען נייע פּאַרניטשע! אי וואָס מען פּערמאַגט עס ניט? איז גאָט אַ פּאַטער, ער וועט מסתמא העלפען און מען וועט זיך ביסלעכווייס אויסצאָהלען! אַלץ גלייכער איידער מאַכען אייגענע קינדער פאַר שונאים. איהר ווייסט דאָך ווי מען זאָגט: בעסער צעהן גוטע פּריינד איידער איין שונא, בפרט נאָך, אַז קינדער זיינען שונאים, טויג אודאי אויף כפרות.

און דער איידים מיינער, מיינט איהר האָט קיין שכל ניט? אזא יאָהר מיר וואָס פאַר אַ חכם ער איז. עטעלי מיינע נאָרט איהם אָפּט אָב. זי פּערדרעהט איהם אַ ספּאַדיק, אַז אַלעס וואָס זי קויפט קאָסט ביליג און ער, דער גנב'ל פּערשמעהט אַ געשעפט און מאַכט אַ שווייג, צו וואָס מאַכען באַרוואַריעס און אַרומקריגען זיך מיט אַ ווייב אָדער מיט קינדער? איך קען אייך שווערען, אַז די קינדער מיינע האָבען נאָך קיין מאָל אַ קרום וואָרט ניט איבערגערעדט איינע די אנדערע און דערפאַר טאַקע זיינען די קינדער זייערע גוטע פּריינד.

אַן אנדער לאַנדסמאַן מיינער האָט חתונה געמאַכט אַ זעהן נאָך פאַר צוויי יאָהרען און ער איז נאָך קיין מאָל ביי איהם ניט געווען. וואָס איז? דער שידוך איז איהם ניט געפעלען געווען, דער זעהן זיינער איז ניט אזוי פּרום ווי ער וויל; נו פּערדריסט איהם די זאך און ניט האָבענדיג צו וועמען אויסצולאָזען זיין כעס, האַרקעט ער זיך שטענדיג אַרום מיט דער ווייב. ער זאָגט אַז זי איז שולדיג און זי זאָגט אַז ער איז שולדיג און בינו לבינו טהוט זיך חושף.

פּרעג איך אייך אדרבה, איהר זיינט דאָך עפעס ניט קיין נאַרישע אידענע, לוינט זיך עס? איז ניט גלייכער צו זיין שלום מיט קינדער,

נאָכגעבען זיי און ניט האָבען קיין מחלוקת אין שטוב ? מיינער, אַ ליכט-טיגען גן עדן זאָל ער האָבען, פלעגט זאָגען, אז קריעגען זיך מיט אַ מאַן אָדער מיט אַ ווייב איז אַ גרעסערע עבירה ווי חזיר עסען, און דאָס רוב קומען קריגערייען ארויס צוליב קינדער, היינט למאי זאָל מען עס טהאָן ?

הלאַאי ווייטער, מיינע קינדער זיינען אפשר ניט אזוי פרום, אָבער שלום איז ביי זיי דאָ. די איינציגע שעטנו אין שטוב בין איך געווען, וואָס איך פלעג זיך אָפט אריינמישען אין זייערע עסקים, אָבער היינט בין איך צום שכל געקומען און זיך איבערגעבעטען מיט די אייניקלאַך זאָלען זיי געזונד און שטאַרק זיין. גלייכער אזוי ! אפשר וועלען זיי איבער הונדערט יאָהר אויך אַמאָל שטעלען אַ ליכטעל נאָך דער באַכע.

XII.

אז מען איז קראַנק, געהט מען אין האַספיטאַל.

וואָס זשע מאַכט איהר גוטס ? ווי געהט עס ? וואָס הערט זיך עפעס נייעס ? שוין אַ שאַק מיט יאָהרען ניט געזעהן זיך ! איך ווייס ניט ווי איהר נאָך מיר ; אָבער איך נאָך אייך האָב געביינקט, אמת געביינקט.

איהר ווייסט, מיסעס לעבען, וואו איך בין געווען ? איך בין דאָך עטליכע וואָכען, ניט פיר אייך געדאכט, ניט פאר קיין אידיש קינד געדאכט געלעגען קראַנק ; איך האָב די גאַנצע צייט די ליכטיגע וועלט ניט אָנגעזעהען ; איך האָב געמיינט אז אַמעריקאַ האָט זיך שוין אפשר איבערגעהערט, לסוף שטעהט זי אויפ'ן זעלבען אָרט, אַ דאַנק זיין ליכעבען נאָמען, אבי מען זעהט זיך געזונדער הייד.

נו, בעשערט מיר געווען צו פערזוכען אַ היעגען שפיטאַל (האַספּיטאַל—אויך. אין דער היים האָב איך דערפון ניט געוואוסט ; הלאַאי

זאָל איך און איהר און אלע אונזערע גוטע פריינד דערפון קיינמאָל ניט וויסען.

באַרד נאָך פסח איז עס געווען, בין איך עפעס, ניט היינט גע-
דאַכט, קראַנק געוואָרען. אַ מענש איז מען, מאַלע וואָס עס מאַכט זיך?
איך ווייס? אפשר האָט מיר דער פסח פערשארט; אפשר האָב איך
זיך צוגעקיהלט זאָל אזוי ניט טרפען ווי עס טרעפט.

מיאָל האָב איך געדענקט, אז עס וועט איבערנעהן, ווי זאָנט
מען: מיט וועהטאָג. עס איז אָבער אוועק אַ טאָג און צוויי טעג און
מיר איז אַלץ ערגער און ערגער געוואָרען. איך בין, ניט דאָ געדאַכט,
געבליבען ליגען ווי אַ שטיק האַלץ און זיך ניט געקענט ריהרען פון
אַרט. איך האָב געמיינט, אז איך קאָנטשע זיך שוין חס ושלום.

אין אַ גוטע שעה צו רעדען, אין אַ ביזע — צו פערשווייגען; איך
האָב זיך שוין אזוי געריכט צו זעהן זיך מיט אייך, אָט אזוי ווי איך
ריכט זיך ערשט צו ווערען אַ מיליאָנערקע; אָבער אז דער אויבערשטער
וויי געבען יאָהרען קומט מען אַלעס איבער. אוי ס'ארא גוטניקען גאָט
מיר האָבען, אַ דאַנק איהם און אַ לויב איהם פאַר דעם חסד וואָס ער
האָט מיט מיר געטהאָן.

וואָס ווייסט איהר וואָס, דעם עגמת נפש וואָס איך האָב געדאַמט.
די צרות וואָס איך בין אויסגעשטאַנען פון פסח אָן? איך דענק, אז מען
וואָלט עס אויף אַן אַקסענע פעל ניט געקענט אויסשרייבען! איהר
הערט? אַ מענש איז אַמאָל שוואַכער פון אַ פליעג און אַמאָל איז ער
שטאַרקער פון אייזען. אוי, אַן אָבקומעניש זאָל עס זיין פאַר מיינע זינד,
טאַטע זיסער.

איך בין דאָך דאָ חס ושלום ניט עלענד; איך בין דאָך ביי קינד-
דער און אייניקלאַך, זאָלען געזונד און שטאַרק זיין; אָבער נאָט אייך
אַ גראַשען פאַר זיי אַלע. כל זמן די מאַמע צו די באַבע איז געווען גע-
זונד, געהאַלפען אין שטוב, געמייטשעט זיך און זיי פאַסלונגעוועט, איז
געווען, ווי מען זאָגט דאָ: אַלערייט, האָב איך זיך אָבער אַנידערגע-
לייגט, איז געוואָרען אויס! אז איך האָב זיי אַלעמען אונטערגעטראָ-
גען אונטער'ן נאָז, איז גוט געווען און אז מען האָט געדאַרפט עפעס
טהאָן פון מיינטוועגען, האָט שוין ניט געטויגט.

איהר מיינט איך פאַנעווע? איך זיט'ן די הענד פערלייגט און

טהו נאָר ניט ? א נעכטיגער טאָג ! איך האָרעווע, אויף נאמנות, ווי א
נוי'ע. אפילו ווען איך זאָל וועלען זיצען ליידיג קען איך ניט. אזא
טאָג א יאָהר, מען קען דאָך, שונאי ישראל, משוגע ווערען, פאָרקע
איך זיך טאָ אַהין, טאָ אַהער, און ביי זיי איז עס אזוי אָנגעלייגט אזוי
ווי אן... איך וויל שוין ניט זאָגען וועמען.

ווי איהר זעהט מיך א אירישע טאָכטער, אפילו איך זאָל זיין
ביי ווילד פרעמדע, וואָלט איך אויך מיין שטיקעל ברויט פערדיענט.
אימשיטיינס געזאָגט, פיעל דארף איך ? קיין מאַרצעפאנעם האָב איך
קיין מאָל ניט פערלאָנגט. איך בין ניט פריטיקלע, ווי איהר זאָגט. וואָס
מען עסט, עסט מען, אבי מען ליירט חלילה ניט קיין הונגער, לסוף מיי-
נען די קינדער, אז עס קומט זיי א קוש אין שטערען דערפאר וואָס זיי
טרויבען די אַלטע מאַמע ניט ארויס.

א מאַנדע זאך ווי דער וואָס לעבט אייביג האָט אריינגעגעבען
א נאטור אין די מוטערס זיי זאָלען אזוי זאָרגען פאר קינדער, ווען
ניט וואָלט די וועלט קיין קיום ניט געהאַט. ווי איז עס א מאַמע אויפ'ן
האַרצען, ווען א קינד אין, די שעה זאָל קיין שעה ניט זיין, עפעס
אויסען ? און אז דער מאַמע איז עפעס אויסען, אַארט עס די קינדער
ווי דער פאַר-איאָהריגער שנעע ! א קינד'ס האַרץ איז ניט א מאַ-
מעס האַרץ.

אז איך בין קראַנק געוואָרען, איז געווען מיין אָרט אויפ'ן לאַנדזש.
די בעט האָט די טאָכטער געזשאַלעוועט צו-וואַרפען. איך רייך עס חלילה
פאר קיינעם ניט איבער, נור פאר אייך מעג מען זאָגען ; דער לאַנדזש
האָט שוין אפשר אין זיך מתושלח'ס יאָהרען, אַן אַלטע שמאַטע,
ער איז נור פון אויבען בעפוצט און אונטער איז ער צובראָכען. מען
פאלט אין איהם אריין אזוי ווי אין א גרוב, אזוי ווי אין א קבר,
ניט דאָ געדאכט. אַט אויף דעם דאָזיגען שטיקעל לאַנדזש האָט מען
עס געמאַכט א געלעגער פאר מיינע אַלטע, צובראָכענע ביינער. נו,
וואָס זאָל מען טהאָן, אז די ראָפעלאך אויפ'ן בעט מיט די אַנדערע
שמאַטעס איז טהייערע ווי די מאַמע ?

מילא וואָלט איך שוין דאָרט געלעגען, א ברירה האָב איך
געהאַט ? האָט זיך אָבער דזשעני, דאָס עלטערע אייניקעל מיינע גע-
קרימט. ווען זי איז געקומען און מיך געטראָפען ליגענדיג, ניהאי וואָלט

זי עם צוגענאנגען און פון יוצא וועגען פרעגען: באַבע משאַרט, טייך וועל, וואָס איז אייך? גאָר ניט! האָט זיך אויסגערעהט איבער'ן שטוב מיט אזא רונזא, מיט אזא ברענעניש, אַקוראַט ווי איך זאָל עם ליגען פאר וואוילטאָג.

„שוין גאָר אַ לאַזערעט, אַ הקדש האָט מען געמאַכט פון דער הויז“ — האָט זי גע'טענה'ט צו דער מוטער — „אַנדערש לוינט איהר ניט נור ליגען אין פראַנט רום, געוואָהנט פון צו הויזע! אז מען איז קראַנק, געהט מען אין האָספיטאַל“.

ווינען געקומען די קלענערע אייניקלאַך מיינע, האָבען זיי פער-דרייהט די נעזער, אַ קליינינקייט? פסול געמאַכט די סוכה! הכלל וואָס זאָל איך אייך זאָגען? האָט שוין עטעלע מיינע זיי צוליב גע-טהאָן און מיר אויסגעמאַסשעט אַ געלעגער אין בעד רום אויף טשערס. הענגט דאָרט אויפ'ן וואַנד זייערע קליידער, דאָרף דושעני געהן אַראָב נעהמען עפעס פון וואַנד און קען ניט צוקומען, ווערט וויעדער יעלות; צושרייט זי זיך וויעדער אויף דער מוטער, און עם קומט מיר אויס כאַטש געה, שונאי ישראל, לעבעדיגעהייד אין דער ערד אריין.

און די טאַכטער אליין, מיינט איהר, האָט זיך געקומערט וואָס די מאַמע איז קראַנק? אפילו אַ האָאָר אויך ניט! איהר האָט מעהר געאַאַרט וואָס איך מאַך שוין ניט צו אַן אויג און אַראָב פון מאַרק. היינט שטעלט זיך פאָר ווי מיר איז געווען אויפ'ן האַרצען. ווען אַ מענש איז ניט מיט אַלעמען, קומט אַמאָל אַרויף אויפ'ן רעיון; ווער ווייסט אפּשר איז שוין טאַקי די צייט געקומען, אפּשר דאָרף מען זיך שוין אַריבער פעקלען אויף יענער וועלט, כאַטש איך בין נאָך ניט אזא זקנה. וויפיעל אַ שטייגער דענקט איהר בין איך אין גאַנצען אַלט? זאָל עם אונז ביידען צוקומען אין טויענדער, האַרציגער פאָ-טער, וואָס מיר פעהלט נאָך צו אַכציג יאָהר, נור פון דעסטוועגען קלעהרט אַ מענש איבער. אין אזא צייט ווערען די קינדער און איי-ניקלאַך ליעב; מיר האָט זיך געוואָלט זיי קושען, זיי האַלדען און זיי האָבען זיך גאָר פון מיר דערווייטערט, מען טהאָר עם דעם גרעסטען שונא ניט ווינשען, ווי טרויעריג, ווי קלאַגעדיג מיר איז דאמאָלס גע-ווען.

אויף מאָרגען קומט צו מיר צו עטעלע מיינע און מאַכט צו מיר: מאַמע, מען וועט דיך אוועקפיהרען אין האָספיטאַל.

א קלאג איז מיר, א בראך איז מיר — זאג איך — אין שפיטאל, אין הקדש וועסטו מיך אוועקפיהרען? טאכטערקע, אויב מיר איז בע-
שערט צו שטארבען, לאז מיר כאטש דאָ שטארבען, וועסטו אָנצינדען
א ליכט צו מיין גסיסה; האַרצעלע קריינעלע, טהו מיט מיר וואָס דו
ווילסט, אבי אין שפיטאל פיהר מיך ניט".

אזוי האָב איך זיך ביי איהר געבעטען מיט בלוטיגע טרעהרען,
און דזשעני האָט פון פראַנט רום געקוויטשעט:

„א יחס'טע אין אמעריקא! שעהנערע מענשען פון איך געהען
אין האַספיטאל! נישקשה, מען וועט איך דאָרט ניט קעפען און ניט
הענגען, וואו זאָל מען איך דאָ האַלטען, וואו? אמעריקא איז ניט
יוראָפּ, ווער האָט עס צייט צו באַדערען זיך מיט איך?
איך האָב געוויינט, געבעטען, ממש די הענד געקוישט און איך בין

פאַרט אָנגעקומין אין שפיטאל.

פאר וואָס איך האָב זיך אזוי געשראָקען פאר'ן שפיטאל ווייס
איך אַליין ניט; אָבער מיר האָט זיך אהין ניט געוואָלט געהן, אַקוראַט
ווי אַ מענש וויל ניט שטארבען.

אַצינד דאָנק איך און איך לויב דעם וואָס איך האָב די הענד
ניט געוואשען וואָס מען האָט מיך אהין צוגענומען. לאַנגע און מזל'דיגע
יאָהר זאָלען זיי האָבען, ווען ניט די לייטע פון שפיטאל אָדער האַס-
פיטאל, ווי איהר רופט עס, וואָלט איך זיך שוין לאַנג אויסגעשלאָ-
פען.

איך ווייס ניט אויב די קינדער מיינע האָבען טאַקי אויסען גע-
ווען מיין טובה; אָדער זיי האָבען געמיינט זייער אייגענע טובה —
גיכער מסתמא האָבען זיי אין זינען געהאַט זיך אַליין — אָבער וואָס
מאַכט עס אויס? אבי איך בין אַ דאָנק גאָט געזונד געוואָרען.

איך וואָלט איך דערצעהלט ווי מיט מיר איז צוגעגאַנגען אין
האַספיטאל; אָבער מיר איז, ניט פאַר איך געדאַכט, זעהר שווער צו
ריידען, עפעס אַ קלייניגקייט איז עס, אַז מען שטעהט אויף פון אזא
געלעגער? אז מיר וועלען לעבען וועלען מיר זיך מסתמא זעהן. האָט
מיר אַ גוטענקען.

XIII.

דער טאָכטער מיט'ן אייניקעל ווילט זיך אַ דאָטשע.

גוט מאָרגען, מיסעס; איך בין שוין וויעדער דאָ! איך בין אייך געקומען בעצאָהלען אַ חוב; איך בין אייך שולדיג אַ ביסעל פֿלוי-דעריי, בין איך אייך שולדיג; איך דארף אויסריידען מיין חלק וואָס איך האָב ניט גערעדט די עטליכע וואָכען וואָס איך בין, ניט היינט געדאַכט, קראַנק געווען. ווייבער, זאָגט מען, האָבען ניין מאָס רייד און ווען זיי ריידען ניט אויס זייער פֿאַרציע, מוזען זיי נאָך אַמאָל מגולגל ווערען.

ווי געפעלט אייך, האָ? עס ווילט זיך נאָך דער אַלטער פֿראַווען לצנות, ווי זאָגט אַ גוי, להבדיל: כאָטש ביעדא, טאָ האָט'ן, כאָטש עס איז קלאָגנדיג אויפֿן האַרצען, פֿון דעסטוועגען ווילט זיך לאַכען. וואָס דען מיינט איהר? ווען אַ מענש זאָל זיך אַמאָל ניט מאַכען פֿרעהליך, וואָלט ער שונא ישראָל, געדארפט זיך אליין אַ מעשה אָנטהאָן.

אָט אזוי איז עס; מען קיצעלט זיך אליין און מען לאַכט אליין, כאָטש אַמאָל טרעפט אַז מען לאַכט, שונא ציין, מיט יאָשצערקעס! גלויבט מיר, אַז מיר ווילט זיך ערשט אזוי לאַכען, אָט אַקוראַט ווי מיר ווילט זיך ערשט טאַנצען; עס איז מעהר ניט, מען מאַכט זיך אַ האַרץ, מען טרייט זיך אליין — אַ ברירה האָט מען?

איהר הערט? ווער עס ווינשט מיר און אייך און אַלע אידען בייז זאָל דארפען אָנקומען צו לייטען. איהר האָט דאָך מסתמא אַמאָל גע-לייענט אין טייטש חומש, אַז די טויב וואָס נח דער צדיק האָט ארויס-געשיקט פֿון קאַסטען האָט געזאָגט: בעסער אַ ביטערע בלאַט פֿון גאָט איידער אַ זיסע פֿון אַ מענשען. עס איז אויף נאמנות ריכטיג; איין מאָל אין טאָג אַ שטיקעל ברויט עסען, אַבי צו קיינעם ניט אָנקור מען.

וואָס דארפט איהר מעהר? איך בין דאָך ביי אייגענע קינדער, בין איך דאָך, פֿון דעסטוועגען טויג עס אויף אויף כפֿרות. ניט שטרעק-

פען זאָלסטו גאָט, אז מען זאָל דארפֿען זיין ביי קינדער, אפילו ביי די בעסטע. עס טרעפט אַמאָל אַ בייזע בהמה, וואָס גיט אַ סך מילך און נאָכדעם טהוט זי אַ ברויך אין דאָניצע און קעהרט עס איבער, אָט אזוי זיינען קינדער אויך; דאכט זיך גוט, גוט און צום סוף ווייזען זיי ארויס וואָס זיי זיינען! פרעגט ניט דעם רופא, פרעגט דעם חולָה; ניט געפרובט זאָל ווערען קיין אירישע טאָכטער מיט וואָס איך בין געפרובט געוואָרען.

שוין דאכט זיך גוט געווען; איך האָב זיך שוין, ווי מען זאָגט דאָ, איינגעטרייט און מיר האָט נאָר ניט געפעלט, איז אָבער בעשערט נייע קלעמעניס. איך וועל איך אויף ציקאוועס דערצהלען, וועט איהר אליין פערשטעהען, אז ניט איך רייד, נור מיינע צרות ריידען! איך זאָג אייך, אז איך האָלט עס אויס, בין איך שטארקער פון אייזען. מילא, איך וועל שוין ניט ריידען דערפון ווי די טאָכטער מיינע מיט די אייניקלאַך האָבען זיך בעגאנגען מיט מיר ווען איך בין ניט היינט געדאכט, געווען אין שפיטאָל (האָספיטאָל), דאָס בין איך זיי מוחל, זאָל זיי גאָט אויך מוחל זיין; אָבער ווען איך בין געקומען אַהיים, וואָלט איהר זעהן, האָבען אַלע געקוקט קרום, עפעס אזוי ווי זיי זיינען געווען ברוגז אויפ'ן מלאך המות פאַר וואָס ער האָט מיר ניט צוגענומען. די מויד, דזשעני, מיין איך, האָט געבורטשעט און די טאָכטער איז אויך ניט געווען אזוי מלא שמתה'דיג וואָס די מאַמע איז לעבען געבליבען און דער איידים אודאי ניט. אי, אי, אז זי עטעלע, איז אַמאָל אויפגעשטאַנען פון אַ געלעגער, האָט דער אָרימער טאַטע ליכטיג זאָל איהם זיין אין קבר, געמאַכט אַ גאַנצע שמחה, פעררופען דעם עולם אויף קידוש, אַ גאַנצער שמחת תורה געווען, אזוי פיעל גוטע יאָהר זאָלען מיר האָבען ווי פיעל גילדען דאָס האָט געקאָסט, און אז די אַלטע מאַמע איז געזונד געוואָרען, האָט מען פון קיינעם קיין פּרעהליכע מינע ניט געזעהן; פערקעהרט, מען האָט זיך נאָך געבלאָזען ווי די אינדיקעס, אַקוראַט ווי איך זאָל זיי עפעס שלעכטס טהאָן. אי, קינדערלאַך, קינדערלאַך, ווער עס קלאָגט אויפ'ן מי ימות און איהר קלאָגט אויפ'ן מי יחיה. די אַלטע מאַמע און באָבע איז אויך צו גרויס אין די אויגען, עס פערדריסט אויך וואָס זי לעבט; ניט מעהר זאָל דער רוסישער קיסר לעבען וואָס איך וועל נאָך אויף דער נאַרישער וועלט געוועלטיגען. מישטייגס געזאָגט, ווי פיעל איז נאָר דעם מענ-

שענס יאָהרען? איהר וועט פון מיר פיעל ניט ליידען, שוין קירצער ווי לענגער.

איז ווי איך דערצעהל אייך, איז מען ניט אזוי שטארק צופריעדען געווען וואָס איך בין לעבען געבליבען. אפשר ווען איך זאָל געווען קומען אין גאַנצען אַ געזונדע און זיך קענען פאַרקען אין הויז, וואָלט מען מיר בעסער אויפגענומען; איהר ווייסט דאָך אָבער מיסעס לעבען, אַז קראַנק ווערט מען גיך, אָבער ביז מען קומט צוריק צו די כחות געדויערט אַביסעל. ווען איך בין געקומען האָב איך זיך ניט געקענט האַלטען אויף די פיס, נו בין איך געווען אַן איבריגע זאָך אין שטוב. ליגט און קוואַקטשעט — פלעגען די אינגלאַך ריידען צווישען זיך — אַ ליכט געווען אין די אויגען ווען מען האָט איהר ניט אָנגעזעהען. ווי פערשטעהט איהר, איז עפעס נישט צו הערען אַזעלכע דבורים?

אָבער איך וואָלט זיי שוין דאָס אויך מוחל געווען, איך האָב מיר געמאַכט אַ האַרץ ניט צו צוהערען זיך צו זייערע רייד. ווי זאָגט אַ גוי: טי מאָוו אַ יא דרראָוו. רעדט אייך קינדערלאַך וואָס איהר ווילט, אבי טשעפעט מיך ניט, איהר וועט מיר קיין האַנד אָדער פּוס ניט אָפּריי דען; האָט זיך אָבער געמאַכט אַן אַנדער געשיכטע וואָס האָט מיר אזוי אויפגערעגט, אַז איך ווער שיער ניט צופלאַצט.

באַלד נאָך שבועות איז עס געווען, הער איך ווי עטעלע מיינע טענה'ט מיט סעם'ען, מיט מיינ איידים, הייסט עס, עפעס וועגען אַ קעטצעלע: פאַהרען מיט דזשעני'ן אין קעטצעלע, זיין אין קעצעלע, זי איז קראַנק, דזשעני איז אויך ניט מיט אַלעמען און די קעטצעלע וועט זיי געזונד מאַכען. אין דער קעטצעלע עסט מען פּרישע אייער, אין דער קעטצעלע טרינקט מען פּרישע מילך, דער דאָקטאָר האָט איהר געזאָגט, אַז די קעטצעלע וועט איהר ראַטעווען. שפּרינצע די לאַנגע האָט איהר דערצעהלט, אַז ווען ניט די קעטצעלע וואָלטען שוין אפשר איהרע ביינדלאַך צופוילט געוואָרען, און נאָך אַזעלכע מאַדנע טענות מיט אַ קעטצעלע...

איהר לאַכט, מיסעס לעבען? איהר פערשטעהט שוין מסתמא וואָס דאָס מיינט; איך האָב זיך אויך נאָכדעם דערוואוסט, אַז קעטצעלע אָדער קעטסקעלס (קעטסקילס), איך קין עס ניט אויסריידען, איז אַ זומער פלאַטיץ, אַ דאָטשע, ווי מען רופט עס ביי אונז; אָבער בשעת איך האָב דאָס געהערט מיינ טאָכטער ריידענדיג, האָב איך ניט אָנג-

געהויבען צו פערשטעהען וואָס זי וויל און מיר האָט עס שטאַרק פּער-
דראָסען. ממה נפשך — האָב איך געטראַכט — איז עס אַ גוטע זאַך,
טאָ רייד אויף אידיש, זאָל די מאַמע אויך פּערשטעהן, וועט איהר
הנאה טהאָן; איז עס חס ושלום אַ שלעכטע זאַך, דאַרף מען זיך אויך
פון אַ מאַמע ניט בעהאַלטען — היינט צו וואָס ריידען אויף טערקיש?
אַבער געהן זיך נאָכפּרעגען האָב איך ניט געוואָלט, איך בין ניט אזוי
ציקאַווע צו וועלען אַלעס ווייסען.

דער איידים מיינער האָט זיך געאַמפּערט. ער קען ניט, ער פּער-
מעגט ניט — האָט ער געזאָגט; אַבער זי האָט איהם ניט געלאָזט לע-
בען; ווידער קעטצעלע און אַבער קעטצעלע, דער מויל האָט זיך
איהר ניט פּערמאַכט, זאָג איך אייך; ביז ער האָט אַ שפּיי געטהאָן
און געזאָגט: טהו וואָס דו ווילסט און טשעפע זיך פון מיר אָפּ.

אויף מאָרגען, וואָלט איהר זעהען, האָט מיר די טאַכטער אָנגע-
הויבען רופען „מאַמינקע“, דזשעני — „באַבינקע“ און זיי זיינען צו
מיר געוואָרען אזוי גוט כאָטש לייג זיי צו אַ געשוויר. איך האָב
אליין ניט געוואוסט וואָרום איז עס פּלוצלינג אזוי געוואָרען ביז
עטעלע האָט עס מיר געגעבען צו פּערשטעהן.

„מאַמעלע“ — מאַכט זי צו מיר, — אין אַ פּאַר וואָכען אַרום
וועל איך מיט דזשעני'ען אוועקפּאַהרען אויף עטליכע וואָכען, זאָלסטו
דאָ, מאַמינקע, אַכטונג געבען אין הויז, געבען סעם'ען און די קינדער
עסען, זעהן היטען, אז מען זאָל די קינדער ניט איבערפּאַהרען, איך
פּערלאָז זיך אויף דיר טאַקע ווי אויף אַן אייגענע מאַמע“.

אַ שעהנעם דאַנק דיר פּאַר דער טובה — טראַכט איך ביי זיך —
אז מען דאַרף דעם נגב שניידט מען איהם פון דער תּליה, און מאַך
צו איהר אזוי:

„טאַכטערקע, דו ווילסט פּאַלגען אַן עלטערע? זאָלסטו עס ניט
טהאָן, קיין קשיא ניט, וועמען נאָט העלפט און מען קען אַלע ערגעץ
ארויספּאַהרען, מהיכא תּיתא; אַבער איבערלאָזען אַ הויז מיט אַ מאַן
און קינדער, טויג ניט. אַ שטוב דאַרף האָבען אַ בעל הבית'טע, דו
קענסט זיך עטעלע אויף מיר ניט פּערלאָזען; איך בין אַן אַלט מענש,
איך האָב קיין כּח ניט צו וואַיעווען מיט די מויקים, זאָלען געזונד
זיין. אַחוץ דעם וויל עס דיין מאַן ניט ליידען און ער האָט רעכט אויך.
ער האָרעוועט נעביך, ער דאַרף עסען אין דער צייט, שלאָפען אין דער

צייט, און ווען עס איז קיין בעל הבית'טע ניטאָ, געהט אלעס כאַדאַראָס. איך ווייס — זאָג איך — אפשר וועט איהם מיין קאָכען ניט געפעלען זיין? אָט בעסער זיי אין דער היים, דו וועסט אויסקומען אָהן קעמצע-לע, אָהן דאָטשעס, זאָל זיך אַן אַרימען ניט וועלען."

נו, נו, האָב איך עס פון דאָמאָלס אָן קאלט און וואַרים, מען ניט מיר אַ גאָב, אז עס איז אַח און וועה צו מיר.

און מיינט איהר אפשר, אז אַ דאָקטאָר האָט איהר טאַקע געהיי-סען פאַהרען אַהין? אָסור זאָל מיר זיין! אזוי ווי זי הערט ניט, אזוי זאָל איהר ניט שאַרען, זי איז אָהן עין הרע געזונד, הלואי אויף אלע אי-דישע טעכטער געזאָגט, עס איז מעהר ניט מסתמא איז דאָ אזא מאַדע, דאַרף זי די מאַדע נאָכטאַנצען.

איך זאָג אייך, אז עס גיסט זיך מיר פשוט בלוט פון די אויגען ווען איך דערצעהל עס אייך. סטייטש אַ אירענע אַ מוטער פון קינדער וואָס דאַרף שוין באַלד ווערען אַ שוויגער זאָל אזוי פיעל קיין שכל ניט האָבען. לאָמיר זיך ניט נאַרען, לוינט זיך איינרייסען מיט אַ מאַן צוליעב אזעלכע זאָכען? איהר ווייסט פון דעם סוד? אז ווען די ווייב איז ניטאָ אין דער היים, זיצט דער מאַן אויך ניט אין הויז, ער זוכט זיך קאָמפּאַני, און ווערט אָפט צוליעב דעם אַ הולטאַני. די ווייב — זאָגט ער — לאָזט זיך ערגיץ וואויל געהן, וויל איך אויך לעבען אַ גוטען טאָג. אי עס איז ניטאָ פון וואַנען? אז עס איז דאָ פאַר איהר, מוז פאַר מיר אויך זיין — ווי זאָגט איהר, ניט אזוי?

איך וואָלט אסור אַ וואָרט גערעדט, ווען איך זאָל וויסען, אז סעם פאַוואַליעט איהר פאַהרען; אָבער אז איך הער אז מען האַרקעט זיך צוליעב דעם, זאָג איך, אז מען דאַרף ניט. די טאַכטער אָבער מיט'ן אייניקעל ווילען עס ניט הערען און זעהען און זיינען אויף מיר אש-להבה — טפו זאָלען זיי ווערען.

XIV.

אַביסעל וועגען סאַציאַליזמוס.

וואָס מען לעבט מעהר, זעהט מען מעהר; אַ ציקאַווע. מדינה אַמעריקאַ, מען זעהט דאָ און מען הערט דאָ אַזעלכע חידושים, אַזעלכע מאַדנע זאַכען וואָס ביי אונז אין דער היים ווייס מען גאָר ניט. דאַכט זיך אַ קלוגע מדינה אַמעריטשקע, שלמה המלך'ס חכמות שטעקט אין איהר, פון דעסטוועגען זיינען דאָ פאַראַן אַזעלכע בולוואַ-נעס, וואָס מען זאָל אפילו זיפּען און זוכען אויף דער גאַנצער וועלט, וועט מען אַזעלכע ניט געפינען; זיי האָבען אסור שכל פאַר אַ קאַטץ, זאָג איך אייך.

איך בין דאָך אַ פּראָסטע אידענע, איך בין ניט געגאַנגען אין קיין שקאַלעס, סקולס ווי מען רופט עס דאָ; איך האָב ניט געלערענט אין די אַקאַדעמיעס, פון דעסטוועגען האָב איך מעהר שכל פון זיי. איך האָב פיינט צו בעריהמען זיך; אָבער וואָס איך האָב שכל אין מין לינקע פיאטע, האָבען זיי עס ניט אין זייערע קעפּ; איך וואָלט זיי ווי איהר זעהט מיך אַ אידישע טאַכטער, פּערקויפט און אָבגענומען דאָס געלד.

און אַז איהר געהמט מיט זיי ריידען, מיט די היענע חכמים, פּערשלאָגען זיי אייך האַקעס באַקעס און זיי זיינען גערעכט! זיי לאָ-זען אייך גאָר אַ מויל ניט עפּענען, אָט אַזוי ווי זיי זאָגען איז גוט, און וואָס איהר זאָגט טויג ניט; דאָס וואָס זיי זאָגען איז גלייך, און וואָס איהר זאָגט איז קרום, טפו זאָלען זיי ווערען.

ביי לייטען פּאָלנט מען אַן עלטערען, אַ קליגערען און דאָ איז יעדער איינער סאַם סאַפּאָזשניק! איהר מעגט זיי אויפווייזען אַז זיי קריכען, שונאי ישראל, אויף די גלייכע וועגט, לאַכען זיי אייך אויס און זיי זיינען די חכמים! אי קאָלומבוס, קאָלומבוס.

הערט אויף ציקאַוועס וואָס עס קען טרעפּען. ליינגער געה איך אַזוי אין סטריט, שפּעטלאַך אין אַבענד איז עס געווען, זעה איך עס איז עפּעס אַן אויפגעלאָף, אַ גרויסער רעדעל מענשען שטעהען, דער

קומט צו, דער געהט אַוועק, עפעס אַ גאַנצער ירד'ל. קלעהר איך ביי זיך; אפשר אַ שרפה, ניט דאָ געדאַכט, אפשר אימיצען איבערגע-פאָהרען, און איך בין אויך געווען אַ בעלן צו געהן.

איך געה צו געהענטער, ערשט אַ איר שטעהט אויף אַ וואָגען און זאָגט ווי אַ מגיד. אָבער אַ פּיסקאַטשט וואָלט איהר הערען, אַ געמ-בע, צייט איך לעב, צייט איך שטעה אויף מיינע פּיס, האָב איך נאָך אַזעלכעס ניט געהערט. ביי אייך איז עס אפשר קיין נאָווינע ניט; אָבער מיר איז עס אויסגעקומען פּראַטיוונע, זעהר פּראַטיוונע; געהמט אַ איר און שטעלט זיך אַוועק אין מיטען סטריט דרש'ענען.

מילא, דאָס וואָלט מיר שוין ניט געאַאַרט, וואָלט כאַטש די דרשה געווען אַ דרשה; אָבער זאָל מען עס טאַטע דערבאַרעמדיגער, הערען אויף גוי'אישע חתונות וואָס מען האָט פון יענעם מגיד געהערט.

האָט ער אָנגעהויבען וואָלט איהר הערען, זידלען און שילטען אַזוי ווי אַ מאַרק אידענע. פּעך און שוועבעל האָט ער געגאַסען, אַז עס איז אַזש איבערגעגאַנגען אַ סקרוך איבער'ן לייב, און מיינט איהר וועמען? אפשר די וואָס רויכערען פּאַפּיראַסען אום שבת, די וואָס דאוונען ניט, די וואָס עסען טריפה? חלילה! אויף יענע האָט ער אפילו אַ קרום וואָרט ניט געזאָגט; ער איז אליין מסתמא אויך ניט בעסער פון זיי, נור וואָס דען; ער האָט זיך אָנגעטשעפעט אָן די נגידים, אַז זיי, די רייכע הייסט עס, מאַכען חרוב די וועלט און שטעלען אַלעמען בדלות.

אי, האָב איך געטראַכט ביי זיך; איהר האָט ר' מגיד ניט גע-דארפט שטעהן אויפ'ן וואָגען, נור מען האָט אייך געמעגט איינשפּאַ-נען טאַקי אין די האָלאָבליעס. האָט איהר געהערט אַ שכל פון אַ מענ-שען? נגידים, זאָגט ער, טויגען ניט! נגידים מאַכען אונגליקליך די וועלט! נגידים שלינגען איין אַלעס! און נאָך אַזעלכע חכמות, און דער עולם שטעהט און הערט זיך איין וואָס יענער פּלוידערט.

אוי, נאַראַנים, נאַראַנים, וואָס וואָלט איהר געטויגט אָהן די גבירים? וואָס טויג מיר די קונצען? ביי וועמען פּערדיענט מען? ביי אַ רייכען! ביי וועמען קריגט מען אַ נרבה? ביי אַ רייכען! אַלע מיינע גוטע פּריינד זאָלען האַנדלען מיט גבירים, וואָס דען? פון אַ קבצן קען מען עפּים דערלעבען?

איך קוק זיך צו וואָלט איהר זעהען צום בעל דרש'ער, ערשט

עם איז מיינער א לאַנדסמאַן, איך קען איהם אָט אזוי ווי איך קען מיינע צעהן פינגער! שמעריל גיטעל פייגע'ס האָט מען איהם אין דער היים גערופען. א שוואַרצער חלום — טראַכט איך — צו מיינע שונאים'ס קעפּ, צו זייערע הענד און פיס, צו זייער לייב און לעבען; ווי קומט עס צו איהם? געווען אין דער היים א גאָר נישט שבגאָרנישט טען, א רעכטער מענש האָט זיך געשעהמט מיט איהם א וואָרט צו ריידען און דאָ איז ער א גאַנצער קנאַקער! שטעהט און דרשן'ט פאַר אַן עולם! טאַקיי אַמערטיטשקע גנב, ווי איהר זאָגט.

קום איך אַהיים און דערצעהל איבער די גאַנצע מעשה און מאַך אַביסעל חוזק פון דעם מגיד און די נאַרישע מענשען וואָס שטעהען און הערען זיך צו צו זיין דרשה — ווי זאָגט איהר, איז ניטאָ פון וועד מען חוזק צו מאַכען? אַז מייז אייניקעל, די כלה מויד דזשעני, כאַפּט זיך עס ארויס מיט אַזאָ כעס, מיט אַזאָ פייער, אַקוראַט ווי איך זאָל איהר אין טאַטען אַריינשילטען.

— צוליב אייך — האָט זי זיך צוקוויטשעט — צוליב אַזעל־כע דומע מענשען ווי איהר זיינט, פיהרט זיך אזוי די וועלט! — א גלות מיט ציבעלע, איך בין א דומע און זי איז א פילאָזאָפּקע! ווי זאָגט איהר, האָ? איז עס גוט צו הערען?

מילא שווייג איך, און די מויד ברענט אזוי ווי אויף פאַקען. צוליב אייך — האָט זי גע'טענה'ט — דאַרפען מיר אזוי שווער און ביטער האָרעווען אויפ'ן שטיקעל ברויט; צוליב אַזעלכע ווי איהר, מוזען מיר וואָהנען אין ענגע רומס, קריכען אויף די טאַפּ פלאַרס און זיי, די רויבער, די מערדער, וואָהנען אין פאַלאַצען וואָס איז ניט געבויט פון שטיינער, נור פון אונזער שווייס און בלוט! איהר, נור איהר זיינט שולדיג אין די היינטיגע סיטעם, צו סיטעם — פרעגט מיר בחרם, וואָס זי מיינט דערמיט — מיר ווערען פערשוואַרצט און מיר האָבען גאָר ניט, און זיי, די נגידים מיינט זי מסתמא, טהוען ניט אריין א פינגער אין קאַלטע וואַסער און פאַהרען אין אויטאָמילס (אויטאָמאָבילס). נעהען אין די ראַפּערע (אַפּעראַ) — איך ווייס אַסור וואָס דאָס איז, פרעגט מיר א גרינגערע זאָך.

אָט אזוי האָט זיך די מויד אין מיר איינגעטשעפעט ווי א סמאָלע און איך האָב זיך פון איהר ניט געקענט אַפטשעפען. נו, ווי געפעלט אייך אַן עסק? צוליב מיר איז זי אַ קבצן'טע, צוליב מיר דאַרף זי

האַרעווען! איך בין שולדיג וואָס זי וואָהנט אויפ'ן טאָפּ פּלאַצאַר! אַ
נייער אַבקלעהר.

מאָך איך אמת צו איהר: „טאַכטערקע, וואָס איך האָב ביי דיר
גענומען, קען איך דיר אַוועקגעבען. איך האָב חס ושלום דוין טאָפּ-
טענס פערמעגען ניט איבערגעפיהרט; דעם שטיקעל ברויט וואָס איך
עס ביי אייך, פערדין איך נאָך, ווי זאָגט מען עס אויף היגען לשון:
עני טיים. וואָס בין איך שולדיג, אַז איהר זיינט אַרימע לייט? פון
מיינטוועגען זייט אייך נגידים, וועט מיר אויך הנאה טהאָן.

מאַכט זי צו מיר: „ניט איהר אַליין, נור אַ סך אַזעלכע ווי
איהר, וואָס פערשטעהען ניט וואָס אַ וועלט איז, זיינען שולדיג אין
דעם וואָס אויף דער וועלט זיינען אַזעלכע צרות. — נו, אַ דאַנק גאָט,
וואָס זי ווארפט כאָטש ניט ארויף די גאַנצע שולד אויף מיר אַליין.

און איז דאַכט זיך כלומרשט אַ געבילדעטע, לייענט ביכלאַך,
רערט ענגליש ווי אַ וואַסער און איז אַזאַ גולם! אַ געלעכטער אויף
נאמנות; ווען עס זאָל ניט זיין, ווי זאָגט יענער, מיינ נאַר, וואָלט
איך אויך געלאָכט.

בינו לבינו, וואָס זאָל איך אייך זאָגען, האָב איך פון דער מויד
געברענטע ליידען. אבי וואָס טיקעט זי מיר די אויגען: קאַפיטאַליסט-
קע, פינפטע עוועניצע, מיסעס סידוז און נאָך עפעס אַזעלכע מאָדנע
נעמען. קיין גוטס, קיין נחת זאָל שמערקע גיטעל פייגעס ניט האָבען,
ווען ניט ער מיט זיין דרשה, וואָלט איך צו קיינע צרות ניט געקור
מען.

האָט מיר קיין פּעראיבעל ניט, מיסעס עלבען, איך האָב אייך
אַנגעדראָטשעט אַ קאַפּ, איהר ווייסט ניט? אַז עס טהוט וועה שרייט
מען.

XV.

אַ דעכאַטע וועגען יקרות.

ברוך הבא, אָט בין איך שוין ווידער דאָ! וואו מען זעט מיר
ניט דאָרט וואַסס איך, קיינער רופט מער ניט, קום איך מיר אַליין!

אפשר ווילט איהר ניט ליידען וואָס איך קום אלע מאָל און באדער אייך, ווי מען זאָגט עס אויף היענען לשון? זאָגט, שעחמט זיך ניט, איך וועל אָסור אויף אייך פאראיבעל האָבען; איהר ווייסט דאָך קיין האַנאַריסטע בין איך ניט; ביי מיר איז רעכט: יע, יע; ניין, ניין. אָבער וואָס, זאָלט איהר מיר לעבען און געזונד זיין, זאָל אייך פעררריסען? אדרבה, אז איך זימץ און באַלאַקע, איז אייך אויך פרעהליכער. וואָס? איהר דערלייגט עפעס דערצו? דאָכט זיך, אז ניט. איהר מעגט מיסעסעל הערען, איך וועל אייך היינט דערצעהלען אַ ציקאָווע זאָך. איך האָב דאָך שוין וויעדער, וואָלט איהר זעהן, גע- האַט אַ ספּאַטישקע מיט מיין אייניקעל, מיט דזשענין. איך מייד איהר, דאָכט זיך אויס, אָט אַקוראַט ווי מען מיידט אויס אַ קלויסטער און עס מאַכט זיך דאָך, אז איך זאָל זיך מיט איהר צונויפקומען און זיך צווערטלען.

און מיט איהר צווערטלען זיך, מיינט איהר, איז עפעס אבי וואָס? מען דאַרף זיך פריהער מיט אַרבעס אָן עסען איידער מען קען זיך מיט איהר אויס'טענהן; זי קען אייך, וואָלט איהר הערען, פער- ריידען צעהן אַזעלכע ווי איך; פון וואַנען האָט זיך צו איהר גענומען אַזאַ פּיסק, ווייס איך אסור.

איהר הערט? איך האָב געמיינט, אז איך בין שוין ניט קיין גרינע, אז איך קען שוין אַמעריקאַ אויסגעבונדען; לסוף הויבט זיך גאָר ניט אָן! אפילו נאָך אין צעהן יאָהר אַרום וועל איך אויך ניט וויסען וואָס דאָ טהוט זיך; אַ קאַטאָוועס אַזאַ וואַלד, אַזאַ ים! מען קען דאָ, אסור חזיר, אַ טאַלס דערנגעהן.

אין מיינע יאָהרען, געדענק איך, זיינען אויך ניט געווען אלע אי- דען גלייך; עס זיינען געווען: קאַצקער חסידים, קאַרלינער, טריסקער חסידים, סלאָנימער חסידים; אָבער אַזעלכע מאָדנע אירען מיט פער- דרעהטע נעמען ווי דאָ, האָב איך קיין מאָל ניט געהערט. דאָ זיינען עפעס פאראן ציליסטען און נאַכיסטען — איהר ווייסט וואָס דאָס איז? איך ניט. מיין דזשעני האָט מיר, עס הייסט ניט מיר, דעם פאָטער איהרען, מיין איידים געדולט אַ קאָפּ וועגען דעם, איך בין דערביי אויך געווען; אָבער זאָל איך קרענקען, אויב איך הויב אָן צו פער- שטעהן אפילו אַ וואָרט.

געקומען איז עס צו רייד וועגען דעם היינטיגען יקות, אַ קאַטאָ-

וועס איז עס? אלסדינג איז ברַאָנז פייער; צו וואָס מען שטעקט זיך צו, איז ניט אָבצוצוּאַהלען זיך! אַ לעבעלע ברויט, אַ זינד צו קוקען, אויף נאַמנות, אַכט סענט! אַ בולקעלע, איך בעט איבער אייער כבוד גרויס ווי אַ פייג, אַ סענט! צוקער טהייער, מעהל טהייער, קאַרטאַפּעל באַלד טהייערער פון אַתרונים; אַ גרינע ציבילקע, אַן אונערקעלע, מיט גאַלד צוגלייך; וואָס ניט? וואָס אַ מויל קען ריידען, איז אַלעס טהייער און טהייער, זאָל גאָט היטען און בעשירמען, אַזוי ווי אין חורבן.

געקומען איז דער ביטערער יקרות, מסתמא צוליעב דעם, ווייל אויף די פעלדער איז געווען ניט געראַטען: קומט אָבער מיין אייניקעל דזשעני, די פּילאָזאָפּקע און פּערשלאָגט אייך האַקעס, באַקעס, אַז די נגידים זיינען שולדיג אין דעם וואָס אַלעס איז טהייער.

עפעס אַ מאַדנעם דרף האָט זי זיך גענומען, די מויד. ביי לייטען אַזאַ מיידעל האָט שוין עפעס שכל, איז שוין אַ סטאַלנער מענש און זי, אַ רעגולע בהמה, ווי איהר זעהט מיך לעבען.

מיינט איהר אפשר, האָט די מיידעל ווען אַ זיפּץ געטהאָן אָדער אַ קרעכץ געטהאָן אויפ'ן ביטערען יקרות? לאָמיר שוין אַזוי ביידע ניט דאַרפען זיפעצן און קרעכצען כל זמן אונז איז בעשערט צו לעבען, ווי זי האָט עס אפילו קיין מאָל פאַר איהר מויל ניט געבראַכט. איהר הערט דאָך וואָס! זי האָט גאָר אַנדערע דאגות; צוליעב די קעל-מען קען זי ניט אויספאַהרען, קען זי ניט אויסגעהן — אויסגעהן זאָלען שוין מיינע און אייערע שונאים! נאָ דיר גאָר אַ לשון „אויסגעהן“, טפו זאָלען זיי ווערען.

קומט דער זאָנטאַג הקדוש און עס געהט אַ רעגען אָדער עס איז קאַלט, ברענט די מויד ווי אַ פייער, וואָס איז, זי קען ניט אָנטהאָן איהר ווייסען קאַפעליוש מיט די קוויטען און אומשלעפען זיך ערגיץ! וואָלט איהר זעהר אַ קאַפעליוש, אַ גאַנצער וואַלד, כאַטש געה און קלייב דאָרט יאַגדעס.

ביי אונז אין דער היים סטראַיעט מען זיך אויס לכבוד שבת און דאָ לכבוד זאָנטאַג! מילא, דאָס איז שוין אַ זאָך וואָס מען קען דערצו ניט העלפען; פרנסה בריינגט צו אַלעס, וואָס זאָל מען טהאָן? זי איז ניט קיין בת יחידה אין אַמעריקאַ; אָבער אויף וועמען ביסטו ברונג, אַז עס רעגענט אָדער עס איז קאַלט זאָנטאַג? ווער איז שול-דיג דערינען? פון מיינטוועגען האָט צוליעב איהר אויסגעהן און איהר

אויספאָהרען שטענדיג געמעגט זיין ווינטער; מעהר דאגה איז וואָס צוליעב די קעלטען, ווערט אלץ דער יקות גרעסער.

דאגות צו דאגות זיינען ניט גלייך, איינע זאָרגט וואָס דער קרופֿ־ניק אין טעפיל איז שיטער און אַן אנדערע זאָרגט וואָס די פעריל אויפֿ'ן האַלדז זיינען שיטער; וועמעס דאגה איז אַ גרעסערע? דעם טאַטען דאָרט דער מוח וואָס דער יקות איז אזוי גרויס און דער טאַכטער ווילט זיך פּערגעניגענס! צענטראַל פּאַק (סענטראַל פּאַרק), קוני לייבאַנד (קוני איילאַנד) אוי, געשעדיגט זאָלען זיי ווערען מיט זייערע אַבקלעהרעכצען.

ווערט אין שטוב אַ רייד טאַקי מכה דעם יקות. סעם, דער איי־דים מיינער, זאָגט, אַז עס איז שוין אונמעגליך צו לעבען, די חלה סטאיעט ניט אויף דער המוציא, פיעל מען פּערדיענט איז אלץ ווייניג און עס איז גאַנץ ביטער. „וואָלט עפעס אָנהויבען שיינען די זונן“ — מאַכט דער איידיים מיינער — „וואָלט אפשר דער יקות אָבגעלאָשען געוואָרען; עפעס אַ קלייניגקייט? עס ברענט דאָך, עס שרפה'ט דאָך ווי אַ פייער“.

דאַכט זיך ניט קיין נאַרישקייט געזאָגט, אַז מײן דזשעני כאַפט זיך אַרויס מיט אַ געלעכטער; כאַ, כאַ, כאַ, אַקוראַט ווי דער טאַטע זאָל זיין חלילה אַ משוגענער. „עס פּערשטעהט זיך“ — מאַכט זי — די זונן וועט דיר לעשען דעם יקות! אַז ניט, זאָגט זי, איז די זונן עפעס שולדיג דערינען? די קאַפיטאַליסטען, די רייכע זיינען שולדיג! און לאַכט זיך ווידער פּערנאַנדער, אַז איך האָב געמיינט אַז זי ווערט שונאי ישראל דערשטיקט פון געלעכטער.

„ווען די זונן — מאַכט זי — „וועט שיינען אין די ציילסיטשע אָדער אין די נאַכסיטשע פּענסטער — איך ווייס ניט, אפשר האָט זי געזאָגט אנדערש, נאָר איך קען עס ניט אויסריידען — ווען קיינע נבירים וועלען ניט זיין; דאַמאָלס, זאָגט זי, וועט קיין יקות ניט זיין; דאַמאָלס וועט די גאולה קומען, דאַמאָלס וועלען אַלע זיין גליק־ליך. און וואָלט איהר הערען, האָט זי אָנגעהויבען ליינען אַקוראַט ווי אַ זאָגערע ליינעט אַ תחינה; וויעדער ציילסטען און אָבער צי־ליסטען, אפשר אַ שעה אויפֿ'ן זייגער, אַז עס איז אַזש מיאום גע־וואָרען הערענדיג.

רוך איך זיך אמת אַב צו איהר; מאַך זיך ניט נאַריש דזשעני.

אז מען וועט ווערטה זיין ביי גאָט וועט קומען די גאולה; אָבער וואָס טויג מיר דיינע קינדערשע חקירות? וואָס טויג דיר, זאָג איך, צי ליסטען, שמיסטען און וואָס האָסטו דו צו די נגידים? זאָל גאָט געבען אלע אידען און אונז אויך. מאלע, זאָג איך, וואָס זיינען פאראן קרומע מוחות אויף דער וועלט, דארפסטו אויך אזוי זיין? און אז יענע וועלען געהן מיט די קעפ אראָפ און מיט די פיס ארויף, וועסטו דו זיי אויך נאָכטהאַן?

אז מיינע איז עס אויף מיר אָנגעפאלען ווי אַ בייזער הונד און האָט מיר איינגעטהיילט אַ חלק, ניט ווי מען דאַרף איינטהיילן אַ באַבע.

פון דאַמאָלס אָן אַנטלויף איך פון שטוב, אַבי איהר צורה ניט אָנקוקען. ווי אַ שטעכעדיגע בהמה קוקט זי אויף מיר, וואָלט מעגליך געווען וואָלט זי מיר אפשר איינגעשלונגען. נו, ווי זאָגט איהר, איך בעט אייך, בין איך גערעכט אָדער זי? ...
זייט געזונד און האָט מיר אַ גוטען תמיד.

XVI.

פערקיהלט ביי אַ בייזבאַל גיים.

קהו, קהו, קהו, גוט מאָרגען אייך. אוי, ווי דער הוסט מוטשעט מיר ניט פאר אייך געדאכט, אַ שטיק האַרץ רייסט עס מיר אויס, קהו, קהו, קהו.

האָט נאָך מיר געפעהלט צו די צרות פערקיהלען זיך, אזוי אויך קוים וואָס איך לעב; אי, אי, אי, איך בין שוין אַ צובראָכענער שאַר-בען, בין איך שוין.

איהר הערט? עס איז גאָר נישט, אז מען ווערט אלט, ווערט מען קאלט. ווער האָט עס אַמאָל געוואוסט פון פערקיהלען זיך? און היינט

ליאר א האָר, הויב איך שוין אָן, ניט פאר אייך דערמאָהנענדיג, קאָ-
כוקען. קהו, קהו... קהו... אוי, עס לאָזט מיר גאָר אויף א וויילע ניט אָפּ.
נישט גוט, מיסעס לעבען קראַנק צו זיין.

אַמאָל, געדענק איך, פלעג איך וואַשען וועש אין די גרעסטע
פרעסט, אין די גרעסטע זאווערוכעס, געשלעפט אליין וואַסער פון ברר-
נען — איהר ווייסט דאָך, ביי אונז איז ניטאָ קיין צינגקען (סינקס)
אַזוי ווי דאָ — ביי אונז, אַז מען דאַרף וואַשען, מוז מען אָנטראַגען
וואַסער אין שטוב אָדער טראַגען דעם פאַק וועש צום טייך און ווער
פלעגט עס טהאָן? איך! דער אַלטער מיינער, עליו השלום איז געווען
אַ פערנומענער מענש, קיין מאָל קיין צייט ניט געהאַט; עטעלע מיינע,
געווען אַ בת יחיד'קע, אַ צופעשצעטע, האָט קיין מאָל קיין שטרוי פון
ד'ערד ניט אויפגעהויבען, האָב איך מיט מיינע צעהן פינגער גע-
דאַרפט אי וואַסער טראַגען, אי וואַשען, אי שווינקען, אי אויסהענגען,
אי וואַלגערען און עס האָט מיר חלילה ניט געשאַדעט, און היינט? —
קהו, קהו... קהו, אַזאַ פראַקליאטער הוסט, אַז דער מוח שפאַלט
זיך מיר.

אַ נס איז געשעהען, אויף נאמנות, וואָס דאָ דאַרף מען כאַטש
קיין וואַסער ניט טראַגען פון ברונען. עס וואַלט דאָך געווען אַן אויס-
רייסעניש, וואַלט דאָך געווען. פאַלג מיך אַ גאַנג און שלעפּ אַ שעפעל
וואַסער אויפ'ן בוידים ארויף, וואָס רייך איך אויפ'ן בוידים, אויפ'ן
שפיטץ קלויסכער! מיר דאכט, אַז אונזערע רומסען זיינען נאָך העכער
ווי דער שפיטץ קלויסכער. אַז איך טהו אַ קוק דורכ'ן פענסטער אין
דרויסען, שווינדעלט מיר אַזש אין די אויגען. אַט אַזוי ווערט מען דער-
הויכט אין אַמעריקא! כאַ, כאַ, כאַ; קהו, קהו... קהו...

איך זאָג, דערהויכט געוואָרען! איהר הערט, מיסעס לעבען?
מען ווערט דאָ דערנידערט ניט דערהויכט. אַט ווי איהר קוקט מיך אָן,
בין איך אין דערהיים געווען אַ מענש מיט לייטען גלייך, קלוגע פאַר-
טשאַטנע בעל הבית'טעס פלעגען קומען צו מיר עצות פרעגען, איך
מיין זיך אסור צו בעריהמען; אָבער דער אמת איז אַזוי, און דאָ
דאַרף איך ערשט אָנהויבען לערנען אַלף בית! די אייניקלאַך מיינע,
אַזעלכע שנעקעס, נאָך פון ד'ערד ניט אויפגעוואַקסען, אַזעלכע קליי-
נע, איך בעט איבער אייער כבוד טויזענד מאָל; קהו, קהו, קהו...
לערנען מיר שכל. אי דער הוסט, ווי ווערט מען פון איהם פטור.

עס קומט מיר עפעס דערפאר, אז איך ווייס ניט אלע היגע פיהר
רונגען! איז שמענדיג נור מען לאכט, מען מאכט חוזק פון דער אלטער
באָבע! אי קינדערלאך, איך ווייס ניט אייערע נאַרישקייטען; דער-
פאר איז פאַראַן אַ סך זאַכען וואס איך ווייס און איהר ווייסט ניט.

הערט אויף אַ ציקאַוועס אַ געשיכטע. ליינגער האָט מען אַלץ גע-
רעדט: צענטראַל פאַק, צענטראַל פאַק (סענטראַל פאַרק) פּאָהרען אין
פאַק, זיין אין פאַק זיטצען אין פאַק; פאַק היינט פאַק מאָרגען, מען
האַט דעם פאַק גאָר פון מויל ניט ארויסגעלאָזען. אלע ווי די גרויסע
אזוי די קיילנע, האָבען נור גערעדט פאַק און פאַק.

מאָך איך צו מיין טאַכטער, צו עטעלען: וואָס דאַרף מען דאָ
אזוי פיעל טענות פערלייגען? דער פאַק אייערער איז דאָך ניט אין
ארץ ישראל, מען דאַרף עפעס אין אַמעריקאַ אַ סך וועגען פּערקירע-
ווען? מען זעצט זיך אויפ'ן קאַר אָדער אויפ'ן... ווי רופט מען עס
די באַהענען וואָס געהן אין דער הויך? עלעבייטער, עלעברייטער —
עס דרעהט זיך ניט דער צונג אויף שווערע ווערטער, כאַטש צורייס
זיך! קהו, קהו, קהו...

יא, איז וואָס זשע האָב איך אייך געוואָלט אויספיהרען? אז איך
האַב געזאָגט מיין טאַכטער, אז מען זאָל שוין פּאָהרען און אויפהערען
ריידען. האָט זי מיר געגעבען צו פּערשטעהן, אז אַהין פּאָהרט מען
ווען עס איז וואָרעם אין דרויסען, איז דאָך אָבער קאַלט געווען, האָט
מען די יאָדע אַלץ אָבגעלייגט. נו, נו, אַ זומער היינט, מען טהאַר עס
ניט ריידען, דער וואָס לעבט אויביג איז שוין — קהו, קהו, קהו...

איך האָב געוואָלט אויסריידען אַ נאַרישקייט האָט מיך גאָט גע-
שטראָפּט און איך האָב זיך אין מיטען פּעהרוסט! גלייכער אזוי, איהר
הערט מיסעסעל? אז מען רעדט ווייניגער איז געזינטער.

גאָט האָט געהאַלפּען, די זון האָט אַ בלישצע געטהאָן, דזשעני
די גרויסע מויד האָט ניט געאַרבייט; די קלענערע זיינען אויך געווען
אין דער היים און עס איז פּערבליעבען צו פּאָהרען.

מאַכט עטעלע צו מיר: פּאָהר אויך מאַמע. צייטענווייס איז די
טאַכטער מיינע ניט קיין שלעכטע; אָבער עס טרעפט אַמאָל, אז זי
ווייס ניט וואו איהר גוטסקייט צו איינשמעלען. איך וואָלט איהר מוחל
געווען דעם פאַק מיט די אלע זיעבען גליקען אַבי מען זאָל פון מיר ניט
חוזק מאַכען, ניט אָבלאַכען אזוי ווי פון אַ משוגענע. אַ קאַטאַוועס,

זעהר פיעל פארגעניגען האָב איך דאָרט געהאַט, אַ וואַזשנע מע-
צאַצע!

קהו, קהו... קהו... אוי, אפשר ווען ניט דער פאַק, וואָלט איך ערשט
פון מיין הוסט ניט געוואוסט אַ בעטשע (איל בעט יו), אז איך האָב
זיך דאָרט פערקיהלט. אוי, די אייניקלאַך מיינע מיט זייער פילאָזאָפיע;
לופט, שמופּט! וואָס טויג מיר די קונצען? אַז מען זיצט אין דער וואַ-
רים פערקיהלט מען זיך טאַקע ניט.

מילא גאָר נישט. האָט מען זיך גענומען, וואָלט איהר זעהען
אויסקלייבען, איך זאָג אייך, קיין ווארשא האָט מען געקענט איינפאַה-
רען ביז זיי האָבען זיך אויסגעסטראָיעט! נאָך אַ מאָל אַ קוק אין
שפיעגעל; און וויעדער אַ קוק אין שפיעגעל; נאָך אַ טאַפּ די פראמד
פאָדור (פאַמפאָדור) און וויעדער אַ טאַפּ די פראמפאָדור, עס איז זאָג
איך אייך מיאום און מאום געוואָרען קוקענדיג.

רוה איך זיך אמת אָן: פאַר וועמען דארפט איהר זיך אזוי
סטראָיען? פאַר די חיות וואָס זיינען דאָרטען פאַראַן? אַז מיין דושעני
מאַכט עס קולות: אַז אייך געפעלט ניט, איז ווי איהר ווילט אייך!
אַ נייע דעה זאָגערקע! ווער פּרעגט אייך דען? — וואָס טהוט די
באַבע? ווישט זי אַ די ליפען און שאַ. קהו, קהו, קהו...

אַ סוף! האָט מען זיך שוין ווי עס איז אויסגעסטראָיעט, אויסגע-
פּוצט אזוי ווי צו אַ חתונה; מיין איך, אַז שוין פּערטיג, לַסוף נאָך
ניט. איז אוועק דזשיקעלע דער עלטערער אינגעל און איינגעהאַנדעלט
אַ פאַךאַר הענטשעקעס. די מאַמע די חכמה, האָט איהם דאָרויף געלר
געגעבען, און וואָלט איהר זעהען הענטשעקעס, אויף עוג מלך הבשן'ס
לאַפע וואָלטען זיי גוט געווען. מאַך איך, אמת: צו וואָס דאַרפט איהר
נאַרישע קעפּ, היינט הענטשעקעס? ווינטער איז היינט? אַז אַלע מיט
אַמאָל שיסען עס אַרויס מיט אַ געלעכטער, אַקוראַט ווי איך זאָל די
גרעסטע נאַרישקייט פּרעגען! נו האָב איך געדאַרפט זיין אַ נביא
און וויסען, אַז די הענטשעקעס דאַרף מען גאָר צו שפיעלען באַל, שמאַל,
ביי מיין טאַטען אין שטוב האָב איך עס ניט געזעהן.

ווי עס איז פּערשלעפט זיך אין פאַק. קהו, קהו, קהו... דער הוסט,
ניט פאַר אייך געדאַכט, לאָזט מיר גאָר ניט ריידען, איך בין אויס
מענש בין איך. מילא געקומען אַהין, האָט מען זיך פּערקליבען אויף
אַ פּעלר. דער אַלטער באַבע האָט מען אוועקגעזעצט היטען די דושע-

קעמט מיט די העטס און אליין איז מען אלע אַוועק וואַרפֿען די פּילקעס, באַלס, ווי איהר רופט עס. עס קען זיין, אז דאַריבער האָט מען מיר גענומען, כרי איך זאָל ביי זיי זיין א שומר.

מילא וואָס זאָל איך איך זאָגען? איז געוואָרען אַ וואַרפעניש, אַ כאַפעניש און אַ לויפעניש, זאָל נאָט היטען און בעשירמען. אזוי ווי טייוואָלים, ניט אין שטוב געדאכט, האָבען זיי זיך געטראַגען! די וואַרפט און דער כאַפט אזוי ווי ציעגען איז מען געשפרונגען, אזוי ווי אויסגעפאַשעוועטע קעלבלאַך, אזוי ווי יונגע פערדלאַך איז מען אומד געלאָפען הין און צוריק, אז איך ווייס אסור וואו האָט זיך עס צו זיי די כחות גענומען. קהו, קהו, קהו...
און מיינט איהר אפשר אַ האַלבע שטונדע, צו אַ שטונדע? ווייס איך וואָס! אוראי דריי פיער שטונדען נאָכאַנאַנד האָט מען זיך אזוי אומגעקאָטאָיעוועט און איך בין געזעסען און עס אָנגעקוקט. מילא קינדער שפיעלען זיך, זיינען זיי קינדער; אָבער ווי קומט אַ כלה מויד און אַ בחור וואָס לייגט שוין תפילין צו אַזעלכע נאַרישע שפיעלע-רייען?

נאָכדעם, וואָלט איהר זעהען, איז די גאַנצע כאַליאַסטערע געקור מען נעבען מיר זיך אַברוהען. אַ קלייניגקייט, זיך אזוי פיעל אָנגעהאַרע-וועט! איז מען געווען פעררויטיגט אזוי ווי בוראַקאָווע ראָסעל און מען האָט קוים געדישעט. לאַך איך צו זיך אליין און פרעג ביי מיין טאָכטער: צו וועלכע כפרות דאַרף מען עס?

מאַכט זי צו מיר — קה, קהו, קהו... זאָלען שוין מיינע שונאים אזוי קענען לעבען ווי איך קען ריידען. יא, מאַכט זי צו מיר: דאָס איז עסער סייזשעס (עקסערסיזעס) מוין איך דאָך, אז זי מיינט עס צו מאַכען אַפעטיט צום עסען און טהו אַ זאָג אויף קאַטאָוועס: אין אַזאַ ברענענדיגען יקות דאַרף מען ניט זוכען קיין סגולות צו עסען מעהר; היינט אז מען עסט ווייניגער איז בעסער. ווי פערשטעהט איהר? איך האָב עפעס אויסען געווען דערמיט? זאָל איך צער האָ-בען! וואָס איז, זיי עסען דען מיינע? אז אלע האָבען עס אויסגעשאַ-סען מיט אַ געלעכטער: כאַ, כאַ, כאַ; און וויעדער, כאַ, כאַ, כאַ — קהו, קהו...

ערשט נאָכדעם פאַהרענדיג אַהיים, האָט מיר די קלוגע טאָכטער מיינע געגעבען צו פערשטעהן, אז וואַרפֿען די באַלס איז געזונד, אָן

דאקטוירים הייסען זיך בעוועגען, בעשמעגען — זאל איך אזוי וויסען
פון מיין הוסט ווי איך ווייס וואס זי האָט מיר דאָרט אָנגעדאר-
שעט.

אי, אי, אי, טאָקע נור היעגע נאַראַנים קען מען אַזעלכע נאַריש-
קייטען איינשמועסען. אלץ איינס האָב איך מיינע יאָהרען אויסגע-
לעבט און איך האָב ניט געשפּיעלט אין באַלל, הלואי זאָלט איהר קינד
דערלאָך מיינע יאָהרען דערלעבען. אָט דאָס זייגען, מיסעס לעבען,
בלוואַנעס.

נו, שוין צייט געהן אַהיים. זייט געזונד. קהו, קהו, קהו.

XVII.

די טאָכטער ווערט אַ ביזנעס ליידי.

אויף...אויף...אויף, ס'אַראַ ברענענדיגע הימל, ס'אַראַ סמאָליענעש, עס
ברענט דאָך ווי מיט פייער, מיט שווייס בין איך אָבגעגאַסען געוואָרען
ביז איך בין אַהער געקומען. אַ קלייניגקייט איז עס, אזאַ גהינום!
אַ פנים האָט עס, אַז דער וואָס לעבט אייביג בלייבט ניט קיין
בעל חוב, זיינס ניט ער אָב. פריהער, שפעטער; אָבער קיין אָנוועט-
ציער בלייבט ער קיין מאָל ניט. געווען דאָכט זיך אזוי קאַלט, מען
האָט געמיינט אַז קיין זומער וועט שוין גאָר ניט זיין, לסוף נאָ דיר,
ניט ער היינט אָב מיט פּראָצענט! יא, יא, מיסעס לעבען, וואָלטען
מיר נור אזוי ווערטה געווען ביי איהם, ווי ער איז אַ בטוח, אַז ער
קען אָבגעבען.

איך טענה עס שטענדיג, אַז פון רבנו של עולם האָבען מיר קיין
מאָל קיין קרוודע ניט. וואָלטען מיר אזוי גוט געווען צו איהם ווי ער
איז גוט צו אונז. ער בענעהט זיך, אויף נאָמנות, מיט אונז מיט חסד.
געווער מאַי, ווי איהר זאָגט, ער ווייסט שוין ווי צו פיהרען די וועלט,
אַ דאַנק איהם און אַ לויב איהם, היינט און אלע טאָג.

איהר זייט א מבין, מיסעס, ס'ארא היטץ עם איז? עם שיט דאָך פשוט מיט פייער. אה...ה...ה, אז מיר, מישטיינס געזאָגט, הויט און ביינער איז אזוי שווער צו פערטראַגען די היטץ, טאָ וואָס זאָלען שוין זאָגען די פעטע?

עטעלע מיינע דערצהלעט מיר, אז דיקע ווייבער פאָהרען אין קאונטרי פערלייערען, עם הייסט, מאָנערער ווערען; אָט נאָרישע מענ-שען, אויף מאָנער ווערען דאַרפען זיי גאָר האָבען א קאונטרי! און אין דער היים קען מען עם ניט? זאָלען זיי מיר פרעגען, וועל איך זיי א בעסערע עצה געבען ווי צו פערלירען, ווי זיי רופען עם, און עם וועט, איך זאָל אזוי לעבען, קאָסטען א סך וועלוועלער.

די טאָכטער מיינע, ווייס פון אלע שווערע הערצער. איך האָב עם אפילו פיינד, פע, עם איז ניט שעהן, אז א ווייבעל זאָל זיין א קאָלעפעל און וויסען וואָס ביי אימיצען אין טעפעל קאָכט זיך; אָבער איך ווייס דאָך ב"ה, אז ווען איך וועל איהר זאָגען, וועט זי מיר אויך ניט פאָלגען, שווייג איך שוין בעסער. איך האָב שוין אָבגעלאָזען די לייצעס, וואָס קען איך העלפען? ווי זאָגט יענער: שטאַרקער ווי לאָקשען אָהן אייער בין איך ניט.

הויבט זי מיר אָן, וואָלט איהר הערען, דערצהלען סקאָזקעס פון אונזערע לאַנדסלייט: די פאָהרט אין קאָנטרי צוקומען אין וואָג, די פאָהרט אָבקומען; די פאָהרט אין אייגענע קליידער, די אין גע-באָרגטע; די האָט גענוג געלד אויף דער הוצאה און די האָט פערזעצט משכנות — אלסדינג ווייס זי.

זי, עטעלע מיינע, שלינגט נאָר די שפיייעכץ פון דער קאָנטרי אי, האָט זי חשק! אָבער וואָס העלפט עם? דלות מאַך לאָקשען! זאָל זיך אַן אַרימאָן ניט וועלען.

זעהט איהר? מיר ליגט אסור אין זינען די קאָנטרי, זאָל זיך מיר אזוי וועלען זינדיגען ווי מיר ווילט זיך די קאָנטרי. איך וועל זאָגען ווי יענע אידענע האָט געזאָגט: וועמען ארץ ישראל און מיר מיין דערפעלע. איהר הערט? אין געסט, זאָגט מען, איז גוט און אין דער היים איז נאָך בעסער. אי ווי היים...

איין זאָך מיסעסעל טהוט מיר הנאה. וואָס די טאָכטער מיינע זאָגט שוין ניט, אז איך בין שולדיג אין דעם וואָס זי פאָהרט ניט אין קאָנטרי. איך האָב אייך שוין אמאָל דערצהלעט, אז זי מיט דער

טאָכטער, מיט דזשעני'ן.. הייסט עס, האבען געוואָלט אוועקפאָהרען און מיך איבערלאָזען פאר אַ בעל הבית'טע אין הויז, האָב איך זיי אָבגעקלאַפט די פליעגלען און זיי געגעבען צו פערשטעהן, אז עס טויג ניט, נו, זיינען זיי דערפאר ברוגז געוואָרען! איהר מיינט, איך וואָלט זיי געהאקט די רעדער ווען זיי זאָלען געווען פאָהרען? אסור מיר! אָבער איך בין מחויב געווען צו זאָגען אַ גלייכע זאָך, הכלל האָבען זיי געמיינט, אז איך האָב זיי גאָר אָבגעקוילעט; ערשט אָבער איז פאראן אַן אַנדער אָבהאַלט און מען האָט שוין צו מיר קיינע טענות ניט.

איהר ווייסט נאָך מסתמא גאָר ניט, וועל איך איך אָנזאָגען די שמחה, אז עטלעע מיינע איז געוואָרען א... ווי רופט מען עס? ... יא, אַ ביזשנעס ליידי. זי האָט געקויפט אַ קענדי סטאַרקע, זאָל זיין מיט מזל און ברכה, האָט זי שוין קיין צייט ניט צו פאָהרען ערגיץ. אַ סוף, אַן עק, אבי מען האָט שוין ניט צו קלאָגען אויף מיין קאָפּ, אז איך לאָז זיי ניט פאָהרען. וואָס רעדט איהר, וואָס? אש להבה איז מען דאָך אויף מיר געווען.

איך האָב דער טאָכטער מיינער אליין צוגערעדט, אז זי זאָל מאַכען אַ שטיקעל קרעמיל און העלפען דעם איידים פערדיענען. פון איינע צעהן פינגער איז שווער צו בעקאָרמענען אזא געזינדעל, אָהן עין הרע, האָב איך געמיינט אפשר וועט אזוי זיין בעסער; אָבער ערשט האָב איך שוין אַביסעל חרטה. אוף...ף...ף, ווי עס דושעט, ווי עס שטיקט, אַט דאָס הייסט, קינדערלאַך, ווארים.

צווישען אונז זאָל עס בלייבען. די טאָכטער מיינע איז, ווי מען זאָגט: אַביסעל ניט דערפאָהרען, עס פעהלט איהר אַ קליפקע אין מוח און דערפאר טויג עס ניט.

ליינגער, וואָלט איהר זעהן, איז סעם, דער איידים מיינער גע- בליבען זיצען אָהן אַ שטאָך מלאכה. אַ מאַדנע מדינה אַמעריקא, דאָ איז אָדער דריי אָדער דריי און דרייסיג! ווערט ביזי, איז אפילו קיין צייט ניטאָ ווי מען זאָגט: די נאָז אָבערווישען; ווערט וויעדער שלעק (סלעק), ווי זיי רופען עס, איז אַ סוף! ווערט די אַרבייט אָבגעהאַקט ווי מיט אַ מעסער. אז ער איז געבליבען זיצען אין דער היים, האָט איהם די טאָכטער מיינע אָנגעהויבען יאָרען: אז עס איז ניטאָ קיין אַרבייט, זוכט מען עפעס אַן אַנדער פרנסה. האָט ער איהר צוריק גע-

יאדעם: ביי לייטען העלפט א ווייב אויך עפעס צו, איך קען זיך
איינער אליין ניט צו רייסען. מילא פרעגט שוין גאָר ניט, עס איז גע-
ווען פרעהליך.

האָב איך, אמת, עטעלען אונטער פיער אויגען געזאָגט, אז סעם
איז גערעכט, פון הימעל וואַרפט נאָט ניט אַרונטער, ווי זאָגט מען
עפעס: דער מאַן אויף אַלץ און די ווייב אויף זאַלץ, איז אויך גוט;
אז מען טרייעט, ווי מען זאָגט דאָ, העלפט ער. בקיצור זי האָט זיך
געלאָזט אָנרײדען און מען האָט געקויפט די סטאַרקע; איז, ער אַרבייט
און זי איז כלומר'שט די קרעמערקע, די ביזשנעס ליידי, ווי איהר
רופט עס.

איז מילא, וואָס זאָל איך אייך זאָגען, מיינט שוין די טאַכטער
מיינע, אז זי איז די גאַנצע בעל מפרנס'ניצע. און מיינט איהר מען
לייזט זעהר אַ סך? ניט מעהר זאָלען מיינע און אייערע שונאים לע-
בען! איך קען אייך שווערען, אז זי האָט נאָך אפילו קיין וואַסער
אויף קאַשע ניט פערדיענט, און וואָלט איהר זעהן ס'אַרא פוריע זי
מאַכט עס געגען סעמען! אַקוראַט ווי זי זאָל איהם נאָר גליקליך מאַכען?
עס איז אַ צער בעלי חיים, זאָג איך אייך, אויפ'ן בעל הבית'ל; זי
לייגט איהם צעהן איילען אין דר'ערד, לייגט זי איהם און די אלטע
מאַמע דאַרף עס אַלץ הערען, זעהן און שווייגען... וואָס זאָגט איהר,
איך בעט אייך, אויף די היטץ? קיין ברעקעל ווינטעלע איז דאָך ניטאָ!
נו, געלויבט און געדאַנקט איז ער פאַר דעם און פאַר אַלעמען.

איך ווייס ניט צו אומעטום איז אזוי, צו נור מיך האָט נאָט
געשטראַפט מיט אַזאַ צרה אַ נאָווינע איז עס, אז אַ ווייב העלפט דעם
מאַן פערדיענען! פאַר וואָס ניט? הלואי וואָלט מײן אַלטער עליו
השלום געלעבט, וואָלט איך איהם אויך געהאַלפּען! אוי, א גוטער בע-
טער זאָל ער דאָרט זיין פאַר אונז אַלע, איך פלעגט דאָך פשוט ווי
מען זאָגט: וואַשען איהם די פיס און טרינקען די וואַסער, ווי דען?
אַרומהאַרקען זיך מיט אַ מאַן איז שעהן? אַזאַ יאָהר אויף מיינע
שונאים.

קומט דער מאַן עסען, איז ניטאָ וואָס, זי איז דאָך אַ ביזנעס
ליידי! פאַלט ער אויפ'ן נאָז שלאָמען, פערשפאַרט זי איהם זיטצען ביז
האַלבע נאַכט אין סטאַר, שמאָר! בעגינען, ווער שטעהט אין סטאַר?
סעם! ווער ברײנגט סחורה? סעם! ווער לייגט ארויף די סחורה

אויף די פאליצעס? אלץ סעם! און לסוף לאזט זיך אויס, אז סעם איז נאך נישט, א שמאטע, און זי איז די בריה! הלואי זאל איך ליגען זאגען, איך האב מורא, אז די ביזשנעס וועט ביי זיי א קיום האבען פון אסתר תענית ביז פורים.

וואלט זשע כאטש זיין זי אליין, וואלט נאך געווען א האלבע צרה; איז נאך אבער די מויד, דזשעני, מיין איך אויך אין מיטען. זי העלפט כלומר'שט אויך אין סטארקע, דאכט זיך איהר, אז זי שפייזט דעם טאטען, אז ער זיצט אויף איהר קארק. בינו לכינו האט ער א פעקעל צרות, אז עס איז אך און וועה צו איהם.

נישט, נישט, מיסעס לעבען, דעם מאל האב איך ניט געטראפען וואס איך האב די קינדער מיינע דערויף ארויפגעפיהרט, הלואי זאל זיך אויסלאזען גוט אבער דערווייל האב איך חרטה אויפ'ן גאנצען עסק. מילא פערפאלע, א מענש איז ניט קיין מלאך.

פון דער סטארקע און פון די קאסטאמערס וואס קומען אריין אהין, האב איך אייך צו דערצעהלען פעק; אבער זאל שוין זיין אויף אן אנדער מאל, דערווייל האט מיר א גוד באי!

XVIII.

די שויסענים אין גוי'אישען ל"ג בעומר.

איהר דארפט מיר? אט בין איך דא! איהר האט עפעס געביינקט נאך מיר? זאגט דעם אמת, אודאי די דריטע אויג נאך מיר אויסגע- וויינט; אבער איך בין א פראסטער חי וקים, איך ווארט ניט מען זאל מיך רופען. צו דעם מענשען וואס איך האב ליב, געה איך אליין, אזא נאטור האב איך.

ביי מיר איז וואס אויפ'ן לונג, דאס אויפ'ן צונג. איך האב פיינד, ווי אנדערע ווייבער, זיך חנפה'נען, זיך אונטערלעקען און אין הארצען זיין יענעם א שונא. דעם מענשען וואס איך גלייך ניט, בין איך מיט

איהם פון דער ווייטענס, רייד איך מיט איהם ניט; ווי זאָנט יענער: גוט מאָרגען, גוט יאָהר; דער מענש אָבער וואָס איך האָב האַלט, איז ביי מיר דער לעבען מיט דער נשמה.

וועט איהר מיר, מיסעס לעבען, גלויבען צי ניט? אז אַ חוץ צו אייך קומט מיין פוס ערגיץ ניט, און אז עס האָט זיך אזוי געמאַכט אז איך האָב ניט געקענט קומען צו אייך, בין איך אויס מענש געווען. איך האָב שוין קוים דערלעבט די מינוט, די רגע, איך זאָל זיך קענען אָברייסען געוואָהר ווערען וואָס איהר מאַכט. אַ דאַנק זיין ליעבען נאָמען, אַבי מען זעהט זיך געזונדערהייד.

אוי, טאַטע גערעכטער, מאַך אַ געלעכטער. צו אַלצדינג דאַרף מען געוואָהנט ווערען אין אַמעריקאַ! נאָ דיר גאָר אַ מאָדע מיט שיי-סען, טפו זאָלען זיי ווערען, צייט איך לעב, צייט איך שטעה אויף מייע פיס, האָב איך עס ניט געזעהען און ניט געהערט.

וואָס מיניט איהר, איך וואָלט זיך אזוי לאַנג איינגעהאַלטען און ניט געקומען צו אייך? אָבער אַ קלאַנג איז מיר ניט געשעהען, ווער האָט עס געקענט ארויסגעהן אין סטריט צוליעב די שייסעניש? סכנות נפשות איז דאָך געווען; טראַך, טראַך, באַך, באַך, זאָל ער הימען און בעשירמען.

ווי איהר זעהט מיך לעבען, אז עס איז מיר נאָך היינט אויך ניט ארויס דער טומעל פון מיין קאַפּ. עס קלינגט מיר נאָך, אויף נאמנות, ערשט אויך אין די אויערן. אזוי ווי אַ צודולטע, ניט פאר קיין מענשען געדאַכט, בין איך פון דעם גוי'אישען ל"ג בוימער (בעומר), ווי רופט מען עס עפעס: פיערטער טשוליי, (דזשולאי), צו... דער גוטער יאָהר ווייסט זיי.

איהר מענט אייך, מיסעסעל, זאָגען וואָס איהר ווילט; אָבער צולאָזען איז מען דאָ טאַקי צולאָזען וואָס צולאָזען הייסט! אזוי ווי די קליינע, אזוי די גרויסע, קיין גוטער איד זאָל זיי ניט קע-נען.

ביי אונז אין דער היים, געדענק איך, פלעגט מען ל"ג בוימער (עומר) מאַכען פאַר קינדער פּייל און בויגענס, און מיט וואָס פלעגען זיי שייסען? מיט שטיינדלאַך, מיט העלצללאַך און גענוג! און דאָ? וועה געשעהן, וועה געשעהן, האָט מען עפעס געוואוסט וואָס ל"ג בעומר איז געווען? מען האָט דאָך פון קיינעם אַ פּיפּס ניט געהערט און

לכבוד דעם גוי'אישען ל"ג בעומר, האָט מען נאָך אָנגעהויבען שיסען מיט צוויי וואַכען פריהער. און נאָך ווי שיסען? אזוי ווי פון האַרמאַ-טען! אי, אי, אי, ניט אומזיסט איז, ניט דאָ געדאַכט, אַזעלכע צרות אויף דער וועלט.

וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַ שרעק איך האָב געהאַט אָט פון דער צרה'דיגער מאַדע, פון די שיסעניש! טאַקי ניט אַנדערש זכות אבות זיינען בייגעשטאַנען, אז איך האָב עם איבערגעלעבט. שמעלט זיך פאַר, אז איך ווייס פון נישט צו זאָגען און פּלוצלונג הער איך: פּיר, פאַר, פּיר פאַר! אוי, מאַמעלע מיינע, וואו האָט זיך עם גענומען צו מיר די כחות וואָס איך האָב פון שרעק ניט גע'חלש'ט, ווייס איך אליין ניט.

איך האָב אויף נאַמנות, געמיינט אז דאָ איז אויך געוואָרען אַ רעוואָלוציע, נו — טראַכט איך ביי זיך — בעשערט געווען קומען אין אַמעריקאַ און גע'הרג'עט ווערען. אַ גליק איז געשעהן וואָס עטעלע מיינע איז אָנגעקומען, ווען ניט וואָלט איך אַפּשר אויפ'ן אָרט גע-בליעבען.

מאַמע שרעק זיך ניט — מאַכט זי צו מיר — אונזער דזשיקעלע שיסט עם. ניט מיט קיין ביקס — זאָגט זי — מיט פייער טרעטערס, צו פייער קרעקערס, איהר מיינט איך געדענק זעהר ווי זי האָט עם אָנגערופען? פרעגט מיט אַ גרינגערע זאָך.

וואָס האָט געזאָלט זיין, וואָס עם וועט זיין, זאָל אויסגעהן צו מיי-נע שונאים'ס קעפּ צו זייערע הענד און פיס, צו זייער לייב און לעבען — זאָג איך — אַ טרייסט מיר, אַ נחמה דער באַבע, דזשיקעלע שיסט! ווי קומט ער צו שיסען? דערצעהלט מיר די טאַכטער מיינע, אז עם געהט אזאַ חגא וואָס מען דאַרף שיסען, נו — זאָגט זי — אַ קינד האָט דערפון הנאה, פאַר וואָס ניט? זאָל ער שיסען.

האָב איך איהר אמת איינגעצאָהלט אַ פאַרציע. אָט ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך אַ שטילע; איך האָב פיינד צו קריגען זיך, צו מאַכען באַרוואַריעס, איך לאָז שטענדיג מיינס איבערגעהן; אָבער דאַמאָלס איז מיר אזוי דערנאַנגען צום האַרצען, אז איך האָב זיך ניט געקענט אייננאַהמען און געמאַכט איהר אַ מאַרק. אז איך וויל, קען איך. איך האָב איהר איינגעצאָהלט איין! מאַל פאַר אַלע מאַל; אָבער מיינע רייד האַבען זיך צו איהר אזוי געקלעפט ווי אַרבעס צום וואַנד.

דערזעהלט זי מיר א געשיכטע, אז אין דעם פיערטן טשולאי, ווי זיי רופען עס, איז אמעריקא געוואָרען אַ פרייע מדינה, דאָריבער דאָרף מען זיך פּרעהען, דאָרף מען הוליען — האָט איהר געהערט אויף אייער לעבען אזא מין הוליאַנקע? שיסען גאָר, שיטען מיט פּיער, איבערשרעקען מענשען, מאַכען מענשען פאַר קאַליקעס! טפּו, זאָלט איהר ווערען מיט אייערע אָבּקלערעכצען.

איך ווייס ניט, איך בין איך עם הארץ אין די זאכען; אָבער נאָך מיין נאַרישען שכל קומט עם נור פון צולאָזענדיקייט. אמת טאָקי, אַ דאַנק גאָט, פאַר דער שטיקעל אמעריקא, ווי די מעשה איז, דאָ הערט מען פאָרט ניט אזעלכע צרות ווי מען הערט זיך אָן פון רוסלאַנד, עפעס אַ קלייניגדיקייט וואָס דאָרט טהוט זיך? עם איז דאָך, ניט דאָ געדאַכט רעגולער חורבן; אָבער וואָס האָט עם איינס צום אַנדערען? דאָריבער דאָרף מען שיסען? ניטאָ שוין קיין שעהנערע און בעסערע הוליאַנקע? עם! עם איז מעהר ניט מען איז דאָ צולאָזען, מען איז דאָ צובושען וועט, אזוי ווי די מאַמעס אזוי די קינדער, נאַט איך אַ גראַשען פאַר זיי אַלע.

ווען די מאַמעס מיט די טאַטעס וואָלטען די קינדער ניט אזוי נאָכגעגעבען די שמד, ניט לאָזען זיי זיין סאַמאָוואָלצעס, די גוטע יאָהר זאָל איך האָבען ווי בעסער עם וואָלט געווען. ווי אזוי פּרעג איך אייך, קען אַ קינד גוט זיין, אז וואָס פאַר אַ נאַרישקייט עם טהוט פאָר טאַקעוועט די מאַמע? איהר הערט? איך בין אסור אַ שלעכטע מאַמע געווען, און מיין אַלטער אַ ליכטיגען גן ערן זאָל ער האָבען, איז ניט גע- געווען קיין שלעכטער טאַטע, אוי, אַ גוטער בעטער זאָל ער דאָרט זיין פאַר אונז אַלע וואָס פאַר אַ גוטנקער ער איז געווען, אַ דימענט, זאָג איך אייך, אַ מענש אָהן אַ נאַל; מיר האָבען אָבער געוואוסט וואו איינ- צושטעלען אונזער גוטסקייט און דאָ, פּרעגט זיי בחרם! מיין טאָכטער ווייס אזוי ווי צו זיין אַ מאַמע, אַקוראַט ווי איך ווייס ווי צו זיין אַ פּרעזידענטיכע.

די איינציגע פאָטיעכע מיינע איז, וואס אַלע זיינען דאָ אזוי, איי- נע ניט בעסער פאַר דער אַנדערער. ווי זאָגט מען עפעס? ... איך ווייס ניט אויב איך וועל עם קענען איבערריידען; ניטאָ, ניט פאַר אייך דערמאָהנעדיג, קיין קאַפּ, קיין זכרון... יא, איך האָב מיך דערמאָהנט; צרת רבים — זאָגט מען — איז חצי נחמה, איהר ווייסט דאָך מסתמא

דעם טייטש דערפון: אז עס איז אויף אלעמען א צרה, איז א האלבע טרייסט.

מיינער, עליו השלום, פלעגט שיטען מיט אזעלכע לשון קודש'דיגע ווערטלאך און ער פלעגט עס מיר פערטייטשען. אוי, פויגעלע מיינע, מען זעהט עס גאר ניט היינטיגע דורות אזעלכע מענשען ווי ער איז געווען? אי, אי, אי, די ער, אימשיינס, געזאגט, נעהמט אלעס צו...

יא, איך האָב אייך געוואָלט אויספיהרען, אז אַלע זיינען דאָ איין שוואַרץ יאָהר, ווי מען זאָגט. צולאָזענע לויפערס, זאָל גאָט היטען, און ווער איז שולדיג אין דעם? די מאַמעס, נור די מאַמעס! ווען אַ קינד זאָל זיך אפילו אויסציהען פאַר מיינע אויגען, וואָלט איך איהם געגעבען געלד אויף פייער טרעטערס (קרעקערס)? ניט דערלעבען זאָלען מיינע שונאים! איהר ווייסט וואָס זיי פלעגען טהאָן, די יונגאַ טשעס? אונטערלייגען די שיסעניש זייערע אַלטע אידען אונטער די פיס, ארייננוואַרפען אימיצען אין קעשענע; זאָל איך אזוי זעהן, טאַטע דער באַרעמדיגער, אַל דאָס גוטס, ווי איך האָב עס אליין געזעהען.

און אַ הויז דעם, טהוען דאָך אויף די היענע אכברישיש אַזעלכע מעשים, זאָל גאָט רחמנות האָבען! איך זעה זיך עס אָן גענוג. איך האָב אייך דאָך דערצעהלט, אז די טאַכטער מיינע האָט געקויפט אַ קענדי סטאָר. זיטצען זיי דאָרט, די יונגע חברה, וואָלט איהר זעהן, אזוי ווי גוים אין אַ קרעטשמע און מען קען זיך פון זיי ניט אָבטרייִ בען. מען קען ניט זאָגען, זיי גיבען אפילו צו לייזען; אָבער איך וואָלט זיי מוחל געווען דעם פדיון מיט אַלעמען, אַבי זייערע פנים'ער ניט אָנקומען. איך קען ניט צוזעהן, אז אַ קינד גיט אויס געלד אויף נאַ רישיקייטען; עס שניידט מיר ביים האַרצען, אַזאַ טבע איז ביי מיר; אָבער געה מאַך בעסער!

איך בין היינט עקסטראַ געקומען טאַקי דערצעהלען אייך פון מיין טאַכטערס ביזנעס; אָבער איך האָב זיך פעררערט און עס איז שוין מעהר קיין צייט ניטאָ. אז מיר וועלען לעבען, וועלען מיר זיך נאָך זעהן. דערווייל האָט מיר אַ גוטען טאַג און אַ גוטען יאָהר.

XIX

ניין טעג און צולאָזענע קינדער.

אַט האָט איהר אַ גאַסט לכבוד די ניין טעג. מען טהאַר עס אפילו
ניט. ביי אונז אין דער היים, געדענק איך, פלעגט מען אין די ניין טעג
ניט געהן אין געסט; אָבער דאָ אין אמעריקא, מישטיינס געזאָגט,
טהוט מען גרעסערע עבירות. דאָ איז מען ב"ה ניט אזוי פריטיקלע, ווי
איהר זאָגט. דאָ האַלט מען אַלס פאַר גרינג, און אז מען איז שוין אין
באָד, ווי זאָגט יענער, איז נאָך אַ שמיץ.

איהר מענט זיך, מיסעס לעבען, לאַכען פון מיר, אָבער איך זאָג
אַז מען וועט אויף יענער וועלט שמייסען, און נאָך ווי שמייסען, אַז
עס וועט אויב געהן אַ רויך! וואָס דען, מיינט איהר? עס איז הפקר
פעטרושקע? דאָס וועט מיר קיינער ניט איינשמועסען.

אַז איך זאָג עס מיין דזשעניעל, לאַכט זי פון מיר. נו, זאָג איך,
לאַך, לאַך; ווארט טאַכטערקע, דו וועסט שפעטער לאַכען מיט אַן
אַנדער געלעכטער.

קאַלומבוס, זאָגט מיין אייניקעל, נעהמט אַלע עבירות אויף זיך.
אין אמעריקא, זאָגט זי, קען מען ניט פרום זיין, און אַז זי האָט חשק
זידעלט זי מיר גאָר אָן, ווען איך זאָג איהר עפעס אַ וואָרט, היינט געה
מאָך מיט איהר!

מיינט איהר אפשר, אַז איך היים איהר פאַסטען הפסקות אָדער
חצות אַבריקטען? חלילה! דאָס טהוט ב"ה דער טאַטע איהרער אויך
ניט. מיין אַלטער, עליו השלום, האָט שוין פאַר זיי אַלעמען אָנגעפאַסט
און זיי דארפען שוין גאָר ניט. וואָס רעדט איהר, וואָס! פלעגט קור
מען אַט די טרויער טעג, פלעגט ער, ליכטיג זאָל איהם זיין אין קבר,
פאַסטען און אַבריקטען חצות אַלע טאַג. אַ צדיק אַ איר געווען, וואו
זעהט מען עס גאָר אין היינטיגע דורות אזא אירען? דאָ אָבער איז
אַלעס וואָכעדיג, אַט איך ווייס ניט אויב די אייניקלאַך זיינע וועלען
אפילו תשעה באב פאַסטען.

וואָס ווי וואָס, די האַרלע היט מען דאָ אָב. וואו האָט מען עס ביי

אונז אין דער היים געהערט, אז מען זאָל אין די ניין טעג עסען פלייש? זאָל איך צער האָבען אויב איך האָב ווען אַ פליישיגע לעפעל אין די ניין טעג גענוצט, און דאָ איז ב"ה אלעס איינס, פורים, שמחת תורה, די ניין טעג, מען היט זיך אָב, מען האָט מורא, עס זאָל די העלדזער ניט איבערגעהן, טפו זאָלען זיי ווערען ס'ארא גע'שמד'טע העלדזער! סעם דער איידים מיינער, איז דאָ אויך אויסגעוועכט געוואָרען. געווען אַ מאָל, זאָג איך אייך, אַ זיידענער יונגער מאַנטשיק, אַ פרוּ מער, אַ גאָט'ס פאָרכטיגער און היינט? עט, אַ פוסטע כלי געוואָרען.

אז איך מאַך געכטען צו איהם: שמואל'קע ווי קומט עס צו דיר, אז דו זאָלסט ניט אָב היטען די ניין טעג? און אז מען עסט ניט קיין פלייש, זאָג איך, קען מען חלילה שטאַרבען? ענטפערט ער מיר, וואָלט איהר הערען: שוויגער, כל זמן מען לעבט דארף מען עסען און טאַקי וואָס בעסערס, ווייל, פערשטעהט איהר מיד, זאָגט ער, מען דארף אָנהאָדעווען לייב, כדי עס זאָל אויף יענער וועלט זיין וואָס צו שמייר סען.

איך ווייס, אז ער מיינט עס אויף שפּאַס. ער איז פון שטענדיג אָן אַ קאַטאָוועסניק, דער איידים מיינער; אבער מיט דעם וואס לעבט אייביג, טהאָר מען קיין קאַטאָוועס ניט פראווען.

אָבער איך וועל אייך, מיסעסעל, זאָגען דעם אמת, אז דאָס אארט מיד ווייניג וואָס. יא ניין טעג, ניט ניין טעג, ווי מען וויל אַזוי קען מען זאָגען; היינטיגע דורות זיינען שלאפערע ווי אַמאָליגע, ווער האָט עס היינט כח צו פאַסטען? היינט דאַנקט מען גאָט אבי מען האָט כח צו עסען, בפרט נאָך אין אַמעריקא, עפעס אַ קלייניגקייט איז עס די היעגע האָראָוואַניע? דאָ מוז מען עסען אַ שטיקעלע פלייש, ווען ניט קען מען, שונאי ישראל די פים אויסציהען. ניט געשטראַפּט זאָל איך ווערען פאַר די רייד, פון די היעגע מילכיגס האָב איך אויך קיין הנאה ניט, עס האָט מיר אַ טעם ווי מײן באַבע'ס טויט, היינט וואָס דען עסט מען, אז ניט קיין פליישיגס?

בכו, הייסט עס, בין איך עס אייך מוחל. עסען מוז אַ מענש, מען קען די נשמה ניט אויסשפּיען; אָבער אַזעלכע זאָכען וואָס מען קען אָב היטען און מען היט ניט אָב, איז טאַקע אַן עולה, אַ ווילדע עולה, זאָג איך אייך.

איך פרעג אייך אדרבא, וואָס פאַר אַ געזונד קומט צו דערפון וואָס מען לאָזט קינדער זיין סאַמאָוואַלצעס? נאָך מיין נאַרישען שכל קומט אויס, אַז עס וואַלט געווען פיעל געזינטער און פיעל שעה-נער אי פאַר די טאַטע מאַמע, איז פאַר די קינדער, ווען מען זאָל זיי ניט אַזוי צולאָזען. עס איז דאָך געפעהרליך מיט די היעגע לויפערס, אַזעלכע קונדסים, זאָל גאָט היטען.

וואָס ווייסט איהר, וואָס איך זעה זיך אָן פון די חברה? גלויבט מיר, אַז מען קען עס פון היימישע קינדער ניט זעהען אין אַ יאָהר וואָס מען זעהט זיך אָן פון די היעגע אין אַ טאָג. זיי קעהרען דאָך גאָר וועלטען, קעהרען זיי דאָך.

אַז מיר זיינען געזעסען אין די רומס אויפ'ן טאַפּ פלאַך האָב איך אויף אַזוי פיעל ניט געוואוסט; אָבער היינט אין קענדי סטאָר, אַ קלאָג איז מיר ניט געשעהן, שטאַרבן דאַרף מען קוקענדיג אויף זייערע אויפ'טהעכצען.

דער שוואַרץ יאָהר האָט מיך אָנגעטראָגען אַנריידען מייענע קינדער זיי זאָלען קויפען אַ ביזנעס, טאַמער איז מיר נאָך בעשערט צו לערבען, זיינען מיר די מוזיקים מקצר די יאָהרען. פריהער, ווען זיי זיינען געגאַנגען אין די סקולס, איז נאָך געווען סיאק, טאַק; אָבער היינט, איז דאָך גאָר ניט צו לעבען פון זיי, פון די שקצים, פון די יונגאַטשעס: עפעס אַזעלכע ווילדע ברואים, אַזעלכע צולאָזענע האָב איך נאָך אין מיין לעבען ניט געזעהען.

מילא אַ קינד קויפט פאַר אַ סענט אַ גלעזעל וואַסער, מהיכא תיתא, קיין עולה ניט, זאָל איהם וואויל בעקומען. עס איז הייס וויל זיך אַ קינד אַבקיהלען; אָבער דערפאַר וואָס זיי קויפען, ווי רופט מען עס... די ביינדלאַך וואָס זיי שפיעלען זיך דערמיט, דייס, שמייס, פרעגט מיך בחרם, וואַלט איך זיי, דאכט זיך, איך ווייס ניט וואָס געטהאָן.

ווען איך זאָל האַבען אַ דעה אין דער מלוכה. וואַלט איך אי די באַיעס וואָס קויפען די דייס, אי די מאַמעס זייערע. אי די קרעמער וואָס פערקויפען עס, ארויסגעפיהרט אין מיטען מאַרק און אַזוי לאַנג געקאַטעוועט ביו זיי וואַלטען שוין פערזאָגען אַ צעהנטען צו האַנדלען דערמיט. איך פערשטעה אסור, דאָך פאַראן אַזוי פיעל נאַטשאַלסט-וואָ אין שטאַרט און מען לאָזט עס קינדער אַזוי צולאָזען זיין. קיין קשיא ניט, קינדער דאַרפען זיך שפיעלען, פאַר וואָס ניט?

דערויף זיינען זיי דאך קינדער; אָבער ווי קומען זיי צו שפּיעלען אין געלד? ווי איהר זעהט מיך אַ אידישע טאָכטער, ווען איך זאָל אפילו זיין אַ ראָטשיילדיכע, וואָלט איך מיינע קינדער ניט געגעבען קיין געלד אויף אזעלכע זאכען.

איז, וואָלט איהר זעהען, קומט מען צו אונז אין סטאַרקע און מען קויפט די... איך האָב שוין וויעדער פּערגעסען ווי מען רופט עס, איך האָב ב"ה אַ קורצען זאָק קאָרן (זכרון). מילא, וואָס מאַכט עס אויס? איהר ווייסט דאָך וואָס איך מיינ, די ביינדלעך וואָס זיי שפּיעלען דערמיט. נור, פּערקויפט מען זיי, ביונעס איז עס דאָך. געהען זיי ארויס, וואָלט איהר זעהען און מען הויבט אָן שפּיעלען. מען וואַרפט פעניס אויף דער ערד, פונקט ווי שפּענדלאַך, עפעס אַקוראט ווי עס זאָל זיי גרינג אַנקומען צו פּערדיענען אין אַמעריקא.

עס שניידט מיר ביים האַרצען קוקענדיג דערויף, איך געה פשוט אויס; אָבער געה שריי: מלך עליון.

און ריכטיג ווי שכור'ע גוים אין דער היים, אזוי זיינען די היגע לויפערס. דאכט זיך גוט, מען שפּיעלט זיך און אין מיטען צושלאָגט מען זיך. אוי, מאַמעלע האַרצעלע, קרוינעלע, אַ האַלבען לעבען נעמען זיי ביי מיר אַוועק מיט זייער פייטען זיך, ווי זיי רופען עס. הויבען זיי אָן, איז ריכטיג ווי העהנער, מען שטעהט מיט אַנגעשטעלטע קור לאַטשקעס, מען קוקט זיך אָן, נאָכדעם הויבט מען זיך אָן פויקען: פיק, פוק, מיט די קולאַקעס אין נאָז אין די אויגען, מען קוקט נאָר ניט ווי שפעט עס איז; מען צובלוטיגט זיך, מען צוממית'ט זיך, זאָל ער היטען און בעשירעמען.

אמת, דער טייוועל נעהמט זיי ניט, זיי טרייסלען זיך אָפּ ווי די חזרים און אזוי ווי נאָר ניט געווען; אָבער איך קען עס ניט צוזעהען, אזא נאטור האָב איך.

און מיינע אייניקלאַך זיינען דען בעסער? איין שוואַרץ יאָהר! די ביינלאַך, צו די דיים, איך האָב זיך דערמאָגט ווי מען רופט עס, קאָסט זיי קיין געלד ניט, אויף אַ סענט זיינען זיי אויך ניט זשעדנע; נו, פרעגט שוין נאָר ניט.

טענה איך צו מיינ טאָכטער: פאַר וואָס ווי פאַר וואָס; אָבער דערפאַר וואס דו פּערקויפסט דיים צו פּרעמדע קינדער, וועט מען גע-

וויס שמייסען, ווייל, זאָג איך, זיי ווערען דערפון צו הולטאיעוועט און דער טאטע, א ליכטיגען גן ערן זאָל ער האָבען, פלעגט זאָגען, אז בריינגען אימיצען צו אַן עבירה איז ערנער ווי מען טהוט אליין אַן עבירה. און גביר'טע, זאָג איך, וועסטו זיין, אז דו וועסט פאַר די בייגדלאַך ניט לייזען, אי אימיצער וועט עס זיי פערקויפען? אויף יענעם די עבירה.

הערט עס דזשעני מיינע און לאַכט. אין אַמעריקא זאָגט זי, קען מען ניט פרום זיין. אי, קינדערלאַך, קינדערלאַך, מיַל אַ וואָס מען קען ניט אויספיהרען, קען מען ניט; אָבער אָהן דיים קען מען, דאכט זיך, אויך לעבען. אי וועט מען אויף יענער וועט קאטעווען.

אָבער וואָס האָב איך צו ריידען פון מיינע קינדער, אז קיינער איז דאָ ניט בעסער, ווען די מאַמעס פון די לויפערס וואָלטען זיי קיין פענים ניט געגעבען, וואָלטען זיי קיין דיים ניט געקויפט און ניט גע- שפיעלט, זיי פיהרען אליין איבער זייערע קינדער, אזוי קומט אויס נאָך מיין שכל. איך ווייס? אפשר בין איך נאָך אַ גרינע און איך פערשטעה עס ניט. איך האָב מורא אז איך וועל שוין קליגער ניט ווערען. שוין, מיסעס לעבען, ניטאָ ווען, ווי פיעל זיינען גאָר דעם מענ- שען'ס יאָהרען?

XX.

א מחיה צו שטאַרבען אין אַמעריקא.

נו, האָבען מיר שוין תשעה באב אויך גע'פטר'ט. האָט איהר מיר סעסעל געהאט אַ גרינגען תענית? מיר איז ב"ה אַ תענית קיין מאָל ניט שווער, הלואי ווייטער, ווי איז עס אייך געגאנגען?
האָט קיין פּעראיבעל ניט וואָס איך פרעג דאָס אייך, ווי זאָגט מען דאָ עפעס: מאַנזש יור אָן ביזנעס (מיינר יור אָן ביזנעס) איך ווייס דעם טייטש דערפון. דאָס איז אזוי ווי מען זאָגט ביי אונז: מיז זיך ניט אין פּרעמדע געשעפטען. וואָס זאָגט איהר דערויף האַ?

איך רייד שוין ענגליש ווי א וואסער, ווי א רעגעלע ניענקע (יענקי), ווי איהר זאגט.

איז יא, וועט איהר דאך מסתמא אויף מיר קיין פעראיבעל ניט האָבען. ס'א דאגה, אייגענע מענשען. איהר מיינט איך בין עפעס אויסען דערמיט? זאָל מיך גאָט שטראַפּען! זאָל מיר אזוי אארען מיינע זינד ווי מיר ארט אויב איהר האָט געפאסט אָדער ניט. עס איז מעהר ניט אז עס קומט צו רייד, רעדט מען; אָבער איך מאַך מיר עפעס א זאָרג וועגען דעם? האָט איהר געפאסט, זאָל איך זיין צו מצוה, האָט איהר געגעסען, זאָל איך וואויל בעקומען.

הערט איהר, א טהייערע מדינה אמעריקא. וועמען גאָט העלפט, קען מען דאָ לעבען, און אפילו שטארבען איז דאָ אויך בעסער ווי ביי אונז אין דער היים.

ווען א שטייגער קען עס ביי אונז אן אָרימאָן דערלעבען צו פאָהרען אין קארעטען? און דאָ? האָט ער ניט די זכיה פאר'ן לעבען, פיהרט מען איהם אין א קערירדזש, ווי איהר רופט עס, נאָכ'ן טויט. צו א חתונה פאָהרט מען מיט קערירדזשעס און צו א לוויה אויך דאָס זעלבע.

דעם עיקר וויל איך אייך אויספיהרען טאקע אנטקעגען תשעה באב. אפילו תשעה באב לעבען דאָ אויך די מתים א גוטען טאָג. ביי אונז אין דער היים, געדענק איך, פלעגט מען זיי ניט לאָזען רוהען. וואָס עס זאָל זיך ניט מאַכען, דראַטשעט מען די מתים די קעפּ. דארף אימיצענס א קינד שטעהן צום פריזיוו, לויפט מען אויפ'ן הייליגען אָרט; איז ביי אימיצען א קינד חלילה קראַנק, רייסט מען קברים; געהט א אידענע שווער צו קינד, לויפט מען אויף קבר אבות! היינט תשעה באב? לאָזט מען זיי דאָך גאָר ניט רוהען! מען בעוויינט זיי, מען בעקלאָגט זיי אויף דאָס ניי, מען וואַרפט קנאָבעל אויף די קברים — ווייניג ביטער איז זיי נעבאָד דאָרט אָהן די קנאָבעל — און דאָ איז גאָר תשעה באב א גאַנצער שמחת תורה! מען זיצט אויפ'ן בית עלמין, מען עסט, מען טרינקט און מען לעבט ווי גאָט אין פראַנקרייך, און די הייליגע נשמות דאָרט איז אויך פרעהליך. נ, איז ניט גוט צו שטארבען אין אמעריקא? א מחיה, א מאַכל, זאָג איך אייך.

אז אָה און וועה, עס ווילט זיך נאָך אויף דער עלטער קאטאָוועס טרייבען. איהר ווייסט ניט ווי מען זאָגט? שטאָב טשעלאָוועס ניט פאָטיעשאַלסיא, טאָ פאָוועסילסיא, ווען א מענש זאָל זיך אליין ניט טרייסטען, וואָלט ער זיך אפשר שונאי ישראל, אויפגעהאַנגען. עס איז ניט אזוי אַ גלייך וואָרט ווי אַן אמת. איהר הערט? דער גוי איז טרייף; אָבער זיין וואָרט איז כשר. אזא יאָהר אויף מיר ווי אמת דאָס איז.

עס האָט מיר, אויף נאמנות, געשניטען ביים האַרצען קוסענדיג ווי מען איז געזעסען אויפ'ן בית עלמין און געגעסען און געטרונקען, איהר ווילט עסען? צוזעצטער הייד, מיינע שונאים, אין דער היים! איהר ווילט טרינקען? טרינקט וואו קיינער זעהט ניט; אָבער אויפ'ן הייליגען אָרט און נאָך אין אַ געבאָטענעם תענית, איז אַ רציחה, איך זאָל אזוי געזונד זיין! אי, אַ מדינה אַמעריטשקע, איינגעזונקען האָבען געזאָלט ווערען מיינע שונאים איידער איך האָב איהר דערקענט.

וועט איהר דאָך פרעגען ווי אזוי קום איך אויפ'ן בית עלמין וועל איך אייך דערצעהלען, אז די טאָכטער מיינע האָט מיך מיטגע-נומען. זי איז אַהין געפאָהרען מיט דער גאַנצער כאַליאַסטרע. אַ חוץ דזשעני, די עלטערע מיידעל, איז געבליבען אין סטאָרקע...

איך מוז מיר אליין איבערשלאָגען די רייד, לאָמיר אַלע האָבען נחת און פרייד. אז איך רייד שוין וועגען דער סטאָרקע וועל איך אייך עפעס דערצעהלען. דזשעני, וואָלט איהר זעהען איז די גאַנצע קרעמערקע. דער טייוועל נעהמט איהר ניט, אַז זי וויל איז זי אַ בריה, טויג צו ביזנעס בעסער ווי די מאַמע און זי האָט טאַקע השק דערצו. טהאָן עפעס אין שטוב מעג זיך אפילו די מאַמע אויסציהען פאַר איהרע פיס, וויל זי ניט פאָלגען פון דאָנען אַהין און אין סטאָר אריין לויפט זי ווי אַן אונטער געשאַסענע, בכך וואָס איז? דאָרט קומען אריין בחורים'לאַך! בחורים איז ביי איהר דער לעבען מיט דער נשמה. איהר מיינט, זי איז חס ושלום ניט קיין אַרענטליכע? חלילה! זי וואַקסט גאָר ניט פון אזא משפחה! נור אזוי זיך, זי האָט ליעב צו כאַכאָטשען מיט זיי. עמעלע מיינע זאָגט, אַז דזשענע ווייס בעסער ווי אַנצוגעהן מיט די קאָסטאַמער און זי טראַכט איהר שוין נאָר אָפּ נעהמען פון דער אַרבייט און זאָל זי זיצען אין סטאָר, אַראַגה האָב איך. זאָל זיין אזוי.

קלייבט מען זיך אויף, וואָלט איהר זעהען, עסען די קאלטע קאשע, ווי רופט איהר עס? איין קרים, שמיים קרים, א וואַזשנער מאכל, טפו! איך האָב עס איין מאָל פּערזוכט, איז מיר פּערגאַנגען אין די צייהן און איך האָב זיך פּערשוואַרען, אַז היינט איין מאָל און מעהר קיין מאָל. די יונג ווארג אָבער שטאַפּען עס אַזוי ווי ניט אין זיך.

מיכאַ קלייבט מען זיך אויף בחורים מיט מיידלאַך און עס טהוט זיך חוכא וטלולאַ'ס, געלעכטערס, זאָל ער מציל ומשמר זיין. פאראן אפילו אַנדערע לייטישע באַיעס; אָבער אַנדערע זיינען לויפערס, לאַבוסעס, ווען עס וואָלט זיך ווענדען אָן מיר, וואָלט איך זיי אויפ'ן שוועל ניט ארויפגעלאָזען.

און די מיידלאַך אויך אַזוי: פאראן אַנדערע בעל הבית'טע קינד דער און אַנדערע, קיין גוטער איד זאָל זיי ניט קענען. יונגע בחורים'— לאַך, נאָך פון דער ערד ניט אָפּגעוואַקסען, ס'אַראַ רייד זיי ריידען, אַזוי ווי אַלטע! און אַנדערע מיידלאַך הערען זיך איין און לאַכען, חי, חי. חלשות צו הערען.

טאַמער זאָג איך אַמאָל, אַז עס פאַסט ניט, אַז עס איז ניט שעהן, אַז מען גאַראַנטשעט, לאַכט מען זיך פון מיר אויס אַזוי ווי פון אַ משוגענע, שווייג איך שוין בעסער.

יא, איז אַנטקעגען וואָס האָב איך עס געוואָלט אויספיהרען? אַנטקעגען דעם, וואָס דזשעני איז תּשעה באב געזעסען אין סטאָר און מיר אַלע זיינען געפּאָהרען אויפ'ן בית עלמין. אין גרונד ווייס איך אליין ניט צו וואָס עטעלע האָט מיר מיטגענומען. צו עקסטראַ דע-רויף, אַז איך זאָל דארט היטען זייערע קלומיקלאַך — וואָס רעדט איהר, וואָס? מען האָט מיט זיך גענומען צום עסען, אַקוראט ווי מען זאָל פּאָהרען קיין ווארשא: ברויט, הערינג, דארע קישקע, זייערע אונגערקעס, באנאנעס, אַ גאַנצע גראַסערי מיטגעשלעפט און ווער האָט עס געדארפט היטען? די באַבע! דאַרף מען האָט אַ בעסערען שומר ווי די באַבע? ביי דער באַבע האָט מען געוואוסט וועט זיין אַלצדינג גאַנץ. ראשית האָב איך דאָך געפאַסט, און צווייטענס, ווען איך זאָל אפילו ניט פאַסטען און די אַלע זאַכען זאָלען אפילו זיין מיט גאַלד צוגעדעקט, וואָלט איך עס אויך ניט געטשעפעט.

ווייס איך ניט, צו האָט זי מיר גענומען דערויף, אַז איך זאָל היטען די פּעקלאַך זייערע, אָדער אפּשר האָט זי מיר גאָר גענומען צייגען

דעם היעגען שעהנעם בית עלמין, כדי מיר זאל אָננעהמען אַ חשק און איך זאל גיכער צומאכען אַן אויג, כאַטש זאָלען דאָס אלע די וואָס ריידען שלעכטעס אויף אידען, פערמאָגען וואָס זי וועט פון מיר ירש'ענען.

אַבער סיי ווי סיי האָב איך זיך דאָרט אָנגעזעהען גענוג. גלויבט מיר אַז איך וואָלט ליבערסט נאָך צעהן תעניתים געפאסט איידער אָנקוקען ווי מען זיצט ביי די קברים און מען פראַוועט סעודות, אָהן געוואַשען, אָהן המוציא, אָהן אַ ברכה. פע, חרפה, בושה האָבען זיי געדארפט האָבען פאַר די מתים! איהר מיינט די טויטע ווייסען ניט אלעס און זעהען ניט אלעס! נעווער מאַי, זיי זעהען שוין גאָר גוט.

היינט וואָלט איהר זעהן דאָרט אין סאלון, אַ רעגולער יריד! מען האָט געגעסען און געטרונקען, אַז עס איז אזש פון די העלדער גע-קראַכען. היינט פרעג איך אייך אדרבא, איהר זייט דאָך עפעס אַ קלוגע אידענע, דארף עס אזוי זיין?

מילאַ איהר האַלט ניט פון פאסטען, פאסט ניט; דער אייגענער נגיד וועט דער וואָס לעבט אייביג זיין מיט אייער תענית ווי אָהן אייער תענית; אָבער פאָהרען עקסטרא אויפ'ן בית עלמין עסען, דאָס דאכט זיך דארף אפילו דער גרעסטער אפיקורוס, דער גרעסטער משומד ניט טהאָן. ווי זאָגט איהר, ניט אזוי?

אַ שענהע מדינה אַמעריקא, אַ טהייערע לאַנד, ניטאָ וואָס צו ריידען.

XXI.

גוד־באי אַמעריטשקע.

איהר ווייסט, מיסעס לעבען, נאָך וואָס איך בין היינט געקומען? אבעטשע איהר וועט ניט טרעפען. איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, אַז איך אליין האָב זיך אויף דערויף ניט געריכט. איך בין געקומען זיך זעגענען מיט אייך, איך פאָהר דאָך אַהיים, פאָהר איך דאָך. זעהט איהר, הא, ווי דער וואָס לעבט אייביג פיהרט זיין וועלטליץ?

בעשערט מיר געווען צו זעהען זיך מיט די קינדער, איז מײן אלטער, אונז צו לענגערע יאָהר, געשטאַרבען און איך בין מגולגל געוואָרען אַהער אין אַמעריקאַ, און אַצינד, אַז ער האָט געוואָלט האָט ער אַ דרעה געטהאָן דעם רעדעלע צוריק. געדאַנקט איז ער און געלויבט איז ער, ווי ער פיהרט דארף מען פאַר גוט אָנעהמען.

מען זעהט טאַקע אַז דער אויבערשטער שיקט צו די רפואה פאַר דער מכה. ערשט מעג איך שוין זאָגען, אַז פון דער ערשטער מינוט וואָס איך בין אַהער געקומען, האָט עס מיר געצויגען צוריק. אַזוי פיעל גוטע יאָהרען זאָלען מיר האָבען, פיעל מאָל איך האָב שטיילערהייד געוויינט און געבעטען גאָט, ער זאָל מיר שיינקען דעם לעבען און בריינגען מיר צוריק אַהיים. איהר ווייסט גאָר ניט וואָס פאַר אַ חשק איך האָב דערצו געהאַט ; אָבער ווי קומט די קאַטץ איבער'ן וואַסער ? האָב איך געמוזט פערשוואַרצט ווערען דאָ, ביז גאָט האָט געהאַל־פען.

פאַר קיינעם האָב איך קיין מאָל מײן האַרץ ניט אויסגערעדט ווי פאַר אייך ; אָבער איך האָב אייך נאָך קיין צעהנטעל חלק ניט דער־צעהלט פון די צרות וואָס איך האָב דאָ אויסגעליטען. איך האָב פיינד צוריידען איבעריגס. איך האָב אַ נאַטור צו שווייגען, צו שטיקען אויפ'ן האַרצען ; אָבער אַ מענשענס האַרץ איז ניט פון אייווען, מען זאָל זיך אַמאָל ניט אויסריידען, וואָלט זי, שונא ישראל, געפלאַצט.

איך זאָג אייך דעם אמת, אַז טאַקע גאָר דער זכות פון מײן אל־טען עליו השלום, איז דאָ בייגעשטאַנען איך זאָל קענען פאַהרען צוריק אַהיים און איבער הונדערט יאָהר ליגען נעבען איהם אין קבר. איהר הערט ? בעסער ליגען טויטערהייד נעבען מאן, איידער דארפן לע־בעדיגער הייד אַנקומען צו קינדער. וואָס טויג מיר די קונצען ? אַ קינד איז ניט אַ מאן. אַ קינד די בעסטע און אַ מאן דער ערנסטער, איז אלץ ניט גלייך.

וואָס ווייסט איהר, מיסעסעל, וואָס פאַר אַ צרות איך האָב דאָ געהאַט ! ווייטער, ווייטער האָבען מיר די אייניקלאַך אָנגעהויבען קרי־כען אויפ'ן קאַפּ, ניט געלאָזט אַ וואָרט אויסריידען. אבי וואָס פלעגט די כלה מויד דזשעני זאָגען : „געפעלט אייך ניט, טאָ זוכט אייך בעסער ; איהר ווייט ניט ליידען, איז ניט געפידעלט ; אַ קאַטאָועס, אַ פּריצעט, געוואָהנט פון צו הויזען“, און נאָך אַזעלכע ווערטלאַך.

ס'ארא מענה לשון זי האָט, די מויד, זאָל ער היטען און בעשיר-
מען.

נן, פרעג איך אייך, וועמען ווילט זיך עם הערען אזעלכע רייד?
וואָס בין איך עפעס, חלילה פון הקדש ארויסגעקומען? איך בין אויף
נאמנות אין דער היים געווען א שעהנערע בעל הבית'טע פון דיר און
אפילו פון דיין מאמען אויך. אפשר זיינט איהר רייכער, אפשר האָט
איהר שעהנערע פאָרניטשע ווי איך האָב געהאַט; אָבער וואָס איז
שוין פון די פאָרניטשע? אין קבר נעהמט עם קיינער ניט מיט.
און די טאָכטער און דער איידים און די אנדערע אייניקלאַך
זיינען, מיינט איהר בעסער? זאָלען זיי זיך געזונד און שטאַרק זיין,
איך ווינט זיי אסור, אז זיי זאָלען צו זייערע קינדער דארפען אָנ-
קומען.

מיאָל וואָס זאָל איך אייך זאָגען? לייט בעטען אויף משיח'ן און
איך האָב געבעטען אז גאָט זאָל מיר בריינגען צוריק אַהיים. אין אמת
זאָגענדיג, האָב איך ביי זיך אליין געטראכט, אז דאָס איז אַן אומזיס-
טע תפילה, ווייל ווי אזוי קען עם זיין? קען וואַקסען האָר אויפ'ן דאָך
לינע, אזוי, האָט זיך מיר געדאכט, קען זיין, אז איך זאָל נאָך ווען עם
איז אַהיים קומען, לסוף האָט גאָט צוגעהערט מיין געבעט און די הילף
איז געקומען גאָר אונגעריכט. אי, א גאָטוניו האָבען מיר, מיר מעגען
זיך טאַקע מיט איהם בעריהמען, קיין זאָך איז פאר איהם ניט צו שווער,
וואָלטען מיר אזוי געווען צו איהם, ווי ער איז צו אונז. אי, אי, אי,
דער זינדיגער מענש, מישטיינס געזאָגט, איז בלינד, האָט אייגען און
זעהט ניט אז ער לעבט שטענדיג מיט נסים.

פאר אַכטאָגען, וואָלט איהר זעהען, איז עם געווען, רערט מען
איבער ביי אונז אין שטוב, אז א לאַנדסמאַניכע אונזערע קלייבט זיך
פאָהרען אין יוראָפּ אויף פלעזשע (פלעזשור). מען האָט דערצעהלט אז
זי וויל מיטנעהמען די קינדער אויך און זי זוכט אימיצען וואָס זאָל
מיט איהר מיטפאָהרען און היטען די קליין ווארג אויפ'ן וועג. ווער די
לאַנדסמאַניכע איז אין א סך צו דערצעהלען און ווייניג צו הערען.
אין דער היים האָט מען איהר גערופען מאריאַשקע דער פלאַקען. א
הויכע מויד געווען, דאָר ווי א שטעקען, דערצו נאָך ניט קיין איבעריגע
חכמה. וואָלט איהר זעהען היינט, א אידענע ווי א שיה, זאָג איך אייך!
גאָט ניט לייטען, קיין עין הרע זאָל איהר ניט זיין, זי ווערט גאָר ניט

עלטער. די גוטע יאהר זאל איך האָבען וואָס זי איז היינט שעהנער ווי פאר צעהן יאהרען. קיין חידוש ניט, זי איז אָהן עין הרע, רייד, זאל אונז אלעמען אזוי פעהלען ווי איהר פעהלט עפעס.

מילא, זאָגט זי, אז זי איז קראַנק. דער טייוועל ווייס אייער אמעריקא, דאָ איז קראַנק זיין א גאַנצער יחוס. קומען זיך צונויף ווייבער, רעדט מען נור פון דאָקטוירים, פון ספענצערעס (דיספענסע-ריעם), הלואי זאל מען דערפון ניט וויסען, טאטע דערבארעמדיגער. וואו וועט איהר דאָ געפינען א ווייבעל צו א אידענע וואָס זאל ניט האָבען עסקים מיט דאָקטוירים? ניט אומזיסט איז דאָ וואו אַ הויז דאָרט אַ דאָקטאָר.

און מיינט איהר אז זיי זיינען טאקע קראַנק? אסור מיר, פאר-ראן א סך גאַנץ געזונטע און בעריהמען זיך נור אז זיי זיינען קראַנק. זאל עס מיר, האַרציגער פאָטער פעהלען, כל זמן איך וועל לעבען, וואָס דער מאַריאַשקען וואָס איך זאָג, פעהלט. זי איז ווי איהר זעהט מיך אַ אידישע טאָכטער גאַנץ געזונד, נור פון מאָדע וועגען מאַכט זיך זיך קראַנק.

אז איהר רעדט זיך מיט איהר פערנאָדער, ווייס זי איך פון אלע דאָקטוירים. דאָקטוירים איז פאר איהר ווייניג, זי האַנדעלט שוין מיט פראַפעסאָרען, אזוי געפעהרליך קראַנק, זאָגט זי איז זי. א ליגען, עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! דאָס קען זי אפשר דעם מאַן איהרען איינשמועסען; אָבער ניט מיר.

מילא זאָגט זי, אז פראַפעסאָרען הייסען איהר פאָהרען אין יוראָפּ. איהר הערט מיסעס לעבען? איך וועל איך פערטרויען א סוד אויפ'ן אויער, אז נאָך מיון נאַרישען שכל קומט אויס, אז עס איז אין גאַנצען אַן אויסגעטראַכטע זאָך. ניט זי איז געווען ביי פראַפּ-פעסאָרען און ניט פראַפעסאָרען האָבען איהר געהייסען פאָהרען אין יוראָפּ. דאָס גופא מוז זיין אויך פון מאָדע וועגען, ווייל מיליאָנער-טשיכעס פאָהרען, דארף זי אויך פאָהרען.

אָבער ניט דאָס בין איך אויסען, וואָס ארט עס מיר, אזוי צו אזוי אויך מיון באַבעס דאָגה! זאָלען עס מיינע שונאים האָבען אויף אַן אַנבייסען וואָס איך וועל דערצו צולייגען.

מילא האָט מאַריאַשקע אָנגעהויבען קנעלען מיט איהר מאַן אז ער זאל איהר שיקען קיין יוראָפּ, ווען ניט שטאַרבט זי ח"ו — אוי,

אזוי לאַנג זאָל מיר דער קאָפּ ניט וועה טהאָן, ווי לאַנג זי קען נאָך דאָ אויך לעבען — האָט ער איהר געזאָגט: פּאָהר, אויב דו ווילסט. האָט זי געזאָגט: אז פּאָהרען, וויל זי פּאָהרען מיט די קינדער, וויל אָהן זיי וועט איהר דאָרט קיין פּערגעניגען ניט איינגעהן. עט, דאָס איז ניט מעהר ווי געזאָגט, פּרעגט מיר וועל איך איך דערצעהלען פאַר וואָס איהר ווילט זיך מיטנעהמען די קינדער. איך מיינ ניט חלילה צו ריידען רכילות, זאָל מיר נאָט שטראָפּען, נור דער אמת איז אזוי. ווען זי איז געווען אין דער היים און דער מאַן איהרער דאָ, איז זי געלעגען אין דער ערד ווי א באַרג. איהר האט מיר עפעס געשיקט געלד? אזוי האָט ער איהר געשיקט! מען האָט ביי אונז אין שטערטיל געזאָגט, אז ער האָט דאָ חתונה געהאַט מיט אַ טייטשקע, מיט צרות מיט נרינע ווערים איז איהר אָנגעקומן, ביז זי האָט ביי איהם אויס-געוויינט אַ שיפּס קארטע, האָט זי מורא, אז ער זאָל איהר היינט אויך ניט אָבטהאָן די זעלבע קונץ, און וויל די קינדער זיינען ביי איהם דער לעבען מיט דער נשמה, וויל זי זיי מיטנעהמען פאַר אַ משכון. איהר פּערשטעהט?

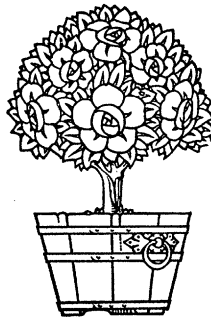
מילא חלל, זי האָט עס ביי איהם אויך גע'פּוועל'ט און זי זוכט אימיצען, וואָס זאָל מיט איהר מיטפּאָהרען, אזוי האָט מען ביי אונז אין שטוב דערצעהלט.

רוה איך זיך אָפּ אין געלעכטער: אַט איך וואָלט געווען אַ בעלן צו פּאָהרען אַהיים און איך וואָלט איהר די קינדער געהיט אויפ'ן וועג, אלא אויף צוריק, וועט זי שוין קריגען, ווייניג מענשען פּאָהרען קיין אַמעריקא? איך האָב זיך אסור געריכט אז פון דעם געלכטער זאָל אַרויסוואַקסען אַן אמת, מאַלע וואָס אַ מענש רעדט זיך אויס? לסוף האָט עס הפנים די טאָכטער מיינע אָבגעדערצעהלט מאַריאַשקען און עס איז געוואָרען אַ געשעפט. ביי איהר, ביי מיינ טאָכטער מיינ איך, וועט עס זיין אַ קרן וואָס זי וועט דערווייל פטור ווערען פון אַ חמץ, זי זאָגט עס אפילו ניט; אָבער איך פּערשטעה, אז זי וועט מיך אַרויס-פטור'ן וועט עס ביי איהר זיין אַן עולם ומלואו, ניט זי, ווי עס ווייזט אויס, מאַריאַשקען צושטייער עטליכע דאָללאַר, אבי זי זאָל מיך צור-נעהמען.

מילא ווי די זאָך איז, איך בין אויף נאמנות צופרידען, זאָלען זיי זיך זיין געזונד דאָ און מיר זאָל גאָט העלפען אריבער פטור'ן די יאָדער,

וועל איך לאכען פון גאנץ אמעריקא! וואָס איך וועל אין דער היים
 טהאָן וועל איך מיין שטיקעל ברויט פּערדיענען. דער וואָס שפּייזט
 אַ וואָרים אונטער'ן שטיין וועט מסתמא מיר אויך שפּייזען.
 זייט געזונד מיסעס לעבען, גאָט ווייס אויב מיר וועלען זיך שוין
 ווען זעהן, סידען איה"ש איבער הונדערט יאָהר אויף יענער וועלט.
 זאָל דער אויבערשטער געבען ברכה און הצלחה אייך דאָ און מיר
 דאָרט. נאָך וועמען ווי נאָך וועמען, נאָך אייך וועל איך געוויס ביינ'
 קען. זיין געזונד און האָט אַ גומינקע און אַ געזונדינקען תמיד.

בריעף פון דער גרינער באַפע

די אלטיטשקע לאָזט זיך הערען מעכר לים. זי שרייבט נייעם פון דער היים.

XXII.

ערשטער בריעף.

חוחמ"ע סוכת תרס"ח, פה טאַרבאַנאַווקע.

צו מיין טאָכטער עמעל, מיין איידעם שמואל און מייע אייד-ניקלאַך זאָלען לעבען.

ערשטענס שרייב איך אייך, אז איך בין ב"ה געזונד. גאָט זאָל געבען איהר זאָלט דערלעבען האבען נחת פון מיר און איך פון אייך, אמן.

צווייטענס שרייב איך אייך, אז דעם בריעף וואס איך האב אייך געשיקט באַלד ווי איך בין אהיים געקומען האט איהר דאָך מסתמא מקבל געווען. מיט מאַריאַשקען האב איך אייך געשיקט א גערום; אבער איך ווייס דאָך שוין אירישע פאָטשט, זי האט זיך אודאי פער-געסען אדער עס איז איהר ניט אָנגעשטאַנען דער פריצטע צו געהן צו אייך, און דער גערום איז פערבליעבען ביי איהר אין קעשענע. וואס דען? מיט פרעמדע הענר איז גוט פייער צו פערשארען. זי האט מיר אפילו צוגעזאָגט, אז זי וועט אַלעמען לאָזען גריסען פון מיינט וועגען, לכוף איז זי ביים צוואַגען געבליעבען.

דער טייפעל ווייסט פון וואַנען נעהמט זיך עס ביי א מענשען אזוי פיעל גדלות! דאָכט זיך, איך בין אפשר מיט א מיטוואָך עלטער

פון איהר, פון דעסמוועגען ווען איך בין געקומען אהיים, האב איך געשלעפט מיינע אלטע פיס און געגאנגען אלעמען אָפגעבען גריסען. ווי דען ? דאָ מיינט מען דאָך אז אמעריקא איז אונטער דער ערד און אז מען בריינגט פון דאָרט א גרום, איז אַקוראַט ווי מען זאָל בריינגען א גרום פון יענער וועלט. צו מצוה זאָל עס מיר טאַקי זיין, טאַטע זי סער. דערקוויקט זאָל איך אזוי ווערען אויף דער וועלט, ווי איך האב א סך הערצער דערקוויקט, און מאַריאַשקע איז א יחסן'טע ! איהר פאַסט ניט אָפגעבען א גרום פון מיר. וואס איז ? באשר זי איז א נגידה, מיינט זי אז זי האַלט שוין גאָט ביי דער באַרד ! אי, אי, אי, ווי זאָגט א גוי להבדיל : אידישע רייכקייט איז ווי א קול שטרוי, היינט איז עס דאָ און מאַרגען ווערט דערפון א באַרג אש.

איך ווינט חלילה מאַריאַשקען און קיין אידען קיין שלעכטס ניט. זאָל זי זיך זיין א נגידה, אבער קיין נאַר זאָל זי ניט זיין. איך וואָלט, אויף נאַמנות, געוואָלט אז אלע אידען זאָלען זיין נגידיס, וואָלט מיר אפשע אויך בעסער געווען. ווי זאָגט מען עפעס : אָן א פעטען טעפעל איז גוט צו רייבען זיך, וואס דען ? פון קבצנים קען מען עפעס דער-לעבען ? זאָלען עס צעהן שלעכטע פריצים פערמעגען וואס מען קען פון א קבצן זוכה זיין.

אָט דאָ ביי אונז אין טאָרבאָנאָוקע זעהט מען זיך ב"ה אָן גענוג צרות, ניט זעהען און ניט הערען אזעלכעס וואס מען זעהט זיך דאָ אָן. יוסטע בעלי הבתים, נגידיס זיינען געוואָרען אביונים, ניט פאַר קיין אידען געדאַכט. יענע זיינען אפּשר אַמאָל אויך געווען גרויס ביי זיך און היינט ? זאָל מען עס זעהען אויף אלע אידישע שונאים וואס מען זעהט אויף זיי, א צער בעל החיים אויף זיי צו קוקען.

מאָטיע דעם שניט קרעמער געדענקט איהר ? געווען אַמאָל א נגיד א איד, א שפּאַס מאָטיע ! און היינט איז אויס מאָטיע, געשטאָר-בען מאָטיע ! עס הייסט ער איז ניט געשטאָרבען נור ער איז, ניט פאַר אונז געדאַכט, געוואָרען אן אביון שבאביונים און אן אַרעמאַן איז גלייך ווי א מת, אפּשר נאָך ערגער ווי א מת, ווייל א מת, ווי די מעשה איז, ליידעט כאָטש קיין הונגער ניט און אן אַרעמאַן ליידעט נאָך צו אַלע צרות הונגער אויך. און וואס איז געוואָרען פון וועלוויל דעם שיינ-קער ? א תל געוואָרען פון איהם, פון זיין קרעטשמע און פון אלעס. איהר געדענקט ס'ארא שפע ער האט אַמאָל געהאַט ? און היינט איז

געוואָרען אויס, אזוי ווי מיט א מעסער אָפגעשניטען. קיין בראַנפּען האַלט ער ניט און אפילו א משונגענער הונד קומט צו איהם ניט אריין. ער האט אזוי לאַנג געשענקט ביז ער האט זיך אויסגעשענקט. היינט ווען אימיצער זאָל איהם עפעס שענקען, וואָלט ער א מצוה פערדיענט, איך פרעג אייך אבער ווער? עס זיינען ב"ה פאַראַן מעהר נעהמערס ווי געבערס.

ניט זינדיגען זאָל איך מיט די רייד. אידען ציהען אויף זיך אליין דעם גלות. דער טאַטע, א ליכטיגען גן עדן זאָל ער האבען, פלעגט זאָגען, אז אידען זיינען ערוב איינער פאר'ן אנדערען. איינער זינדיגט און אן אנדערער ווערט געשטראַפּט. ער האט עס ניט געזאָגט פון זיין קאַפּ, מסתמא שטעהט אזוי אין די הייליגע ספרים. איך פערשטעה עס אפילו ניט, וואס בין איך אדער אימיצער אנדערש שולדיג אז יענער איז א הולטאי? אבער אזוי איז עס און מען טאָהר קיין קשיות ניט פרעגען. וואס ווייטט איהר וואס דאָ טהוט זיך היינט אויף ביי אונז? קריעה דאַרף מען רייסען, איך זאָל אזוי לעבען. יונגע לייטלאַך, וואָלט איהר זעהען, סקראַבען די מאַרדעם, דאַוונען ניט, רויכערען פאַפּיראַסלאַך אום שבת און טהוען כל דבר אסור. מען דאַרף אסור פאַהרען קיין אַמעריקאַ, עס איז שוין ביי אונז אין טאַרבאנאַווע א רעגולע אַמע- ריקאַ מיט אלע פּישיציווקעס, עס פעהלט ניט א האָאָר, ווי זאָגט א כפרה'ניק: יאַק טוט, יאַק טאַם, איין שווארץ יאָהר דאָ ווי דאָרט. עס איז מעהר ניט, ביי אייך פערדיענט מען כאַטש און עס איז פאַראַן וואס צו אכל'ן און דאָ, ניט מען האט די וועלט, ניט מען האט יענע וועלט. ביי אייך ווי די זאָך איז, לעבט מען כאַטש, עסט מען כאַטש א שטיקעלעכ פלייש, און דאָ עסט מען, שונאי ציון, די אייגענע פלייש, די הויט פון די אייגענע ביינער. ביי אייך זינדיגט מען פון וואוילטאָג און דאָ — שונאי ישראל, פון וועהטאָג. דאַכט זיך עס געהט זיי גאָר ניט אזוי גוט און זיי הוליען! אוי, ווען זיי וואָלטען געהאַט מיין קאַפּ דרעהעניש, וואָלט זיי אסור געלעגען אין זיינען נאַרישקייטען.

איז דאָ געוואָרען, וואָלט איהר זעהן, א חברה ציליסטען, שמיל'י- סטען — איהר מיינט איך ווייס זעהר ווי מען רופט זיי? אין מיינע יאָהרען האט מען אזעלכע נעמען ניט געהערט — נו, געפעלט זיי ניט דער קיסר! יונגע שנעקעס, מלעקאַסאַסעס, געווען ניט לאַנג דעם טאַ- טען'ס תלמידים און היינט זיינען זיי שוין גאַנצע קנאַקערס! אי,

פלעגט ער, עליו השלום, זיי קאטעווען — געווען א טהייערער מלמד, דער טאטע, ליכטיג זאָל איהם זיין דאָרט אין קבר. ניטאָ היינט אזעלכע מלמדים ווי ער. די היינטיגע מלמדים האבען גאָר מורא פאר די תלמידים, א פערקעהרטע וועלט געוואָרען.

וואָלט איהר וויסען, קינדערלאַך, וואס די חברה טהוען דאָ אויף!
 האט איהר געהערט אויף אייער לעבען? אז דער קיסר געפעלט זיי ניט, דאָרף מען ניט דאוונען, דאָרף מען זיין גוים! וואס האט, דאכט זיך, א פאטש צו גוט שבת? איך וואוין ביי בעריל דעם שוסטער, איהר קענט דאָך בעריל דעם שוסטער, אויפ'ן שול הויף וואוינט ער. האט בעריל א בן'אקיל יאָסעלע, אי, א טהייערער יאָסעלע דאס איז, אויס- גטרונען, אויסגעשוואומען האט ער געזאָלט ווערען אין זיין מאמעס בויד. אז בעריל נעבאָך לעבט פון איהם, איז ער שטאַרקער פון אייזען. דער יאָסעלע האט זיך אויך אויפגענוכעט מיט דער חברה און ער קעהרט גאָר וועלטען. אמאָל פלעגט ער דעם פאָטער העלפען א לאַטקע לייגען אויף א שטיוועל צי אַבטראַגען א שטיקעל ארבייט און היינט דאס אויך ניט. ער ליגט נור שטענדיג ערגיץ הינטער'ן שטאָרט מיט זיין קאָמפאני און שטעלט דעם קיסר פייגען. איך האב עס ניט גע- זעהען, נור מען דערצעהלט אזוי. האט איהר געהערט א חכמה פון א בחור? אז דער קיסר איז ערגיץ אל די שוואַרץ יאָהר אין פעטערבורג, שטעלט ער איהם דאָ פייגען!

לענגער, שבת שובה איז עס געווען, זיצט מען אזוי ביים טיש און מען עסט ווארמעס, נעהמט דער תכשיט ביים טיש זיצענדיג און פעררויכערט א פאפיראָסעל. א מאַך (ימח) שמו'ניק קען, דער טאטע זינגט זמירות און ער רויכערט פאפיראָסלעך! האט עס בערלען פער- דראָסען, אן אויפגעקאכטער איז ער געוואָרען — און וועמען וואָלט עס ניט פערדראָסען? מילא, האט ער איהם פראוודא גענומען פאר'ן קארק און ארויסגעוואָרפען. וואס האט געטהאָן דער הארציגער יאָסעלע? האט ער אָנגעשטעלט זיין חברה און מען האט בערלען נעבאָך צו- ממית'ט. וואס זאָל איך איך זאָגען? סרום איז דאָ, רעגעלע סרום, ביי אייך אין אמעריקא איז מען נאָך צדיקים אנטקעגען די היעגע יונגאטשעס.

איינמאָל האט מען ביי הערשיל דעם נגיד אויסגעבראָכען אלע פענסטער. וואס איז? גיב זיי געלד! פאר וואס? פאר ווען? גאָר

ניט, אָט אזוי ווילען זיי. דעם רב'ס טעכטעריל איז אויך א ציליסטקע. מען זאָגט זי איז א זאָגערקע ביי זיי. וואס פאַר א דרשות זי זאָגט ווייס איך ניט, דעם טאַטען'ס דרשות זאָגט זי געוויס ניט איבער, דער מאַמעס טייטש חומש אויך ניט, ווייסט איהר דער רוה וואס זי זאָגט דאָרט.

הכלל, עס איז ביי אונז חושף; חושף אזוי ווי אין מצרים, און וואס דער סוף דערפון וועט זיין, ווייסט נור איין גאָט דער לעבעדיגער אין הימעל.

פון מיר קען איך אויך שרייבען, אז ניט צו פערזינדיגען, קיין תעניתים פעהלען מיר ב"ה ניט, איך פאסט מיר אונטער זעהר אָפט און ווייטער פערשטעהט אליין. מעהר קיין נייעס האב איך ניט וואס צו שרייבען. גריסט פון מיינטוועגען אלעמען בכלל און בעזאָנדרעס די בראָנווילער אידענע, אונזער אַמאָליגע שכנה. פון מיר,

רייצע פעסיע.

XXIII.

צווייטער בריעף.

טאָראַבאָנאָוקע, ב. פ. נח, תרס"ח.

צו מיין לעבע טאָכטער עטעל, מיין איידים שמואל און מיינע אייניקלאַך זאָלען לעבען און געזונד זיין.

ראשית קום איך אייך צו וויסען געבען, אז איך בין ב"ה געזונד. איך ווייס ניט אויב אייך וועט די דאָזיגע בשורה פערגעניגען פערשאַ פען. איך אליין, מען טאָהר עס ניט ריידען, בין ניט זעהר שטאַרק צו פריעדען דערפון, ווייל אז מען איז געזונד, ווייסט איהר דאָך, ווילט זיך עסען, און אָפט טרעפט אז עס איז ניטאָ וואס צו עסען, איז ניט גוט, זעהר ניט גוט. ווען איך וואָלט קראַנק געווען, וואָלט מען מיך צוגענומען אין הקדש, וואָלטען בעלי הבתים געהאַט אן איינזעהעניש

אויף מיר און אז איך בין געזונד, קוקט זיך קיינער ניט אום אויף מיר. וואס איז דער חידוש? אז אייגענע קינדער האבען ניט אין זינען די אלטע מאמע, ווארום זאלען פרעמדע זיין בעסער?

אי, קינדערלאך, ווי זאגט א גוי להבדיל: דאליע אָטשי, דאליע סערצע. אז מען איז ווייט פון די אויגען, ווערט דאס הארץ אויך דער- ווייטערט. אזא יאָהר אויף מיר ווי ריכטיג דאס איז. דער גוי איז טריף, אבער זיין ווערטעל איז כשר. ווען די מאמע איז געווען אין די אויגען, האט מען איהר געמוזט דעם האַלדז פערשטאָפּען און היינט ליגט זי אייך אפילו אין דער לינקער פּיאטע ניט. אפילו א בריוועל שרייבען איז אייך אויך צו שווער. אי לייעבענקע מיינע, אייערע אור- אייניקלאך אין אייערע יאָהרען זאלען אייך אזוי דיענען ווי איהר דיענט מיד.

לייט פרעגען מיר: וואס שרייבען אייך די קינדער פון אַמערי- קא? היינט געה דערצעהל אימיצען א מעשה, אז איך האב נאָך אפילו איין בריוועל ניט געהאַט! עס איז דאָך מיר ווי מען זאָגט: אי א שאַנ- דע אין פנים, אי א וועהטאָג אין בויך. אין אמת'ן, איך אן אלט מענש, פויל זיך ניט שרייבען צו אייך און ביי אייך איז עס אזא שווערע מלאכה.

מען זאָגט דאָ ביי אונז, אז ביי אייך אין אַמעריקא איז היינט א יקות. אפשר איז טינט אויך טהייערער געוואָרען און שרייבען עטליכע ווערטער איז א צו גרויסע הוצאה אבער מיר דאַכט אז איהר זייט נאָר ניט אזוי קאַרג אויפ'ן גראַשען, וואָלט איהר נאָר געהאַט אזוי פיעל, פיעל איהר קענט אויסגעבען. העטס אויף ווינטער אודאי געקויפט, פאַר די בנינים רעדלאך אויף די פיס מסתמא אויך פערזאָרגט, ווי דען? זיי דאַרפען דאָך ארומלויפען ווי טייוואָלים. אָט געהט ווינטער וועט זיי קיין שליטעלאך געוויס אויך ניט פעהלען און אויף שרייבען א שטיקעל בריוועל צו דער אלטער מאמע, איז ניטאָ! אויף אלעס סטאַ- יעט און ווי עס קומט צו דער מאמע ווערען אלע טהויערען פער- שלאַסען.

מיילא צו שמואל'ן קען איך קיין טענות ניט האבען, ער איז דאָך ניט מעהר ווי אן איידים מיינער און וועלכער איידים האט עס לייעב די שוויגער? אן איידים, זאָגט מען, איז א שדים; אבער דו עטלעך, מיין קינד, סטייטש ווי פרעגסטו עס ניט אָן: מאמע, וואס מאכסטו?

מאַמע, צו לעבסטו, צו ביסטו געשטאַרבען? גאָר ניט, אזוי ווי א ווילד פּרעמדע און גענוג! נישט אזוי דאַרף זיין טאַכטערקע; א מאַמע דאַרף מען טהייער האַלטען, א קאַטאַוועס איז עס א מאַמע! אויף די פעלדער וואַקסען ניט קיין מאַמעס און מען קען א מאַמע ניט קויפּען פאַר כל הגעלד. אבער וואס העלפט עס? זיי שוין דו די חכמה און טהו ווי דו פּערשטעהסט. מסתמא איז ביי אייך אין אמעריקא אזא מאַדע.

אצינד וועל איך אייך שרייבען נייעס פון דאַנען. אין נייעס זיינט איהר דאָך פּערקאָכט. איהר ליענט דאָך שטענדיג די פייפּערס, ווי איהר רופט עס. אבער וואס שרייבען אייערע פייפּערס, שמיפּערס? דער האט זיך געהאַנגען, דער האט זיך געשאַסען, דער האט זיך גע-טרונקען, מעהר גאָר מיט! א פנים האט עס, אז מעהר געהט זיי ניט אָפּ ביי אייך אין אמעריקא, נור אַנטהאַן זיך מיתות משונות! זעהט איהר ביי אונז איז יא דאָ נייעס; אבער דער וואס זעהט עס ניט מיט די אויגען ווייס עס ניט.

טאַקי, אויף נאַמנות, אויף גאַזעטען צו שרייבען וואס ביי אונז טהוט זיך אויף. שמחה דעם בעקער גערענקט איהר? א תל פון איהם געוואָרען פון שמחה'ן. ער איז נעביד גרוי און אלט געוואָרען פאַר דער צייט. ביי זיין זוהנדיל האט מען געפונען פּראָקלאַמאַטשעס (פּראָ-קלאַמאַציעס) צו ווי זיי רופּען עס — זאָל איך אזוי וויסען פון צער ווי איך ווייס וואס דאס איז — האט מען איהם צוגענומען און דער טאַמע איז בדיל הרל געוואָרען. געהאַט א שטיקעל בהמה, האט ער זי פּערקויפט; די שטוב פּערזעצט און ער האט ניט אזוי פיעל האָאַר אויפ'ן קאַפּ פיעל חובות ער איז שולדיג. א נאַרישער איד, דער שמחה, כדאי אזוי לייגען דעם לעבען צוליעב דעם תכשיט. א קאַטאַוועס? נחת וועט ער פון איהם האבען! א שעהנער לייט קען שוין פון איהם זיין, אז ער איז א חבר לאַפּ מיט די ציליסטלאַך. כאַפּט איהם דער שוואַרץ יאָהר, זאָל מען איהם הענגען, זאָל מען איהם שיסען, זאָל ער ווייטער ניט זיין קיין שייגעץ.

איך רייך עס דאָ איבער, אז אמעריקא איז טאַקי א גוטע מדינה. אין אמת'ן, אזא שטאַרט ווי אמעריקא און מען זעהט קיין יון ניט אויף א רפואה. קיין אוריאַדניקעס אויך ניטאָ, די אוינציגע שטיקלאַך נאַ-טשאַלניקעס ביי אייך זיינען די פּאַליצלייט וואס טראַגען זיך אום

מיט די וואלגער-העלצער אין די הענד, פון דעסטוועגען האט מען מורא און מען פראוועט ניט אזעלכע שטיק און דאָ, דער אוראדניק האט א שווערד, די יונים געהן אום מיט ביקסען און די יונגאטשעס קריכען אין פייער אריין! רעמאָלוציע, שמעמאָלוציע. זאָל איך אזוי וויסען פון זייערע קעפּ, ווי איך ווייס וואס דאס איז.

יאָשקע דער שניידער געהט אום אָהן א שטאָך ארבייט און שטארבט צעהן מאָל א טאָג פאר הונגער. איהר קענט דאָך יאָשקען, געווען פון שטענדיג אָן אן אָרעמאָן. געווען כלומר'שט א שטיקעל בעל בית, געהאלטען א טיש מיט פועלים; אבער קיין נגיד איז ער ניט גע-ווען, זאָל עס מיר צוקומען וואס איהם האט געפעהלט צו נגיד'יש-קייט, און היינט האבען איהם די חברה גאָר דערקאָנטשעט. א גאַנץ יאָהר ב"ה איז קיין מלאכה ניטאָ, ווער קליידט זיך ביי אונז? איהר געדענקט דאָך; דער טאטע, עליו השלום, האט זיין חופה קאפטען צו אייער חתונה געטראָגען. איך האב נאָך היינט אויך דעם יאקעל וואס איך האב צו אייער חתונה גענעהט. אבי געזונד, איך וועל איהם נאָך טראָגען און טראָגען. די איינציגע זאָך, ווען מאַכט זיך א ביסעל ארבייט, פאר א יום טוב. האבען זיך די פועלים מיישב געווען, אז ביי נאַכט טאָהר מען ניט געהען, בין מנחה למעריב אויך ניט — א רענדעל א מינוט ביי זיי! האט יאָשקע געוואָלט מען זאָל מאַכען די ארבייט, האט מען איהם געשלאָגען געממית'ט, אלע פענסטער אויס-געקלאַפט און זיי האבען אויסגעפיהרט, מען האט די ארבייט ניט געמאַכט און יאָשקע האט זיינע קונדען פערלאָרען.

די נגידים כאַפט דער שווארץ יאָהר ניט. יאָשקע דער שניידער איז ניט איין זכר אין מאַסקווע. די נגידים האבען זייערע גראַניטערס (סוטס) אויפגענעהט אין אן אנדער שטאָרט און יאָשקע געבאָד איז אויס שניידער געוואָרען.

איהר געדענקט ברוך דעם קוואַסניק? זיין שטוב איז געווען נעבען שמעון דעם רופא'ס גאָרטען — א שטוב איז עס געווען? א גרוב, שונא ישראל איז עס געווען, ניט א שטוב. ווען די בהמות פלע-גען געהען פון פערל, פלעגט ברוך דארפען שמעהן און היטען, אז א בהמה זאָל זיך ניט א קראַטיץ טהאָן אין וואַנד און ניט אומוואַרפען די גאַנצע כאַטע (הויז). וואס זאָל מען טהאָן אין אַרימען אופן? האט ברוך דעם קבר זיינעם אונטערגעשפאַרט און זי וואָלט נאָך אפּשר

געווען שמעהן און שמעהן, ווען ניט די כל-בו'ניקעס, א פגירה זאָל אויף זיי קומען.

איהר הערט דאָך וואס עס איז געווען: די חברה האבען זיך אָנ-געהויבען פערקלייבען צו ברוך'ן כלומר'שט טרינקען קוואַס און דער-ווייל האבען זיי דאָרט געלייענט עפעס אזעלכע טרפה ביכלאָך — וואס הייסט טרפה ביכלאָך ווייס איך ניט; אבער אזוי זאָגט מען, ווי איך האב געקויפט אזוי פערקויף איך. ברוך האט מורא געהאַט, אז אויב דער אוריאלניק אדער דער פריסטאָוו וועט זיך דערפון דערוויסען, וועט מען איהם פערשיקען אין סיביר און ער האט די חברה דורכ-געיאָגט ווי כלבים. וואס האבען זיי געטהאָן? זיינען זיי געקומען צו כל נדרי, ווען אלע זיינען געווען אין שוהל, און צוואַרפּען ברוך'ס שטיבעלע אויף פיטץ פיטצלעך. נור דער קוימען איז געבליעבען שטע-הען ווי א סטראַשידלאַ אזוי ווי נאָך א שרפה.

אצינד האבען געבאָך ניט ברוך מיט זיין ווייב וואו הינצוטהאָן זיך און עס איז א ביטערער רחמנות אויף זיי צו קוקען.

אַט אזעלכע הפקר יונגען זיינען היינט ביי אונז פאַראַן. איך רייך שוין ניט דערפון וואס זיי האבען אן אָרעמען אידען אונגליקליך געמאַכט; אבער אום יום כפור, א קלייניגקייט איז עס יום כפור! עס שמעקט דאָך מיט כרת יאָהרען, שמעקט דאָך דאס! איך ווייס גאָר ניט וואס טראַכטען זיי זיך, זיי מיינען א פנים עס וועט זיי געשענקט ווערען, נישט'טישה, גאָט וואַרט לאַנג און בעצאָהלט גוט.

מעהר קיין נייעס איז ניטאָ וואס צו שרייבען. שרייבט מיר אפשר הערט מען ביי אייך עפעס נייעס און שיקט מיר אונטער א פאָאָר רוב בעל, מעג זיך זיין אלטע, איז אויך גוט.

פון מיר אייער מוטער, שוויגער און באַבע,

רייצע פעסיע.

XXIV.

דריטער בריעה.

טאָרבאָנאָווקע, ה' פ' לך, תרס"ח, לפ"ק.

צו מיינע לייעבע קינדער און אייניקלאַך זאָלען לעבען.
טהייערינקע קינדערלאַך, אייער בריעה מיט די פאָאָר רובעל
האב איך ערהאַלטען. איהר מענט מיר גלויבען, אז איהר האט מיר
נאָר מחיה געווען אי מיט אייער בריעה, אי מיט די ביסעל געלד. עס
איז מיר אויף נאמנות, גוט צוניטץ געקומען. דער אויבערשטער זאָל
איידך דערפאר געבען געזונד און פרנסה און ער זאָל שטאַרקען אייערע
הערצער און אייער זכרון, אז איהר זאָלט די אַלטע מאַמע קיין מאָל ניט
פערנעסען.

די פאָאָר רובעל אייערע האבען זיך ביי מיר אפילו ניט אָנגעוואָר
רעמט. נאָך איידער איך האב זיי אָבגענומען, האב איך זיי שוין צור
טהיילט. אהער א גילדען אהין א גילדען און ביי מיר איז נאָר ניט געד
בליעבען. שוין ב"ה שעהנע עטליכע וואָכען אז איך בין דאָ, בין איך
געוואָרען א בעל חוב. איך האב חלילה נישט גענאָשט, ניט געפרעסען,
ניט געזויפט, געלעבט אויף נאמנות גאַנץ קאַרג, קוים די נשמה דער
האַלטען, פון דעסטוועגען האט זיך ביסלעכווייז אָנגעקליבען א היבשע
ביסעל חובות און ערשט האב איך אלע חובות געדאַרפט פטור'ן. א
דאַנק גאָט, אבי קיינעם ניט שולדיג. איהר הערט, קינדערלאַך ? בער
סער זאָל דער ערגסטער מיר שולדיג זיין איידער איך זאָל שולדיג זיין
אפילו דעם בעסטען. אזוי האב איך שטענדיג געזאָגט און איך זאָג עס
היינט אויך.

היינט איז ביי אונז אין טאָרבאָנאָווקע ניט דאס וואס אַמאָל איז
געווען. אַמאָל האט אַזא אַלט מענש ווי איך געקענט אויסקומען מיט
צוויי גילדען א וואָך, און היינט האט צוויי גילדען אזא זנאטשעניע
טאַקי ווי מען זאָגט: אזוי ווי ביי א יון א צוקער לעקאָך. א גילדען
האַלט זיך היינט אזוי איין ווי וואסער אין א זיפ, מען קוקט זיך נאָר

ניט ארום און ער איז שוין ניטאָ! א ברענענדיגער יקות היינט ביי אונז, זאָל גאָט היטען און בעשירמען.

מילא די נגידים אָרט עס אפשר ניט. ביי זיי איז ווי מען זאָגט: ני דראַגא, אבי דאָסטאטס, אבי מען קריגט נור איז ניט טהייער; אבער פאר א נאָש בראַט וואס דארף לעבען פון אויסגעצעהלמען גראַ-שען און אַמאָל איז נאָך דער אויסגעצעהלמער גראַשען אויך ניטאָ, איז דער יקות א גאַנץ גרויסער קלאַפּ.

אצינד, ליעבע קינדערלאַך, וואס וועט ווייטער זיין? עס געהט צו ווייטער, עס ווערט קאַלט אויפ'ן גאַס, קאַלט אין שטוב, קאַלט אין קעשענע און עס איז זעהר ניט גוט. אַמאָל פלעגט מען זאָגען: גאָט ניט די קעלט נאָך די קלייער, און היינט, ניט זינדיגין זאָל איך מיט די רייד, קוקט זיך דער וואס לעבט אייביג ניט ארום, וואס רייצע פּעשע האט ניט קיין ווארימען יאקעל און ער טהוט זיך וויינס. אַט כאַפּט שוין ביי אונז פּרעסטלאַך און עס געהמט גאַנץ גוט דורך מיינע אַלטע, דארע ביינער. היינט, אז ערשט איז אזוי, טאָ ווי וועט שוין זיין אין די גרוי-סע פּרעסט?

איך האב אייך שוין געשריעבען, אז איך וואוין ביי בערלי דעם שוסטער אין דירה. אן אַרימאָן, אן אַביון נעבאָך. מען קומט אויס א טאָג אָהן ברויט, א טאָג אָהן זאַלי; ווער שמועסט אויף א וועגעלע האַלי, קען ער זיך געוויס ניט ארויפּשלאָגען. א קאַטאָועס איז עס היינט האַלי ביי אונז, מיט גאָלד צו גלייך! נו, איז אין שטוב קאַלט, ווי אין א פּוסטקע, ניטאָ וואו די נשמה אָנצרוואַרעמען. זיי זיינען נאָך אינגערע מענשען אָרט זיי אפשר ניט אזוי פיעל; אבער מיר טרייסעלט פשוט אויס די צייהן פון מויל.

אַמאָליגע יאָהרען, אז עס איז געווען קאַלט אין שטוב, פלעגט מען אוועקגעהן אין בית המדרש. דער טאַטע, ליכטיג זאָל איהם זיין אין קבר, ווי עס פלעגט אָנשמעהן דער ווייטער, האט ער זיך קיין מאָל אין שטוב ניט איינגעהאַלטען, פלעגט כמעט ניט נעכטיגען אין דער היים. ביז האַלבע נאַכט געזעסען אין בית המדרש און פאר טאָג ווידער אין בית המדרש. אין בית המדרש אויפ'ן ליזשאַנקע, פלעגט ער זאָגען, איז א ליעבע וואַרימקייט, טעם גן עדן, און היינט, מען טאָהר עס ניט ריידען, איז אין מקום קרוש אויך כאַטש טרייב וועלעך.

איך האב ב"ה צייט, די פרנסה מיינע פאָזוואָליעט מיר, געה איך הער רען א קרושה, א ברכו, ווער איך אבער דאָרט אויך דערפרוירען, ניט עס איז דאָ ווער זאָל הייטצען, ניט עס איז דאָ מיט וואס צו הייטצען. איהר געדענקט דאָך מסתמא דעם גרויסען בית המדרש, א רע-גולער בית המקדש געווען, און היינט סיינע רבים (בעוונותינו הרבים), א חורבה געוואָרען. אַמאָל פלעגען דאָרט לערנען ישיבה בחורים יונגע לייטלאַך און היינט שמעקט קיינער ניט אריין, מען קלייבט קוים אויף א מנין צום דאווענען. איהר געדענקט ס'אַראַ מורה וואַנד עס פלעגט זיך אויסשטעלען? נגידים, בערען איינע אין איינע, שעהן געווען צו קוקען און היינט, ניטאָ שוין קיין זכר פון זיי. א תל געוואָרען פון די אַמאָליגע „פני", און א בית המדרש אָהן „פני" איז אווי ווי א שטוב אָהן א בעל הבית'טע.

פלעגט קומען אַמאָליגע יאָהרען א שמחת תורה, פלעגט ר' טוביה'לע צוזאָגען א פאָךר קלאַפּטער האַלץ אויפ'ן בית המדרש. זעליג דער פאָסעסאָר, מאַטיע דער שניט קרעמער, פיני דער בעל טאַקסע און נאָך בעלי הבתים פלעגען אויך אריינפיהרען צו קלאַפּטערלאַך האַלץ, איז טאַקע געווען גענוג צו בעהייצען דעם בית המדרש און עס האט גע-סטאיעט פאר בענצע דעם שמש און פאר וועלווען דעם בעל עגלה אויך. זאָלען זיי מיר מוחל זיין, זיי זיינען שוין ביידע אויפ'ן עולם האמת, ווייניג בית מדרש'דיגע האַלץ האבען זיי איבערגעשלעפט צו זיי אהיים? פון דעסטוועגען איז קהל ניט בדלות געוואָרען. מיר דאַכט, אז פאר אייך איז עס נאָך געווען, ווען מען האט זיי געכאַפט פיהרענדיג האַלץ פון בית המדרש מיט וועלוויל'ס פערדיל, די גאַנצע שטאָדט האט דאַמאָלס געקאַכט און וואס דער סוף איז געוואָרען ווייס איך ניט.

און ציפע באַשע די שמש'טע? זאָל זי רוהען וואו זי רוהט, זאָל זי געהן איהרע געהנטערע צו חלום, האט עפעס אַמאָל בענש'ליכט גע-קויפט? קיין מאָל ניט! אפילו אין מיטען וואָך פלעגט זי אויך ברענען בית המדרש'דיגע ליכט; די גאַנצע חיונה האבען זיי פון בית המדרש געצויגען און בעלי הבתים האבען אלע בלבלולים געקענט אויסשטעהען. דאס איז אלעס אַמאָל געווען; היינט אבער איז שוין ניטאָ ווער עס זאָל געבען און ניטאָ וואס צו געהמען, א רעגולער חורבן פון אונזער טאָרבאַנאָוקע געוואָרען. די עלטערע זיינען צושטאַרבען, די מיטעלע זיינען צופאָהרען קיין אמעריקא און די יונגוואַרג וואס זיינען איבער-

געבליעבען ווילען ניט דאוונען, בינו לבינו איז דער בית המדרש גאָר אן איבעריגע זאָך און קיינער קוקט זיך ניט אום אויף איהם. וואס ווייסט איהר וואס דאָ טהוט זיך אָפּ מיט אייער אמעריקא. נאָר מען פאָהרט און מען פאָהרט, הימעל און ערד און אמעריקא. מען לויפט, שונאי ישראל, פון פייער לויפט מען. דאָ איז שלעכט לויפט מען זוכען בעסערס, אויך קיין עולה ניט.

ס'אַראַ טרפּה'נע גבורה די אמעריקא האט, קיינער זאָגט אויף איהר קיין חסרונות ניט. שלמה דעם מילכיגען קענט איהר דאָך, ער איז ערגיץ ביי אייך אין ניייער־אַק (ניו יאָרק). ער האט דאָרט א קעלער פון קאָהלען און ווערט פערשוואַרצט אויפ'ן פוד; שרייבט ער, וואָלט איהר זעהען, צו זיין ווייבעל, אז ער האט אן אייגענעם קאָהלען מאַגאַזין און, אז קאָהלען איז אין אמעריקא זעהר א טהייערע זאָך. געהט זי אום, די ווייבעל, און פאַטשט זיך אין בייכעל: איהר מאַן איז א מאַגאַזינשטיק, איהר מאַן איז א גביר. און זי וואָלט חשק געהאַט, אז מען זאָל פאר איהר די היטעל אראָבנעהמען. איך וויל עס איהר ניט זאָגען, למאי זאָל איך איהר שווער מאַכען דאס האַרץ? אבער ווען איך זעה איהר געהענדיג דעם קאַפּ פערריסען אזוי ווי אן אמת'ע נגידה, טראַכט איך ביי זיך: וואַרט, וואַרט, אז דו וועסט קומען אין אמעריקא און זעהען אין וואס פאר א קבר דיין מאַן ליגט דאָרט, וועסטו זיך ניט אזוי פאַטשען אין בייכעל. עס וועט דיר — קלער איך — פינסטער ווערען אין די אויגען, ווען דו וועסט דיין מאַגאַזינשטיק'ס פער-שמירטען פנים דערזעהען.

אויף שלמה דעם מילכיגען קוקענדיג קלייבען זיך ערשט גאַנצע קאַמפּאַניעס קיין אמעריקא. אז שלמה איז דאָרט אזוי רייך, וועלען זיי אויך כאַפען דעם גליק, אזוי מיינען זיי. — זאָלען זיי פאָהרען גע-זונדערהייד און זאָל זיי גאָט העלפען.

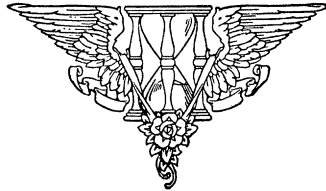
פאַראַן ביי אונז אַ חברה ציניסטען (ציניסטען), וואס ווילען פיהרען אידען קיין ארץ ישראל. זעהט איהר? דערויף וואָלט איך אויך א בעלן געווען. דאָרט זאָגט מען איז קיין ווינטער ניטאָ, שטנדיג וואַרים — א גאַנץ גוטע זאָך, איך זאָל אזוי געזונד זיין. איהר ווייסט גאָר ניט, קינדערלאַך, ווי איך שרעק זיך פאַר'ן ווינטער. אין די יונגע יאָהרען האב איך ניט מורא געהאַט אפילו פאר די גרעסטע פרעסט

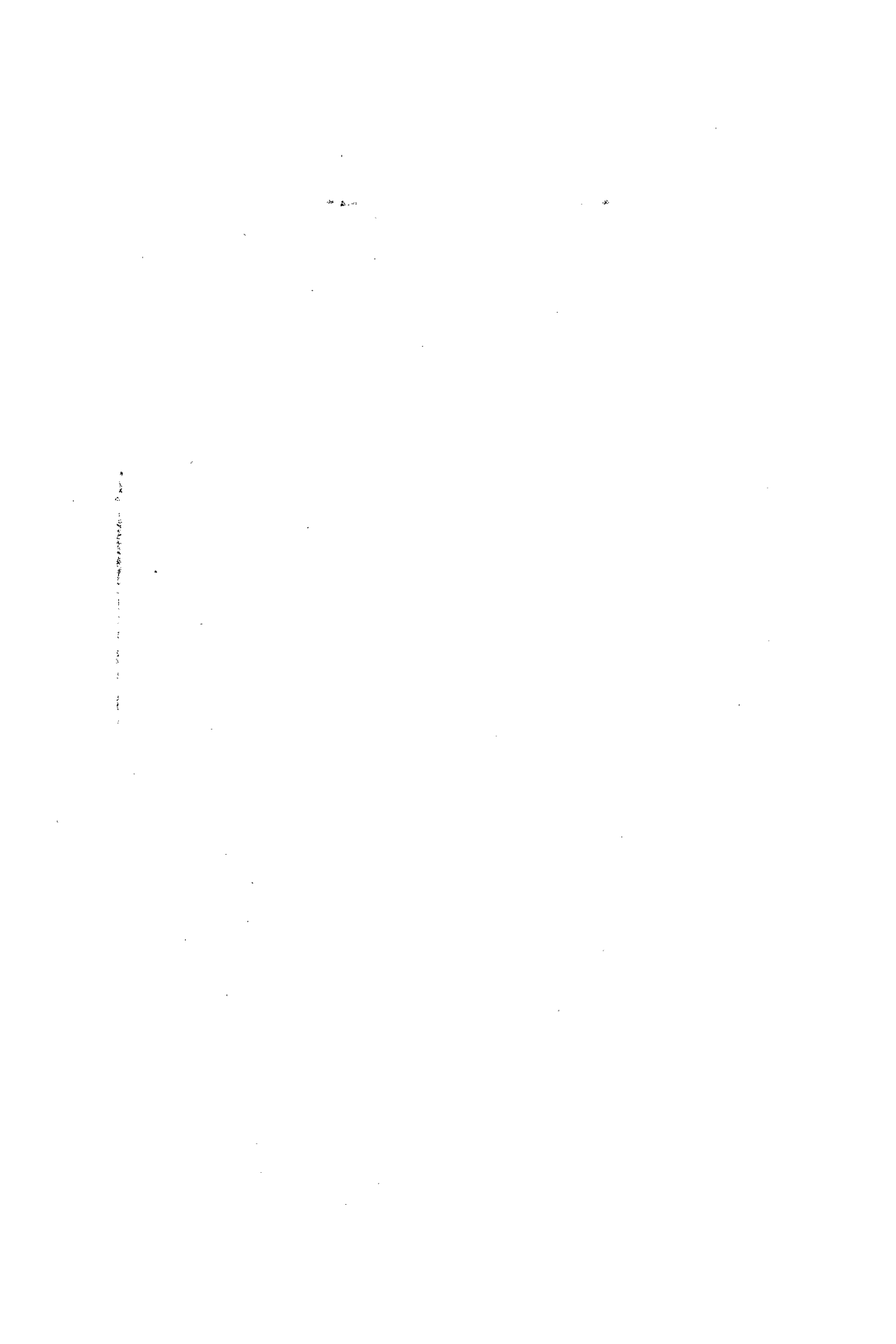
און היינט האט זיך די נאטור ביי מיר געביטען. אז מען ווערט אַלט, ווערט מען קאַלט.

נאָך א גוטע זאָך וואָלט געווען, ווען מען זאָל געהן קיין ארץ ישראל: מען וואָלט איבער הונדערט יאָהר פערשפּאַרט קייקלען זיך אונטער דר'ערד. איהר ווייסט דאָך מסתמא, אז איידער משיח וועט קומען וועלען זיך אלע מתים דארפען איבערקייקלען קיין ארץ ישראל דורך הייהלען, אזוי שטעהט אין הייליגע ספרים; איך ווייס אבער ניט אויב מען קען משיח'ן בריינגען צושלעפען פאר די פּאות'ן, מאַלע וואס גוט איז? פאַראַן א סך גוטע זאכען וואס מיר קענען ניט דער-לאַנגען. אי, אי, אי, ווען מען זאָל ווערטה זיין ביי דעם וואס לעבט אייביג, וואָלט אַלעס גוט געווען.

מעהר קיין נייעס האב איך ניט וואס צו שרייבען. זייט געזונד און פּערגעסט ניט אָן מיר אייער מוטער, שוויגער און באַבע,

רייצע פעשע.

מיני די פעלער-האנד

א שטיקעלע הקדמה

מיני די פעלער־האַנד איז א יונגע מיידעל, וועלכע קומט אָן אַר־
בייטען אין א שניידער־שאפ. זי איז א בעל־הבית'יש קינד, שטיל, אַנ־
שטענדיג, אָרענטליך און בעשיעדען אויפ'ן העכסטען גראד. זי קען
ניט הערען קיין פוילע וויטצען און האט פיינד מיאוס'ע שטיעפער־
רייען.

זי איז א שעהנע מיידעל, די מיני. באַיעס וואס ארבייטען אין
שאפ שמייכלען זיך צו איהר, אבער זי וויל פון זיי ניט וויסען און
מאַכט מיט זיי קיינע מחזקות, ווייל זייערע אויפֿפיהרונגען, זייערע
מאַנערען געפֿעלען איהר ניט. און דערפֿאר ווערט זי אָפטמאָל פער־
פּאָלנט. מען ערלויבט זיך צו שפּאַסען פון איהר און פערשאַפֿען איהר
ערנערניס אויף פערשיעדענע אופנים. איהרע קאַלעגניס וויעדער האַר־
בען איהר אויך ניט ליעב און זי האט פון זיי אויך קיין נחת ניט.

און אין דער צייט ווען די יונגוואַרג פון שאפ שטיפען, באַלאַקען,
קריעגען זיך, שלאָגען זיך, הוליען און טהוען אָב כל־ערליי מעשים
אין זייערע פרייע שטונדען, בעאַבאַכטעט מיני אלעס און פערשרייבט
עס אין איהר טאַגעבוך, וועלכען זי גיט דאָ איבער.

אין מיני'ס טאַגעבוך איז געשילדערט דער שניידער שאפ אַקור־
ראַט ווי ער איז. זי מאַהלט אמת'ע בילדער, וואס פאַסירען טאַג־טעג־
ליך און אלעס שעהן, קלוג און לאַגניש. איהרע בעשרייבונגען זיינען
אינטערעסאַנט און אין מאַנכע פעלע אויך בעלעהרענד.

I.

וואס איז א פעלער־האַנד.

איך הייס מיני די פעלער־האַנד. מיט דיעזען נאָמען בין איך בע־
קרוינט געוואָרען באַלד ווי איך האב בעקומען א דזשאַב אין א שניידער
שאַפּ. אויב איהר האט אַמאָל געארבייט ביי שניידעריי, אויב איהר
קומט אַמאָל אין שניידערשע קרייזען און אויב איהר האט נור א שטי־
קעל ידיעה אין חכמת השניידעריי, ווייסט איהר געוויס וואס א פעלער־
האַנד איז; פאר די אבער וואס זיינען ווייט דערפון, וועל איך עס אין
קורצען ערקלערען.

א פעלער־האַנד איז ניט זעהר קיין הויכער פּאַזישאָן אין שניידער
טרייד. מען קען זאָגען, אז טאַקי דער סאַמע נידעריגסטער. אפילו א
בייסטען פּוֹלער, דער וואס ציהט ארויס די פארסטריגעס, שטעהט אויך
העכער פון א פעלער־האַנד, ווייל אַ בייסטען פּוֹלער איז דאס רוב א
קאַנדידאַט פאר אן אפרייטאַר און א פעלער־האַנד קען זיך צו עפעס
העכערעס קיין מאָל ניט דערשלאָגען. קוים זעצט מען אייך אוועק
„פעלען“, עס הייסט, ארומנעהמען די ליינינג פון די סליווס אדער
די קאַלנערס פון וועסטען, מוזט איהר שוין דערביי פערבליבען ביז
איהר האט חתונה אדער ביז איהר קומט צו א שטיקעל קאַפיטאַל,
איהר קריגט א באַי און איהר געהט מיט איהם פאַרטנער אין קענדי
סטאַר ביזנעס.

ווען איך זאָל זיך וועלען פאר אייך פאַרשטעלען דארף איך אייך
ניט דערצעהלען מיין יחוס פון דער היים. פאר א פעלער־האַנד איז
איינס און דאס זעלבע אויב זי איז א יחס'טע אדער זי שטאַמט ניט
פון קיין הויכען יחוס. דער יחוס איהרער קען איהר קיין מאָל ניט
פערבעסערען און אויך ניט קאַליע מאַכען. איהר מעגט זיך אפילו זיין
א רבי'ס א טאַכטער, קוים זיינט איהר א פעלער־האַנד, קענט איהר

דערמיט גאָר ניט שטאָלצירען, ווייל אייערע שאַפּ ברידער און זאָגאָר שאַפּ שוועסטער וואס טהוען אנדרערע מלאכות קוקען אויף אייך ווי אויף נייערעניגע ברואים און זיי זיינען מיט אייך דאס רוב פון דער ווייטענס. ווען איהר האט יא די זכיה אז אן אפעריויטאָריל זאָל צו אייך צוגעהן, וועט ער ענטוועדער פון אייך חוזק מאַכען, אדער ער וועט אייך בעלעסטיגען מיט גראָבע וויטצען.

אויב איהר ווילט וויסען, האַלטען דאס רוב שניידער זייער פראָ-פעסיאָן פאר א מין קונסט, פאר א מין חכמה. פיעלע וואס זיינען בע-שעפטיגט אין ריעזען טרייד, שטאָלצירען דערמיט און בעריהמען זיך, אז זיי זיינען שניידער פון צו הויזע, אז זיי האבען שוין אויף שניידעריי די צייהן אויפגעגעסען, אז דער אדער יענער איז ווערטה מען זאָל איהם הענד און פיס אָבהאַקען, ווייל ער הויבט גאָר ניט אָן צו פער-שמעהן וואס שניידעריי איז. הכלל, אזוי ווי אין דער תורה איז קיין גרונד ניטאָ, אזוי איז אין שניידעריי להבדיל אויך קיין גרונד ניטאָ, און ווייל אין אונזער ארבייט, עס הייסט, אין דער ארבייט פון די פעלערהענד ליענט ניט אזוי פיעל חכמה, דערפאר האבען מיר א קליינעם ווערטה.

זייט איך בין אָנגעקומען אין שאַפּ, פערשרייב איך די פאָסירונגען וואס מיט מיר פאָסירט יעדען טאָג און אלעס וואס איך זעה און איך הער אין דעם קרייז אין וועלכען איך געפינ זיך. מיינע געפיהלען, מיי-נונגען און בעטראַכטונגען וועגען אלעס וואס געהט ארום מיר פאָר, פערצייכען איך אין מיינ טאָגע בוך און איך וועל עס אייך איבערגעבען וואָרט פאר וואָרט.

II.

געמאַכט „שהחינו" אויפ'ן שאַפּ.

דזשולאַי דער 15טער. — היינט בין איך אויפגעשטאַנען פריה, גאַנץ פריה. א בעקאַנטע מירדעל האט מיר געכמען צוגעזאָגט, אז זי וועט מיר ארויפגעהמען צו איהר אין שאַפּ ארבייטען. עס הייסט, די

שאפ איז אזוי איהרע ווי מיינע, זי איז דאָרט ניט מעהר ווי א פעלער-האַנד, נור עס רעדט זיך אזוי.

פריה, גאַנץ פריה האב איך אָבגעגעסען ברעקפּעסט. אויף דינער האט מיר די מאַמע צעגעגרייט ברויט מיט א שטיקעל הערינג און א האַלבען פּיקעל. דעם דינער האב איך איינגעוויקעלט אין אן ענגלישען פּייפער — א דזשואיש פּייפער, האט מיר די מיידעל יענע געזאָגט, פאַסט ניט צו טראָגען אין שאפ אריין. ווען איך בין ארויסגעגאַנגען פון הויז, האט מיר די מאַמע געזאָגט: „מיט דער רעכטער פּוס.“ דאס איז ביי די עלטערע מענשען אזא מין ברכה, א מין גליקוואונש. פאר וואס ניט? איהר קינד געהט ערשט ארויס אויף א נייער וועלט, זי פאַנגט אָן א נייע קאַריערע, האט זי מיר געבענשט. איך בין ארונטער מיט מיינ פּעקעלע און געוואַרט ביים סטופ אויף דער מיידעל, וואס וועט מיך פיהרען אין איהר שאפ.

אויפ'ן סטריט בעווייזען זיך אַלע מאָל מעהר מענשען. מענער, באַיעס און מיידלאַך. מאַנכע פון זיי טראָגען סעטשעלס, מאַנכע פולע פּייפער בעגס און אַנדערע — פּעקעלאַך איינגעוויקעלט אין פּייפער. איך בעטראַכט די אַלע מענשען פאר מיינע ברידער און שוועסטער. זיי געהען פּערדיענען געלד און איך וועל באַלד אויך געהן פּערדיענען געלד. א נאַרישער שטאַלץ כאַפט זיך עפּעס אריין אין מיינ מוח און איך הויב זיך אַליין אָן בעטראַכטען פאר א מעהר וויכטיגע פּערזאָן ווי איך בין ביז יעצט געווען. יעדער מינוט איז מיר צו גרויס, איך וואַלט שוין וועלען ניכער דערלעבען זיין אין שאפ, ארבייטען און אַנ-הויבען פּערדיענען.

און ניט אזוי האט מיר צו דער ארבייט געצויגען, ווי צו די נייע חב'ר'טעס וואס איך וועל דאָרט געפינען, צו די נייע מענשען מיט וועלכע איך וועל בעקענט ווערען. אין פאַנטאַזיע האט זיך מיר אָבגע-מאַלט, אז איך געה ערשט ווערען א פּאָלקאָמענער מענש, איך קום ערשט אריין אין א קרייז פון מענשען, וואס טהוען עפּעס אויף דער וועלט און איך האב זיך געפיהלט גליקליך. מיר האט זיך געדאַכט, אז אינגערע מיידלאַך פון מיר, וואס האבען נאָך ניט די זכיה צו געהן ארבייטען, זיינען מיר מקנא און זיי וואַלטען וועלען קומען צו מיינ מדרגה.

מיינ וואַהלטהעטערין איז דאָ! עס איז שוין שפּעט, זאָגט זי,

און מען דארף געהן אביסעל שנעלער. וואס הייסט געהן שנעלער? — טראכט איך — ווען איך זאָל האבען פליעגעל וואָלט איך געפלוּיגען! איך געה דאָך עפעס ווערען א מענש מיט לייטען גלייך, היינט ווי האט מען עס ניט חשק צו אזא זאך!

אַט זיינען מיר שוין אין שאפ! אַט זיט'ן איך שוין זייט ביי זייט מיט דער מיידעל, וואס האט מיך ארויפגענומען, און איך ארבייט. די מאַשינען זשומען, די פרעס אייזענס קלאַפען, די בייסטער'ס שערען קלינגען, די אַפעררייטאָרס זינגען אונטער און איך וואַרף מיט די הענד שנעל, מיט חשק, מיט התמדה און איך בין מלא שמחה וואס איך געפין זיך אין אזא גרויסע געזעלשאַפט פון אלערליי מענשען, וועמען איך בעמראַכט אלס מיינע חברים און חבר'טעס, אלס בירדער און שווער-סטער, מיט וועלכע איך וועל קירצליך בעקאנט ווערען און פריינדשאַפט שליסען.

אין מיטען דער ארבייט זעה איך פון ווייטענס ווי א פאָאָך אַפעררייטאָרלאַך וואַרפען אויגען אויף מיר. איינער דעם אַנדערען זאָגט עפעס און ביידע לאַכען שטילערהייד. נאָך איינער וואס זיצט אַנטקע-גען יענע צוויי, בייגט זיך אריבער איבער'ן מאַשינ, גנב'עט אויך א קוק און לאַכט אויך. וואס לאַכען זיי פון מיר אייגענטליך? אפשר ווייל איך בין א גרינע האַנד — אזוי רופט מען אין די שעפער א נייעם ארבייטער — אדער אפשר זעהען זיי אויף מיר בעזאָנדערס, וואס איז פאַראַן פון וואס צו לאַכען, דאס ווייס איך ניט.

דינער טיים. די מאַשינען זשומען ניט, די פרעס אייזענס קלאַפ-פען ניט, די שערען קלינגען ניט, די מענער כאַפען ארויף די סוספענד-דערס, די מיידלאַך פיקסען די צרוואַרפענע האָאָך, מען בינדט אויף די פעקלאַך און מען זעצט זיך עסען. גרופעס ווייז זיצט דער עולם, ווער אויף טשערס, ווער אויף די טישען; מען עסט און מען כאַכאָט שעת, מען כאַכאָטשעט און מען עסט; מען וויצעלט זיך, מען לאַכט, א גאַנצער ירד'ל. חברה וואַרפען אלץ אויגלאַך אויף מיר, איינער זאָגט עפעס און אלע שיסען אויס מיט א געלעכטער. ביי דער ארבייט ווייזט אויס טאָהר מען הויך ניט לאַכען און דינער טיים איז עס ערלויבט.

איינע א שוואַרצע, מיאוס'ע מויד, וואס זיצט נעבען מיר און נאָך איינע א געלע מיט פּימפּעלס אויפ'ן פנים, זעהען ווי די יונגע לייטלאַך קוקען אויף מיר און זיי, מיינע קאַלעגינס, ווערען ברונג.

איך ווייס ניט, אויב אויף די אָפּערייטאַרלאַך דערפאר וואס זיי לאַכען פון מיר, אדער טאַקי נאָר אויף מיר. וויזען וויזט אויס, אז אויף מיר זיינען זיי ברוגז. פאר וואס ווייס איך ניט, אפּשר דערפאר ווייל איך בין ניט שוואַרץ און האב ניט קיין פּימפּעלס אויפ'ן פנים! נאַרישע מענשען, האב איך דען עפעס ביי זיי צוגענומען? פון מיינטוועגען האבען זיי זיך געמעגט זיין שעהן, נאָך שעהער פון מיר, ווער פּערגינט זיי דען ניט?

אַט קלינגט שוין וויעדער דער גלעקיל און צוריק צו דער ארבייט. איך נעה פלייסג, איך ווארף מיט די הענר געשווינד, עס ווילט זיך מיר איבעריאָגען אנדערע אדער אס ווייניגסטען ניט בלייבען הינטער-שמעליג. איך שמעך מיט'ן נאָדעל, שמעך שנעל, זעהר שנעל, און אין קאַפּ מישען זיך פּערשיעדענע רעיונות. איך קען ניט פּערשמעהען ווא-רום קוקען די יונגע לייטלאַך אויף מיר, וואס ריידען זיי וועגען מיר און וואס לאַכען זיי, און נאָך מעהר קען איך בשום אופן ניט ערקלעהר-רען די אורזאַכע, ווארום די צוויי מיידעלאַך זיינען אויף מיר אָנגע-שטויסען. די פרנסה זייערע האב איך דאַכט זיך ניט צוגענומען. היינט ווארום זאָלען זיי ברוגז זיין?

שטויסען שטויס איך מיך אפילו אָן, אז זיי לאַכען ניט פון מיר, נור פון די וויצען וואס זיי זאָגען וועגען מיר. איך ווייס, אז באַיעם האבען ליעב צו וויטצען זיך ווען זיי זעהען א מיידעל, וואס געפעלט זיי, און אז איך האב ביי זיי נושא חן געווען דאס בין איך זיכער, א בעווייז האב איך, אז אפילו דער פאָרמאַן איז צו מיר אויך אַלע מאָל צוגעגאַנגען מיט אַן אויסרייד, וועהרענר אויף די אנדערע מיידעלאַך האט ער כמעט ניט א קוק געטהאָן. היינט אז איך געפעל דעם פאָרמאַן, געפעל איך דאָך זיי געוויס; אבער זיכער ווייס איך עס ניט.

דאָך בין איך ניט ציקאווע צו הערען וואס די אָפּערייטאַרלאַך ריידען וועגען מיר, ווייל איך ווייס, אז זייערע חכמות און וויטצען פאַסט אָפט ניט פאר א מיידעל צו הערען, אזוי האט מען מיר אַמאָל געזאָגט.

III.

די פאַרליידי, די חבר'טעס און די באַיעס.

דזשולאַי דער 17טער. — רייטשעל, די מיידעל, וואס האט מיך ארויפגענומען אין „איהר" שאפ, איז היינט שוין ניט געקומען צו מיין הויז צו געהן צוזאמען מיט מיר צו דער ארבייט. מעגליך, אז זי שעהמט זיך מיט מיר. זי איז שוין אין טרייד א שעהנע פּאָאָר יאָהר און איך בין נאָך א גרינע האַנד. זי קען זיך שוין אין שאפ מיט אלעמען און איך בין נאָך דאָרט ווי א גר, ווי א גרינער וואס קומט אריבער קיין אמעריקא, און מיט א גרינעם שעהמט מען זיך.

איך בין שוין אלזאָ היינט געגאַנגען אליין, אבער שוין ניט מיט אזא התמדה, מיט אזא חשק ווי איך בין די ערשטע פּאָאָר טעג גע- נאַנגען. די ערשטע פּאָאָר טעג בין איך אייגענטליך ניט געגאַנגען, נור געלאָפען, און היינט האבען זיך מיר די פיס קוים געשלעפט. עפעס האב איך פערלוירען דעם גאַנצען לוסט צום שאפ, צו דער ארבייט און צום גאַנצען עסק. עפעס פיהל איך מיך ערניעדעריגט, עפעס דאכט זיך מיר, אז קיינער סימפאטיזירט ניט מיט מיר און איך פיהל ניט קיין סימ- פאטי צו קיינעם.

ביי אונזער טישעל איז רייטשעל די עלטסטע האַנד און איז כמעט א שטיקעל פאַרליידי. מיט אלע מיידלאַך ניט אזוי, נור מיט מיר קאָ- מאַנדעוועט זי. זי עקזאמינירט מיין ארבייט און צייגט מיר שטענדיג פעהלערן. זי אליין און די איבעריגע מיידלאַך, זעה איך, מאכען אויך אזעלכע פעהלערן ווי איך; אבער זיי מענען און איך טאָהר ניט, ווייל איך בין דאָך א גרינע האַנד. די רייטשעל איז א פערביסענע, א מרשעת און א פוסטע בעל-גאווה'ניצע. זי וואָלט וועלען אז דערפאר וואס זי האט מיך ארויפגענומען אין איהר שאפ, זאָל איך פאר איהר געהן אויף די שפיץ פינגער, איך זאָל איהר כבוד אָבגעבען און אפשר אר- בייטען פאר איהר אויך.

די אנדערע מיידלאַך זיינען נאָך אלץ אויף מיר אָנגעשטויסען ווי איך פערשטעה, דערפאר וואס די אַפּערייטאַרלאַך קוקען אויף מיר;

נו, בין איך שולדיג! ווער בעט זיי דען? פון מיינטוועגען זאלען זיי קוקען אויף זיי, אויף מיינע חבר'טעס. איך פערשטעה גלאט ניט, וואס איז דאָ פאַראַן אזא זאך צו מקנא זיין? איבערהויפט די שווארצע און די געלע, אָט די צוויי מוידען זיינען אויף מיר אש להבה, וואָלט מעג ליך געווען, וואָלטען זיי מיר מיט זייערע נאָדלען דערשטאַכען.

דינער טיים ריידען זיי צווישען זיך, כאַכאַטשען, לאַכען און צו מיר רעדט מען א וואָרט ניט אויס. ווען איך פרעג עפעס, ענטפערט מען מיר מיט רוגזא, מיט כעס, אַקוראַט ווי איך וואָלט זייערע מאַ-יאַנטקעס צוגענומען. אַנדערע מיידלאַך איז באַלד ווי מען טהוט א קלונג מיט'ן גלעקיל, זיינען זיי שוין ניטאָ, צו די יונגע לייטלאַך אַנט-לויפען זיי און כאַפען א שטיעף, א טאַנץ אדער מען וואַרפט איינע די אַנדערע מיט שמאַטעס; איך האב שוין אויך געקראָגען א פּאַאַר מאָל מיט א קנויל שמאַטעס; אבער איך האב צוריק ניט געוואָרפען. איך האב עס פיינד. מיידלאַך מיט מיידלאַך איז עפעס אַנדערש, אבער מיידלאַך מיט בחורים, פע!

איינמאָל האט מיר דזשייקי, דער סליוו מאַכער, א וואָרף געטהאָן מיט א קנויל שמאַטעס. איך האב געזעהן, אז ער האט עקסטראַ גע-ציעלט מיר צו טרעפען, און נאָכדעם איז ער צוגעלאָפען און מאַכט: עקסקויו מי, לידי, אי דירנ'ט מין איט; אבער איך האב איהם גאָר ניט געענטפערט. איך פערשטעה אז ער האט געזוכט א געלעגענהייט צו בעקאָנט ווערען מיט מיר און פערפיהרען מיט מיר א געשפרעך — א מכה, קלער איך, איך וועל מיט דיר קיינע ביזנעס ניט האבען, ניט געטראָפען דעם אָרט. און ער איז אוועק ווי אן אַבגעשמיסענער.

אין אלגעמיין פיהל איך זיך גאָר ניט היימיש אין שאַפ. עפעס בין איך פרעמד, עלענד, איך קען קיינעם ניט, קיינער קען מיר ניט; די מענשען וואס איך זעה ארום זיך זיינען עפעס אן אַנדער סאָרט מענשען, ניט נאָך מיין גייסט, ניט נאָך מיין געשמאַק, און די שאַפ הויבט מיר ביסלאַכווייז אָן אלץ מעהר און מעהר מיאום ווערען.

IV.

די מעלות טובות פון די אַפערייטאַרלאַך.

דזשולאי דער 19טער. — היינט בין איך שוין ניט מעהר קיין גרינע אין שאפ. איך קען שוין מיינע שאפ ברירער און זיי קענען מיר געקומען איז עס פון זיך אליין, ניט איך האב זיך פאר אימיצען פאַר-געשטעלט, ניט אימיצער האט זיך פאר מיר פאַרגעשטעלט; אבער זיי וויסען ווי מען רופט מיך און איך ווייס זייערע נעמען. איך ווייס שוין אז דער הער אַפערייטאַר הייסט דזשאָו. ער איז שטאַלץ ביי זיך און בלאָזט פון זיך, אַקוראַט ווי ער זאָל זיין א פראָפעסאָר. בער גיסט ער אין זיך ווי אויף א הייסען שטיין. איהם איז עס ערלויבט צו טהאָן אפילו אין מיטען דער ארבייט. מיט'ן בעל הבית און מיט'ן פאַרמאן איז ער א גאַנצער כל וכל, זיי האַלטען זיך מיט איהם עצות וועגען ארבייט, א גאַנצער אדיוטאַנט זייערער. ביי די מיידלאַך איז א זכיה אז זיי ריידען מיט איהם און ווען ער זאָגט עפעס, לאַכען זיי כאַטש עס ווילט זיך זיי גאָר ניט לאַכען.

דזשאָו'ס ארויסהעלפער רופט מען, דער עקטאָר. ער איז נאָך א יונגער באַיטשיק, טראַגט א היבשע טשוּפּרינקע און איז בכלל ניט קיין מיאום'ער יונגאַטש. דינער טיים זינגט ער קופלעטלאַך פון די אידישע מוזיק האַללס, קרימט זיך, דרעהט זיך און מאַכט נאָך די סטאַרס פון די גרויסע טהעאַטערע. ווען ער פראַוועט זיינע שטיק, פאַטשען אלע „בראַוואָ" און ער פערנייגט זיך פונקט ווי אן אמת'ער אַקטיאָר. אויף איהם זאָגט מען, אז ער האט אפשר צוואַנציג כלות און אלע מיידלאַך זיינען פאר איהם די כפרה. די שווארצע און די געלע, וואס זיצען מיט מיר ביי איין טישעל, האַלטען פון איהם ניט. „עט, זאָגען זיי, „א וואַזשנע מציאה, א לאופער און מעהר גאָר ניט.“ דערפאר אבער אַ-דערע מיידלאַך האַלטען פאר איהם שטאַל און אייזען און קוועלען גאָר אָן פון איהם.

דער וואס ווארפט דעם גרינעם ביגלער מיט ספּולס און נאַסע שמאַטעס, הייסט מייק. עס מיידט ניט דער טאַג, וואס דער גרינער

ביגלער, א מיטעליעהריגער איד מיט א באָרד, זאָל פון איהם ניט קריגען עטליכע פעקלאַך אין קאָפּ. אָפּט שניידט ער אָפּ די ציצית פון זיין טלית קטן, פּערוואַרפט זיין יאַרמעלקע אדער ער גנב'עט אָב זיין דינער. ווען דער גרינער דאווענט זיך נאָך דינער מנחה, קלייבט זיך מייק צו ווען ער שטעהט שמונה עשרה און בינדט איהם צו די פיס און נאָך אזעלכע שטוקעס טהוט ער איהם אָב. אלע אָפּערייטאַרלאַך לאַכען פון די דאָזיגע חכמות, אנדערע מיידלאַך העלפּען זיי אויך מיט; אבער מיר לאַכט זיך ניט פון אזעלכע זאכען און ווען איך זאָל האַבען א דעה אין שאַפּ, וואָלט איך עס זיכער ניט דערלאָזען.

לואי דער לייננג מאַכער, האט אויך א נאָמען אין שאַפּ. איהם קען איך שוין אויך. לואי זעהט אפילו ניט אויס מעשה לויפער; ער זינגט ניט, ער טאַנצט ניט און נעהמט קיין אנטהייל אין אלע שטי-פּערייען; דערפאר אבער גלייכט ער אן אנדער מין שפּאַס. ער גנב'עט אלע מאָל אָב ביים פּערלער א זעמעל, א פלוים, א פיטשע און אָפּט א באַטעל סאָדא וואסער. אלע קוקען עס צו און לאַכען, עס טהוט זיי הנאה דער עסק און מיר שניידט עס ביים האַרצען.

דעם שטעפּער רופט מען, דער ניגער. ער איז א נישקש'דיגער יונגער מאַנטשיק, אבער זעהר א שוואַרצער. די מיידלאַך מאַכען מיט איהם קיינע מחזקות ניט און ער האט א זכיה ווען א מיידעל נעהמט ביי איהם א שטיקעל טשאַקאָלאַד אדער טשואינגנאָם. זיין ארויס-העלפּער סעם, איז אין שאַפּ בעקאַנט אונטער'ן נאָמען אייבראהאם לינקאָלן. דיעזען נאָמען האט ער בעקומען, ווייל ער האט אַמאָל דעם שטעפּער ארויסגעהאַלפּען, ווען חברה סטרייקער האַבען איהם געוואָלט אָנברעכען די ביינער. סעם, אדער אייבראהאם לינקאָלן, איז א וואוי-לער יונג. א שילער פון א דענסיונג אקאדעמיע. זעהר אָפּט כאַפּט ער דינער טיים א טענצעל מיט מיידלאַך. מיינע שכנות, די שוואַרצע און די געלע, זאָגען אפילו אז ער קען גאָר ניט טאַנצען, אנדערע מיידלאַך אבער זאָגען, אז ער איז דוקא א גוטער טענצער און עס איז ביי זיי אן עולם ומלואה צו כאַפּען א טאַנץ מיט איהם.

אויסער די וואס זיינען דער הויפט סטעף פון אונזער שאַפּ, קען איך נאָך אייניגע ביי די נעמען, אבער איך בין מיט זיי אלעמען פון דער ווייטען און האב מיט זיי קיין ביוזנעס.

מיר רופען זיי אונטער די אויגען: די קאַרנערדיגע, ווייל איך

זימץ אין קאָרנער. אין די אויגען רופען זיי מיד: מיני, מינעלע, מיני
נימשקע; אבער איד קען עס ניט הערען. איד מייד זיי אויס און וויל
מיט זיי ניט ריידען. איד ווייס אליין ניט פאר וואס; אבער עפעס
האבען זיי ביי מיר קיין חן ניט.

V.

א דענסינג אקאדעמיע אויפ'ן רוף.

דזשולאי דער 20טער. — סעם אדער אייבראהאם לינקאָלן, האט
מיד היינט דינערטיים אליין איינגעלאדען צו געהן טאנצען אויפ'ן
רוף. מען האט געוואָלט טאנצען א סעט און וויל אין שאפ איז ענג,
האט מען זיך אָבגעקליעבען א פלאץ אויפ'ן רוף. דער עקסאָר האט מיר
צוגעטראָגען א גאנצען פעקעדזש פעפסין טשואינג גאָם און געבעטען
איד זאָל אין סעט זיין זיין דאָמע; אבער איד האב זיך פון דעם דאָזיג
גען כבוד ענטזאגט. זיי זיינען ביידע אוועק ברוגז'ע מיט ניט זעהר
שעהנע ווערטער אויף זייערע ליפען. מיינע חבר'טעס האבען עס צו
געהערט און זיך געשמאָלצען פאר שמחה. וואס אייגענטליך טהוט זיי
אזוי הנאה, ווייס איד ניט.

חברה זיינען אוועק טאנצען און איד בין פערבליעבען אין שאפ.
איד האב געהערט זייער האָפען, זייערע חוכא וטלולא'ס, אבער מיד
האט קיין חשק גענומען אפילו געהן א קוק טהאָן וואס דאָרט געהט
פאָר. ווען זיי זיינען ארונטערגעגאנגען, זיינען זיי אלע געווען פער-
רויטיגט, פערשוויצט, און איד האב זיי אָנגעקוקט פאר משוגעים. די
שווארצע מויד איז געווען אזוי צוואכמערט, אז זי האט אליין ניט גע-
וואוסט אויף וואס'ער וועלט זי איז און זי האט זיך אוועקגעזעצט אויף
א טעלער מיט אביסעל איבערגעבליעבענע לאָקשען, וואס א ביגלער
האט אוועקגעשטעלט אויף א טשער.
פאָר נאכט ווען מען איז ארונטער פון דער ארבייט, האבען זיך

חברה אויף די שטיגען געוויטצעלט, מען האט זיך זאגאר ערלויבט, כלומר'שט ניט ווילענדיג, אָנטרעטען מיר אויפ'ן סקוירט; אבער איך האב געשוויגען. איך דענק, אז זיי וועלען אזוי לאנג בילען, ביז זיי וועלען זיך איינמאטערען און אויפהערען. קריעגען זיך מיט זיי לוינט זיך ניט, זאָל בעסער מיינס איבערגעהן.

VI.

בלבולים אויף דער פּאַרצעליענער ליאַלקע.

דזשולאי דער 22טער. — מיינע חבר'טעס, די פעלער-הענד, וואס זיטצען מיט מיר ביי איין טישעל, האבען מיר היינט בעקרוינט מיט א נייעם נאָמען. די פּאַרצעלאַיענע ליאַלקע, רופען זיי מיר. אויב איהר ווילט, גיט מיר אַב מוזל טוב מיט'ן נייעם נאָמען.

די שוואַרצע מויד און די געלע מיט די פימפעלס אויפ'ן פנים האבען עס דיעזען נאָמען אויסגעטראַכט און די אנדערע מיידלאַך באַמקען זיי אונטער. צייגט דער פּאַרמאַן, אז די ארבייט איז ניט גוט געמאַכט, זאָגען זיי אַלע: די פּאַרצעלאַיענע ליאַלקע האט עס געמאַכט. געפינט מען א פערפלעקטען ראָק, די פּאַרצעלאַיענע ליאַלקע האט עס פערפלעקט; ווער מאַכט שיטערע שטעך? די פּאַרצעלאַיענע ליאַלקע! ווער באַדערט און לאָזט ניט נעהען? די פּאַרצעלאַיענע! אלעס אויף דער פּאַרצעלאַיענער ליאַלקע, א גוט יאָהר אויך אויף איהר.

וואס האבען זיי צו מיר, די מוידען, ווייס איך ניט. וואָלט מעג-ליך געווען, וואָלטען זיי אויף מיר א ממזר בלבול אויסגעטראַכט. איך זיט'ן דאָכט זיך דעם קארק איינגעבויען, איך הויב ניט אויף מיין קאָפּ פון אין דער פריה ביז דינער און פון נאָך דינער ביז פאר נאַכט, איך טריי פאר דער ארבייט, איך סטאַרע זיך עס זאָל זיין ווי צום בעסטען און אַלע שולדען וואַרפט מען ארויף אויף מיר! זיי זיטצען און כאַכאָ-טשען ווי די גענז לויפען כלומר'שט אַלע ווילע טרינקען, אַבי ניט ארבייטען, לָסוף זיינען זיי די גוטע הענד, די טרייע הענד און איך טויג

ניט! איך האב געוואלט דעם פאָרמאָן זאָגען, אז אלעס וואס זיי זאָגען אויף מיר איז ליגען; אבער געה טשעפע זיך מיט זיי! זיי זיינען דאָך אלטע הענד און א חוץ דעם זיינען זיי דאָך זעקס און איך בין איינע. ווי איך פערשטעה, האָלט דער פאָרמאָן מיט מיר מעהר ווי מיט זיי, ער פערשטעהט זיך אפנים אויף זייערע שמד שטיק; אבער ער וויל עס ניט ארויסגעבען. וואס האט ער אייגענטליך פאר זיי מורא, וויס איך ניט.

די אָפּערייטאָרלאַך זיינען אויף דער זייט פון מיינע חבר'טעס. וועל, זיי זיינען זייערע אלטע בעקאנטע און איך בין מיט זיי פון דער ווייטענס. איך טאָגן ניט מיט זיי, איך שטייף ניט מיט זיי, איך פאַטש ניט בראַוואָ, ווען דער עקטער פּראַוועט זיינע שטיק, איך קען ניט לאַכען מיט א קוויטש ווי יענע מיידלאַך לאַכען, און בין אן אנדער סאָרט מענש און דערפאר אפשר גלייכען זיי מיר ניט! אבער ווער פערלאַנגט פון זיי זיי זאָלען מיר גלייכען? ניט האט מיך ליַעב, ניט האט מיך פיינד.

אפשר צוליבע דעם ווייל די אָפּערייטאָרלאַך האַלטען מיט מיינע חבר'טעס, דאָריבער וויל זיך דער פאָרמאָן מיט זיי ניט אָנהויבען, עס איז ביז, מען מוז האבען די ארכייט געמאַכט, וויל ער קיין באַרוואַ-ריעס אין שאַפ ניט מאַכען. געה טשעפע זיך מיט די שניידער, באַלד איז ביי זיי א סטרייק! אבער פערשטעהן פערשטעהט ער, דער פאָר-מאָן, אז די מוידען טראַכטען אויף מיר אויס וואס ניט געשטויגען, ניט געפלויען. אהאָ! ער איז א סמאַרטער יונג, דער פאָרמאָן, מסתמא אז דער באָס האט איהם געמאַכט פאר אן אויפזעהער אין שאַפ, איז ער ניט קיין נאָרישער אינגעל.

דזשעני, אונזער שטיקעל פאָרליידי, האט מיר היינט געסטראַ-שעט, אז זי וועט מיך פער'מוסר'ן פאר'ן באָס אליין. די שוואַרצע מויד האט געזאָגט, אז מען וועט מיר געבען די סעק און אַרונטער וואַרפען פון די שטייענען. די געלע מיט די פּימפעלס האט זיך גע'חכמה'ט, אז מען וועט מיך שיקען שפיעלען פּיאַנאָ, ווייל מיינע פינגער זיינען צו ערעל צו האַלטען א נאָרעל. די אַנדערע מיידלאַך האבען מיר אזוי געגעבען שטעך ווערטלאַך און איך האב זיך א גאַנצע טאָג געפיהלט ווי אין גהינום.

VII.

שמד'שטיק פון די חבר'טעם.

דזשולאָזי דער 28טער. — די חבר'טעס מיינע האבען היינט בע' האַלטען מיין טימבעל. איך האב גענעהט אזוי און צושטאָכען די פינ' גער. איך האב געוויינט, ביטער געוויינט און די שוואַרצע מויד האט זיך גע'חכמה'ט; זי האט פאָרגעלייענט די תחינה פון ליכט בענטשען, געזונגען א לייערעל פון כלה בעזעצענס און אלע האבען זיך געשטיקט פון געלעכטער. איך ווייס ניט צו אויס מורא פאר'ן פאָרמאָן, צו אויס רחמנות, האבען זיי מיר נאָכדעם דעם טימבעל אונטערגעוואָרפען. דער פאָרמאָן האט היינט אויף מיר געשריען פאר וואס די אר' בייט איז ניט גוט געמאכט. ווי איך האב פערשטאנען נאָך זיין פנים, האט ער ניט געמיינט מיר, נאָר די חבר'טעס מיינע. נור ווייל זיי זיינען דאָך אַלטע הענר, האט ער כלומר'שט אויסגעקעהרט דעם פעלץ אויף מיר. ער האט געמאכט ווי מען זאָגט: די טאָכטער שילט מען און די שנור מיינט מען. איך ווייס ניט אויב זיי, די חבר'טעס מיינע, האבען עס פערשטאנען, גיכער ניט, ווייל ווען זיי וואָלטען דענקען ווי איך, וואָלטען זיי נאָכדעם ניט געלאַכט און וואָלטען ניט געמאכט געזער אַנטקעגען מיר.

דער פאָרמאָן, ווי איך האב זיך ערקונדיגט, איז א גוד באָן, אַן אַרענטליכער מענש, אלא ער בייזערט זיך אָפט אָן, וועל, דאס איז זיין עובדא. דער באָס נעהמט איהם אויך גענוג די געדערס ווען די ארבייט איז ניט ריכטיג געמאכט און ניט שטענדיג קען מען מיט די חברה אויסקומען מיט גוטען, מען מוז אַמאָל אַנשרייען אויך.

דינער טיים האב איך אומזיסט און אומנישט געכאַפט א פאָרציע פון הערים, דעם אַלטען בייסטער. דער אַלטער הערים איז שוין א איר אפשר פון זיבציג יאהר. קיין שארפער בעל מלאכה איז ער ניט, ער איז שוין אויסגעארבייט. די ארבייטער אין שאַפ רופען איהם „הערים פאָוואָליע“, ווייל ער איז זעהר א סלויער ארבייטער. ער קעהר זיך אָן צום באָס אַן אַנקעל, דעריבער גיט ער איהם א שאָן און האַלט

איהם אין שאפ, זאָנסט וואָלט ער שוין פון לאַנג געזעסען אין בית המדרש און געזאָגט תהלים, מעהר ווי אויף תהלים זאָגען, טויג ער ניט, אזוי זאָגען די ארכייטער פון שאפ.

דער אַלטער הערים איז א קאפּריזונער איר, א שרעקליכער כעסן, קוים דערצאָרענט מען איהם, קוקט ער ניט ווי שפעט עס איז; ער שילט, ער זידעלט און מאכט צו אש און צו בלאָטע יעדען איינעם. האבען חברה אָבגע'גנב'עט זיין באָטעל מילך וואס ער האט געבראכט אויף דינער און עס שטילערהייד אוועקגעשטעלט אין קאָרנער נעבען מיר. מען האט איהם אפנים אָנגעצייגט, אז איך האב עס צוגענומען און ער האט די באָטעל נעבען מיר געפונען. נו, האט ער מיר גע- מאכט א מאַרק, אז איך וועל עס האבען צו געדענקען, און מיינע שאפ ברידער און שאפ שוועסטער האבען געהאט אביסעל פאָן.

נאָך דינער בין איך געזעסען ביי דער ארכייט און אליין ניט גע- וואוסט אויף וואס'ער וועלט איך בין. איך האב געדענקט, געטראכט וואס האבען זיי זיך אלע אָנגעזעצט אויף מיר און איך האב קיין תירוץ אויף דיעזע שאלה ניט געופנען.

VIII.

געפונען א גומען פריינד.

דזשולאי דער 24טער. — היינט האב איך זיך געפיהלט אביסעל פרייער. סילי, די באָטען האָל פינישערין האט זיך מיט מיר פערנאָנדער גערעדט. איך האב איהר דערזעהלט מיין גאַנצע האַרץ און זי האט מיר אויך דערזעהלט פון איהר. זי איז אן עגונה, די באָטען האָל פיני- שערין, א מיטעל יעהריגע פרוי פון א יאָהר עטליכע און פיערציג. זי ארכייט שוין אין שאפ זייט עטליכע יאָהר. בעני, דער באָטען האָל מעקער, איז איהרער א נאָהענטער קרוב און צוליעב זיין זכות האט זי א שאָן און האט א סטעדי דזשאב. אין איהר, אין סילי, האב איך

געפונען אן אמת'ן גוטען פריינד און איך בין העכסט צופריעדען, וואס איך האב זיך מיט איהר בעקאנט.

ביי דער ארבייט האבען זיך די פעלער־הענד געוויטצעלט. זיי האבען מיר געפרעגט, אויב די באַטען האָל פינישערין רעדט מיר א שידוך, אדער אפשר וויל זי מיר נעהמען פאר א גאָווערנאַנטקע, צו פאר א פּאָקאָיאָווע אין איהרע צוויי רומקעס אויפ'ן טאפּ פּלאַך אין א יארד הויז און נאָך אַזעלכע חכמות; אבער מעהר קיין דאגה זאָל איך ניט האבען, זאָלען זיי בילען ווי די צייג, אבי זיי טשעפען מיר אזוי ניט.

נאָך דער ארבייט בין איך ארונטערגעגאַנגען מיט סילי'ן צוזאַמען און די אָפּערייטאָרלאַך האבען נאָכגעשריען: העי, מיני! העי, פאָר־צעלאַיענע ליאַלע! אפשר האָסט דו איהר געבראַכט א גרוס פון איהר מאַן? אפשר וועסט דו זיך אריינלייגען אין דעם און מאַכען צווישען זיי צוריק א שידוך, מהיכא תיתא זי וועט דאָך מסתמא אומ־זיסט ניט פערלאַנגען. זי וועט דאָך מסתמא געבען א טריט.

ווען זיי האבען עס גערעדט האט זיך ביי דער פרוי געגאַסען בלוט פון די אויגען און זיי האבען געלאַכט. איך האב זיך קיינמאָל ניט פאָרגעשטעלט, אז מענשען זאָלען זיין אזוי ווילד.

IX.

אַנגערייצט די אָפּערייטערלאַך.

דזשולאי דער 26טער. — די חבר'טעס מיינע, איבער הויפט די שווארצע און געלע האבען היינט וויעדער געקאָמפּליינט, אז איך מאַך קאַליע די ארבייט און איך האב זיך פערענטפערט, אז ניט איך טהו עס. דער פאָרמאַן האט מיר אפנים געגלויבט און אום צו וויסען אויף ריכטיג וואו דער הונד ליעגט בערגאַבען, האט ער אָנגעזאָגט, אז יעדע איינע פון אונז זאָל איהרע רעק מאַרקען מיט א נאָמבער. זיעבען מייד־

לאַך, זיעבען נאָמבערס. אויף מיר איז אויסגעפאלען דער נומער „זיע־בען“ ווייל איך זיטן אין קאָרנער און בין די לעצטע.

איך האב געזעהען, אז מיינע חבר'טעס שושקען זיך צווישען זיך, קנייפען איינע די אנדערע און לאַכען. וואס זיי האבען גערעדט און פון וואס זיי האבען געלאַכט האב איך ניט געוואוסט.

שפעטער, ווען מען האט עקזאמינירט די ארבייט, האט מען טאַקי עטליכע נומער זיעבענס געפונען צוקאַליעטשעטע. דער באַס אליין איז צו מיר צוגעגאַנגען און געצייגט און אָנגעזאָגט מיט'ן האַרבען וואָרט, אז מעהר זאָל אַזעלכעס ניט פאַסירען און מיינע חבר'טעס האט עס הנאה געטהאָן, גאָר מיט האָניג זיי בעשמירט.

פערשטאַנען האב איך אפילו, אז זיי, די אנדערע פעלער־הענד מאַכען אַן צרות און מאַרקען עקסטראַ מיט'ן נומער זיעבען, כדי די שולד זאָל פאַלען אויף מיר; אבער איך האב דעם באַס גאָר ניט גע־זאָגט. אז מען כאַפט ניט ביים האַנד, מוז מען שווייגען. דערווייל האב איך געהאַט אַ טאָג, ניט אומקעהרען זאָלען זיך אַזעלכע טעג.

דינער טיים, ערשט אַ גאַנצע כאַליאַסטרע אָפּערייטאַרלאַך האבען זיך אַרומגעקליעבען אַרום מיר. אפנים האט עס, אז יענע מיידלאַך האבען זיי אָנגערייצט. „וואס מאַכען די רעקלאַך נומער זיעבען?“ — פרעגט דער הער אָפּערייטאַר. „זי האט זיי צוקאַליעטשעט — ענטפערט דער טענצער — ליעגען זיי אין האַספיטאַל.“

„דו ווייסט, מיני — מאַכט דער עקטאָר — ווי קומסטו צו שניי־דעריי, דיר האט מען געדארפט אריינשמעלען אין אַ ווינדאָו פאַר אַ שאָו.“

„ווער וועט עס אויף איהר קוקען? — כאַפט אונטער די געלע מויד מיט די פימפעלס אויפ'ן פנים — פּששש, אַ וואַזשנע פאַרשוין, אַ פאַרצעלאַיענע ליאַלקע און דאַטס אַלץ.“

פאַר נאַכט האט מען די זעלבע זאַך ווידער איבערגע'חזר'ט און איך בין געקומען אהיים אַ צוקלעמטע, אַן אויפגעיאַדעטע, און גע־דענקט צו שלאָגען כּפרות מיט'ן שאַפ און מיט די גאַנצע שניידעריי.

X.

אַבעטהאַן א שפּיטצעל.

דזשולאַי דער 27טער. — היינט אין דער פריה האט זיך מיר נאָר ניט געוואָלט אויפשטעהן. אזוי ווי איינעם ווילט זיך ניט שטאַרבען אזוי האט זיך מיר ניט געוואָלט געהן אין שאַפּ. עס איז מיר שווער איבערצוטראַגען די בעלידיגונגען וואס איך שטעה דאָרט אויס, און פאר וואס? טהו איך דען אימיצען שלעכטעס? טשעפע איך אימיר צען? דער איינציגער חטא מיינער איז, וואס איך בין פיעלייכט שעה נער פון אַנדערע, צוליעב דעם זיינען מיר די מיידלאַך שונאים, וויל זיי דענקען, אז די באַיעס שענקען מיר מעהר אויפּמערקזאַמקייט און די באַיעס וויעדער האַסען מיר דערפאר, וואס איך מאַך מיט זיי קיינע מחזקות ניט. וואס קומט מיר דערפאר, אז איך וויל מיט זיי קיינע עסקים ניט האבען? דאָרף מען מיר דערפאר פערפאַלגען? דאָרף מען מיר דערפאר אַנטהאַן כל'ערליי צרות?

איך וואָלט שוין אפשר טאַקי צו דער ארבייט ניט געגאַנגען, ווען א פּלאַן פון ראכע וואָלט ניט איינגעפאַלען אין מיין מוח. עס איז מיר איינגעפאַלען א גליקליכע אידעע ווי אַבצורעכענען זיך מיט מיינע שאַפּ שוועסטער, וואס זיצען מיט מיר ביי איין טישעל, און צייגען זיי, אז איך בין אזוי קלוג ווי זיי.

איך האב מיר געקויפט א בלויען פענסיל און געמאַרקט מיין נומער 7 מיט איהם, וועהרענד די אַנדערע זעקס מיידלאַך האבען גע-מאַרקט זייערע רעק מיט שווארצע פענסילס. זיי האבען היינט אויך אַבעטהאַן די זעלבע שטוקע און „געבאַטשט" אויף מיין רעכנונג; אבער איך האב עס נאָכדעם איבערצייגט, אז זיי פּעלשען מיין נומער און זיי זיינען געבליעבען ווי אין ראָסעל.

זייט איך ארבייט אין שאַפּ האב איך נאָך ניט געהאַט אַזאַ גוטען טאָג ווי היינט. נקמה איז א געשמאַקער ביסען. דער באַס אַליין האט מיר א קלאַפּ געטהאַן אין פּלייצע: מאַלאַדיעז, מיני. דער פּאַרמאַן

האט מיר געגעבען א שעהנעם קאמפלימענט און די חבר'טעס מיינע האבען זיך געשעהמט אויפהויבען די אויגען אזוי ווי גנבים. דינער טיים האבען די אָפּערייטאָרלאַך זיך גענומען רייצען מיט'ן גרינעם ביגלער. ווען ער איז געזעסען אויפ'ן טיש און געגעסען, האט איהם מייק אונטערגעגאָסען א פייל וואסער. אייבראהאם לינקאָלן האט ארויסגע'גנב'עט זיין קרום טשוזעל און אין די פייער איינגעוויקעלט א שטיקעל ווייסע ליים. נאָך איינער, ווי מען רופט איהם ווייס איך ניט, האט בעשאַטען דעם ביגלער'ס פאָמפּערניק מיט שמעק טאכאק און דער עולם האט זיך געשמאַלצען פון פרייד. די פעלער־הענד אבער, האבען קיין אנטהייל ניט גענומען אין דער שמחה און זיינען געזעסען ווי בעגראָבענע.

XI.

מר. לאַקש דער פרעזידענט.

דזשולאי דער 29טער. — דזשעני, די שטיקעל פאָרליידי, האט מיר היינט אין דער פרייה מכבד געווען מיט א פלוים. אויף גוטע יאָהר רען זאָל עס זיין! ווי עס ווייזט אויס, ווילען אלע מיינע חבר'טעס מיט מיר שלום ווערען. נאָך'ן שפיצעל, וואס איך האב זיי פאָרגעסטערן אָבעטהאָן, זעהען זיי אפנים, אז איך בין ניט פון די צוויי פאר א גראַשען און עס לוינט זיך ניט איינרייסען מיט מיר. א גאַנצע טאָג האבען זיי געשטומט ווי יורקע'ס הונד. זיי האבען זיך מיט מיר ניט גערייצט, ניט געלאַכט פון מיר, ניט גע'חכמה'ט זיך און איך האב זיך געפיהלט היימליך.

סילי, די באַטען האָל פינישערין, האט מיר דערצעהלט, אז בעני דער באַטען האָל מייקער איז נאָך א באַי. איך האב איהם די גאַנצע צייט געהאַלטען פאר א פעהרייראטהען מאַן, ווייל ער האט ניט קיין ביזנעס מיט די מיידלאַך, שטיפט ניט מיט די ברואים און איז זיך א מענש פאר זיך. דינער טיים זיצט ער און ליענט א פייער אדער ער שמועסט מיט'ן הויכען אונטער־ביגלער.

דער הויכער אונטער-ביגלער איז א יונגער מאן, וואס קען גוט לערנען און א גרויסער קענער. ער איז א ציוניסט, אזוי האב איך גע-
הערט האט דער שאפ פערלער דערצעהלט דעם באָס. די יונגע אָפּער-
דייטאָרלאַך רייצען זיך מיט איהם. זיי רופען איהם „מיסטער לאַקש.“
אָפּט, אז זיי האבען חשק, קלייבען זיי זיך ארום ארום איהם און מען
פרעגט איהם: ר' לאַקש, ווען וועט איהר אונז פיהרען קיין ארץ
ישׂראל? ווען וועט זיין פערטיג אייער בית המקדש? און נאָך אזעלכע
שאלות. דער עקטאָר זאָגט: „אַלבעטשע איהר וועט דאָרט זיין פרעזי-
דענט,“ און אלע שרייען אויס: „הורי, פאַר לאַקש דעם פרעזידענט!“
איך האב דעם אונטער-ביגלער קיין מאָל ניט געזעהן ריידענדיג
מיט אימיצען אַנדערש, נור מיט'ן באַמען האָל מייקער; וואס פאר א
טענות זיי האבען צווישען זיך, ווייס איך ניט, ווייס זיי דער גוטער
יאָהר.

ארונטערנגעהענדיג פון שאפ, האבען מיר היינט אויך א פאָר
אָפּערייטאָרלאַך זאָטשעפעט. זיי האבען זיך גע'חכמה'ט, געוויצעלט;
אבער דעם מאָל האבען די שוואַרצע און די געלע ביידע מיט אַמאָל
אויסגעשריען: שאַראַפּ! זי האט עפעס ביזנעס מיט אייך? פאר וואס
זאָלט איהר עס זיין חזירים און קריכען יענעם אין די אויגען?
„זיי זיינען דזשעליים“ — האבען זיך די באַיעם אָבגערופען —
„זיי פערגינען ניט, אז מען זאָגט וועגען א שעהן מיידעל א גוט וואָרט“
און זיי האבען אונז בעגלייט די שטיעגען מיט א קופלעטיל, וואס איז
א שאַנדע געווען צו הערען.
ס'אָראַ מאָדנע חברה די בחורים זיינען.

XII.

זיך בעקענט מיט'ן באַמען האָל מייקער.

אויגוסט דער צווייטער. — סילי, די באַמען האָל פינישערין, איז
היינט ניט געקומען צו דער ארבייט. בעני, דער באַמען האָל מייקער,
האט געזאָגט, אז זי איז קראַנק און ליגט צו בעט. דער פאַרמאן האט

מיר געהייסען זיך זעטצען אויף סיל'ס פלאטץ און טהאָן איהר אר-
 בייט. איך קען זיך אליין קיין חשבון ניט אָפגעבען ווארום בין איך
 אזוי מלא שמחה געוואָרען פון מיין נייעם דזשאָב; אכער עפעס בין
 איך געגאָנגען מיט פרייד, מיט פערגעניגען, אַקוראַט ווי מען געהט
 צו א חתונה. איך האב געפיהלט, אז דער פנים פלאַמט מיר, צו פון
 צופריעדענהייט, צו פון חרפה, ווייס איך אליין ניט. וואס, דאָכט זיך,
 איז דאָ פאַראַן צו שעהמען זיך? זיטצען נעבען א באַי? נו, אז מען
 זיצט נעבען א באַי, וואס איז?

די אנדערע פעלער-הענד האט עס פעררראַסען, וואס דער פאַר-
 מאַן האט מיך צוגענומען פון זיי. עפעס האבען זיי מיר מקנא געווען,
 ניט פערנגען, אזוי האב איך פערשטאַנען פון זייערע מינעס. נאָרישע
 מיידלאַך, וואס איז דאָ פאַראַן צו מקנא זיין? צו ניט פערגיגען? דאָ
 ארבייטען, דאָרט ארבייטען, קיין אומזיסטע געלד ניט דער באַס ניט.

כיי דער ארבייט האט מיר בעני געפרעגט פון וואָנען איך בין
 א לאַנדס מיידעל און אויב איך בין צופריעדען פון שניידעריי. ווען
 ער האט גערעדט צו מיר איז ער געוואָרען רויטליך און מיר האט עפעס
 אין האַרצען געטיאָכקעט, געקלאַפט אזוי ווי מיט א האַמער. וואס
 האב איך זיך פאר איהם צו שרעקען? א בער איז ער? דאָכט זיך,
 גאָר ניט אזאַ בייער פרייז און דאָך האב איך זיך געפיהלט מאַדנע,
 איך קען עס אייך ניט ארויסגעבען.

די מיידלאַך האבען אויף מיר געקוקט און אויך רויט געוואָרען.
 וואס בעדייטעט זייער רויט ווערען, ווייס איך אודאי ניט.

א מאַדנער מענש, דער בעני. וואס בין איך דען? דאָכט זיך,
 נישט מעהר ווי א שטיקעל פעלער-האנד און וואָלט איהר הערען ווי
 שעהן, ווי ערעל ער האט צו מיר גערעדט! אלעס וואס ער האט געזאָגט,
 האט ער געזאָגט מיט אַן „עקסקיוז מי“, מיט א „נעהמט ניט פאר
 אומגוט“, א מחיה צו הערען, זאָג איך אייך. וויטצלען זיך ווי די אָפער-
 רייטאַרלאַך קען ער ניט; קיין גראַב וואָרט האב איך פון איהם ניט
 געהערט, ער האט צו מיר גערעדט ניט ווי צו א שאַפ מיידעל, נור
 ווי צו א גרויסאַרטיגע דאַמע. ער מוז טאַקיי זיין אַן עדעלמאַן, דער באַי
 טען האָל מעקער.

דינער טיים, ווען איך בין צוגעגאנגען צו די מיידלעך, האט מיר דזשעני, די שטיקעל פאָרליידי, אָבגעגעבען מזל טוב. „מיט מזל זאָלט איהר לעבען — זאָג איך — וואס איז פאר א מזל טוב?“ מאַכט זי א געלעכטער: „שטילע וואסער גראַבט טיעף — זאָגט זי. — דאַכט זיך א צוציקעל, וואס ווייס גאָר ניט וואס א באַי איז און קען זיך אזוי גיך פערליעבען! איך ווייס, איך ווייס, אז דו ביזט שוין אין באַטען האָל מעקער פערכליאבטשעט און ער אין דיר אויך, טאַקי א פּאָאָר פון באַרג סיני. אזא יאָהר אויפ'ן פּאַרמאַן מיט'ן באַס צוזאַמען, וואס פאר א גליקען איהר וועט ביידע כאַפען.“

אזוי האט זיך דזשעני אָבגעזאָגט און די אַנדערע מיידלעך האבען זיך אָנגעהויבען חכמה'נען. די געלע מויד מיט די פימפעלס אויפ'ן פנים האט אָנגעהויבען זינגען: „חתן כלה מזל טוב,“ די שוואַרצע האט ארויפגעוואָרפען א ראַק אויף מיין קאָפּ און געזאָגט, אז דאס שענקט זי מיר א גאליאנדע צו מיין חתונה. מיר האבען זיך געשטעלט טרע-רען אין די אויגען און אלע האבען אָנגעהויבען זינגען: „כלה'לע, כלה'לע וויין, וויין; דער חתן וועט דיר שיקען א טעלעריל חריין“...

נאָך דינער בין איך געזעסען ביי דער ארבייט און געשלונגען די טרערען, עפעס האט זיך מיר געוואָלט וויינען, מיר האט זיך געדאַכט, אז ווען איך זאָל זיך אויסוויינען, גוט אויסוויינען, וואָלט מיר געוואָרען אזוי זיס, אזוי אנגענעהם, איך וואָלט זיך גאָר מחיה געווען. בעני האט געקוקט אויף מיר און געזיפצט. וואס ער האט געזיפצט און וואס עס איז זיין דאגה, אויב איך בין אומעדיג אדער פרעהליך, ווייס איך ניט.

ארונטערגעהענדיג פון שאפּ האבען די מיידלעך מיט א פּאָאָר אָפּערייטאַרלעך מיך בעגלייט און צוגעזונגען דאס ליעדעל: ווילסטו חתונה האבען, מיני קלאפּ; איך וויל, איך וויל, איך וויל. פערדרעהען וועסטו זיך דיין קאָפּ, און אזוי ווייטער.

XIII.

עם האט זיך אנגעהויבען ביינקען.

אויגוסט דער סטער. — פאָרגעסטערן האבען מיר ניט געארבייט. עם איז געווען שבת. נעכטען האט מען זיך גלאַט אזוי געמאַכט א יום טוב. דער העד אָפּערייטאָר מיט נאָך צוויי אָפּערייטאָרס האבען געהאַט א פיקניק און אז א פאָאָר בעלי מלאכות פעהלען מווען אלע סטאַפּען. אין סעט ארבייט איז אזוי. סעט ארבייט איז אזוי, ווי א סוכה, וואס איז אויפגעשטעלט פון פלעקער און ברעטער, ווען מען נעהמט ארויס איין פלאַקען, צופאַלט די גאַנצע סוכה. די צוויי טעג, וואס איך האב געסטאַפּט, איז מיר געווען זעהר לאַנגווייליג, אזוי ווי צוויי יאָהר האב־ בען זיי זיך אויסגעצויגען. נאָך וואס אייגענטליך האב איך אזוי גע־ ביינקט, ווייס איך ניט.

היינט בין איך אויפגעשטאַנען פריה, גאַנץ פריה. איך האב עפעס ניט געקענט שלאָפּען. ווען איך בין געגאַנגען אין שאַפּ, האב איך גאָט געבעטען, אז סילי, די באַטען האָל פינישערין, זאָל היינט אויך ניט קומען. איך האב איהר חס ושלום ניט געוואונשען, אז זי זאָל קראַנק זיין. וואס האב איך צו איהר? אבער געטראַכט האב איך, אז ווען סילי זאָל געוויינען א גרויסע געווינס אדער געפינען א בייטעל געלד און ניט דארפּען מעהר געהן ארבייטען, וואָלט איך העכסט צופריעדען געווען. איך האב זעהר חשק געהאַט צו זיצען אויף איהר פּלאַץ. עפעס פיהל איך זיך דאָרט בעסער, בעקוועמער, עפעס איז מיר גוט צו זיצען אויף דעם טשער, וואס די איינגעהויקערטע עגונה איז געזעסען. עפעס ציהט מיר אַהין צו יענעם פּלאַץ; עפעס דאס קלאַפּען פון דער באַטען האָל מאַשין איז אנגענעהם צו הערען. פון ווייטענס ווערען אויסגע־ מישט די קלאַפּעריי פון אלע מאַשינען. זיצענדיג אבער נאָהענט, הערט מען ווי די באַטען האָל מאַשין קלאַפּט צום טאַקט, עפעס נאָר אנדערש ווי אלע מאַשינען.

א מאַדנע זאָך, ווי א האַרץ פיהלט אָפּט אזעלכע זאַכען, וואס מען קען נאָר מיט'ן שכל ניט בעגרייפּען. די זעלבע קראַפּט, דער זעלכער

אינרזשען טרייבט אלע מאשינען, און דאך דאכט זיך מיר, אז בעני'ס מאשין קלאפט און זשומעט שעהנער.

ווען איך בין געקומען אין שאפ איז נאך קיינער פון די מיידלעך ניט געווען. ווען זיי זיינען געקומען, האבען זיי מיך געפרעגט, ווארום איך בין אזוי פריה געקומען. „זי האט זיך פערביינקט נאך'ן חתן“ — האט די שווארצע געזאגט. „זי האט דא גענעכטיגט“ — האט זיך דזשעני געוויטצעלט און אלע האבען געלאכט.

סילי, די באַטען האָל פינישערין, איז ניט געקומען און דער פאָר-מאָן האט מיר געהייסען געהן אויף איהר פלאץ. איידער מען האט אָנ-געפאָנגען אַרבייטען האט דער פערלער צוגעטראָגען א באַסקעט מיט עפעל. „אויב איהר וועט זיך ניט געפינען בעליידיגט“ — האט בעני צו מיר געזאָגט — „נעהמט אייך אן עפעל אויף מיין רעכנונג.“ דאס ערשטע מאָל, וואס איך האב געהערט, אז א באַי זאָל אזוי זאָגען צו א מיידעל. די אָפּערייטאַרלעך, ווען זיי טריטען א מיידעל מיט אן עפעל, א פלויס אדער א שטיקעל טשואינג גאָס, איז עפעס מיט אַזאַ גראַבקיט, אַזש חלשות. אן אָפּערייטאַר וועט אפּשר הייסען נעהמען אליין? חס ושלום! אזוי ווי א קאַטץ מיט א מוּז רייצען זיי זיך; אַט גיעבען זיי, אַט נעהמען זיי צו, אַט פּערשטופּען זיי עס אונטער'ן קאָל-נער; זיי זיינען אויסען דעם שטיעף, זיינען זיי אויסען.

איך האב נאָך ביי די חברה קיין זאָך ניט גענומען. ביי בעני'ן דעם עפעל האב איך אויך ניט גענומען, איך האב זיך געשעהמט; אבער איך האב איהם גאַנץ פיין בעדאַנקט און געזאָגט, אז איך גלייך ניט קיין עפעל.

דינער טיים איז אין שאפ געווען שמחה וששון. די אָפּערייטאַר-לאַך האבען ערגיץ געפונען דעם גרינעם ביגלער'ס טלית — דער גרי-נער ביגלער נעכטיגט אין שאפ און האַלט דאָרטען זיין ביסעל אַרימ-קייט — דער עקטער האט דעם טלית אָנגעטהאָן, גענומען אין איין האַנד אן אונגערקע, אין דער צווייטער א ברום און איבערגעמאַכט ווי אירען בענשען אחרונג און דרעהען זיך ארום באַלעמען אין שוהל. דער טענצער האט גענומען א ביגעל באַקס, זיך גערעהט ארום טיש און געזונגען „עוזר דלים.“ אזוי, האט ער געזאָגט, דרעהען זיך די משה'ס שמחת תורה אין שוהל. אלע זיינען שיעור דערשטיקט געוואָרען פון געלעכטער, בלוין דער גרינער ביגלער, דער הויכער אונטער-ביגלער

און בעני, דער באַטען האָל מעקער, און נאָך א פּאָר עלטערע אידען, בייסטערס, האבען געזיפצט. איך האב מיט זיי אויך מיטגעזיפצט. איך קען ניט זעהען ווי מען מאכט חזוק פון אידען.

XIV.

דזשייק „קאלומבוס“ און דער „דעמעקטיוו“.

אויגוסט דער 6טער. — היינט איז אין שאפ געווען א גאנצע מחמה. דזשייק, דער סליוו ווארפער, האט זיך צופויט מיט היימי, דעם פאקעט מאכער. דזשייק'ן רופט מען אין שאפ „קאלומבוס“, ווייל אַמאָל אין א סטרייק האט ער אויסגעפונען א סקעב שאפ ערגיז אין א יארד הויז אין ברוקלין. אנדערע רופען איהם דער „דעמעקטיוו“, ווייל ער איז א גרויסער מאדים אויסצוגעפינען סקעבס אין צייט פון א סטרייק, אזוי זאָגען די ארבייטער פון שאפ.

דזשייק איז שוין ניט קיין יונגער מאנטשיק. ער האט א פרוי מיט פיער קינדער. די קינדער זיינע בריונגען איהם אָפט עסען. בארפוסע געהען זיי און אין צוריסענע דזשאַמפּערלאַך. א מיידעל זיינע, שוין א היבשע, טראַגט צוריסענע שיך און א העטקע, וואס איז שוין אפשר עלטער פון איהר. א צער צו קוקען, זאָג איך איך, עס שניידט ביים הארצען. די ווייב זיינע איז אַמאָל געקומען אין שאפ און געבעטען דעם באַס, אז ער זאָל די פיידע איהר מאַן ניט געבען, ווייל ער איז א גרויסער טרעמפ; ער פעהוליעט און פערשפיעלט די געלד אין קאָר-טען און זי מיט די קינדער געהען פשוט אויס פון הונגער. האט דזשייק געכאַפּט א טשער און איהר געוואָלט ווארפען אין קאַפּ. א גליק איז געווען, וואס מען האט איהם אָפּגעהאַלטען, ווען ניט, וואָלט ער איהר אפשר דער'הרג'עט.

היינט איז ער געקומען אין שאפ מיט א צובראָכענע העט, א ציר דראַפעטע נאָז און דער רעקיל זיינער צופליקט אויף פיצעלאַך. ער האט די נאכט ניט גענעכטיגט אין דער היים, אזוי האט דערצעהלט א אינגע-לע זיינער, וואס איז געקומען זעהען אויב פאַפּא איז דאָ.

„פאפא איז א בעד מען“ — האט דער באַיטשיקעל געוויינט —
 ער שלאָגט מאַמא און ווארפט איהר מיט טעלער אין קאַפּ. פאפא איז
 נאָו גוד.”

וואו דזשייק איז די נאכט געווען ווייס איך ניט, מסתמא ערגיץ
 געשפיעלט אין קאַרטען און זיך דאָרט צופייט. ווייסט איהם דער
 טיפּעל.

ביי דער ארבייט איז ער געזעסען און געדערעמעלט, האט היימי
 געדארפט א זאָג טהאָן: „דזשייק, לייען קריאת שמע,“ אנדערע זאָגען,
 אז ער האט איהם א שטאָך געטהאָן מיט א פּין, ווי דער אמת איז ווייס
 איך ניט. נו, נו, האט מען זיך אָנגעהויבען פייטען אזוי ווי שכור'ע
 גוים און מען האט זיי קוים פערנאָנדער געריסען.

לכבוד דעם פייט האבען חברה געמאַכט א יום טוב און מען האט
 געסטאַפט פון דער ארבייט. מען איז אוועקגעגאַנגען אין דער יוניאָן
 אריינברענגען א קלאַנע אויף היימי'ן. בלויז איך, בעני דער באַטען האָל
 מעקער, דזשעני די פאָרליידי און א פּאָאָר ביגלערס זיינען פערבליעבען,
 ווייל מיר האבען געדארפט אויספּינישען אביסעל ארבייט.

שפעטער זיינען געקומען א פּאָאָר אָפּערייטאָרלאַך און אונז גע-
 הייסען אוועקלייגען די ארבייט, ווייל די שאפּ איז אַם סטרייק. די
 ארבייטער האבען בעשלאָסען, אז דער פּאַקעט מאַכער זאָל געבען אין
 דער יוניאָן 10 דאָלאַר און ווען ניט איז ער פעררעכענט אַלס א סקעב
 און מען טאָהר מיט איהם צוזאַמען ניט ארבייטען.
 מיר האבען אלע געסטאַפט און אוועק אהיים.

XV.

געכאַפט מיט'ן באַטען האָל מעקער אין פּאַרק.

אוינוסט דער 8טער. — היינט איז א יום טוב, מען סטרייקט!
 היימי וויל די צעהן דאָלאַר ניט געבען. ער זאָגט, אז ער האט קיינע
 שלעכטעס געטהאָן און מען האט איהם ניט צו שטראַפירען. מען מוז

דאָרום וואַרטען ביז אַ מיטונג פֿון דער יונגאַן און דאַן וועט די זאַך ענטשיידען ווערען. דערווייל געהען אלע אַרום שלינג און שלאַנג און מען פֿערדיענט ניט אַ סענט.

ווען עס איז אַ סטרייק טאָהר מען אין שאַפֿ ניט אַרויפקומען. מיט'ן באַס אַדער מיט'ן פֿאַרמאַן טאָהר מען אַ וואָרט ניט ריידען; ווען ניט איז מען אַ סקעב. דעם הויכען אונטער-ביגלער האַט מען געדִשלאַגען, צו'ממית'ט, ווייל מען האַט איהם געזעהען ריידענדיג מיט'ן פֿאַרמאַן. פֿיליפֿ דעם בייסטער האַט מען אויך שיעור דער'הרג'עט, דערפֿאַר וואָס ער האַט געזאָגט, אז צוליב אזאַ נאַרישקייט לוינט זיך ניט צו פֿערלירען אַ וואָך ווידושעס. אזוי האַט מיר בעני, דער באַטען האָל מקעער, דערצעהלט. בעני מישט זיך ניט אין סטרייק. „זאַלען זיי זיך פֿערדרעהען זייערע קעפֿ" — זאָגט ער — „איך קען ניכער בעדִשטעהן צו סטאַפען ווי זיי. כאַפט זיי דער רוח, זיי פֿגרו, דאַכט זיך, פֿאַר אַ סענט און עס איז רעכט סטרייקען פֿאַר גאָר ניט.

אַ מאָדנער באָי, דער בעני, אין קיין זאַך מישט ער זיך ניט. ער שטעהט שטענדיג פֿון דער ווייטען. איך האב איהם היינט געטראַפען זיצענדיג אין פֿאַרק און לייענענדיג אַ בוך. אין שאַפֿ לייענט ער אויך ביי כּער אַדער צייטונגען. ער מוז טאַקי זיין אַ קענער, בעני. אזעלכער וועט שוין ניט פֿערפֿאַלען ווערען, אויב ניט ביי שניידעריי וועט ער קריגען אַן אַנדער דזשאַב.

אַפֿשר צוויי שטונדען בין איך מיט איהם געזעסען אין פֿאַרק. ער האַט מיר דערצעהלט, אז ער איז פֿון דער אַרבייט צופֿריעדען. ווי דען? אַ מענש דאָרף אַרבייטען; אבער די קאַמפּאַני גלייכט ער ניט. ער האַט פֿינד, האַט ער געזאָגט, די אָפּערייטאָרלאַך מיט זייערע ווילדע שטיפּערייען. ער קען ניט צוזעהן ווי זיי מאכען חוזק פֿון עלטערע אידִדען און זייער בענעהמען זיך מיט מיידלאַך עקעלט איהם. ער האַט רעכט, בעני, איך קען עס אויך ניט זעהן און צוליב דעם אליין איז מיר די שאַפֿ מיאָס.

ווען איך האב מיט בעני'ן גערעדט, איז די געלע מויד מיט די פֿימפלעס אויפֿ'ן פֿנים דורכגעגאַנגען. זי האַט אונז געזעהען און זי וועט שוין אין שאַפֿ האבען וואָס צו ריידען.

XVI.

דער גרינער ביגלער נעכאך.

אויגוסט דער 15טער. — דער סמרייק האט זיך געענדיגט און מען האט שוין היינט א האלבען טאג געארבייט. עלטערע ארבייטער האבען זיך אריינגעלייגט אין דעם און קוים מיט צרות שלום נעמאכט צווישען דעם סליוו ווארפער און דעם פאקעט מאכער. מען האט זיי ביידען גע'קנס'עט צו צוויי דאָלאַר און פאר די פיער דאָלאַר האט מען אָפּגערעדט צו מאַכען א הוליאַנקע אין שאַפּ.

סילי, די באַטען האָל פינישערין, איז שוין געזונד און זי איז גער קומען צו דער ארבייט. מיר טהוט עס הנאה; אבער איין זאך איז מיר שלעכט געווען, וואס איך האב גערארפט געהן צוריק אין גהינום אויף מיין פלאץ אין ווינקעלע נעבען די פעלערהענדר. פאר די מיידלאך האט זיך שוין געפונען אן עסק און מען האט וויערער זיך אָנגעהויבען טשעפען מיט מיר.

„זעה נור, מיני“ — האט דושעני די פאָרליידי געזאָגט — „אָט איז דאָך סילי, דיין קאָנקורענטקע, דו לאָזט איהר זיצען נעבען דיין חתן?“

„אויס כלה, וויערער מויד!“ — האט זיך אָפּגערופען די שוואַרצע. „מען דאַרף איהר רופען מיני די עגונה“ — האט זיך צולאָכט די געלע און אלע נאָך איהר האבען זיך געהאַלטען ביי די זייטען פון געלעכטער. אָט אזוי האבען זיי זיך גע'חכמה'ט ביז דער גלעקיל האט אָנגעקלונגען צו דינער.

דינער טיים האט מען פאר דזשייק'ס און היימי'ס פיער דאָלאַר ארויפגעבראכט א באַרעל ביער און עס איז געווען ליהודים. די יונג וואַרג האבען זיך א ביסעל צוגע'שכור'ט און מען האט אָנגעהויבען פראווען שטיק, אז עס איז אַזש חלשות געווען צו קוקען. דעם גרינעם ביגלער האבען זיי אָנגעגאָסען ביער אין העט, אין קאָלנער און אין די קעשענעס. ווען ער איז געשטאַנען שמונה עשרה, האט איהם דער עקר טאָר געשלעפט פאר'ן באַרד און אלע האבען געשריען: ציגעלע מע!

ציגעלע מע! ער האט געבאָדן געוויינט, דער גרינער ביגלער, און מיר האט זיך אויך געשטעלט טרערען אין די אויגען.
 איך האב געזעהן, אז ארבייטען וועט מען שוין ניט, בין איך אוועקגעגאנגען אהיים. בעני, דער הויכער אונטער-ביגלער און דער גרינער ביגלער זיינען אויך אוועקגעגאנגען.

 XVII.

 דזשעני צוקריעגט זיך מיט דער געלער.

אויגוסט דער 18טער. — דזשעני האט זיך היינט צוקריעגט מיט דער געלער מויד, וואס האט פֿימפעלס אויפ'ן פנים. אָנגעהויבען האט זיך עס פון א קליינגקייט און אויסגעלאָזט האט זיך עס מיט זידלעריי און קללות אזוי ווי צווישען מאַרק אידענעס. די שוואַרצע האט זיך אויך אריינגעמישט און עס האט שוין געהאַלטען ניט ווייט, אז מען זאָל זיך רייסען פֿאַר די צעפּ.

די געלע קומט אַראָב אַלע מאָל מיט נייעסען. זי איז א גרויסע בעריהמערקע, די געלע. אַמאָל דערצעהלט זי, אז זי איז אויסגעפֿאַהרען אין קוני איילאָנד מיט א לאָיער. דער לאָיער, זאָגט זי, האט איהר גע- פיהרט אין אלע שאָוס, זיך געבאָדען מיט איהר צוזאַמען און ביידע געגעסען דינער אין גרעסטען רעסטאָראַנט. אן אנדער טאָג קומט זי אַראָב מיט א נייעס, אז זי איז אויסגעפֿאַהרען מיט א דאָקטאָר אין אן אויטאָמאָביל. דער דאָקטאָר, זאָגט זי, איז פֿאַר איהר די כפּרה, נור זי קעהרט ניט פֿאַר איהם.

ווי איך פֿערשטעה, איז עס אויסגעטראַכטע מעשיות, ווארום סך הכל חלש'ט זי, אז דער טענצער אדער אן אנדער אָפּערייטאָר זאָל מיט איהר אויספֿאַהרען כאַטש אין סענטראַל פֿאַרק, ווילען זיי אויך ניט; אבער וועמען אַצרט עס? זי זאָגט אזוי, זאָל זיין אזוי.

היינט איז זי אַראָבגעקומען מיט א פֿרישען בלאָף. זי איז געווען, דערצעהלט זי, אין טהעאַטער און איז געזעסען אין א באַקס. טאָמאַ- שעווסקי, זאָגט זי, איז איהרער א לאַנדמאַן, און ווען זי קומט אין

טהעאטער, ניט מען איהר א סיט אין באקס. זי איז שוין ניט איין מאָל, בעריהמט זי זיך, געווען אויפ'ן סטיידזש און גערעדט מיט טאָמאָ- שעווסקי'ן אליין. ער איז, זאָגט זי, אַ ביזט, איבערהויפט ווען ער שפיעלט די ראָלע פון אַ לעבחהבער.

ווי זי דערצעהלט עס אזוי, רופט זיך אָב דזשעני: „דערצעהל עפ פאר'ן סטריט קלינער. וועמען בלאָפסטו, וועמען? איך האב דאָך דיר אליין געזעהן זיצענדיג אויפ'ן באלקאָני אדער אפשר גאָר אויף דער גאלערקע, איך געדענק ניט ריכטיג, איך בין געזעסען דאָן סטעירז און איך האב דיר געזעהן.“

מאכט די געלע מיט כעס: „זאָלסטו אזוי זעהן דיין בעשערטען, ווי דו האָסט מיר געזעהן. פאסקודסטוואָ דו, דוירטי סלאָפ דו, מסתמא ביזטו געזעסען אויפ'ן גאלערקע צוזאמען מיט די פאטריאָטען, אזוי לאַנג ניכוועסטו ווי לאַנג איך וועל ניט זיצען אויף גאלערקע, דאָרט איז אַ פלאַץ פיר דיר, ניט פאַר מיר.“

האט זיך די שוואַרצע אָנגענומען פאר דזשעני'ן. „וואס האָסטו זיך אזוי אָנגעצונדען?“ רופט זי זיך אָב צו דער געלער — „מען טאָר דיר אַן אמת ניט זאָגען? איך געה אזוי פיעל אין טהעאטער ווי פיעל דו. זיך איך ניט אין באקס; אבער אויף אַ דאָלאַרדיגען סיט, זיך איך שטענדיג, פון דעסטוועגען בעריהם איך זיך ניט! גלויב מיר, אז איך געה אויך ארום מיט אזעלכע שעהנע יונגע לייט ווי דו, דערצעהל איך עס אימיצען? און דו, נור דו, האָלסט אין איין בעריהמען זיך: מיט דעם געהסטו, מיט דעם פאָהרסטו, מיט דעם רעדסטו, ניט אומזיסט זאָגט מען, אז אַ מיאוס'ע מויד טאָר מען קיין קוש ניט געבען.“

ווערט די געלע אָנגעצונדען ווי אַ פייער. „מאָנקי פיים! — הויבט זי אָן שרייען — ניגערקע, אינדיאנערקע, אַ קלאַנג צו קאָלומבוס'ן, אז דו ביזט אַ פארשוין. אַ קאטאָוועס? אַ קאץ אַ בריליאַנט! עס נודעט דאָך צו קוקען אויף דיר!“

אזוי האבען זיך ארומגעקריעגט פאר דינער און נאָך דינער, עס האט שוין אַ פאָר מאָל געהאלטען דערביי, אז זיי זאָלען זיך צופיירטען, נור די אַנדערע מיידלאַך האבען ניט דערלאָזען.

מיר האט די זאָך הנאה געטהאָן. קריעגט זיך, שלאָגט זיך, קושט זיך; אַבי טשעפעט מיך ניט.

XVIII.

דער עקטער מיט'ן טענצער צופייטען זיך.

אויגוסט דער 19טער. — די מוידען זיינען נאך ברוגז. די געלע האט היינט ניט גערעדט ניט צו דער שווארצער, ניט צו דזשעני'ן, דערפאר אבער איז זי געוואָרען גוט פריינד מיט מיר, אזוי ווי א האָניג טייגעל צו א געשוויר האט זי זיך צו מיר געקלעפט. זי האט מיר גע'טריט מיט א האַלבען עפעל און מיט א שטיקעל טשואינג גאָס. פון טשואינג גאָס ווערען ווייס די צייהן, אזוי זאָגט די געלע, האט איהרער א בעקאנטער דאָקטאָר איהר געזאָגט; אבער איך גלייך עס ניט, איך נעהם עס אין מויל און שפיי באַלד אויס. לאַכט זי פון מיר און זאָגט, אז איך בין א גרינע. טראַכט איך ביי זיך: איז דיר גוט, אז דו ביזט א געלע, און איך שמויכעל אין זיך.

דינער טיים איז צווישען די אָפּערייטאַרלאַך געוואָרען א קריעג אזוי ווי נעכטען צווישען די מוידען; אבער דאָרט איז עס צוגעגאנגען רעש'דיגער. ביי באַיעס איז ניטאָ קיין קונצען, מען צוקריעגט זיך, פערקאטשעט מען די ארבעל, און „קאָם אָן פייט.“ ניט גוט זאָל זיי ווערען, די באַיעס, אבי וואס פייטען זיי זיך אזוי ווי די העהנער!

אָנגעפאנגען האט זיך די קריעג צוליעב אן עקטער, דער טענצער האט געזאָגט, אז דער און דער עקטער שפיעלט גוט און היימי דער פאקעט מאַכער האט געזאָגט, אז אן אַנדערער שפיעלט גוט. האט מען זיך אָנגעהויבען שפאָרען אַקוראַט ווי לומדים אין א שטיקעל גמרא. האט זיך אריינגעמישט דער עקטער פון שאפ, מאַקס דער אָפּערייטאַר, און עס איז געוואָרען א גאַנצע סומאַטאָכע.

מאַקס האט געזאָגט, אז דער טענצער איז גערעכט. מאַקס מיט'ן טענצער זיינען לאַנדסלייט, גאַליציאַנער זיינען זיי, און זיי האַלטען איינער פאַר'ן אַנדערן שטאָהל און אייזען. היימי אבער האט זיך ניט געוואָלט אונטערגעבען. „פרעגט אייך בחרם וואס טהעאטער איז“ — האט ער גע'טענה'ט — „ווי קומען גאַליציאַנער צו זיין מבינים אויף

א פלעי אדער אויף שפיעלען? איהר זעהט דאָך אַ ראייה, האַט ער געזאָגט, אַז אַפילו איין עקטער איז ניטאָ אַ גאַליציאַנער און די פערפאַ- סערס ווער זיינען? אויך רוסישע!"

ווען די געשלעג איז איינגעשטילט געוואָרען, האַט זיך די געלע פערזעצט מיט מיר אין ווינקעלע ביי אונזער טישעל און אָנגעדער- צעהלט אויף דער שוואַרצער און אויף דזשעני'ן וואס אין קאָרט שטעהט; אבער מיר איז עס אין איין אויער אריין און פון אַנדערן אַרויס. מיין באַבע'ס דאגע איז עס, זיינען זיי פיינע מיידלאַך, איז זיי גוט; ווען ניט, וועל איך פאר זיי ניט ליידען. ס'אַראַ מאַדנע מויד, די געלע איז, פריהער איז געווען שרשרשו, מרשרשו, מען האַט זיך איינע די אַנדערע די נעזער אָבגעריסען פון לייעבשאַפט, און ערשט אז מען האַט זיך צוקריעגט, רעדט זי אויף זיי.

געהענדיג אהיים, האַט מיר סילי, די באַטען האַל פינישערין, גע- זאָגט, אַז זי דאַרף מיט מיר עפעס ריידען; אבער זי האַט עס אָבגע- לייגט אויף מאַרגען; איך וואָלט שוין וועלען וויסען וואס פאַר סודות האַט זי עס פאַר מיר.

XIX.

סילי'ס אָנצוהערעניס.

אויגוסט דער 20טער. — די מוידען האבען זיך נאָך אַלץ ניט איבערגעבעטען. זיי בלאָזען זיך איינע אויף די אַנדערע אזוי ווי די אינדיקעס. גלייכער אזוי, דערווייל איז ביים טישעל רוהיג. עס איז זיי, ווי מען זאָגט: פערנאַנגען אזא צרה, אַז זיי האבען זיך אָן מיר פערגע- סען. די אַנדערע מיידלאַך האבען מיר שטענדיג ווייניג וואס געטשע- פעט; דערהויפט פלעג איך ליידען פון די דריי: די געלע, די שוואַרצע און דזשעני די פאַרליידי; היינט אַז זיי זיינען ברוגז לאָזען זיי מיר צו רוה. עס ווילט זיך זיי אפילו היינט אויך חוּק מאַכען פון מיר;

אבער זיי האבען מורא פאר דער געלער. די געלע האלט מיט מיר און זי האט מיר צוגעזאגט, אז ווער עס וועט מיר זאָגען א קרום וואָרט, וועט זי יענעם די אויגען אויסגראַבלען. דערלעכט יאָהרען!

דינער טיים, האט מיר סילי, די באַטען האָל פינישעריין, אָבנערער פּען אָן א זייט. זי דאַרף מיט מיר ריידען, האט זי געזאָגט, אונטער פיער אויגען. איך האב זיך עפעס אזוי ווי דערשראָקען, וואס פאר א סודות קען זי עס האבען? און וואס עפעס גראדע מיר וויל זי עס דערצעהלען? ניטאָ קיין עלטערע פון מיר, קיין קלענערע פון מיר?

האט זי מיר אָנגעהויבען צו דערצעהלען, אז בעני דער באַטען האָל מייקער איז א פיינער און אָרענטליכער באַי. ער איז, זאָגט זי, ניט פון די אַמעריקאַנער לאַופערס. ער איז ניט קיין טענצער, קיין שאַרלאַטאַן ווי די יונגע אָפּערייטאַרלאַך, ער איז א מענש א בעל תכלית, מאַכט א שעהנעם לעבען און האט א פאָאָר הונדערטער אין די ביינק. דערצו שטאַמט ער פון א שעהנע פאַמיליע און מען רעדט איהם גרויסאַרטיגע שדוכים; אבער ער איילט זיך ניט חתונה צו האבען. ער האט זעהר מורא פאר די היגע שאַרלאַטאַנקעס און ער זוכט עפעס א סטאלנע מיי-דעל, א בעל הבית'ש קינד. עס זאָל זיך מאַכען אזעלכע, זאָגט זי, וואָלט ער חתונה געהאַט.

דערווייל האט מען אָנגעקלונגען מיט'ן גלעקיל און מען האט געדארפט געהן צוריק צו דער ארבייט. פאר נאַכט בין איך פערבליע-בען ארבייטען אָווער טיים און סילי איז אוועק אהיים, און איך ווייס ניט אַנטסקעגען וואס האט זי מיר די גאַנצע געשיכטע דערצעהלט..

ביי דער ארבייט האב איך געזעהן האט זי גערעדט מיט בעני'ן און זיי ביידע האבען געקוקט אויף מיר. בעני איז אלע מאָל רויט געוואָר-רעו און איך האב געפיהלט, אז די בלוט געהט מיר אריין אין געזיכט. עפעס זאָגט מיר מיין האַרץ, אבער מאַלע וואס א מענש דענקט איבער? איך וואָלט שוין וועלען עלטער ווערען מיט א טאָג און הערען וואס סילי וועט, מיר ווייטער דערצעהלען.

XX.

סילי ווערט א שדכן'מע.

אויגוסט דער 26טער. — לעצטע נאכט איז מיר געווען ווי א יאָהר. איך האב גיכער געוואָלט דערלעבען אין דער פריה און לויפען אין שאפ אריין הערען וואס אזעלכעס האט מיר סילי, די באַטען האָל פינישערין, צו זאָגען.

א מאַדנע פרוי, די סילי. ווען זי וויל עפעס זאָגען, זאָגט זי ניט גלייך. זי פערלויגט אייך טענות נאָר פון זייטיגע זאכען און ביז זי קומט ארויס אויפ'ן עיקר, קען די נשמה ארויס. א האַלבען געזונד האט זי ביי מיר צוגענומען, די פרוי, זי דארף מיר זאָגען א נויטהיגע זאך און זאָגט ניט!

מערקווירדיג, איך בין דאָכט זיך ניט קיין ציקאָווע. איך האב קיין מאָל ניט די נאָטור צו וועלען וויסען דאס, וואס אימיצער וויל מיר ניט זאָגען אדער דערצעהלען; דיעזען מאָל אבער בין איך אזוי נייגע-ריג, אזוי אונגעדולדיג געווען, אז איך האב קוים דערלעכט די מינוט, די רגע צו זעהן סילי'ן.

אין שאפ אריין בין איך אוועקגעגאָנגען גאַנץ פריה, עקסטראַ טאָ-קי, פיעליכט וועט סילי אויך קומען פריה וועט זי נאָך צייט האבען צו ענטדעקען מיר איהר סוד בעפאָר מען וועט זיך זעמצען צו דער אר-בייט. איך האב גראדע געטראָפּען. סילי איז געקומען באַלד נאָך מיר און זי האט מיר ווירקליך איבערראַשט.

„דו הערסט, מיני“ — האט זי צו מיר געזאָגט — „כדומה, למשל, ווען מען זאָל דיר ריידען א שידוך מיט אזא באַי ווי בעני דער באַטען האָל מעקער, וואָלסטו געוואָלט? איך זעה — זאָגט זי — אז דו ביזט א בעל הבית'יש מידעל און ער איז א לייטישער באַי, דענק איך, אז דאס וואָלט געווען א גלייכע זאך, אזא יאָהר אויף מיר וואס פאר א טהייערער באַי ער איז, א ווייב וועט פאר איהם לעבען א גלייכען לעבען.“

אין די רייד זיינען אָנגעקומען די איבעריגע מיידלאַך און סילי
איז אוועקגעגאַנגען אָהן תשובה.

ביי דער ארבייט מאַכט צו מיר די געלע: „וואס סוד'עט זיך עס
מיט דיר די באַטען האָל פינישערין? אַלבעמשע זי רעדט דיר טאַקע א
שידוך. אי דאָנט לייק די שדכנים. איך זאָג, אז הייראַטהען דאַרף מען
נור אויס ליעבע, ווען איך זאָל זיך וועלען צוהערען וואס שדכנים ריי-
דען האב איך שוין לאַנג געקענט א ווייבעל זיין; אבער איך וויל זיך
ניט פערקויפּען פאַר אַ שקלאַפּין, איך וויל בעסער וואַרטען און געפינען
מיין אידעאַל.“

„דו לעזט עפעס ראַמאַנען? — האט זי מיר אביסעל שפעטער
געפרעגט — ווען דו וואָלסט לעזען ראַמאַנען, וואָלסטו געוואוסט וואס
ליעבע איז, אונגליקליך איז די מיידעל, וואס האט חתונה דורך א
שדכן. איך בין דיר, מיני, א גוטער פריינד און איך זאָג דיר, אז דו
זאָלסט זיך ניט לאַזען פעררעהען דעם קאַפּ.“

אזוי האט די געלע מויד גע'טענה'ט און איך האב ניט געוואוסט
וואס צו ענטפערן. איך בין די גאַנצע צייט געזעסען פערטראכט און
איך האב אליין ניט געוואוסט אויף, וואס'ער וועלט איך בין. פערשיע-
דענע געדאַנקען האבען זיך געמישט אין מיין קאַפּ, עפעס בין איך גע-
ווען אי צופרידען, אי פערצווייפעלט און איך האב ניט געקענט בע-
שליסען וואס פאַר אַנטוואָרט צו געבען סילי'ן.

דינער טיים האב איך סילי'ן געזאָגט, אז זי זאָל ארויפקומען צו
מיר אין הויז און איבערריידען וועגען דעם מיט מייע עלטערען.

נאָך דינער איז עפעס געוואָרען א גאַנצע זאווערוכע צווישען די
מיידלאַך. מען האט זיך געשושקעט, געקוקט אויף מיר, געקוקט אויפ'ן
באַטען האָל מעקער, געלאַכט, ברוגז געווען, עפעס מאַדנע! איך האב
זיך געשעהמט פאַר זיך אליין; אין אמת'ן איך בין ערשט 17 יאָהר
אַלט און מען רעדט מיר שוין שידוכים! פאַראַן אזעלכע מיידלאַך, וואס
האבען כמעט געמעגט האבען אזעלכע קינדער ווי איך און רייד מיט
זיי, האבען זיי נאָך גאָר ניט אין זינען שידוכים צו טהאָן, און איך
דענק שוין צו ווערען א כלה! אפשר — האב איך געטראַכט — איז
טאַקע א נאַרישקייט וואס איך קלער גאָר וועגען דעם, אפשר וועט ער
גאָר ניט וועלען, מאַלע וואס א אידענע זאָגט? טראַכטענדיג אזוי,

האב איך ניט איין מאָל די נאָרעל אין פינגער אריינגעשטאָכען און די מיידלאַך האט עס הנאה געהאָן.
ווען מען האט געסטאָפּט פון דער ארבייט, האט מאַקס דער טענ-
צער פערנאָרדערגעטהיילט אַלע באַיעס און מיידלאַך קארטלעך. ער
האב אָפּגעדרונגען א האָל און איז געוואָרען א דענסנינג טיטשער. ער האט
געבעטען, אז אַלע ווילען זיך לערנען טאַנצען, זאָלען קומען אין
זיין אַקאַדעמיע נעהמען לעסאָנס. די געלע האט מיך געבעטען, אז איך
זאָל נאָך סאַפּער מיט איהר מיטגעהן אַהין; אבער איך האב איהר גע-
זאָגט אז איך גלייך עס ניט.

XXI.

מען גענעצט און מען שלאָפּט.

אויגוסט דער 27טער. — היינט זיינען אַלע באַיעס און מיידלאַך
פון שאַפּ געקומען פּערשלאָפּענע. די חברה האבען דעם טענצער געגע-
בען א שאָו און צו די גרענד אָפּענינג פון זיין דענסנינג סקול, האבען זיי
א נאַנצע נאַכט געטאַנצט. מען איז גיזעסען ביי דער ארבייט און גע-
גענעצט און דער פאָרמאַן מיט'ן באַס זיינען געווען שטאַרק אין כּעס.
דער עקטאָר איז נעלם געוואָרען און מען האט ניט געוואוסט וואוהין
ער איז אַהין געקומען. אפשר אין א שטונדע ארום האט מען איהם גע-
פונען שלאָפּענדיג, איך בעט אייך צו פּערצייהען, אין קלאַזעט. די
שוואַרצע מויד האט זיך אָנגעשפּאַרט אָן טשער און איז אַנטשלאָפּען
געוואָרען. זי האט זיך איבערגעקעהרט מיט'ן טשער מיט אַלעמען און
איך מיט'ן פאָרמאַן האבען געהאט א דזשאב איהר אויפצוהויבען. דער
סליוו ווארפער האט איינגענעהט ווייסע סליווס אין א שוואַרצען ראָק
און איינער א יונגער בינלער, אויך פון די טענצער, האט ביי דער אַר-
בייט געכאַפּט א דרעמעל און האט עטליכע דעק צוגעברענגט.
דינער טיים האט דער באַס געמאַכט צו סטאַפּען פון דער ארבייט.

די יונגווארג זיינען אוועק אהיים שלאָפֿען און די עלטערע זיינען פֿער-
בליעבען אין שאַפּ שפּיעלען אין קארדס.

ביז איך האב זיך אויסגעקליעבען געהן אהיים, האט אָנגעהויבען
גיסען א שלאַקס רעגען. בעני, דער באַטען האָל מעקער, האט מיך גע-
נומען אונטער זיין אָמברעלאַ און אָפּגעפיהרט מיר ביז צו מיין הויז.
איך האב זיך אפילו געשעהמט געהן מיט איהם; אבער נאָכדעם האב
איך זיך מיישב געווען, אז עס איז קיין שאַנדע ניט. ממה נפשך; וועט
ער טאַקע זיין מיין חתן, איז דאָך געוויס גוט, טאַמער אפילו ניט, איז
אויך קיין חרפה ניט, וואס איז? מיט א פרעמדען באַי טאָר מען אונ-
טער איין אָמברעלאַ ניט געהן?

געהענדיג האט ער מיר געפרעגט, אויב איך בין אמאָל געגאַנגען
אין א דענסטינג סקול און איך האב איהם געזאָגט דעם אמת, אז ניט.
ווי איך האב פֿערשטאַנען האט ער עס אָנגענומען פאר א מעלה. א
מיידעל — האט ער געזאָגט — דאַרף זיך ניט אָפּגעבען מיט אזעלכע
פוסטע זאַכען. א מיידעל דאַרף זיך בעסער לערנען צו זיין א גוטע
ווירטהין, דאַרף קענען פיהרען א הויז; דאַרף ווען זי האט צייט עפעס
לעזען אום צו וויסען וואָס א וועלט איז; טאַנצען איז פון די זאַכען
אָהן וועלכע מען קען זיך בעגעהן און עס איז שטענדיג גענוג פיעל מען
קען.

וואס זאָל איך זאָגען, איך גלייך איהם, דעם בעני'ן. אזעלכע באַיעס
זיינען קיין סך ניטאָ. א מחיה מיט איהם צו ריידען. מיין טאַטע און
מיין מאַמע האבען אויך ליעב אזא מענשען. די טענצערס — זאָגען
זיי — די לאָופֿערס, טויגען אלע אויף פייער און די מיידלאַך וואס
קאָכען זיך אין זיי, זיינען א סענט ניט ווערטה.

סילי איז היינט געווען ביי אונז. איך האב אפילו ניט געהערט אין
גאַנצען וואס זי האט מיט מיין מאַמע גערעדט; אבער דאס האב איך
יא געהערט, וואס די מאַמע האט געזאָגט: זי איז נאָך אפילו א יונגע
קינד, פון דעסטוועגען, אז עס וועט זיך מאַכען א גלייכע זאָך, וועט מען
זעהן. זאָל דער באַי ארויפקומען.

XXII.

עם האַלט שוין אויף א דרך.

אויגוסט דער 28טער. — ווען איך בין היינט אריינגעקומען אין שאפ, האב איך גערפֿאַפּען סילי'ן מיט בעני'ן ריידענדיג. סילי האט מיך צוגערופּען און געזאָגט, אז בעני וויל צו אונז אין הויז ארויפקומען. ער וויל בעקאָנט ווערען מיט מיינע עלטערען. בעני האט, ווי עס זעהט אויס, זיך אַביסעל פּערשעהמט און איך האב זיך אויך פּערשעהמט.

„זיינט איהר צופריעדען, איך זאָל צו אייך ארויפקומען?“ — האט בעני געפרעגט — „ווארום ניט? — האב איך געענטפּערט, — אז איהר וועט קומען, וועט איהר זיין א גוטער גאַסט.“ — די דאָזיגע ווערטער האבען זיך ביי מיר ארויסגעכאַפּט עפעס ניט ווילענדיג און איהם איז דער דאָזיגער אַנטוואָרט געפּעלען געווען.

די שוואַרצע איז געקומען צו דער ארבייט מיט אן ארומגעבונדן דענעם קאַפּ. זי האט געזאָגט, אז זי ליידעט פון העד אייך; ווי איך פּערשטעה אבער, האט זי זיך פון נעכטיגען פאַל שטאַרק צוקלאַפּט, נור זי שעהמט זיך אויסצוזאָגען.

היינטיגען טאָג זיינען אלע מיידלאַך געווען ברוגז אויף מיר, אפילו די געלע, וואס האט שוין מיט מיר אזוי גוט געלעבט, איז אויך געזעסען א גאַנצען טאָג אן אָנגעבלאָזענע. וואס האבען זיי אייגענטליך צו מיר, ווייס איך ניט.

דער ביגלער, וואָס האָט פּערדעמעדזשט די רעק, האָט געבעטען דעם פּאַרמאַן, אז ער זאָל פּועל'ן ביים באָם, אז ער זאָל דעם שאַדען, וואס ער האט געמאַכט, אויסצאָהלען ביסלאַכווייז, ווייל ער מוז בריינגען אהיים פּירדע, ווען ניט וועט די פרוי זיינע קעהרען וועלטען. דער פּאַרמאַן האט איהם אבער אָבגעשלאָגען די פליענעל און געזאָגט, אז א פּערהייראַטהער מאַן דאַרף ניט געהן ערגעץ א גאַנצע נאַכט טאַנצען מיט מיידלאַך און ער איז ווערטה, אז די ווייב זיינע זאָל איהם איינגעצאָהלען א פּאַרציע.

אַזא יאָהר אויף מיר, ווי דער פּאַרמאַן איז גערעכט.

XXIII.

ארונטערגעוואַרפען די מאַסקע.

אויגוסט דער 29טער. — בעני דער באַטען האָל מעקער איז נעכטען ביי אונז אין הויז געווען. די מאַמע מיינע, ווי עס זעהט אויס, האט זיך געריכט אויף איהם. ס'לי די באַטען האָל פינישערין האט איהר מסתמא געזאָגט, אז ער וועט קומען. איך האב זיך געמאַכט ניט וויי-סענדיג; אבער די מאַמע האט מיר געגעבען אַנצוהערעניס, אז איך זאָל זיך פערקאמען און זיך אביסעל אויספוצען. איך וואָלט עס עניוויי געטהאָן. איך טהו עס אלע טאָג, ווען נור איך האב ניט קיין הויז אר-בייט. פאַראַז מיידלאַך, וואס זיי סטרויען זיך נור דאַמאָלס ווען זיי געהען ערגיץ און אין דער היים זיינען זיי שליאָמפערקעס, פוילען זיך אפילו דעם פנים אַבוואַשען; איך אבער האב עס פיינד. א מענש דאַרף זיין קליין, זויבער, ווען און וואו ער זאָל ניט זיין. אזוי האט מיר די מאַמע געלערענט און אזוי פיהר איך מיך אויף.

מיט זיין קומען בין איך געווען העכסט צופריעדען. אין וואס איי-גענטליך איז בעשטאַנען מיין צופריעדענהייט, ווייס איך אליין ניט. א גאַנצען אבענד איז ער ביי אונז געזעסען, מיר האבען געטרונקען טהעע צוזאַמען און מיין פאָטער האט מיט איהם גערעדט וועגען אזעלכע זאַכען, וואס איך האב, אין אמת זאָגענדיג, קיין בעגריף ניט. ביי מיינע עלטערען האט ער זעהר אויסגענומען. א זעלטענער באַי, א צאַצקע — האט דער טאַטע מיינער געזאָגט צו דער מאַמע, ווען ער איז אריין אין קיטשען נאָך א מעטש. איך האב עס צופעליג געהערט. בעני, דענק איך, האט עס ניט געהערט.

די מאַמע האט מיך אַבגערופען און געפרעגט, אויב מיר געפעלט דער באַי, און איך האב געשוויגען. איך האב אויפ'ן אָרט קיין ריכטיגען אַנטוואָרט ניט געקענט געפינען.

יאָק מאָלטישו, טאָ האַטשו (אז איך שווייג, וויל איך) האט די מאַמע בעמערקט. די מאַמע מיינע איז א פראַסטע אידענע. זי האט לייעב אַבי וואס אריינוואַרפען היימישע ווערטלאַך און אלעס מיט א געלעכ-

טער, מיט א שמייכלעל. געזונד און שטארק זאָל זי זיין, ס'ארא וואוילע מאַמעלע זי איז.

דער טאטע מיט דער מאַמע האבען עפעס צווישען זיך גערעדט אין קיטשען, נאָכדעם האט מיר דער טאטע צוגעפיהרט צו בעני'ן און געזאָגט: „קינדער, שייקט הענרס און זאָל זיין מיט מזל.“

בעני האט מיין האַנד געדריקט און ביידע זיינען מיר געשטאַנען א היבשע וויילע אָהן לשון. איך האב דאַמאָלס עפעס אזוי מאָדנע געפיהלט, אז איך קען עס ניט ארויסגעבען. אויב בעני האט איך אזוי געפיהלט, ווייס איך ניט.

אין שאַפ אריין בין איך היינט גענאַנגען מיט דעם זעלבען חשק ווי איך בין גענאַנגען דעם ערשטען טאָג, וואס איך האב אָנגעפאַנגען ארבייטען; אבער מיט אַנדערע אידעען, מיט אַנדערע פאַנטאַזיעס. דאַמאָלס האב איך געהאַט א לוסט צו פערדיענען געלט, צו בעקאַנט ווערען מיט נייע מענשען און היינט ליגט מיר ניט אין זיינען קיין געלט, קיין חבר'טעס, נור איין בעני. עפעס א מאָדנע ביינקעניש האב איך נאָך איהם, אז איך קען אייך גאָר ניט פאַרשטעלען. איז דיעזע ביינקעניש ניש דאס וואס מען רופט ליעבע? איך דענק אז יא.

ביי דער ארבייט בין איך געזעסען א פערשהמטע. איך האב ניט געוואָגט צו קוקען אימיצען אין די אויגען, אקוראַט איך זאָל בעגעהן א פערברעכען. מיר האט אויסגעווייעזען, אז מיין געזיכט איז עפעס איבערגעאַנדערשט געוואָרען און אלעס וואס עס איז נעכטען אבענד ביי אונז אין הויז פאַרגעקומען, איז אויפגעשריעבען אויף מיין שטערען. א מאָדנע זאָך. וואס איז, דאַכט זיך, פאַראַן צו שעהמען זיך? איך האב דען עפעס גע'גנב'עט?

די מיידלעך, וואס זיצען מיט מיר ביי איין טישעל, האבען אפנים עפעס דערשמעקט און זיי האבען מיר גענומען פרעגען, אויב דאס איז אמת, אז איך בין א כלה געוואָרען. איך האב מיר געמאַכט א האַרץ און דערצעהלט זיי דעם אמת. א דאגה מיר, זיינען זיי מיינע גוטע פריינד, זאָלען זיי זיך פרעהען; זיינען זיי מיר שונאים, זאָלען זיי צו פוקעט ווערען. „גאָט גיט לייטען“ — האבען זיי געזאָגט. איך ווייס ניט צו האבען זיי עס חוזק געמאַכט אדער זיי זיינען מיר טאַקי מקנא.

XXIV

דער אָפּערייטאַר און זיין ארויסהעלפער.

סעפטעמבער דער 2טער. — היינט דינער טיים איז געווען א גאַנצער זאָווערוכע אין שאפ. דזשאָן דער אָפּערייטאַר האַלט אן ארויסהעלפער פון זיין האַנד, איז ער איהם שולדיג פאר דריי וואָכען ווידזשעס און ער וויל איהם ניט בעצאָהלען. דזשאָן זאָגט, אז ער איז א פייערדי גער סאָציאַליסט. שטענדיג טענה'ט ער, אז רייכע און אַרימע דארפען אויף דער וועלט ניט זיין. אלע, זאָגט ער, דארפען פון דער וועלט גענייטען גלייך. ווען איינער פערמעגט מעהר, דארף ער עס צוטהיילען צוויי-שען די וואס האבען ניט. די סיסטעם פון די יעצטיגע געזעלשאַפט, שרייט ער, טויג אויף כפרות, און זאָלאַנג עס וועט עקזיסטירען קאפּיטאַל און ארבייט, איז די גאַנצע וועלט א סענט ניט ווערט.

מיט דעם דזשאָן טהוט זיך אלע מאָל בראוואריעס אין שאפ. טאָן מער בריינגט אימיצער ארויף א פיינט ביער, געהט זיך דזשאָן און גיסט זיך אָן א גלאָז אדער צוויי און טרינקט אויס, פונקט עס זאָל זיין זיין אייגענע. עס איז ביי איהם רעכט אויפעסען אימיצענס דינער, באַרגען געלד און ניט אָבגעבען. אזוי, זאָגט ער, דארף זיין. ער אליין נעהמט פאר זיין דזשאַב 23 דאָלאַר א וואָך. נעהמט ער פאר זיך 17 און דעם ארויסהעלפער גיט ער 6. וואו ער טהוט אַהין זיין געלד ווייס מען ניט. אַנדערע זאָגען, ער פערשפיעלט אין קאָרטען, אַנדערע זאָגען, ער פער'שכור'ט. ווייסט איהם דער רוח. סאי ווי סאי, דער ארויסהעלפער זיינער מאָהנט איהם פאר 3 וואָכען ווידזשעס און ער גיט איהם ניט אָב, האט זיך דערפאר אָנגעהויבען א קריעג און די גאַנצע שאפ איז געווען אויף רעדלאַך.

אַבער ווי זאָגט עס מיין מוטער: כלי זמר שפיעלען און חתן כלה ליגט זייערס אין זינען. ניט איך, ניט בעני זיינען צום מאָל צוגעגאַנגען הערען זייערע טענות און קריעגערייען. מיר זיינען ביידע געזעסען און

גערעדט. די מיידל'אך האבען אונז פון ווייטענס אָנגעקוקט און מיר איז געווען אזוי גוט, אזוי אנגענעהם, א מחיה.
 פאר נאכט בין איך צוזאמען מיט בעני'ן געגאנגען אהיים און ער האט מיך צוגעפיהרט ביז צו מיין הויז. איך האב שוין אויפגעהערט צו שעהמען זיך און איך האב איהם געבעטען, אז ער זאָל אין אבענד ארויפ־קומען; אבער ער האט מיר ערקלערט, אז ער וועט צו אונז אין הויז קומען צוויי אדער דריי מאָל א וואָך, ניט מעהר. ערשטענס ווייל ער וויל אין די אבענדען עפעס לעזען און צווייטענס ווייל ער וויל מיר ניט שטערען, טאָמער האב איך עטוואס צו טהאָן אין הויז. עס קען זיין, אז ער האט רעכט.

 XXV.

 א ברכה אחרונה אויפ'ן שאפ.

סעפטעמבער דער 7טער. — איך האב שוין זייט עטליכע טעג אין מיין טאָגע־בוך גאָר ניט געשריעבען, ווייל קיינע וויכטיגעס האט דורך דער צייט ניט פאָסירט. איבערהויפט אינטערעסיר איך זיך ווייניג מיט אלעס וואס עס קומט פאָר אין שאפ. איך בין עפעס גאָר אַן אַנדער מענש געוואָרען און מיר דאכט, אז די אָפּערייטאַרלאַך און די מיידל'אך וואס ארבייטען מיט מיר צוזאמען זיינען אויך אַנדערש געוואָרען. זייט מען האט מיך אין שאפ אָנגעהויבען צו רופען כלה, טשעפעט מיר קיינער ניט און איך הער ניט פון קיינעם א שלעכט וואָרט. די מיידל'אך זיינען אפילו מיט מיר ברוגז'לאַך; אבער וועמען אַארט עס? איך לאַך שוין ערשט, אויף נאמנות פון גאַנץ אמעריקא.

בעני קומט צו אונז אָפט ארויף. מיר פערבריינגען זיך גאַנץ שעהן ביי אונז אין הויז אדער מיר געהען ערגיץ. אויפ'ן סטופ אדער אונטער'ן אָנינג ביים גראָסערי שטעהען מיר ניט. דאס, זאָגט בעני, איז ניט שעהן. ער לאַכט פון די פּאָאָרלאַך וואס שטעהען ביי נאכט צוגעטוליעט איינע צו די אַנדערע אין די האַלס אדער אויף די סטופס, ער זאָגט, אז דאס

איז ניט אנשטענדיג. א מאָדנער מענש, מיין בעני, אלעס איז ביי איהם אויסגערעכענט אויפ'ן האָאָר. אפילו אין הויז ביי אונז, ווען ער קומט, זיצט ער אויך ניט שפעט. נאָך זיין שכל קומט אויס, אז זיצען שפעט און פערבריינגען מיט א כלה פאסט אויך ניט. פיעליכט וויל עס מיין טאטע אדער די מאמע ניט ליידען. אלעס, זאָגט ער, דאָרף זיין מיט א מאָס, אפילו ליעבע אויך — מסתמא ווייס ער וואס ער רעדט.

היינט האב איך זיך צוזעגענט אין שאפ מיט מיינע חבר'טעס. איך וועל שוין מעהר ניט געהן ארבייטען. בעני לאָזט מיך ניט. ער הייסט מיר זיצען אין דער היים און לערנען זיך צו זיין א ווירטהין. א שאפ מיידעל, זאָגט ער, האט קיין צייט ניט צו טהאָן הויז ארבייט, ווער שמועסט עפעס לערנען, אודאי ניט. ער קען בעשטעהן, זאָגט ער, אז זיין כלה זאָל ניט זיין פערקויפט ביי אימיצען און בעסער זיצען אין הויז און ווערען מעהר מענש. א דאָנק איהם, מיין בענילעך, איך בין טאָקי פון שאפ ניט אזוי שטאַרק צופריערען.

אַצינד וועל איך אָנהויבען פיהרען גאָר א נייע וועלט, גאָר א נייעם אָרט לעבען, א נייעם און א בעסערען ווי דער לעבען פון א שאפ מיידעל.

די שלעכטע שנוור

אינמראדאקשאן

די שלעכטע שנור שטעלט פאָר א טיפ פון א בייזע ווייבעל, וואס לערענט בלעק מיט איהר שווער, וואס האלט זיך אויף ביי איהר אין הויז. זי גיט איהם פעפער צו שמעקען אויף יעדער שריט און טריט, אזוי ווי עם פאסירט זעהר אָפט, ווען מען איז אויף די עלטערע יאָהרען ביי קינדער.

דער אלטער שווער איז אפילו ביי זיין זוהן גיט אויף לאַסקאָוען ברויט. ער האט איהם פאָראוים בעצאָהלט פאר זיין ברויט און נאכט־לעגער. ער האט איהם געגעבען געלד אויף א ביזנעס און איהם געשטעלט אויף די פיס. די שנור וויל עם אבער גיט געדענקען און זי האלט דעם אלטען פאר אן אָנשיקענים און זי שטערט איהם דעם לעבען וואו ער קעהרט זיך און וואו ער ווענדט זיך.

ער איז א אידישער קעניג ליער, דער אלטיטשקער. ער שווייגט נעבאָד און ער איז אלעס מקבל באהבה. ער זיפצט נעבאָד אויף זיין ביטערען מזל, אבער ער קען זיך גיט העלפען. ער הערט אויס דער שנור'ס פזמונים, די בלבלים, וואס זי מאכט אויף איהם, און שאַ.

„די שלעכטע שנור“ איז גיט גענומען פון דער פאנטאזיע, זאָגן־דערן א טיפ פון א פרוי, וואס מיר בעגעגענען זעהר אָפט און פיעלע קענען זיך אליין דערקענען לעזענדיג איהרע פזמונים.

I.

פון א שווער איז שווער צו ליידען.

אן אָנשיקענים איז אויף מיר דער אַלטער. איך האב חתונה געהאַט מיט איין מאַן און א דיענסט דארף איך זיין ביי צוויי! איך וואָלט אפשר אויפּראַמען אין הויז, ארויסגעהן ערגיץ אביסעל, האט נאָך דער אַלטער ניט אָבגעגעסען. חסיד'ישע הכנות איז ביי איהם, דריי שטונדען געדויערט ביז ער קלייבט זיך צו צום עסען, און זעצט ער זיך שוין ווי עס איז עסען, פּערגעסט ער ווען אויפהערען. איך וואָלט, דאַכט מיר, בעסער צעהן פּרעמדע באַרדערס געהאַלטען, איידען פּאַרקען זיך ארום איהם איינעם.

מיט א באַרדער, ווי די זאך איז, האב איך כאַטש קיין מורא ניט פאר לייטישע רייד. געפּעלט איהם ניט, איז ווי ער וויל זיך. זאָל ער זיך געהן זוכען עפעס בעסערעס. מיט דער אַלטער פּליאַגע אבער איז אן אנדער צרה, איך מוז זעהן יוצא זיין פאר לייטען. טאַמער עפעס ניט אזוי, זאָגט ער, אז די שנור זעהט איהם ניט צו, אז די שנור האַלט איהם ניט עהרליך און באַלד געפינען זיך פרומע נשמות וואס זאָגען מיר מוסר, און געה ענטפּער אלעמען א תירוץ.

ביי לייטען זאָגט מען: אן אלט מענש דאַרף גאָר ניט, אן אלט מענש אין א געזינדעל מישט זיך אויס. עס קען זיין. אן אלטער צו אן אלטען איז ניט גלייך. אפשר זיינען טאַקי פאַראַן אזעלכע. מיין פּליאַגע אבער דארף שטענדיג האבען א מענשען נעבען זיך. איך מוז זיין שטענדיג דיג צוגעבונדען צום הויז צוליבע איהם און איך קען ערגיץ א טריט ניט ארויסגעהן.

א טובה האט ער מיר געטהאָן, דער אַלטער, האט מיר קיין פאַר איבעל ניט, ער האט מיר געגעבען געלד צו מאַכען א ביזנעס! מיר וואָלט ליעבער געווען ווען מיין מאַן וואָלט געווען אן ארבייטער, אבי

ניט אַנקוקען אזא מיאוס'קייט אין מיינע אויגען. ניט געשטראַפּט זאָל
אייך ווערען פאר די רייד, עס איז דאָך מיאוס מיט איהם ביי איין טיש
צו זיצען.

לייט זאָגען מיר: ער איז א קלינער, ציכטיגער איד. וואס האבען
זיי געוואָלט, מען זאָל איהם, איך בעט אייך צו פערצייהען, דארפען
דייפערן? א לאַסקע זאָך, א איד וואס טהוט גאָר ניט, געהט ארום זיך
ריין! וואס איז ער עפעס, א בייבי?

און דאס קען ער זיך אַלץ האַלטען קליין, ווייל ער איז ביי מיר, ווייל
אייך זעה ער זאָל האבען א ריינע העמד, א ריינעם דזשאַמפער. ווען ער
זאָל האבען אַן אַנדער שנור, וואָלט ער ניט געווען א ציכטיגער איד.
און מיינט איהר, אז עס איז ביי איהם אַנגעלייגט? א נעכטיגער טאָג!
ער וואָלט וועלען איך זאָל איהם געבען כאַטש דריי דזשאַמפערס א וואָך.
דאַכט זיך, שוין אן אַלטער מאַן, דער קאָפּ איז איהם שוין בעדעקט מיט
בית הקברות בלעטלאַך, מיט ווייסע האָאַר, און ער האט נאָך חשק צו
סטרױען זיך ווי א יונגער מאַנטשיק!

ווייניג איז איהם, אז איך גיב איהם א דזשאַמפער איין מאָל אין
צוויי וואָכען! קרימט ער זיך און לאַמעט זיך און וואָלט מעגליך געווען
וואָלט ער מיך א לעבעדיגע איינגעשלונגען. ער גלייכט זיך צו מעקסי'ן,
גלייכט ער זיך! ער פערגעסט זיך גאָר, דער אַלטער תרח, אז מעקסי
מיינער איז נאָך א יונגער מאַן און קומט צווישען מענשען; ער אבער
האט שוין, אויף נאמנות, בעסער געדארפט טראַכטען וועגען תכריכים
אידער וועגען דזשאַמפערלאַך.

ער מיינט אפנים, אז עס וואַשט זיך אַליין. ער מוז דענקען, דער
אַלטער נאָרר, אז מען זאָגט א פּסוק אדער א קאַפיטעל תהילים און די
וועש ווערט ריין. אָהאָ! זאָל מיינע שונאים אזוי שווער אַנקומען די
כיתה משונה, ווי שווער עס קומט אָן ביז מען צוואוואַשט און מען צו-
פּרעסט די וועש.

א מאַדנע זאָך, אין אמעריקא ווערען אַלע יחסנים! אין דער
היים האט ער אודאי געטראָגען א גראַבע ליינענדענע העמד און דאָ
איז ער א דזשענטלעמאַן! א גאַנצער ספּאָרט ווילט זיך איהם זיין!
אַלבעטשע, אז אין דער היים איז ער געגאַנגען אין שטיוואָליעס מיט
אַניצעס אויף די פּיס און דאָ, גיב איהם אַלע מאָל ריינע סקאַרפעטקעס,
אַגדערש פּאַסט איהם ניט! אוי, קאָלומבוס, קאָלומבוס.

ער אליין לאכט פון די ווייבער פאר וואס זיי סטראָיען זיך. ער חכמה'ט זיך און זאָגט אלע מאָל אַן אַנדער המצאה. עס געפעלען איהם ניט די קאָרסעטען, די העטס, די קליידער, און אליין היט ער אָב, אז דער רעקלע זאָל איהם זיין צום טאַקט, אז די תּחִתּוּנִים, האט מיר קיין פּאַראַיבעל ניט, זאָלען זיין צו דער מאָס און קיין שפּרינקעלע זאָל אויף זיי ניט קומען. אַקוראַט עפעס ווי א מיליאָנער פון פינפטע עוועניו.

וועל, ווען איך זאָל זיך ניט דאַרפּען מיט איהם באַדערען, וואָלט מיך ניט געאַרט. א דאגה האב איך, זאָל ער זיך פּוטצען, זאָל ער זיך סטראָיען. איך ווייס? אפּשר וויל ער נאָך אויף דער עלטער א חתן ווערען — הלואי זאָל איהם גאָט געבין אזא זינען. איך וועל, איך זאָל אזוי געזונד זיין, אויף זיין חתונה טאַנצען א קאָזאַצקע. איך וועל איהם נאָך א שעהנעם דרשה געשאַנק געבען, אבי איך זאָל פון איהם פטור ווערען.

כא, כא, כא, איך לאַך צו זיך אַליין. חתונה וועט ער האבען!
מיט'ן מלאך המות סידען! ווער וועט עס איהם אויסכאַפּען? ניט זינדיגען זאָל איך מיט די רייד, ווען איך זאָל אפילו זיין א אידענע פון ניינציג יאָהר, וואָלט איך אויך אזעלכען ניט גענומען.

אַט זיצט א מענש און עסט. ווען מען זאָל זיך צוקוקען כאַפּט דאָך אַן א נוד. א נישטגוטקייט כאַפּט ביים האַרצען, ווי ער קייט זיך פּאַוואָלינקע, קוים וואס ער ריהרט זיך. ער מיינט אפנים, אז ער האט צייט האבען אלע צייט! איך שטעה, אויף נאמנות, ווי אויף שפּילקעס. איך וואָלט וועלען ער זאָל שוין אַמאָל אַבפּראַווען די סעודה און איך זאָל קענען אויפקלינגען אין הויז, און איהם אַרט עס ווי די וואַנד! וואס קעהרט ער פאר אימיצען?

אַמאָל געדענק איך, פּלעגט מען זאָגען, אז אן אַלט מענש איז א ברכה אין הויז. אוי, קיין גרעסערע ברכות זאָלען די וואס ווינשען מיר בייז ניט האבען פון גאָט! א קללה איז עס, ניט א ברכה, צו ליידען פון אזא אַלטען ווי מיינער איז. מען קען דורך איהם גאַנץ ניד צו גאָט קומען, ווי איהר זעהט מיך לעבען.

זעהט איהר? א שוויגער א רעכטע, וועמען גאָט העלפט, איז טאַקי יא א ברכה. ווי די מעשה איז, אז מען האט א אידענע אין הויז, טהוט זי עפעס, העלפט זי עפעס, פּאַלגט זי אַמאָל א גאַנג, ניאַנטשעט

זי א קינד; הכלל, מען קען פון איהר האבען א שטיקעל נומץ; אבער פון א שווער איז טאקי שווער צו ליידען.

אָט זיפצט ער שוין דאָרט, די קלאַנג מוטער. וואָלט איהם אימיצער פרעגען וואס ער האט צו זיפצען? וואס פעהלט איהם, וואס? קיין הונגער, חלילה, דאכט זיך, ליידעט ער ניט. קיין קעלט אויך ניט. א פרעמדער מענש זאָל הערען, וואָלט ער געמיינט, אז מען גיט איהם אפשר ניט עסען, צו ווייס איך וואס פאר א שלעכטעס מען טהוט איהם. רבנו של עולם, קיין ערגערען עלטער זאָל איך ניט האבען, ווי ער האט ביי מיר.

אבער גאָט דער לעבעדיגער אין הימעל ווייסט, אויב איך וועל דערלעבען זיינע יאָהרען. ליידענדיג אזוי פיעל, האָבענדיג אזוי פיעל עגמת נפש, קען מען אויף דער וועלט לאַנג ניט געוועלטיגען.

II.

הימעל און ערד און דער אַלטער.

א ציקאָווע זאָך מיט דעם אַלטען, וואו מען זעט איהם ניט, דאָרט וואַקסט ער! די הויז איז פאר איהם צו קליין און עס קומט אויס, כאַטש געה דינג אָב אן עקסטראַ פלעט פון זיינטוועגען.

איך ווייס ניט, ווי האט עס א מענש אזא טשיק צו צושפרייטען זיך אזוי אין הויז. אמת טאקי ער איז ניט אין דער פרעמד, אבער פון דעסטוועגען דאָרף מען דאָך האבען גאָט אין האַרצען און מען דאָרף דאָך איבעררענקען, אז א זעהן אדער א שנור זיינען אויך מענשען! ווי אזוי פועל'ט עס א איד ביי זיך צו צולאָזען זיך אזוי אין א הויז? געווער מיינד, אן ערעלאַן טהוט עס ניט.

צו וועלכע כפרות דאָרף איך פינף רומס? און דריי וואָלט פאר מיר ווייניג געווען? האב איך אבער א פליאנע אויף מיין קאָפּ און איך האב זיך ניט וואו הינצוטהאָן אפילו אין די פינף רומס! עס קאָסט אָב

אזוי פיעל געלד און קיין הנאה האב איך ניט. איך ווייס דען עפעס, וואס איך בין א בעל הבית'טע אין הויז? איך בין ביי מיר אין דער היים אקוראט ווי אין דער פרעמד! ניט איך האב וואו צו זעטצען זיך, ניט איך האב וואו צו לייגען זיך און ניט איך האב וואו הינצעטהאָן עפעס.

פרעס איך אויס א ווייסטעל, האב איך עס ניט וואו אויפצוריינגען. עס קומט מיר אויס כאַטש טראַג עס ארונטער אין סעלער. אין הויז האב איך אפילו קיין פלאַטץ ניט פאר א שטיקעל ווייסטעל! וואס איז? דער קלאזעט איז פערנומען מיט'ן אלטען תר'ה'ס זאַכען. דאָ הענגט זיין שבת'דיגער רעקעל; דאָ, איך בעט אייך צו פערצייהען, זיינע תחתונים, און איך דאַרף זיך שטיקען און וואַרנען און ניט האַבען וואו אויפצוהיינגען מיינעם א בנד.

דאַרף איך עפעס געפינען אין קלאזעט, פערדרעה איך מיר מײן קאַפּ זוכענדיג. א גאַנצער וואַלד איז דאָך דאַרטען! מען קען דען דער-נעהן א טאַק מיט א לאַד?

אין קלאזעט דאַרפען הענגען זיינע זיידענע בגדים, אנדערש פאַסט איהם ניט, דעם גראַף פאַטאַצקי! נאָך אפשר געדאַרפט קײַפען פאר איהם אַן עקסטראַ אלמער פאר קליידער! אין אמת'ן, אזא פרייז ווי ער איז, א קלייניגקייט איז עס?

וואס בורטשעט איהר שוין דאַרט? איהר ווילט אפשר ניט ליי-דען וואס איך זאָג אן אמת? טאָ ווי איהר ווילט זיך! איהר ווייסט ניט וואס מען טהוט? אז עס געפעלט ניט די לאזשי מופט מען ארויס! פרובירט אדרבה וועט איהר זעהן, אויב אימיצער וועט אייך לאָזען אזוי פיעל צושפרייטען זיך אין א הויז, ווען אפילו איהר וועט צאָהלען פינף און צוואַנציג דאָלאַר א וואָך. איך האב דאָך ניט וואו זיך א קעהר צו טהאָן צוליעב אייך. אומעטום זיינט איהר דאָך פול. וואו ניט? אין קיטשען, אין דיינינג רום, אין פראַנט רום, איבעראַל פלאַנטערט איהר זיך אונטער די פיס.

טאַמער וואָלט איך זיך וועלען צולייגען אויף א ווילע, איז דער לאַנדזש פערנומען, מײן שווער האט זיך אביסעל צוגעשפאַרט! אַ קאַטאַוועס, אַן אָנגעהאַרעוועטער מענש, א צער בעל החיים נעבאָך! א איר וואס איז שוין אלט אפשר אַכציג יאָהר האט זיך שוין, אויף

נאמנות, געמענט צושפארען ערניץ אנדערש. ביז ווי לאנג איז דער שיעור? מתושלח'ס יאָהרען דארף א מענש לעבען? גענוג! אָבגענומען דעם חלק אויף דער וועלט, געהט מען זיך געזונדערהייר אין גן עדן און מען לאָזט אנדערע לעבען.

מיד וואָלט ניט געאַרט. פון מיינטוועגען זאָל ער לעבען נאָך אַמאָל אזוי פּיעל; אבער ער זאָל מיר ניט אזוי קריכען אין די ביינער. עס איז דאָך אונמעגליך אויסצוהאַלטען פון איהם, ווי איהר זעהט מיד א אידישע טאַכטער; ער מאַכט דאָך מיר ענג, אז עס קומט מיר אויס, כאָטש אַנטלויף! ביי לייטען איז אויפגעפּוצט א פּראָנט רום, אז עס איז א מחיה צו קוקען און ער מאַכט מיר שטענדיג א הקדש! איך קליין, איך ראם, איך ארבייט מיט דער גאַל, שונאי ישראל, און ער קריכט אריין מיט זיינע פּיס און מאַכט מיר א תּכלית פון אלעס! איך פּערגין זיך ניט אריינגעהן אין פּראָנט רום, און ביי איהם איז דער פּראָנט רום און די קיטשען אלעס איינס! איבעראַל איז ער דאָ, הימעל און ערד און דער אַלטער! טפו, ס'אַראַ מאָדנע ברואים זיי זיינען די אַלטע.

עס איז דאָך צו בעוואונדערען, איך זאָל אזוי לעבען. א מענש זאָל ניט האבען קיין שטענדיגען פּלאַטץ, איז נור ער דרעהט זיך אום דאָ אַהין, דאָ אַהער! וויל איך זיך אַמאָל זעצען ביים פענסטער איז ער דאָ! דארף איך עפעס טהאָן אין קיטשען, מישט ער זיך אריין אזוי ווי א שטן! ער קען זיך נאָר קיין אָרט ניט געפינען; וואָלט מעגליך געווען, וואָלט ער די גאַנצע הויז פּערנומען.

איך יאָג איהם אום אזוי ווי א רשע אויף יענער וועלט, זאָגט ער! איך ווייס ניט ווער יאָגט וועמען, איך אייך, צו איהר מיד! אימיצער וואָלט הערען, וואָלט מען מיינען אין אמת'ן, אז איך טרייב איהם. ווער טשעפעט אייך, ווער? וואָלט איהר מיד אזוי ניט געטשעפעט, מי איך טשעפעט אייך ניט.

וואו איז עס געהערט געוואָרען, אז א מענש זאָל דאַרפן האבען נאָך א מענשען, וואס זאָל איהם אונטערהאַמען? אָט איז אונטער'ן לאַנדזש פּערשטעלט מיט זיינע שידך! קיין אנדער אָרט האט ער ניט וואו אוועק צו שטעלען זיינע שטעק שיכלאָך! ...

וואו דען זאָלט איהר זיי הינטהאַן? אויפ'ן מענטשליכעם שטעלט

זיי אוועק, אדער אויפ'ן סייד-באָרד! פאר וואס ניט? מען וואָלט עס, אויף נאמנות, ביי אייך גע'פועל'ט, פון אייער צד וואָלט געוויס קיין מניעה ניט געווען! איהר בראקירט דאָך מיט קיין זאך ניט, פאר אייך איז דאָך רעכט אוועקלייגען דעם העט אויף א טשער פון סעט אויך, געוואָהנט פון צו הויזע, אין דערהיים אודאי אליין געזעסען אויף א הילצערנעם ביינקעל מיט דריי פיסלאַך און דאָ דאָרף די העט ליגען אויף א ווייכען טשער! קוק איהם נאָר אָן, דעם פרייז.

אבער וואס זאָל איך ריידען? אדער וואס וועט העלפען מיין ריידען? גאָט האט מיר צוגעשיקט א צרה'נקע און איך מוז זיך מיט איהר האַלטען. און שולדיג אין דעם איז מאַקס! אן אמת מעג מען זאָגען אפילו אויף אן אייגענעם מאַן. ער האט זיך בענארעשט, מיאוס בענארעשט. ער האט זיך אָנגעכאפט אָן די עטליכע פערדאמטע הונד-דערטער, וואס דער אַלטער האט איהם געגעבען, און ערשט געהט עס מיר ארויס באַקאָם.

וואס? איהר האט מיך געשטעלט אויף די פיס? ווען ניט איהר וואָלט מאַקס פערבליעבען אן ארכייטער? טיא, טיא, טיא, מאכט נור ניט אזא אָנשטעל! אויב איהר ווילט וועל איך אייך מאַכען א חשבון, אז איך האב אייך שוין גענוג אָבגעדיענט פאר אייערע פאָאָר הונדערט טאָליארעס און דאָט'ס אַלץ! זאָל נור מאַקס קומען, וועל איך איהם איינצאָהלען א חלק, אז ער וועט מיר האבען צו געדענקען. וואס איז עפעס, ער זאָל מיר פערזעצען פאר א דיענסט ביי זיין טאַטען? אין אמעריקא קען מען קיין טאַטעס ניט פערזאָרגען, אין אמעריקא האט יעדער איינער צו טהאָן פאר זיך און אן אַלטען טאַטען גיט מען אריין אין א האָוס, איהר ווייסט דערפון?

יע, יע, מיסטער לעבען. איהר וועט מוחל זיין, זיך ארויסקלייבען פון דאָנען. איך האב שוין גענוג געליטען פון אייך און מעהר בין איך ניט מחויב, אפילו גאָט אליין וואָלט אויך מעהר ניט הייסען.

III.

איבערזאל שמעקט ער דעם נאָז.

אומעטום שמעקט ער אריין זיין נאָז, דער אלטער, אקוראט אימי
 צער זאָל ביי איהם א דעה פרעגען. טאָמער דאָרף מען עפעס ריידען,
 אַהאַ, יאַנקעל אין מיטען! ער איז דאָ און מישט זיך אויך אריין! עס
 קומט אויס, כאָטש געה און אַנטלויף ערגיץ. טפו זאָל ער ווערען! אין
 מיין אייגענע הויז זאָל מען ניט וואַלנע זיין א וואָרט צו ריידען.
 א מאָדנע זאָך, אן אלטער איד זאָל זיין אזוי ציקאָווע. ווי ער
 דערהערט נאָר א שאַרד, קומט ער באַלד צולויפען און ער דאָרף שוין
 וויסען וועגען וואס מען רעדט. זיין באַבעס דאָגה איז עס! זייט איך
 לעב, האב איך נאָך אזא מאָדנעם נפש ניט געזעהן.
 ביי לייטען אן אלט מענש איז טויב, און ער הערט נאָך מעהר
 ווי מען דאָרף! טאָ הער זשע און שווייג — ניין, דאס ניט! מוז ער זיך
 אין יעדע זאָך אריינמישען. מוז ער אריינשמעקען זיין צונג, דער אל-
 טער תרח און מען קען איהם ניט אַבטרייבען אקוראט ווי א בייזען
 הונד! איך בעט זיך ביי איהם מיט גוטען: שווער, מישט זיך ניט,
 שווער, זאָל אייך דער קאָפּ ניט וועה טהאָן, שווער, זיצט אויף אן אָרט
 און קריכט ניט אַהין וואו מען דאָרף אייך ניט; אבער רייד צו איהם
 און רייד צו דער וואַנד איז אלעס איינס, ער טהוט זיך זיינס.
 דהיינו, למשׁל, א שטייגער, אז איך רייד לענגער מיט מיין מאַקס'ן
 אז ער זאָל מיר שיקען אין קאָנטרי, מישט ער זיך אריין, דער אלטער
 כלב, און זאָגט, אז מען דאָרף ניט! און רעדט זיך, דאָכט זיך, מיט
 אזעלכע זיסע ריידעלאָך: „טאָכטערקע, ניט כדי איבערלאָזען א שטוב
 אליין אין דער היים, אז גאָט העלפט, אז מען איז געזונד, איז דער
 בעסטער פלעזשור, זאָל זיין איה"ש איבער א יאָהר וועט זיין בעסער
 די צייט, וועלען מיר אלע פאָהרען" — ער ריכט זיך נאָך, דער אלטער,
 צו לעבען כאָטש פופציג יאָהר! ער מיינט ער איז נאָך א יונגער. מאַנ-
 טשיק! ניטאָ, אויף נאָמנות, ווער עס זאָל לאַכען.
 און וואס איז ער אויסען געווען, דער פאַסקורניק? ער האט

מורא געהאט, אז ווען איך וועל אוועקפאָהרען, וועט איבערגעהן די האַרלע זיינע, וועט ער ניט האבען ווער עס זאָל איהם אונטערטראָגען אונטער'ן נאָז דעם עסען. זייט איך בין א שטיקעל מענש האב איך נאָך ניט געזעהן, אז א איד זאָל אזוי זיין אריינגעטהאָן אין דער אכילאָה.

און ער האט אזוי לאַנג גערעדט, גע'טענה'ט, ביז ער האט אויס'געפיהרט און איך בין טאַקע אין קאָנטרי ניט געפאָהרען. א פּיסק האט ער, אז ער קען צעהן איבערריידען, ווער האט עס כה אויסצו'טענה'ן זיך מיט איהם?

איך פרעג אדרבה, אז איך רייך זיך אַמאָל איבער מיט מיין מאַן, האט ער זיך עפעס אריינצומישען? וואס איז עס זיינע חזיר'שע ביז'נעס? ער איז מיין מאַן, ערשט צוקריעג איך זיך מיט איהם און שפע'טער וועלען מיר זיך איבערבעטען! ניין, קען ער זיך ניט איינהאַלטען און ווי נור ער דערשמעקט, אז איך האב זיך מיט מאַקס'ן צואווער'טעלט, איז ער שוין דאָ מיט זיינע מגידות, מיט זיין מוסר, אַקוראַט אימיצער בעט איהם, ער זאָל זיין א רודה שלום'ניק! איך בין זיך מודה ומתודה, אז ווען איך זאָל ניט מורא האבען פאר גאָט, וואָלט איך איהם בשעת מעשה מיט עפעס אין קאָפּ דערלאַנגט.

אדער מען זאָל פרעגען עני באַדי: דאַרף א איד, וואס זיצט, ווי מען זאָגט, אויף לאַסקאָווען ברויט, זיך מישען אין די קינדער'ס ביזנעס? מיר דאַכט, אז אזעלכער האט געדאַרפט זיטצען ווי א צוצי'קעל און דאַנקען גאָט אבי מען טשעפעט איהם ניט; לַסוף, ווי מען רעדט נור אויס א וואָרט, רוקט ער זיך צו אַקוראַט ווי א קאַטץ, ווען זי דערשמעקט, אז מען געהט צום טיש עסען! ער וועט זיך נאָך, האב איך מורא, אָנהויבען מישען אין קיטשען אויך און ער וועט מיר א דעה זאָגען וואס צו קאָכען.

קומט אַמאָל אריין א מענש און מען הויבט עפעס אָן שמועסען וועגען ביזנעס, אַהא, גוט שבת, יאַכנע, מיין שווער איז דאָ! און נאָך מיט אַזאַ ברייטיקייט, אז עס איז מיר א חרפה און א שאַנדע. פע, חלשות, אן אלטער איד, וואס הענגט אויף די קינדער'ס קאַרק, דאַרף זיטצען שטילינקער הייד אונטער'ן אויווען.

הא? וואס זאָגט איהר, איהר זיטצט ניט אויף אונזער קאַרק? איהר עסט ניט קיין לאַסקאָווען ברויט? איהר האט פאר אייערע קעסט

פאראויס בעצאָהלט ? נו, איז וואס זשע ווילט איהר, פון א קנעפּעל רעשטע ? ווארט א ביסעל, וועל איך אייך אונטערשיקען ! אן אָנשיקע-ניש אויף מיין קאָפּ, אייביג וועל איך זיך שוין פון איהם ניט אָב-צאָהלען.

אין אמת'ן, אימיצער זאָל הערען, וואָלט מען מיינען, אז ער האט מיך גליקליך געמאַכט. שטענדיג נור ער ווארפט מיר אויף, אז ער האט מיר געגעבען, אז ער האט מיר אויף די פיס געשטעלט, און וואס טהוען אזעלכע, וואס האבען ניט קיין שווערס, לעבען זיי ניט ? הלואי וואָלט איך אייך ניט געקענט, וואָלט איך פיעל געזינטער געווען. איך וואָלט אפשר מיט פופציג יאָהר מעהר געלעבט, ווען איך וואָלט אייער פנים ניט אָנגעקוקט. איך האב דאָך פון אייך די גאָל אין מויל, האב איך דאָך. זאָל נור קומען מאַקס, איז וואס מיר קלעמט אויף מיין האַר-צען, וועל איך אויסלאָזען צו זיין קאָפּ.

קוקט איהם נור אָן. ער וויינט שוין ! וואס איז היינט, תשעה באב, צו יום כפור ? געהט אייך, זייט מוחל, ערגעץ אנדערש וויינען, ניט ביי מיר אין הויז.

שא, דו ביזט שוין דאָ, מאַקס ? גוט, וואס דו ביזט געקומען. האָסט א הענקערשיף ? געה וויש אָב דיין טאַטען די אויגעלאַך. געה זעה ווי ער בעקלאָגט מיך און דיך לעבעדיגערהייד.

סעי, מאַקס, זאָג מיר נור בין איך מחויב צו ליידען אזוי פיעל פון דיין טאַטען ? דאַכט זיך, אז ניט, אין מיינע תנאים שטעהט עס ניט געשריעבען.

וואס טהוט ער מיר, פרענסטו ? וואס האָסטו געוואָלט ער זאָל מיך אָנשלאָגען ? זעהסטו אויף אזוי פיעל וועל איך שוין קיין נאר ניט זיין, שלאָגען וועל איך זיך ניט לאָזען ! אין א שטעקען, זאָגט מען, זיינען פאַראַן צוויי עקען און מעהר וואָלט איהם ניט געפעהלט ער זאָל אויף מיר א האַנד הויבען.

וואס דען טהוט ער מיר ? ער מאַכט מיר גלאַט דעם טויט ! וואס איז, דו ווייסט עס ניט ? א מאַן ביזטו ? אזא יאָהר אויף מיינע שונאים ! א שעהנע ווערדע האט ביי דיר א ווייב ! אזוי ווי דער טאַטע, אזוי דאס קינד, דאס עפעלע פאַלט ניט ווייט פון דעם בוים. אויף איין תליה מעג מען אייך ביידע אויפהענגען.

אז אָך און וועה צו מיין פינסטערען מזל, וואס פאר א ווערדע

קען איך שוין ביי איהם האבען, אז דו האַלטסט אויך מיט איהם. ווען ער וועט מיר אפילו אויפ'ן קאָפּ אַרויפקריכען, וועסטו אויך שווייגען. איך זעה דאָך ווי דו קימערסט זיך פאַר מיר. צו האב איך אַמאָל געדערט דו זאָלסט איהם זאָגען: אָט, טאַטע, מיש זיך ניט, אָט, טאַטע, זאָל דיך ניט אַרען, קיינמאָל ניט! ווי דער שמאַטע עפענט זיין געמבע, זיצטו ווי א גולם און כאַטש מעלך דיך אויס! אויב דער טאַטע דיינער איז ביי דיר אזוי הייליג, האָסטו ניט געדאַרפט חתונה האבען.

סעי, מאַקס, איך זאָג דיר איינמאָל פאַר אלע מאָל, אז איך וויל ניט, אז דער אַלטער זאָל זיך אין אלעם מישען. וועל איך עס אויס-פיהרען, איז אַלל-דייט; ווען ניט, וועל איך אָבטרעטען, אַדער איך וועל איהם מאַכען אזוי ענג, אז ער וועט מיר אָבטרעטען. איך האב שוין גענוג געליטען און דהאַט'ס אַלל.

IV.

אדם א מענש, דער אַלטער א רבי!

א צאָצקעוואַטער אידעל, דער טאַטע דיינער, מיט איהם אויס-צוקומען, דאַרף מען זיין פון די אבות.

מען דאַרף שוין, דאַכט זיך, קיין גרעסערע איינגעהאַלטענע, ווי איך בין, פון דעסטוועגען מוז איך זיך מיט איהם קריענען. אן אייזערנע האַרץ דאַרף מען האבען צו פערשווייגען אלעס. וואס ווייסטו, מאַקס סעלע, וואס איך לייך זיך איבער פון איהם! איין טאָג זיין מיט איהם אין הויז, איז א גרעסערע אָבקומעניש ווי פּריוואַן, ווי קאַטאַרגע, איך זאָל אזוי געזונד זיין.

האט ער זיך ממציא געווען א נייע זאך! האט זיך גאָר גענומען לערנען די קינדער! אדם א מענש און ער א רבי! ער האט ניט וואס צו טהאָן, טשעפעט ער זיך צו אלעמען! סעי, קענסט איהם זאָגען, דעם שמאַטע דיינעם פון קיינמאָנעמען, אז אַין הויז איז פאַר אַן א

וואַנד און ער האט א קאָפּ און אז ער האט ניט וואס צו טהאָן....
ווייסטו דאָך שוין.

זעהסטו, זיך שלאָגען קאָפּ אן וואַנד, וועל איך איהם אסור זשאַר
לעווען; אבער אז ער טשעפעט די קינדער, קען איך ניט ליידען! איך
בין א מאַמע און איך וויל ניט, אז אימיצער זאָל א דעה האבען אויף
מיינע קינדער! מעגסט איהם זאָגען, אז עס וועט זיין מיאוס אויב
ער וועט נאָך אַמאָל זיין א רבי ביי זיי. איך בין איהם מוחל די טובה,
זאָל איהם נור ניט דאַרען דער מה פאר מיינע קינדער.

וואס טהוט ער זיי? וואס האָסטו געוואָלט זאָל ער זיי טהאָן?
איינשלינגען לעבעדיגעהייד? וואָלט מעגליך געווען, וואָלט ער דאס
אויך געטהאָן! עפעס א קלייניגקייט ס'ארא רשע מרושע ער איז?
א רעגולער וואָלף, ער קען דאָך א מענשען ניט אַנקוקען.

טאָמער טהוט טשאַרלי א דושאָמפּ ווערט ער א פּערצאָפּעלטער,
דער אַלטער! דער טייפּעל, ניט אין שטוב געדאַכט, כאַפּט איהם צו!
וואס איז? מען וואוינט אונטען, זאָגט ער, און מען דארף ניט קלאַפּען
יענעם אין קאָפּ. פּרעמדע קריוודעס נעהמט ער זיך אָן, דער אַלטער
תּרה, אַקוראַט אימיצער בעט איהם.

און די שכן'טע פון אונטען לויפט אַלע מאָל ארויף מיט קולות,
אז מען קלאַפּט איהר אראָפּ דעם סילינג, אז זי קען ניט איינזיצען אין
הויז צוליעב מיינע קינדער. איך וואָלט שווערען, אז דער אַלטער פיהרט
עס איהר אָן, אז זי זאָל אַלע מאָל קומען מיט טענות. וואַרט, ער וועט
נאָך בריינגען דערצו, אז מען וועט אונז מאַכען צו מופּען.

דהיינו, אז דער אינגעל געהט ארונטער אין סטריט זיך סקייטען,
איז עס זיין באַבעס דאנה! וואס האט ער געוואָלט, ער זאָל זיטצען
און זאָגען תהילים? א קינד איז עס, ווילט זיך איהם שטיפען און איך
זעה נאָר ניט איין, אז דאס איז אן עולה — פאר וואס ניט? ווען
וועט ער שטיעפען, ווען ער וועט קומען אין זיידען'ס יאָהרען? קען
עס אבער דער שעהנער זיידע ניט ליידען און וואָלט מעגליך געווען
וואָלט ער איהם דערפאר גע'הרג'עט.

ער לייגט כלומר'שט אריין, ווי מען זאָגט, די טומאה אין דער
יראה און ער זאָגט, אז ער האט מורא דער אינגעל זאָל זיך ניט קאַליע-
טשען, מען זאָל איהם חלילה ניט איבערפּאַהרען; אבער זאָל איך

שלעכטס האבען אויב ער מיינט עס! ער איז איהם נאָר ניט אזא גוטער פריינד.

ניט אימיצער פעניעלען א פעני, איז ער אש להבה פאר וואס זי נעהמט! ער פערנינט ניט, דער אלטער פליאנע, טאָמער וועט דאס קינד קויפען איין קרים אדער קענדי און ער מאַכט מיר דעם טויט, אז איך פיהר שלעכט, אז איך לערען די קינדער שלעכט, און איך קען פון איהם ניט לעבען.

מילא בין איך דאָך ניט קיין בייבי, אז איך וויל הער איך זיך צו וואס ער רעדט און אז איך וויל, הער איך איהם ווי דעם קאָטער; טשעפעט ער זיך אבער איין אין די קינדער, הויבט ער זיי אָן שטראַך פען, הויבט ער זיי אָן לערנען דרך ארץ, פערנעסט ער ווען אויפהערען. א טאָטע האט זיך אויף זיי געפונען! טפו זאָל ער ווערען.

בכו, וואס זשע וויל איך? איך וויל דו זאָלסט איהם מאַכען צו סטאַפען, איך וויל דו זאָלסט איהם זאָגען איין מאָל פאר אלע מאָל, אז דו ביזט דער טאָטע ניט ער און זאָל איהם ניט וועה טהאָן דער קאָפּ פאר דיינע קינדער. אויב דו וועסט עס ביי איהם ניט פועל'ן מיט גוטען, וועל איך עס פועל'ן מיט בייזען.

שווער, אונטער די אויגען, ווי מען זאָגט, איז געבולען, אין די אויגען איז גערעדט: אָט הערט מאַקס אויך. איך זאָג אייך, אז איך וויל ניט איהר זאָלט זיין א טאָטע איבער מיינע קינדער. איך וויל ניט איהר זאָלט זיי לערנען דרך ארץ. זיצט אז איהר זיצט און מישט זיך ניט אין פרעמדע עסקים.

הא? איהר זייט עלטער פון מיר און איהר פערשטעהט בעסער ווי צו האָדעווען קינדער? אז איהר זיינט עלטער, וועט איהר פריהער שטאַרבען; אבער מיינע קינדער קען איך אליין לערנען! א מציאה מיט איהם, ער איז עלטער! וואס האט איהר געוואָלט מען זאָל אפשר געהן אויף די שפיטץ פינגער פאר אייך? נאָך ניט! עס איז נאָנץ גענוג, אז מען האָלט אייך אין הויז און מען ניט אייך עסען, ווילט איהר נאָך זיין א בעל דעה אויך? ניט דערלעבען וועלען מיינע שונאים.

מאַקס, וואס שווייגסטו? שטיק לעמעשקע וואס דו ביזט! קענסט איהם ניט זאָגען, אז דו ביזט דער טאָטע פון דיינע קינדער, ניט ער?

שעהמסט זיך פאר איהם? זאָג איהם, אז ער זאָל איבער די קינדער
 ניט בעל הבית/עווען...
 אבער דו ביסט ניט בעסער פון איהם! דו קעהרסט אויך זעהר
 פיעל פאר די קינדער! עם פערשטעהט זיך, אייך איז לייכט אָנגעקומען
 צו טראָגען און צו האבען זיי, וואָלט אייך אבער אזוי די קעפ וועה גע-
 טהאָן, ווי מיר האט וועה געטהאָן דער בויך, ביז איך האב זיי געהאַט,
 וואָלט עם אַנדערש געווען.
 פויגעלאך מיינע, אלע אויף אייך נעכאָך, אי דער זיידע, אי דער
 שיינעדיגער שמאַטע אייערער! אבער עם וועט אזוי ניט זיין. נאָו
 סער! איך האב אויך א דעה צו זאָגען און איך וועל מיינע קינדער
 לערנען ווי איך פערשטעה!

V.

אן עין הרע געגעבען דאס קינד.

שוין צוויי שעה אויפ'ן זייגער אז דאס קינד צאפעלט זיך, דרעהט
 זיך ווי א שלאנג און איך קען זיך קיין עצה ניט געבען. א געזונדע, א
 פרישע קינד געווען און פלוצלינג איז עם אזוי קראנק געוואָרען, אז
 דער אויבערשטער זאָל זיך מרחם זיין. א בייז אויג האט דאס קינד.
 אליע ליולע פויגעלע,
 מאַך זשע צו דיין אויגעלע,
 ווער עם האט דיר געגעבען אן עין הרע,
 זאָל ווערען אין גיכען א כפרה.
 טפו, טפו, טפו, אזוי ווי דו ווייסט ניט פון וואַנען די עין הרע
 איז צו דיר געקומען, אזוי זאָלסט דו ניט וויסען וואוהין זי וועט אוועק
 געהן. אויף פוסטע וועלדער, אויף וויסטע פעלדער זאָל עם פאלען,
 האַרציגער פאָטער.
 ס'ארא פראַקליאַטע אויגען ער האט עם, דער אלטער אשמדאי.
 זיי האבען איהם שוין, אויף נאַמנות, געמעגט... איך וויל שוין אַזוי

ווייט ניט ריידען. האט זיך צוגעשטעקט אויף א וויילע צום קינד האט ער איהר שוין אן עין הרע געגעבען! קיין אנדער נאָמען רופט ער איהר ניט, נור „מויד.“ ווער עס האט קיין גרעסערע ניט געזעהן, זאָל יענעם די אויגען ארויס.

שאַ, מיין קינד, גענוג שוין צו שרייען. שלאָף ליובעלע, שלאָף פויגעלע מיינס. וואס איז דיר געוואָרען, מיין טהייער קינד, מיין אוצר, מיין ליכט, מיין שוין? וואס טהוט דיר וועה? מיר פאר דיין קעפעלע, טאטע זיסער.

געוואָלד, וואס טהוט מען? וואס פאר אן עצה גיט מען זיך? דאס קינד ווערט דאָך, שונאי ישראל, צוריסען שרייענדיג. זאָל איד, טאָכטערקע, אזוי וויסען פון דיין זיידען, ווי איד ווייס וואס מען הויבט אָן צו טהאָן.

האט איהר ווען געהרט אויף אייער לעבען, אז מען זאָל אן איי-גענע קינד אן עין הרע געבען? וואס מאַכט עס אויס? אן אייניקעל איז אזוי גוט ווי א קינד! זייט איד לעב האב איד נאָך ניט געזעהן א מענש מיט אזעלכע ביזע אויגען.

און דאס מאַכט אַלץ זיין שלעכטסקייט, זיין גיפט, ניט געשעהן זאָל עס ווערען. ווען מען זאָל זיפען און זוכען אין גאָר דער וועלט, וואָלט מען אזא המן ניט געפינען. וואָלט מעגליך געווען, וואָלט ער איינגעשלאנגען מיך מיט די קינדער צוזאמען.

מילא די עלטערע קינדער, זאָלען געזונד און שטאַרק זיין, האט ער פיינד, ווייל זיי שטיעפען; אבער וועס קען ער האבען, דער רשע מרושע צו אזא עופה'לע? אַט גלאַט אזוי, ער פערגינט ניט וואס זי איז געראַטען, וואס זי איז שעהן, זאָל איהם אין די אויגען, דעם אַל-טען תרה.

א-א, א-א בעבעלע, א-א, א-א ליובעלע... וועה איז מיר, ווינד איז מיר, גאָט דער לעבעדיגער ווייסט וואס מיט'ן קינד איז. זי איז דאָך שוין שווארץ אזוי ווי קאהל, הלואי זאָל א גוטער סוף זיין.

ניט אומזיסט זאָגט מען, אז אידישע עין הרע איז ערגער פון גוי-אישען כישוף. אַט דאָ ניט לאַנג געווען א קינד א מחיה צו קוקען און ערשט איז שוין פון איהר האַלב געוואָרען. פויגעלע מיינע, דער שעה-נער זיידע דיינער האט דיר געגעבען אן עין הרע, זאָל אויף איהם קומען א צרה.

דאכט זיך, ער האט דאס קינד כלומר'שט ליעב און גיט עס אָפּט א קוש, אבער דער קוש איז עשו'ס קוש. מיט די ליפען קושט ער זי און אין האַרצען איז ער איהר א שונא! טאָמער בין איך אַרונטערגע- גאַנגען אויף א וויילע און ער האט די בייבי צוגעהאַלטען, נו, האט ער פון איהר געמאַכט א לייט, ניטאָ וואס צו ריידען.

קינדעלע מיינס, דו האָסט דאָך שוין געבאַך קיין כּה ניט צו שרייען, דער מאַמע פאַר דייע ביינדהאַלף, הער שוין אויף, זאָל שוין זיין גענוג. אליע ליוליע טיבעלע...

שאַ, ער שלעפט זיך שוין דאָרט, דער אַלטער. עס איז מעהר ניט עס ווילט זיך ניט מאַכען קיין באַראַוואַריעס; אבער איך האב גע- דאַרפט, איך זאָל אזוי געזונד זיין, פּערהאַקען די טהיר און ניט אַריינ- לאָזען איהם. בעסער וואוינען צוזאַמען מיט א טיגער אידער מיט א שונא.

וואס פאַר א שונא זיינט איהר מיר? וואס דען א גוטער פריינד זיינט איהר מיינער? ווען איהר זאָלט זיין א גוטער פריינד, וואָלט איהר דאס קינד קיין עין הרע ניט געגעבען. איך בין מיט'ן קינד ערגיץ ניט געווען; איהר, נור איהר האט מיר איבערגעפיהרט א קינד. שוין אפשר דריי שעה אויפ'ן זייגער, אז די בייבי וויקעלט זיך ווי א קנויל און איך קען עס ניט איינשטילען. טפו, טפו, טפו.

א קלאָג איז מיר. עס קומט דאָך אויס, כאָטש נעהם און אנטלויף ערגיץ! אז א שטוב-מענש און נאָך כלומר'שט א זיידע זאָל האבען אזעלכע ביזע אויגען און מען זאָל א קינד דאַרפען בעהאַלטען פון איהם, איז דאָך שוין גאָר די וועלט קיין וועלט ניט!

וואס קוקט איהר מיך אָן, וואס? איהר זעהט ניט, אז דאס קינד האט א גוט אויג? דאכט זיך אפילו א בלינדער קען עס אויך דער- זעהן. וואס דען פון וואוילטאָג וועט זיך א קינד אזוי צאַפּלען?

הא? זעהן אפשר א דייפער פין שטעכט איהר ערגיץ? א נייע נייעס! אפשר זאָל איך זיך ביי אייך לערנען ווי צו דייפערען א קינד? שוין ב"ה דריי קינדער צו לאַנגע יאָהר אויסגעהאָדעוועט, געהט איהר מיר ערשט לערנען ווי צו בעגעהן זיך מיט א בייבי! געהט אייך, געהט, ווארום איך וועל אייך באַלד איינצאַהלען א חלק, אז איהר וועט ניט וויסען, פון וואַנען עס איז אייך געקומען.

אן אַלטער תרח קען! אז ער גיט דאס קינד אן עין הרע, מאַכט

ער מיך שולדיג. אבי וואס איז ביי איהם די שנור, א שלים-מזל'ניצע!
אפשר געפעלט אייך ניט דער שידוך, וואס איהר האט געטהאן מיט איי-
ער זוהן, טאָ האט חרטה אויב איהר קענט.

שאַ זשע, שאַ זשע, מיין זיס קינד, שרעק ניט דער מאַמע דיינער,
הער אויף צו שרייען, הער אויף צו ווארפען זיך, דו האָסט דאָך שוין
געבאָך קיין כח ניט, זאָל שוין זיין גענוג, מיין שעהן קעטצעלע.

אפשר רופען א דאָקטאָר, זאָגט ער! וואס וועט איהר א דאָקטאָר
טהאָן? צו עין הרע העלפען ניט קיין רפואות. א בעל רחמנות געוואָר-
רען, א דאָקטאָר וועט ער געהן רופען! האט ניט אועלכע ביזע אוי-
גען, וועט מען קיין דאָקטוירים ניט דארפען....

שאַ, ער איז שוין אוועקגעגאנגען דער אלטער אשמדאי, אוראי
טאָקי נאָך א דאָקטאָר געגאנגען! וועל, זאָל ער שוין געהן פון מיינט-
וועגען, כאַטש ווייס איך וואוהין און זאָל ער מיטנעהמען מיין קינד'ס
עין הרע.

פויגעלע מיינע, האַרצעלע מיינע, קום איך וועל דיך נעהמען אויף
די הענד, וועט דיר אפשר גרינגער ווערען. דיין טהייערער שמידע
(זיידע) איז שוין אוועק געגאנגען און צוגענומען דיין עין הרע...
אוי, א קלאָג איז מיר, טאָקי א דייפער פין שטעכט דאס קינד!
אָך און וועה דער מאַמע, געלאָזט א קינד אזוי פיעל מוטשען זיך.
ניחאי וואָלט איך זיך עם פריהער ארומגעזעהן, טייבעלע מיינע, מיר
פאר דיינע ביינדעלאַך.

VI.

דער אלטער כריפון לאָזט ניט שלאָפען.

אָי, דעם קאַפּ לעכערט ער מיר, דער אלטער, מיט זיין הוסטען.
קהו, קהו, קהו, אָהן א סוף און אָהן אן עס, פעשצעט זיך, דער
אלטער נאָר, אזוי ווי א קליין קינד.
א גאַנצע נאָכט באַראַכאָנעוועט ער אזוי ווי אַין אַ פּויק. איך האב

אסור פערזוכט שלאָפּען צוליעב איהם. טאָמער האב איך צוגעמאַכט אן אויג, האט ער מיך מיט זיין הוסטען אויפגעוועקט. איך האב שוין קיין כח ניט צו שטעהן אויף די פיס. עפעס א קלייניגקייט איז עס, אז א מענש דערשלאָפּט ניט?

נאָך ווייניג האב איך פון איהם די גאַל אין מויל ביי טאָג, נא דיר נאָך א צוגאַב די נאַכט אויך! איך פאַל ווי א פליעג, איך חלש שלאָפּען, לאָזט ער ניט! הויבט ער אָן קאכקען, פערנעסט ער ווען אויפהערען.

טאַקי אמת שוין אן עלטערער איד. שוין ווי מען זאָגט: אן אויס-געוועבטער; אבער פון דעסמוועגען דאַרף דאָך א מענש כאַטש פיעל עס איז שכל האבען, מען דאַרף דאָך פערשטעהן, אז דער צווייטער איז אויך א מענש, אז קיינעם'ס נשמה איז ניט פון קליאַטשע און יעדער איינער וויל לעבען אויף דער וועלט; אבער איהם אַאַרט עס ווי די וואַנד! דו קענסט ניט הערען, הער ניט; דו קענסט ניט שלאָ-פען, שלאָף ניט; ער טהוט זיך וואסן ער וויל און געה האב מיט איהם אן עסק!

עס איז דאָך אַן אונגליק, איך זאָל אזוי געזונד זיין. מען מוז ליידען און שוויגען! געה טשעפע איהם עפעס, געה פרוב איהם זאָגען א וואָרט, וועט ער באַלד פערנאַנדערפויקען, דער אַטער כריפון, אז איך טרייב איהם קראַנקעהייד פון הויז! מעהר פעהלט מיר ניט, נור אריינפאלען צו זיינע לאַנדסלייט אין די מיילער! שוין אזוי אויך ב"ה וואו צוויי בין איך די דריטע. פערשוואַרצט זאָלען אזוי ווערען מיינע שונאים'ס פנים'ער, ווי ער האט מיר פערשוואַרצט די אויען מיינע. אזא שם זאָלען האבען די, וואס ווינשען מיר ביז, וואס פאר א שם ער האט מיר געמאַכט.

איך טריי, דאַכט זיך, אדרבה ואדרבה און ביי איהם איז די שנור אַלץ א שלעכטע! אז איך בין א שלעכטע, ווייס איך שוין ניט ווי מען קען זיין גוט. איך בין גאַנץ גענוג יוצא געגען איהם און אָן איהם איז עס אָנגעלייגט אזוי ווי אַן א כלב! ווען עס טרעפט אויף אַן אנדערע וואָלט מען איהם שוין לאַנג אויף צוויי שפענדלאַך ארויסגעוואַרפען, באַשר איך האב שטענדיג א נאַטור איך לייד און איך שווייג. זאָל בע-סער מיינס איבערגעהן.

אבער עס איז דאָך שוין אונמעגליך צו לעבען פון איהם, ווי איך

בין א אידישע טאָכטער. האט איהר געהערט אויף אייער לעבען ? א מענש זאָל נור זיין אָבגעלייגט צו מאַכען יענעם דעם טויט ! ער ווייסט נור איינס, אז מען דארף דער שנור לייגען אין דר'ערד לעבעדיגער-הייד, קיין רחמנות איז נאָר ביי איהם ניטאָ ! א רעגולער תליון, א רע-גולער הינט שלענער.

א מענש זאָל זיך ניט בעטראַכטען, אפשר קען עס דער אַנדערער ניט הערען, אפשר האט עס יענער פיינד צו הערען, אפשר איז עס אי-מיצער ניט מחויב צו הערען ! הויבט ער אָן צו הוסטען, איז אזוי ווי מען האַקט האָלץ ! אן אויפגעציטערטע ווער איך, עס וועט מיר אפשר אין דריי יאָהר ניט צוקומען, וואס מיר איז פון נעכטען אָבגעקומען. טפו זאָל ער ווערען.

ביי נאָכט איז דאָך שוין אָבגערעדט, מען זאָל אפילו זיין דער גרעסטער פעפער אין דער וועלט, קען מען אויך אויף א מינוט ניט אנשלאָפען ווערען, ער קען דאָך אפילו א טויטען אויפוועקען מיט זיין קאכוקען ; וואָלט ער זשע כאַטש לאָזען ביי טאָג א דרעמעל טהאָן, איז דאס אויך ניט ! ווי נור איך לייג זיך צו, אהא ! ער קלאַפט שוין טרעוואָגע, קהו, קהו, קהו — בעהיט און בעשירמעט זאָל מען ווערען.

אזוי ? וואס זיינט איהר שולדיג, אז איהר זיינט קראַנק ? אזא סכנה זאָל, האַרציגער פאַטער, זיין מיט אלע קראַנקע ; נעווער מיינד, איהר זיינט נאָך געזינטער פאר מיר. אז מען איז קראַנק האט מען קיין כח ניט אזוי צו הוסטען.

א מיאוס'ע בעשעפעניס קען, געהט און מוסר'ט פאר מאַקס'ן, אז ער האט זיך פערקיהלט ! וואס האט איהר געוואָלט ? איך זאָל אייך אפשר אַבטרעמען מיין בעד רום, אדער איך זאָל היינט אין מיטען זומער מאַכען דעם אויווען פון אייערטוועגען ? אפשר וואָלט עס אי-מיצער געטהאָן פון אייערטוועגען, איך ניט ! אזא צדיק בין איך ניט מחויב צו זיין.

שא, אפשר ניט עפענען קיין פענסטער אויך ! א מורא די „בייבי“ קען נאָך קעמטשען א קאָלד ! ניטאָ ווער עס זאָל לאַכען, איך זאָל אזוי לעבען. א בייזע קעלט אויף איהם אָנגעפאלען ! און וואס וועט איהר שוין זאָגען אין די גרויסע פרעסט ?

וואס ? איהר זיינט דאָך קראַנק ? אז מען איז קראַנק אויף אן

אמת, געהט מען, מיסטער לעבען, אין א האָספיטאַל. שעהנערע מענשען פון אייך ליגען אין די האָספיטעלער. נישט־קשה, קיין בייז זאָל ניט זיין, מען וועט אייך דאָרט חלילה ניט קעפען און ניט הענגען. ...

שאַ, גוט, מאַקס, וואס דו ביזט געקומען. געה, זעה, דיין טאַטע שטאַרבט דאָך אוועק. געה זאָג מיט איהם ווידוי. ...

וואס האָסטו זיך אזוי דערשראַקען? האב קיין מורא ניט, נאָך ניט אזוי גיך, ער וועט נאָך מיך איבערלעבען. ער איז נאָך, אויף נאמנות, נאנץ געזונד און ער האט נאָך גענוג כח צו מקצר זיין מיר די יאָהרען.

וואס? ער איז טאַקי ניט געזונד? אויב אזוי, טאָ שיק איהם אוועק אין א האָספיטאַל. וואס ווילסטו, די קינדער זאָלען זיך נאָך פון איהם אָננעהמען און אויך קראַנק ווערען? ...

דו הערסט ווי בענעלע הוסט? אַט האָסטו דיר! שוין אָנגעשטעקט דאס קינד אויך! וואס האב איך געזאָגט? איך האב פריהער געוואוסט אז אזוי וועט זיין.

בענעלע, פויגעלע מיינע, דער מאַמע פאר דיניע ביינדעלאַך, שוין אָנגענומען זיך פון דיין שעהנעם זיידען! קום אַהער, מיין קינד, געה ניט צו איהם, אנטלויף פון איהם, קום נאָ דיר א פעני, דו ביזט שוין סיק קעצעלע מיינע. ...

הא? דער טאַטע הוסט עס? בענעלע איז גאָר אין סטריט? האב איך דעם מאָל ניט געטראָפּען! אבער איך קען דאָך די קינדער ניט לאָזען שטענדיג אומלויפען אין סטריט און אין הויז האב איך זיי מורא צו האַלטען זיי זאָלען זיך חלילה ניט אָנשטעקען פון דיין טאַטען, קומט מיר אויס כאַטש לאָז איבער די הויז מיט האַק און פאַק און אַנטלויף ערגיץ.

וואס זשע וויל איך? איך וויל דו זאָלסט דעם אלטען פּנע רע אוועקגעבען אין א האָספיטאַל. איך בין ניט מחויב צו האַלטען א קראַנקען אין הויז, אפילו נאָט אליין וואָלט עס מיר אויך ניט גע־היסען.

VII.

געפונען דעם שווער'ס קניפעל.

שא, וואס פאר א פעקעלע ליגט עס דאָרט אונטער'ן לאַנדזש?
אוראי געלד... טאָקי געלד, איך זאָל אזוי געזונד זיין! ... פינף,
צעהן, צוואַנציג... פון וואַנען קומט עס אַהער אזא אפּותיקו? געוויס
דער אַלטער ארויסגעוואָרפּען פון קעשענע. אַנדערש קען דאָך ניט
זיין.

אַבער ווי קומט עס צו איהם אזא קניפעל? א מענש וואס טהוט
נאָר ניט און האט שוין ניט פּערדיענט קיין סענט אפּשר צעהן יאָהר,
זאָל אָבסיווען צוואַנציג דאָלאַר! פון וואַנען? פון דער... איך וויל
שוין אזוי פיעל ניט ריידען.

ס'ארא נאַרישע פרוי איך בין, איך קלעהר נאָך, עס איז נאָך
ביי מיר א ספּק! וואו דען האט ער עס גענומען אז ניט גע'נב'עט?
און ביי פּרעמדען געוויס ניט! וואו וואַלגערט זיך עס אזוי געלד, אז
מען זאָל קענען גנב'ענען? אז אָך און וועה איז מיר, ווער ווייסט אויף
וויפיעל ער האט מיך בדלֹות געשטעלט.

מאַסס בעקלאַגט זיך שטענדיג, אז די ביזנעס געהען ניט גוט,
אז עס טריקענט איהם אָפּט אויס דער מאַרף פון קאַפּ, ווען ער דאַרף
סעטלען ביללס. מיך האט עס שטענדיג געוואונדערט, מען לייזט דאָך
א דאַנק גאָט, היינט ווארום זאָל עס זיין אזא איינזינקעניש? אבער
אַצינד ווייס איך שוין וואו דער הונד איז בעגראָבען! דער אַלטער
כאַפּט זיך אָפּט אריין אין סטאָר, ציהט ער צו פיעל ער קען. ער האט
נאָך אוראי ערגיץ ביינק ביכלאַך אויף הונדערטער דאָלאַרס.

פון א שטוב גנב קען מען זיך ניט איינהיטען. אָט לאָז איך שטענ-
דיג איבער מיין פּאַקעט-בוך אויבען אויף. פאר וועמען דאַרף איך איהם
בעהאַלטען? קיין פּרעמדע מענשען געהען צו מיר ניט, קלייבט ער
זיך געוויס צו און מאַכט מיר דאָרט א קבורה.

און רייד מיט איהם, איז ער א פרומינקער, א צדיק'ל, ער האַלט

נאָר גאָט פאר'ן באָרד — א מיתה משונה וואָלט איך זיך אויף איהם
ניכער געריכט, איידער ער זאָל זיין א גנב.
און וואָלט איהם אימיצער פרעגען, אויף וואס דארף ער אין גאָט
צען געלד, דער אלטער אשמדאי? עסען און טרינקען האט ער פון דאס
שעהנסטע און דאס בעסטע, א לאזשי האט ער, ניט ליעב איז איהם,
א סענט אין פאקט קריגט ער מסתמא אויך ביי מאַקס'ן, פעהלז איהם
נאָך גנב'ענען אזעלכע בלוטיגע, שווער־פעהרהאָרעוועטע געלד!
מען דארף דאָך שרייען געוואַלד אין די גאסען, ווי איך בין א
אידישע טאכטער, אז אויף אן אייגענעם טאטען זאָל מען ניט קענען
טרויען, אז פאר אן אייגענעם טאטען זאָל מען זיך דארפן בעהאלטען,
איז דאָך שוין די וועלט קיין וועלט ניט! ביי לייטען א טאטע העלפט
עפעס, זעהט אריינבריינגען זיינע קינדער און דער אלטער פגע רע,
לא די וואס ער טהוט ניט א קלאפ א פינגער אָן א פינגער, בע'גנב'עט
ער נאָך, שטעלט ער נאָך בדלות! אוי, ווען ער קומט ערשט אָן אויף
מיינע אויגען און איך זאָל ניט מורא האבען פאר גאָט, וואָלט איך
איהם, דאכט זיך, א מעסער אין הארצען אריינגעשטאָכען...
שאַ, אָט שלעפט ער זיך שוין דאָרט. איך ווייס ניט, ווי גלייכער
איז, זאָל איך זיך מאַכען ניט וויסענדיג, אדער איינצאָהלען איהם א
פאָרציע ווי ער איז ווערטה...
אבער למאי שווייגען? איך וועל איהם טאקי זאָגען און זאָל
ער כאַטש וויסען, אז איך ווייס וואס פאר א פויגעל ער איז! וואס איז,
שעהמען דארף איך זיך פאר איהם? אז ער שעהמט זיך ניט צו גנב'־
ענען, דארף איך זיך ניט שעהמען און איהם זאָגען אויג אין אויג, אז
איך האב איהם געפאָקט.
עס ווייזט אויס, אז ער ווייסט נאָר ניט, אז ער האט די געלד פער־
לאָרען. ווען ער זאָל וויסען, וואָלט ער זיך ניט אזוי געשלעפט, ער
וואָלט שוין געלאָפּען ווי אן אונטערגעשאַסענער, וואָלט ער געלאָפּען.
אבער איך וועל איהם באַלד אָנזאָגען די בשורה, וועט איהם, דענק איך,
פערנעהן אין זיעבעטען ריפ. איך וועל זיך פריהער מאַכען תם'עוואַטע.
איך וועל איהם גלאַט אזוי דערצעהלען, אז איך האב געפונען צוואַנציג
דאָלאַר, וועל איך זעהן, וואס פאר א מינע ער וועט מאַכען...
שווער, איהר ווייסט? איך האב דאָך היינט געפונען צוואַנציג
דאָלאַר, צוויי פינפערלאַך און א צעהנעריל.

א דאנק גאָט, זאָגט איהר? זאָל מיר וואויל בעקומען? ווען איהר זאָלט וויסען וואס איך ווייס, וואָלט איהר עם מיר ניט געוואונשען! איהר ווייסט וואו איך האב עם געפונען? אָט דאָ אונטער'ן לאַנדוש. ווער האט עם דאָ געקענט פערליערען?

איך ניט, מסתמא מאַסס, זאָגט ער! שור, ביי מאַסס'ן וואָלגערט זיך טאַקיי צוואַנציג דאָלאַרדיגע! אַנו, טהוט נור א זוך אין פאַקעט, וועט איהר שוין וויסען ווער דאס האט פערלאָרען.

פון וואַנען קומט צו איך צוואַנציג דאָלאַר? איך ווייס פון וואַנען עם קומט? פערדיענט האט איהר עם געוויס ניט. אַהא! עם פאַסט אייך שוין ערשט אזוי צו זאָגען, אז דאס איז ניט אייערע! איהר זיינט נעבאָד אריינגעפאַלען און איהר קענט זיך ניט העלפען...

וואס קוקט איהר מיך אָן, וואס? איהר וועט מיר ניט אָבלייקע-נען. די געלד איז אייערע, עם הייסט, ניט אייערע נור מיינע, איהר האט עם ביי מיר גע'ננב'עט! איהר מעגט לייגען א צלם אויף א צלם, איהר מעגט שווערען אז ניט, וועל איך אייך אויף ניט גלויבען.

שעהמען האט איהר זיך געדאַרפט, אן אלטער איד זאָל האבען לאַנגע הענד! איהר זיינט דאָך כלומר'שט א פרומער, איהר לויפט דאָך צו סליחות, איהר פאַסט דאָך הפסקות און בדלות שטעלען איי-גענע קינדער איז ביי אייך רעכט! איהר ווייסט ניט ווי מען זאָגט? ני פאַסטאי, ני גאַנוואי.

איהר ווייסט ניט פון וואס צו זאָגען? איך ווייס אודאי ניט! איך ווייס נור, אז לייט טהוען ביזנעס, מאַכען געלד און איך ליעג, שונאי ישראל, אין דר'ערד! מען ארבייט מיט דער גאַל, מען האָרע-וועט און וואס האב איך? א חולאת, מיינע שונאים! וואס איז? מיין שווער בעראַבעוועט מיך! זאָגט מיר כאַטש וויפיעל ביינק ביכלאָך האט איהר שוין?

פאר א גנב מאַך איך איהם שוין אויך, זאָגט ער! מיסטער לע-בען, איך מאַך אייך גאָר ניט, נור איהר מאַכט זיך אליין! א צער בעלי חיים נעבאָד, וואס ער טהוט זאָגט מען אויף איהם.

שא, וואס לויפט עפעס מאַסס? א קלאַג איז מיר, ווער ווייסט וואס עם איז געשעהן! אודאי די סטאַר אָבגעברענט! איך האב מורא אז מיר זיינען שוין אָבגעקאַכטע... וואס לויפסטו אזוי, מאַסס?

האָ? צוואַנציג דאָלאַר האָסטו ערגיץ פּערלאָרען? דו דענקסט, אז דאָ אין הויז? וואס פאר א געלד איז עס געווען?
 צוויי פינפּפּערלאָך מיט א צעהנעריל? שרעק זיך ניט, איך האב עס געפונען דאָ אונטער'ן לאַנדזש; אבער איך האב געמיינט, אז דאס איז דעם טאטע'ס. א דאגה, דערפאר וועט ער איה"ש האבען גוטע אייניקלאַך.

VIII.

בעט מחילה פאר יום כפור.

שווער, איהר זייט טאקי ביזן אויף מיר? ניטאָ פאר וואס צו זיין ברוגז, וואס האב איך אייך אזעלכעס געטהאָן?
 אמת, איך האב אייך אפשר אמאָל געזאָגט אן איבעריגען וואָרט, אבער איך האב כ'לעבען דערמיט גאָר ניט אויסען געווען. א מענש האט א מויל רעדט ער.

איהר ווייסט דאָך, ווייבער, זאָגט מען, האבען ניין מאָס רייד, דאַרפען זיי עס ערגיץ אויסבריינגען. נו, בריינגען זיי עס אָפט אויס אויף נאַרישקייטען. מישטיינס געזאָגט, וואס קען א זינדיגע אידענע ריידען, אז ניט קיין נאַרישקייטען? איהר דאַרפט אסור פאראיבעל האבען אויף מיר, ווייל קיין פרוי איז ניט בעסער.

מיר קלעמט עס ביים האַרצען, וואס ראש השנה זיינט איהר גע-זעסען א ברוגז'ער. לייט האבען אין די שוהלען געבעטען א גוט יאָהר פאר זייערע קינדער און איהר האט מיר אודאי, שונאי ישראל, גע-וואונשען דעם טויט. אמת, איך האב אייך טאקי אביסעל אָנגעטראַטען, אבער איהר זייט דאָך אַן עלטערער, דאַרפט איהר ניט וועגען און מעס'טען יעדעס וואָרט, וואס איך זאָג. מאַלע וואס א מענש רעדט זיך אויס פון כעס? א דאגה האט איהר, איהר דאַרפט זיך גאָר ניט איינהערען וואס איך רייד.

און איהר מיינט, אז מיך אליין פּערדריסט ניט, וואס איך בריינג

אייד אַמאָל אריין אין כעס? איך האב, אויף נאמנות, טויזענדער
 חרטות, איך ריים פון זיך שטענדיג די הויט, ווען איך טרעט אייך אָן;
 אבער איך קען צוריק ניט כאַפען. וואס דער זינדיגער צונג רערט ארויס
 איז פערפאַלען, מען קען עס צוריק ניט נעהמען.

וואס זאָגט איהר? איך בין א היטץ קאָפּ און איך בעטראכט ניט
 אויף פריהער וואס צו ריידען? שווער לעבען, ווער זאָגט דען, אז ניט?
 איך האב קיין מאָל ניט געזאָגט, אז איך בין א צדקת! איך פערשטעה
 זיך גאַנץ גוט אויף מיינע פעהלערן, אבער איך קען זיך ניט העלפען,
 ווייל איך האב אזא פראַקליאַטע נאַטור.

איהר הערט? קיינע צדיקים זיינען גאָר אויף דער וועלט ניטאָ.
 יעדער מענש זינדיגט. איינער טהוט וואס מען דארף ניט, אן אנדערער
 געהט וואו מען דארף ניט, א דריטער טראכט וואס מען טאָהר ניט
 און א פיערטער זינדיגט מיט'ן מויל, דערפאר וועלען מיר דאָך איה"ש
 יום כפור זאָגען אזוי פיעל על הטא'ם, ווייל יעדער זינדיגט אויף אן
 אנדער אופן. איך בין אסור גענאָרט אין זיך אליין און איך ווייס גאַנץ
 גוט, אז איך זינדיג מיט מיינ צונג; אבער עס געהט אזא צייט, וואס
 איינער דעם אנדערן דארף מוחל זיין.

איך וויל ניט שווערען אז ניט. עס קען זיין, אז עס האט זיך אַמאָל
 פון מיינ מויל ארויסגעכאַפט א קללה אויך; אבער לאָמיר שוין אלע
 אזוי האבען א חתימה טובה, רבונו של עולם, ווי איך האב קיין מאָל
 גאָר ניט אויסען געווען. איך האב איך אסור געוואונשען שלעכטס
 און איך ווינט איך חלילה ערשט אויך ניט. זאָל עס מיר געשעהן
 אויפ'ן נייעם יאָהר וואס איך ווינט אייך.

און וואס איז אין גאַנצען א קללה? גלויבט מיר, אז גאָר ניט.
 ווען קללות זאָלען חלילה מקוים ווערען, וואָלט די וועלט קיין וועלט
 ניט געווען. אגב בין איך דאָך ניט אזא פרומע אידענע, אז מיינע
 רייד זאָלען זיין ביי גאָט אָנגענומען. אין אלע אופנים, זאָג איך, אז
 איין פאַטש איז ערגער ווי צעהן קללות.

הערט זיך איין. עס טרעפט זעהר אָפט, אז א מוטער שילט אָן
 איהר קינד, נו, מיינט זי עס טאַקי מיט'ן גאַנצען האַרצען? געוויס
 ניט. דאָכט זיך, אז ווען א קינד איז עפעס אויסען, ווינשט זיך די מאַט
 מע, אז וואס עס האט געזאָלט זיין דעם קינד, זאָל זיין איהר. פון
 דעסטוועגען, אז זי דאַרף עס אָנשיקטען, שעלט זי עס אָן; אבער זי

מיינט חלילה ניט, אז איהרע קללות זאלען מקוים זווערען. אָט אזוי איז מיט מיר און אייך אויך; עס קען זיין, אז איך האב זיך אמאָל אויסגעערעדט א נאַרישקייט, אבער איך האב דערמיט גאָר ניט גע- מיינט און איהר דאַרפט מיר ניט רעכענען פאַר א שונא.

אייך האב אייך, זאָגט איהר, פאַר ראש השנה געמאַכט פאַר א גנב, איך האב אויף אייך אויסגעטראַכט א בלבלוֹל, אז איהר שטעלט אונז בדלות — אמת, טאַקי אן עולה; אבער האט עס אייך עפעס געשאַדט חס ושלום? איך האב אייך א האַנד אדער א פוס ניט אָפּגעערעדט, דער סוף איז דאָך געווען, אז איך בין געבליעבען צום נאָר, היינט וואס דאַרף אייך דאָ פּערדריסען? א זאָרג האט איהר, עס וועט אייך שוין צום שידוך ניט שאַדען.

איהר זאָגט, אז איהר זייט דאָ אין הויז ווי אן איבעריגע זאָך און אבי וואס ווארף איך אייך, ווי מען זאָגט, דעם גט פאַר די פיס. עט! איהר-זייט דאָך עפעס א קלוגער איד, אָט הערט זיך ניט צו וואס איך רייד, וועט זיין געזינטער פאַר אייך און פאַר מיר. זאָל זיך אייך דאַכטען, אז ניט אייך מיינן איך, די וואַנד מיינן איך און זייט אייך גע- זונדערהייך דאָ און טהוט וואס איהר פּערשטעהט אז עס איז גלייך. איך טרייב אייך חלילה ניט און איך וויל ניט איהר זאָלט פון אונז ארויסמופען, זאָל מיך גאָט שטראַפען. זאָל נאָר דער אויבערשטער גע- בען א חתימה טובה און אלע אידען און מיר זאָלען דערלעבען איבער א יאָהר אלע אין גאַנצען אין א גוטען אופן.

הכלל, שווער לעבען, עס געהט דאָך אזא צייט, וואס איינער דעם אַנדערן דאַרף מוחל זיין. בעט איך אייך פּערגעסט, וואס עס איז געווען און זייט מיר מוחל אויב איך האב געגען אייך געזינדיגט. עס איז זעהר ניט גוט, ניט שעהן און ניט אנגענעהם צו זיין אין איין הויז און שפיע- לען א ברוגז טאַנץ. ווי זאָגט איהר, ניט אזוי?

אייך שווער אייך, ווי מיר האבען היינט פאַר יום כפור אויף דער וועלט, אז איהר וועט שוין פון מיר מעהר קיין שלעכט וואָרט ניט הע- רען און טאָמער אפילו יא, זאָלט איהר אויך דערפון קיין פירוש ניט מאַכען. די בעסטע זאָך הערט זיך ניט צו, וואס איך רייד און טהוט אלעס ווי איהר פּערשטעהט.

איהר זיינט, אסור, ביי מיר פּעררעכענט פאַר א פּרעמדען. איהר זיינט מיינ טאַטע, מיינ געמרייער פאָטער און איהר דאַרפט אויף מיר

קיין שנאה ניט טראָגען. וואס עס איז געווען איז געווען, ערשט געהט א נייער יאָהר און עס וועט אלעס זיין אָלל־רייט.
איז וואס זשע זאָגט איהר, שווער לעבען? איהר זיינט מיר מוחל?
זאָל מיר גאָט אויך מוחל זיין אויף אלע זינד און געבען גוטעס אויפ'ן נייעם יאָהר. מיר טהוט עס, שווער לעבען, די גרעסטע הנאה, וואס איהר זיינט ניט מעהר ברוגז אויף מיר. דאס איז ביי מיר ווערט מי יודע ווי פיעל.

שווער, איך געה ערשט אין סטריט, אפשר קויפען פאר אייך א כפרה? איהר ווילט דאָך מסתמא א ווייסען האָהן. איך וועל זעהן, אויב מיר וועט זיך מאַכען עפעס רעכטס וועל איך היינט קויפען; ווען ניט, וועט מען נאָך שבת צו נאכט אויך קריעגען.

שפרינצע די לענדליידי

א קורצע פאררעדע

שפרינצע די לענדליידי איז א בעל הבית'טע פון דריי פיער הייז-קעם ערניץ אין ברַאָנזוויל. זי איז א בריה א אידענע און טויג צו פיהר רען איהר בעל הבית'אישקייט. אויף איהר מאַן וויל זי זיך ניט פער-לאַזען, וויל ער איז א צו ווייכהערציגער, און צו זיין א לענדלאָרד, זאָגט זי, דאַרף מען זיין אביסעל שטרענגער.

צווישען לענדלאָרדס און טענאַנטס עקזיסטירט אן אייביגע שנאה אקוראַט אזוי ווי צווישען אידימס און שוויגערס. שפרינצע די לענד-ליידי זאָגט ארויס וואס זי האט צו זאָגען פון איהר צד וועגען איהרע שכנים. זי רעדט אויס איהר האַרץ פאר א פריינד און זי צייגט אויף ווי גערעכט זי איז געגען זיי. זי דערצעהלט דערביי שעהנע מעשה'לאַך, וואס עס איז אינטערעסאַנט צו הערען און צו וויסען. זי רעדט געוועהנליך ניט אזוי ווי א פראָסטע יענטע, נור עטוואס געמישט מיט קאַפוליער ענגליש, ווי עס פאַסט זיך פאר א לענדליידי; אבער זי געהט ניט אראָב פון וועג מיט פּוֹסטע פלוידערייען און זי רעדט צו דער זאַך.

אין שפרינצע'ס געשפרעכען זיינען איינגעוויקעלט פיעלע קריי-טיקס, פיעלע אמת'ע בילדער פון לעבען, טאנ טעגליכע פאַסירונגען און עס איז כדאי צו וויסען וואס זי זאָגט.

I.

ווי מען האט ליעב לענדלאָרדס.

איהר פרענט מיך א קוועשטשען, ווארום איך בין די גאַנצע בעל הבית'טע איבער די פּאָאַר פּראָפּיטקעס? איהר וואונדערט זיך פאר וואס איך פיהר די גאַנצע ביזנעס און ניט מיין מאַן? זאָלט איהר זיך גאָר ניט וואונדערן. מסתמא, אז מען טהוט אזוי, דאַרף מען אזוי. ווי זאָנט מען עפעס אין דער היים: יעדער ווארעם (ווארום) האט זיין דאָרעם (דארום).

איהר מיינט בעקאָס מיין מאַן איז א שלים-מוז'ניק, א שלומיאַל, לאָז איך איהם ניט מישען זיך אין די ביזנעס? זאָג איך איך, אז איהר האט א ביג מיסטייק. טאָמער מיינט איהר, אז איך האב די פּאָאַר הייזקעס געקראָגען פון אימיצען א ירושה אדער איך האב זיי געקויפט פאר מיינע אייגענע געלד, האט איהר אויך ניט געטראָפען. זיי זיינען דוקא, ווי מען זאָנט, פריהער גאָט'ס גאָב און נאָכדעם מיין מאַן'ס פּראַצע; אבער מישען זיך צו זיי לאָז איך איהם ניט, בעקאָס ער טויג ניט צו זיין א לענדלער (לענדלאָרד).

מיינער איז א איר א ביזנעסמאַן און ווען עס האט זיך געלאָזט מאַכען געלד פון ריעל עסטייט, האט ער געמאַכט. איך זאָג איך א שור טהינג, אז פאר דעם נדן וואס איך האב איהם געגעבען, וואָלט ער אפילו די שויבען צו די ווינדאָוס פון איין הויז אויך ניט געקענט קויפען; נור וואס דען? ער האט געהאַנדעלט און געוואַנדעלט, ביז גאָט האט געהאָלפען און מען האט זיך צו עפעס צוגעשלאָגען.

עס זיינען געווען צייטען, ווען מען האט פון ריעל עסטייט עפעס געקענט זוכה זיין. היינט טויג שוין דער עסק אויף טויזענדר כפרות;

עס איז מעהר ניט, דער וואס האט נאך א מכה פון אמאָל, מוז זיך מיט איהר האַלטען.

אמאָל, אויב איהר געדענקט, אין גרויסען „בוים“ האט מען דאָ אין בראַנזוויל געמאַכט מאָני לייק שפענער. מען האט געקויפט און פערקויפט לאַטס און הייווער און עס האט זיך געטהאָן א ליכטיגע וועלטלי. אויף יעדער שטיקעל ערד זיינען געוואַקסען אססיגנאַציעס. פופציג דאָלאַר בילס און הונדערטער פלעגען אויסוואַקסען איבער נאַכט. דאמאָלס איז געווען די רייט טייעם צו מאַכען געלד; היינט אבער איז די ביזנעס טויט, אַבגעשטאַרבען, מען דיעלט ניט, מען קויפט ניט, און די גאַנצע ריעל עסטייט ביזנעס איז ווערטה א זעטץ אָן דר'ערד.

אָט דאמאָלס אין „בוים“ האט מיין מאַן געדיעלט מיט לאַטס, מיט הייווער, מען האט אַבגעשפּאַרט א פּאַָר דאָלאַר און געקויפט די פּאַָר קברים. ער טויג זיך היינט אויך צו עני ביזנעס, נור ניט צו זיין א לענדלאַרד, בעקאָס ער איז א צו גוטער אין נאַטור.

גוט זיין צו יענעם הייסט אָפט, שלעכט זיין צו זיך אליין; ווען מען האט צו פיעל רחמנות אויף יענעם, איז מען אמאָל א גולן אויף זיך אליין.

איהר מיינט מיר ווילט זיך זעהר געהן קאַלעקטען רענט, אדער אויסהערען די קאָמפּליינטס פון די טענערקעס און ארומרייסען זיך מיט די הויז קיפערס? איך וואָלט עס, אויף נאמנות, מוחל געווען; באַט, אבער ווהאַט קען אי דו? אז איך וועל איהם שיקען, וועט פיעל ערגער זיין.

ער איז א מענש, ווי מען רופט עס ביי אונז, מיט פּוּקע לבבות. אז מען זאָגט איהם: ניטאָ קיין רענט, איז רעכט אזוי! מען זאָגט איהם פיינטען די רומס, איז פיינטען! פיקסען, איז פיקסען, צו מען דארף, צו מען דארף ניט. ער איז ניט דער מענש, וואס קען אימיצען אַבזאָגען, בעקאָס הי איז טו גוד, און דאס טויג ניט.

ווען איך זאָל איהם לאָזען זיין באַס, וואָלטען מיר די פּאַָר פּראָ-פיטקעס גיך גע'פּטור'ט און מען וואָלט שוין לאַנג נאָך זיי אַבגעזאָגט א רבנן קדיש.

און מיינט איהר, אז איך בין א שלעכטע? אסור מיר, אי עס נאָט סאָ בעד; אבער איך ווייס אוואו איין און וואו אויס. איהר ווייסט ניט

וואס מענערס (טענאנטס) זיינען. לאָזט זיך נור צו, וועלען זיי אייך דעם קאָפּ אויך אראָברייסען.

איך פרעג אייך, האט איהר שוין אַמאָל געהערט פון א גוטען לענדלעך אדער לענדליידי? נעווער אין יור לייף! ווי גוט איהר זאָלט די שכנים ניט בעהאַנדלען, וועלען זיי אייך אלץ האַלטען פאר א גזלן, פאר א רוצח, וואס באַדט זיך אין זייערע בלוט. קויפט אימיצער פאַרניטשור, דושולערי אדער עניטהינג, איז ער דעם סטאָר קיפער קיין שונא ניט, כאַטש ער ווייסט, אז ער האט פון איהם גוט פערדיענט; בעצאָהלט ער דעם לענדלעך רענט, ווינשט ער איהם באַלד, אז ער זאָל עס אויסקריינקען, אַקוראַט ער זאָל ביי איהם נעהמען אומזיסטע געלד.

אי דאָנט נאָ, פאר וואס מען איז די לענדלערס אַזעלכע שונאים. אויף אלע מענשען אין דער וועלט האבען אפילו די ערנסטע רחמנות און אויף א לענדלעך איז גאָר קיין רחמנות ניטאָ! שטעהען זיינע רומס לעער, זאָנט מען: א מצוה אויף איהם; ווערט ער קראַנק, זאָנט מען: זאָל ער ניט דערלעכען אויפשטעהן; איז ער גוט אָב, שילט מען איהם אויס די געביין; איז ער אַרים, זאָנט מען: האב איהם א שוואַרץ יאָהר.

איהר מיינט, איך ווייס ניט וואס פאַר א פנים איך האב ביי מיינע טענערס? אי גאָו איט. ווען איך געה קאָלעקטען רענט, קוקט מען אויף מיר אזוי ווי אויף א מלאַך המות און וואס מען ווינשט מיר דאמאָלס זאָל פאלען אויף משוגענע הינד; באַט אבער איך מוז דאָך געהן, ווייל אין הויז וועט מיר קיינער ניט בריינגען. אפילו די בעסטע צאָהלער, אפילו די בעל הבית'שע מענשען וואס האַלטען רענט פאר א חוב, זאָנען אויך: זי איז ניט קראַנק צו וואַרטען און ווען מען מאַהנט ניט גיבען זיי ניט. אז איך שווייג, שווייגען זיי אויך.

איך האב שכנים ניט קיין אַרימע, מעי בי רייכער פון מיר, און ווען זיי גיבען מיר רענט, איז עפעס אַקוראַט זיי זאָלען מיר שענקען א נדבה. איך האב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן, אז אימיצער זאָל מיר געבען געלד מיט א צופריעדענע מינע און עס זאָל איהם הנאה טהאָן וואס ער האט א חוב גע'פטור'ט. איין טייפעל זיינען זיי, די רייכע אזוי ווי די אַרימע.

וואס מיינט איהר, ריידען מיינע טענערקעס צווישען זיך ווען זיי

שטעהען ביים סטופ און זיי דערזעהען מיך געהענדיג פון דער וויי-
טענס? אָט וועל איך עס אייך איבערגעבען וואָרט פאַר וואָרט.

איינע זאָגט: „אָט שלעפט זי זיך שוין דאָרט, די מכשפה.“ אַן
אַנדערע זאָגט: „זאָל איהר אזוי דער מאַן ליעב האַבען ווי איך האב
איהר ליעב.“ א דריטע רופט זיך אָב: „זאָל זי געהן און צוברעכען א
פוס.“ נאָך איינע טהוט זיך א זאָג: „אזוי פיעל געשווירען איהר פיעל
דאָלאַר זי וועט דאָ באַלד ארויסשלעפען.“ און אויב א מאַנסביל איז
דערביי פאַראַן, וואַרפט ער נאָך צו א פּאָאָר גראַבע „רושאָוקס“ און
עס ווערט א געלעכטער.

אײַל טעל יו, הערען האב איך עס פון מיינע שכנים ניט געהערט;
אַבער איך האב עס געהערט פון אַנדערע און איך פערשטעה, אז מיינע
זיינען אויך אזוי.

ווען איך קום אַמאָל צו מיינע א פּראָפּערטי און איך גיב אָב מיינע
טענערקעס „גוד מאָרנינג“, ענטפערען זיי מיר זעלטען. די וואס ענט-
פערן אפילו יא, האבען זיי בעת מעשה אויך אין זיינען: „א שוואַרצער,
פינסטערער יאָהר אויף דיין קאַפּ, ניט דערלעב מעהר צו קומען.“ אי
נאָר אים ווערן וועל; באַט וואס קען איך טהאָן? געה שריי: האט
מיך ליעב! אז זיי ווילען ניט, ווילען זיי ניט.

איך בין ביי זיך ניט גרויס. פערקעהרט, איך וואָלט וועלען לעבען
גוט מיט מיינע טענערקעס, איך וואָלט וועלען, ווי מען זאָגט, באַלאַקען
מיט זיי, בעקאָס אי לייק אים; באַט אבער זיי ווייכען מיך, אַקוראַט
איך זאָל זיין א בער.

מאַנכע טענערקעס, וואס כאַפען אָפט מיט מיר יא א שמועס,
האבען נאָכדעם צרות פון זייערע שכנות; מען וואַרפט זיי אויף, אז
זיי לעקען זיך אונטער צו דער „מכשפה“ און מען האט זיי דערפאַר
פיינד.

בעליוו מי, מאַי דיר פרענד, אז מיר איז ניט אזוי ליעב צו זיין
א לענדליידי, באַט אבער איך קען מיר ניט העלפען, ווייל מײַן מאַן
טויג פאַרט ניט צום עסק.
איך האב אייך נאָך א סך צו דערצעהלען פון מיינע טענער און
טענערקעס; אבער זאָל שוין זיין אויף אַן אַנדער מאָל.

II.

א מעשה מיט א שלעכטען שכן.

לויט זיינען מיר מקנא. זיי מיינען אז גליקליכער ווי א לענדליידי
איז גאָר ניטאָ. איך זאָג אייך, אז עס איז ניטאָ וואס מיך מקנא צו
זיין. א שפּאַס, די גרויסע פּאַרטשונס, וואס מען מאַכט היינט ביי
ריעל עסטייט! ווי זאָגט מען עפעס: די שאַטצערס זיינען רייך.

די טענערס (טענאַנטס) מיינען, אז מען ווערט גאָר קעלביג פון
זיי; עס דאַכט זיך זיי, אז די לענדלערס (לענדלאָרדס) געהען אין גאָלד
ביז'ן האַלדז. אי'ל טעל יו, עס זיינען פאַראַן לענדלאָרדס, וואס שאַרען
טאַקע גאָלד; אבער ווייסט איהר וועלכע? די וואס האבען הייזער אין
פינפטע עוועניו און זיי זיינען פעררענט צו ריט'ש פיפּל; פון אונזערע
חיים'קעס אבער קען מען גאָר ניט דערלעבען — מען דערלייגט נאָך
צו זיי. — דאָנטש יו בעליוו איט?

אוי זאָל איך שוין טאַקע אזוי אויפגעריכט ווערען, ווי עס זיינען
פאַראַן שכנים וואס מען דארף נאָך צו זיי דערלייגען פון קעשענע;
באָט אבער וואס זאָל מען טהאָן? אי קענט העלפּ איט, אז מען פאַלט
אריין מיט א שלעכטען טענער, מוז מען זיך מיט איהם האַלטען. איהר
מיינט ארויסשטעלען א טענער איז זעהר גוט?

ווען מען שטעלט ארויס א טענער אין סטריט, שילט מען אויס
דעם לענדלאָרד זיין געביין. ווער עס האט נור א מויל ווארפט אין
איהם אריין א קללה און ווען ער ווייזט זיך בשעת מעשה אויפ'ן
פלאַטץ, וואָלט מען איהם אפשר פערשטיינט. אי שוד ליוו סאָ, אז איך
הויב ניט אָן צו פערשמעהן, פאר וואס עס איז אזוי.

וועאי איז איט? פאר וואס, אז א גראַסערי מאַן וויל ניט באַרגען
א שלעכטען צאָהלער האט גאָר קיינער צו איהם קיין טענות ניט, קיי-
נער זאָגט גאָר ניט, אז דאס איז אן עולה; אז א בוטשער אדער א פער-
לער הייסט בעצאָהלען פאר זיינע וואַהרע, גיט איהם קיינער ניט אומ-
גערעכט און אז א לענדלער וויל מען זאָל איהם צאָהלען רענט, זאָגט

מען, אז ער איז א וואַלד גולן, א מערדער, און אלע זיינען איהם דם שונאים!

אז איינער ווארפט אריין א סענט אין טעלער פאר אן ארויסגע-
וואָרפענעם טענער, דענקט ער, אז ער האט זיך עולם הבא געקויפט
און דער לענדלער, וואס האט דעם זעלבען טענער געשענקט א מאָנאַט,
צוויי אדער דריי רענט, האט מען זיך איינגעשמועסט, וועט פערפאַ-
לען ווערען אין גהינום, וואס איז, ער האט איהם געדארפט לאָזען
מעהר איינוואוינען! און פון וואָנען ווייסט איהר, אז דער לענדלער
פערמעגט צו שיינקען אזא גרויסע נדבה? סאָ העלפ מי גאר, אז מיין
שכל בענעהמט עס ניט.

עס איז אמת, אז עס איז טאַקע א רחמנות אויף אַרימע לייט,
וואס האבען ניט צו צאָהלען רענט; באַט אבער רחמנות היינט,
רחמנות מאָרגען, מען קען זיך אַמאָל ניט העלפען. ווי זאָגט מען עפעס
אין יוראַפּ : ווען דער חזן זאָל וועלען וויינען ביי אלע אל מלא
רחמים'ס, וואָלטען איהם די אויגען ניט געסטאיעט.

און לעט מי טעל יו, אז עס זיינען פאַראַן א סך וואס פערמעגען
און ווילען ניט צאָהלען קיין רענט. מופען, זאָגען זיי, קאַסט ביליגער
ווי רענט צאָהלען. זיי וואוינען איין אין איין הויז א מאָנאַט צו מעהר
און מופען ארויס ערגיץ אַנדערש, דאָרט טהוען זיי אויך דהי סיים
און אזוי האַלטען זיי שטענדיג אין איין ארום מופען.

אַט האב איך געהאַט א טענער, וואס האט ביי מיר געוואוינט
גאַנצע זעקס מאָנאַטען און רענט האט ער מיר בעצאָהלט אַנלי פאר
צוויי מאָנאַטען. און מיינט איהר, איך בין עס אזוי גוט און פרום,
וואס איך האב געוואָרט אזוי לאַנג? איך בין, אין אמת זאָגענדיג, גאָר
ניט אזא צדקת, אגב פערמעג איך גאָר ניט צו געבען אזוי פיעל צדקה;
באַט אבער עס האט זיך אזוי געמאַכט.

היינט איז עס ניט אזוי ווי אַמאָל. מיט א פאַך יאָהר צוריק זיי-
נען רומס געווען חריף. מען האט קיין רומס ניט געלאָזען שטעהען
לעער. עס פלעגען קריכען טענערס אויף טענערס. נאָך איידער איינער
האט ארויסגעמופט, זיינען שוין די רומס געווען פעררענט, צוצוקערען
פלענט מען די רומס; ענד נאָו קוקט מען אויס די אויגען ביז אימיער
קומט פּרעגען אויף א וואוינונג! א חוץ דעם זיינען אלע אזעלכע
יחסנים געוואָרען, גאָט זאָל הימען! וואס פאר רומס מען צייגט זיי,

געפעלט זיי ניט. ליאד א יענטע וויל סטים היט, א באך, הייסע וואסער, אנדערש קענען זיי זיך ניט קראצען! נו, קומט טאקע אן מיט צרות ביז מען קריגט א טענער, און אז מען קריגט איהם שוין יא, מוז מען איהם נאכגעבען די שמד און ער פועלט וואס ער וויל.

אין ניו יארק איז נאך א האלבע צרה. דאך אבער, אין בראַנזוויל איז גאר ניט אויסצוהאלטען. גיב זיי משיפ און א מאַנאַט פריי, ווען ניט לוינט זיי ניט. וואס זאָל מען טהאָן? אז מען קען בעסער ניט מאַכען, מוז זיין גוט אזוי. ווי קענט דו נאטהינג, ווען די צייט איז שלעכט, מוז מען ליידען.

זיינען אין מיינע פראַפערטקעס געשטאַנען לערע רומס פאר א יאָהרען א גאַנץ ווינטער. א סך בראַנזווילער טענערס, יו נאָו, זיינען אזוי ווי די בושלערס, כל זמן עס איז ווארים, האַלטען זיי זיך און ווי עס ווערט קאַלט פליהען זיי אוועק און די רומס בלייבען פוסטעווען. סאָרטענלי, קומט די רומס ניט צו קיין געזונד, ווען זיי שמעהען לעער און די רענט איז אויך א וועהטאָג אין האַרצען.

אז גאָט האט געהאַלפּען און די זונג האט א בלישצע געטהאָן, אז עס איז געוואָרען ווארים, האבען זיך אָנגעהויבען יאָוען אביסל קאַסטאַמער אויף רומס; באַט אבער שים זיי אין מה, א מאַנאַט פריי ווילען זיי, ווען ניט, זאָגען זיי, לוינט זיי ניט צו ברעכען זיך און מופען פון ניו יארק. וואס קען מען העלפּען? זאָל זיין א מאַנאַט פריי, אלץ בעסער ווי גאר ניט. הכלל, האב איך געהייסען די הויזקיפערס פער-רענטען.

האט איין הויזקיפער פעררענט פיער רומס און איידער דער טענער האט ארויסגעמופט האט מען די רומס געפיינט, געקלעפט און די האַלץ געוואָרנישד, אנדערש האט דער טענער ניט געוואָלט. בעצאָהלט האט ער פאר איין מאַנאַט רענט און א רעסיט האט ער געקראָגען פאר צוויי. געקומען צו רענט געבען, איז נאָו מאַני און מען בעט מיר איך זאָל ווארטען א וואָך, אַנלי וואָן וויק. ווהאַט קען אי דו? ווארט איך.

אויף איבעראַכטאָג דערצעהלט מיר די טענערקע, אז איהר מאַן האט נאָך קיין פּיידע ניט גענומען און באַלד ווי איהר מאַן וועט בריינגען געלד וועט זי שוין אריינטראָגען די רענט צום הויזקיפער. איך קום איי פיו דעים לייטער, קיין געלד איז נאָך אַלץ ניטאָ.

אי וואוד'נט באַדער יו מאטש, און איך וועל איך דערצעהלען

אין קורצען, אז עס איז אוועק א גאנצער מאָנאַט ביז דער טענער האט נאָר ארויסגעמופט. האט ער מיר אָנגעמאַסטען, הייסט עס. ער האט אָבגעוואוינט טרי מאָנטס פאר אַנלי וואָן מאָנט רענט.

פערדראָסען האט עס מיר גאַנץ שטאַרק; באַט אבער איך בין צו פריעדען געווען וואס זיי האבען מיר כאַטש געלאָזען די רומס גאַנץ. אנדערע רייסען נאָך עקסטרא ארום די ווענט, ווייל זיי האַלטען עס א פנים פאַר א מצוה טו מייק איי לענדלער דעמערוזשעס.

אין דהי סיים דעי קום איך אין מיינע אַן אנדער הייזקע, דער צעהלט מיר דער הויזקיפער א שמחה, אז ער האט פעררענט רומס און אויך דהי סיים מעשה, א מאָנאַט האט ער געגעבען פריי. איך בין אריינגעגאַנגען זיך בעקענען מיט מיינע נייע טענערס, ערשט דאס זיינען די זעלבע, וואס האבען טאַקי פון מיין הויז ארויסגעמופט.

„ניט פערפרעמדט געוואָרען“ — מאַכט צו מיר די טענערקע און לאַכט. איהר געלעכטער האט מיר געשניטען ביים האַרצען לייק ניפס; באַט אבער איך האב געמוזט שווייגען.

ווען עס איז געקומען די צייט, ווען זיי האבען געדארפט געבען רענט, האט מען מיר אָנגעהויבען אַבלייגען פון טאַג צו טאַג, ביז זיי האבען וויעדער איינגעוואוינט א מאָנאַט און אז איך בין אין כעס געוואָרען און אָנגעהויבען סטראַשען מיט א מור־צעטעל, האבען זיי אליין ארויסגעמופט און מיר נאָך פריהער געמאַכט א שעהן ביסעל שאַדען. צובראַכען שויבען, צוקראַצט די ווענד און מיר האט נאָך אלס צוגאַב געקאָסט איי פיו דאָלאַרס קעש מאָנץ.

אַט אזוי האט מען עס נחת פון שכנים, ענד בעליוו מי, אז חוץ דעם זיינען הייזער היינטיגע צייטען א דלות און איך וואַלט פון מיינע שטיקלאַך פראַפערטיס וועלען פטור ווערען. ווי זאָגט מען עפעס: בעסער א רייכער שכן איידער אן אַרימער בעל הבית.

III.

פאני ביומסיא, א מוזשיקו האלאווא באלימ.

איהר זאגט וועגען מאכען מופען א טענער (טענאנט), וועל איך אייך דערצעהלען, אז אפט מאכען די טענערס איינע די אנדערע צו מופען. און וועמען שילט מען, אויף וועמען גיסט מען אויס די תוכחה? אויפ'ן לענדלער (לענדלאָרד) אדער אויף דער לענדליידי! אלעס אויפ'ן אַרימען לענדלער.

וועלט דו יו טהינק, אז מען האט שוין א פראָפעטי איז מען שוין די גאנצע בעל הבית'טע דאָרט? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! די טע-נערס זאָגען, אז זיי האבען אויך א דעה און איהר מוזט זיי אָפט פאָל-גען. ווען איהר פאָלגט זיי ניט, געהט עס אויס צו אייער קאָפּ, קאָסט עס אייך געזונד און געלד.

עס טרעפט אמאָל, אז צוויי טענערקעס צוקריגען זיך, מאכען זיי אָן אזא סומאטאָכע אין הויז, אז איהר מוזט כאָטש איינער צוצאָהלען, אָבי זי זאָל ארויסמופען. אי עס נאָט דזשאָקינג, זאָל מיר אסור זיין אויב איך לאָך; באָט אבער דאס איז א פעקט, וואס האט שוין מיט מיר אליין פאסירט.

קיין גוטער איד זאָל זיי ניט קענען, ס'ארא פאסקודנע מענשען עס זיינען פאראן אויף דער וועלט. טפו זאָלען זיי ווערען! מען דארף, אי טעל יו, זיין סטראָנגער פון אייזען צו קענען אויסהאלטען פון זיי. רעד גולע חיות, איך זאָל אזוי לעבען. טשעפען זיי זיך איין אין אימיצען, איז גוד באי טשארלי.

איך פּרעג אייך אדרבה: סופאָז, דהיינו, למשל, וואס דאָכט זיך קענען טענערס אדער טענערקעס האבען איינע צו די אנדערע? טרעפט אבער אָפט, אז זיי רייסען זיך ארום ווי קעמז, און וועמען, מיינט איהר, קריינקט די קאָפּ? דעם לענדלער, צו דער לענדליידי! פוירסט טהינג האט מען צום לענדלער טענות און ער האט פון זיי קאָלט און ווארים. עס איז רעכט ניט וועלען געבען קיין רענט און אָנטהאָן איהם

כל-ערליי געברענטע ליידען און סוף כל סוף פערלירט ער צוליעב זייער רייסעריי א שכן אויב ניט מעהר.

איך וועל אייך דערצעהלען וואס איך אליין האב געהאט צוליעב אזא מעשה.

מיינע א הויז איז בעזעצט כמעט אין גאנצען מיט ליטוואקעס און ליטוואטשקעס. האט זיך געדארפט מאכען לענגער, אז א גאליציי-אנער פאמיליע האט אהין אריינגעמופט. נו, האט זיך אָנגעפאָנגען א סדרה, אז איך בין שיעור קרייזי געוואָרען פון די יעלות מיט די קאָמ-פליינטס טאָג טעגליך, און דער סוף איז געווען, אז איך האב די גאָ-ליציאָנער געמוזט שיקען א מוה-צעטיל. און ווייל עס איז שוין אריין אין א רוגז, ווי מען זאָגט, האבען זיי פאר'ן ארויסמופען צוריסען און צוקלאַפט פריש געפיינטע ווענט און מיר געמאכט אויף שעהנע עטליכע דאָלאַר דעמדוזשעס; אויסער דעם שטעהען די רומס נאָך היינט אויך לעער.

און אָנגעהויבען האט זיך עס פון א קלייניגקייט, פון א ליטל נאטהינג. דער גאליציאָנערקע'ס קינדער האבען שפיעלענדיג מיט די קינדער פון נעקסט-דאָר זיך ניט אויסגעגלייכט צווישען זיך און די מאמעס האבען זיך דערפאר צוקריענט, איז דערפון געוואָרען א גאנצע בונטאציע און די ליטוואטשקעס האבען זיך אָנגעזעצט אויף די נייע טענערס ארויסצופושען זיי פון הויז.

קום איך אַמאָל צוגעהן, דערצעהלט מען מיר א סטאָרי, אז די גאליציאָנערקע האט שלעכטע קינדער וואס לאָזען א משוגענעם הונד ניט דורכגעהן אין האָל, אז זי אליין, די גאליציאָנערקע, איז א דוירטי סלאב, אז שטענדיג האלט מען ביי איהר אין איין קוויטשען און קלאַ-פען אין סילינג און מען קען איבער זיי קיין נעכט ניט שלאָפען. בכּוּ, וואס זשע ווילען זיי, די ליטוואטשקעס? גאָר א קלייניגקייט, איך זאָל די גאליציאָנער מאַכען צו מופען.

איהר פערשטעהט א פערלאַנג פון מענשען? איך זאָל מאַכען צו מופען א טענער, וואס צאָהלט מיר רענט און איך בין פון איהם צו-פריעדען! א קלייניגקייט איז עס, היינטיגע צייטען, וואס עס קריכען ארויס די אויגען פון קאָפּ ביז מען דערלעבט פעררענטען רומס, זאָל איך אליין ארויסטרייבען א שכן און לאָזען די רומס שטעהען לעער, וואס איז? בעקאָס, צוויי יענטעס האבען זיך צוקריגט! עס איז טאָקי

ווי א היימישער גוי זאָגט : פאַני ביוטסיא א מוזשיקו האַלאַוואַ באַליט (פריצים שלאָגען זיך און דעם פויער טהוט דער קאַפּ וועה).

אי ניו איט, אז קיין גוטס וועט שוין דערפון ניט ארויסקומען און איך האב געטרייעט מאַכען שלום ; באַט אבער א געכמיגער טאָג ! מיט איין וואָרט, זיי ווילען ניט די גאַליציאַנער שכנים.

אויף מאַרגען בין איך געקומען, דערצעהלט מען מיר א נייע סטאָר-רי, די גאַליציאַנערקע טראַגט ניט ארונטער די שמוטיץ און זי ווארפט אלעס דורך'ן ווינראָו אין יארד אריין. אויף איבערמאַרגען, א נייע חתונה ! דער מיסט מאַן האט ניט געוואָלט צונעהמען די קענס, בע-קאַס עס איז געווען צוזאַמענגעמישט אַשעס מיט קעבערוש און ווער האט עס געטהאָן ? די דוירטי סלאַב, די גאַליציאַנערקע.

בעליוו מי, אז איך האב פערשטאַנען, אז מען פולט מיך, אז דאס טהוען זיי אליין עקסטראַ, כדי צו מאַכען א בלכול אויף די גאַליציאַ-נער ; באַט אבער געה מאַך מיט זיי.

די מאַנסבילען שטעהען דאס רוב פון דער ווייטענס ווען די וויי-בער רייסען זיך ארום ; באַט דעם מאַל האט זיך דער גאַליציאַנער אָנגענומען פאר זיין גאַליציאַנערקע און ער האט געזאָגט : וועמען עס איז ענג יענער זאָל אָבטרעטען, האבען די אנדערע מיסעסען אָנגע-רייצט זייערע מענער און מען האט ניט געוואָלט געבען קיין רענט. ענד דאָנ'ט עסק קוועשטשאַנס, עס איז דאָרט געווען גענוג ! און אויס-געפיהרט האבען די ליטוואַטשקעס.

סאָס טייעמס טרעפט, אז טענערס זעטצען זיך אָן אויף א הויז-קיפער און דערגעהען איהם אזוי לאַנג די יאָהרען ביז ער טרעט זיי אָב ; ווען ניט דערגעהען זיי דעם לענדלער די יאָהרען ביז ער מאַכט דעם הויזקיפער צו מופען.

אָט אזוי איז עס, מאַז דיר פּרענר, מען האט גענוג צרות פון די הייזער — צרות, זאָג איך אייך, אויפ'ן פּוּד און אלס צוגאָב שילט מען די לענדלערס מיט טויטע קללות, מען פּערגינט זיי ניט וואס זיי לעבען אויף דער וועלט, און פּרעגט פאר וואס ?

איך וועל אייך זאָגען וואָנס מאַך, אז די גאַנצע ריעל עסטייט ביזנעס טויג היינט אויף כפרות. עס איז אויסגעשפּיעלט און מעהר ווי קלעמענים, בויך וועהטאָג, מיינע שונאים, קען מען דערפון ניט

געניסען. די טענערס זיינען היינטיגע צייטען אינדעפענדענט. דער לענדלער דארף נאָר פאר זיי מורא האבען. מיט איין וואָרט, עס איז, ווי מען זאָגט, מכולה טרומף.

 IV.

 יד אחת צווישען שכנים.

איך האב אייך לעסט וויק דערצעהלט פון די צרות, וואס מען האט ווען שכנים זיינען מעד איינע מיט די אנדערע. נאָו אי'ל טעל יו, אז ווען טענערס לעבען צו גוט צווישען זיך, טויג אייך אויף טויענד כפרות.

ווען טענערס פעהאלטען זיך גוט, ווערט ביי זיי א מין יוניע (יוניאָן), א מין יד אחת, ווי מען זאָגט, צו דערגעהן דעם לענדלער אדער די לענדליידר די יאָהרען. זיי האַלטען איינע פאר די אנדערע שטאַהל און אייזען און לייגען דעם לענדלער אין דר'ערד אריין. זיי מאַכען עס אָפט אזוי, אז עס קומט אויס כאַטש טרעט זיי אָב די הויז און אנטלויף.

אי עס נאָט לעפינג, נור איך זאָג אייך די ריכטיגקייט. איהר זיינט אין די ביזנעס קיינמאָל ניט געווען, ווייסט איהר ניט; פרעגט אבער מיר, וועל איך אייך דערצעהלען.

אָט וועל איך אייך צייגען נאָר א קלייניגקייט. סופאָז, דהיינו, למשל, עס טרעפט אמאָל, אז מען מוז מיט א טענער מטיב זיין און פעררענטען איהם רומס פאר ביליגער, אונטער'ן פרייז — זאָל אזוי ניט טרעפען ווי עס טרעפט. היינטיגע צייטען קען מען ניט אפאָרדען צו לאָזען רומס שטעהען לעער, און אז מען קען ניט אריבער געהט מען ארונטער; איז א דאָלאַר מעהר, א דאָלאַר ווייניגער אבי די הויז זאָל זיין בעזעצט. מאַכט זיך אמאָל, אז מען לאָזט א טענער ארונטער א דאָלאַר שטילערהייד, קיינער זאָל ניט וויסען. מיינט איהר, האַלטען זיי עס טאָקי בסוד? נעווער אין יור לייף.

ווען דער טענער, דהי מעין טהינג די טענערקע, וואס דער לענד-
לער מאכט איהר א בארגיין, פערהאלט זיך ניט גוט מיט די אנדערע
מיסעסען פון הויז, שווינגט זי דאס רוב און דערצעהלט קיינעם קיין
מעשה ניט; איז זי אבער מיט די אנדערע, ווי מען זאגט, אויף איין
אויער, דעהאלט זיך ביי איהר דער סוד לאיק וואַטער אין א זיפ. זי
צופויקט עם באַלד פאר אלעמען און דעם לענדלער פעהלט שוין קיין
צרות ניט.

אזא זאך בויטשען אפילו אַמאָל אויס די וויבערישצעס אין א
קרענע אויך. עם טרעפט, אז צוויי טענערקעס צוקרענען זיך פאר א
וועש ליין אדער פאר אן אנדער זאך, ווארפט איינע אויף דער אנדע-
רער: „מען קען דיך, וואס פאר א סחורה דו ביזט, והראיה, אז מיר
האט דער לענדלער ארונטערגעלאָזט א דאָלאַר רענט און דיר חלאת!“
אבער יענע נעהמט עם ניט אָן פאר ערנסט און ענטפערט דערויף אזוי:
„דו ביזט א קבצן'טע, א שנאָרערקע, געהסט דו שנאָרען ביים לענדלער
א דאָלאַר, איך אבער קען בעשטעהן צו צאָהלען א דאָלאַר מעהר,“
און די זאך געהט אָב גלאַטיג; באַט אבער ווען א טענערקע דערצעהלט
אזא זאך אין גוטען מוטה, ווי מען זאגט, מעג זיך שוין דער לענדלער
ריכטען אויף א פעקעל צרות.

עם האט שוין ביי מיר אליין אזא סטאָרי געטראָפּען. א טענער
האט זיך מיישב געווען, ער וועט מופען; נו, האב איך איהם געמאכט
א באַרגיין, מיט צוויי דאָלאַר ביליגער — אלץ בעסער ווי לאָזען די
רומס שמעהען לעער — אבער באופן, אז עם זאָל זיין קוואַיט, שאַ, ווי
מען זאָגט. אויף מאַרגען בין איך געקומען, שושקעט מיר אריין אן
אנדער טענערקע אין אויער, אז זי וויל אויך איך זאָל איהר ארונטער-
לאָזען צוויי דאָלאַר און אזוי א צווייטע און אזוי א דריטע, ביז עם
איז געוואָרען א גאַנצער סטרייק און מען האט מיך שוין געוואָלט אריינ-
שטעלען אין די פייערס. בעליוו מי, מאַי דיר פרענד, אז עם וועט מיר
אזוי פיעל געזונד ניט צוקומען אין א אָל ייר, וואס מיר איז דאָמאָלס
אַבגעקומען.

אויף טעל יו א נייסער סטאָרי. איך האב געהאַט א טענער, וואס
איך האב פון איהם געוואָלט פטור ווערען. ער איז געווען א גרויסער
בונטאָווישטיק. ער פלעגט מיר אין די אויגען זאָגען, אז לענדלערס
זיינען בלוט־זויגערס, פיאָווקעס און עם איז א מצוה צו אָנטהאָן זיי

כל-ערליי צרות. קינדער האט ער געהאט מזיקים. זיי האבען ארומגע-
ריסען די פייפער פון די ווענד, אלע טאָג צובראָכען שויבען, פון די
פריימס פון ווינדאָוס אָבגעריסען די פארב און צושניטצט די האָלץ
מיט א מעסער. עס איז געווען פשוט ניט צו לעבען פון זיי. היינט זי,
די טענערקע, עפעס א צוקראָכענע ווייבעל, איז זי איינמאָל אוועקגע-
גאנגען פון הויז און געלאָזט אָפען די קראנען פון וואָש טאָב און אין
הויז איז געוואָרען א גאַנצער מבול. עס איז ארונטערנגערונען אונטען,
דער סילינג איז צוואוייקט געוואָרען און ארונטערגעפאלען. עס איז א
גליק געווען וואָס קיינער האט דאָרט ניט געוואוינט, ווען ניט וואָלט
נאָך אימיצער גע'הרג'עט געוואָרען אויך, און צו די אלע מעלות האבען
זיי נאָך קיין רענט אויך ניט געוואָלט צאָהלען.

הכלל, איך האב געזעהן, אז עס איז א שלעכטער עסק, האב איך
זיי אָנגעהויבען בעמען מיט גוטען זיי זאָלען מופען. איך האב זיי שוין
מוהל געווען די רענט, וואָס זיי זיינען מיר שולדיג געווען, אבי פטור
ווערען פון זיי. איך וואָלט זיי נאָך עפעס צוגעצאָהלט, אבי זיי זאָלען
געעהן; באָט אבער שים זיי אין מח, אָט ווילען זיי ניט מופען און
נאָר.

מילא, אזוי לאַנג און אזוי ברייט, איך האב געשיקט א מופ צע-
טעל. יו סי, איך האב שוין קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט, און ווער
וואָלט בעסער געווען? באָט אבער זיי האבען אלץ ניט געריהרט זיך פון
אָרט און איך האב זיי געלאָזט ארויסשטעלען אין סטריט.

אי געס, אז איך בין שוין פאַרטיג, קום איך אבער אויף מאָרגען
א קוק טהאָן צו די לערע רומס, ערשט מיינע טהייערע טענערס זיינען
ווידער דאָ! די אַנדערע טענערס האבען ביי נאַכט צוריק ארויפגע-
שלעפט די פאַרניטשע (פאַרניטשור) און געה טרייעל זיך מיט זיי!
קוים מיט צרות, מיט ליידי בין איך פון זיי אין עטליכע וואָכען ארום
פטור געוואָרען.

אָט דאָס האט מען פון שכנים, וואָס לעבען בשלום איינע מיט די
אַנדערע.

וואָס דארפט איהר מעהר? אין מיינע א סטאָר איז געזעסען א
בוטשער, איז ער זיך אַמאָל מיישב, אז איך נעהם ביי איהם צופיעל
רענט און פערלאַנגט, אז איך זאָל איהם ארונטערלאָזען פינף דאָלאַר

אויפ'ן מאַנאַט, האט ער אויפגעבונטעוועט אלע טענערס פון הויז און זיי האבען געהאַלטען מיט איהם — בעלי צדקות זיינען זיי אויף א פרעמדער בייטעל, ווי מען זאָגט! באָט אבער איך האב איהם ניט געוואָלט נאָכגעבען און ער האט ארויסגעמופט ערגיץ קיין ברוקלין. ווייסט איהר וואס די טענערס האבען מיר אָבגעטהאָן? זיי האבען ניט געלאָזט פעררענטען די סטאָר. טאָמער איז געקומען א קאָסטאַ- מער האבען זיי איהם אָבגעשלאָגען און איינגערעדט, אז מען קען דאָרט ניט מאכען קיין ביזנעס.

טו מאַנטס איז די סטאָר געשטאַנען לעער ביז איך האב זי דאָך פעררענט צוריק פאר א בוטשער סטאָר. האבען זיך אבער אלע טענער- קעס אויפגעערעדט און נעהמט ביי איהם קיין פלייש ניט! דער איד בעוויינט מיך און בעקלאָגט מיך לעבעדיגערהייד: ער לייזט ניט, ער ווערט בדלות און ער איז אונגליקליך; באָט אבער וואָס קען אי העלפּ?

איך האב געפרובט איבערריידען מיט די טענערקעס, אז עס איז א יושר געבען א שכן א שאָו און ניט געהען אין ערגיץ נאָך פלייש, ווען עס איז דאָ א בוטשער אין הויז; זיי לאכען זיך אבער אויס און זיי זאָגען, אז אזוי פיעל יושר פיעל א לענדלידי האט, האבען זיי נאָך עני טייעם. נו, פרעג איך אייך: וואָס קען אי דו מאַהר?

בעליוו מי, מאי דיר פרענד, אז עס טרעפען אַמאָל צייטען, וואס טענערס ווערען איינפאך קרייזי. געהען זיי דינגען רומס, ווייסט איהר וואס אַנדערע פערלאַנגען? גיב זיי קויהלען אויף ווינטער! זיי וועלען שוין באַלד וועלען מען זאָל זיי געבען דיענסטען אויך! וואוינען זיי אין רומס, מיינען זיי, אז די הויז איז זייערע און זיי טהוען וואס זיי ווילען, און דהי ענד אַף איט איז, אז די לענדלערס זיינען שלעכטע, גזלנים, רוצחים, און זיי זיינען די צדיקים, די מזוזה, לאַך. טפו זאָלען זיי ווערען.

V.

א לענדלאַרד איז א מצוה צו נארען.

געבען א פעטען טאָפּ, זאָגט מען, איז גוט צו רייבען זיך. אָט אזוי איז מיט אונז לענדלאַרדס. מען רייבט זיך ארום אונז. ווייל מען מיינט, אז מיר זיינען אין אמת'ן פעט, רייך און אָנגעשטאָפט מיט גאָלד. ווען מיר לענדלאַרדס וואָלטען זיך געלאָזט רייבען, וואָלט מען אונז אזוי ארומגערייבען, אז עס וואָלט פון אונז נאָר ניט געבליעבען. מען האָלט עס עפעס פאר א מצוה צו שינדען די הויט פון א לענדלער און געהמען ביי איהם אומזיסטע געלד. אײַל טעל יו דהי טרוט, איך לאָז זיך פשוט ניט; באָט אבער מען קען זיך ניט איינהימען און אזוי פיעל גוטע יאָהרען זאָלען מיר האבען פיעל אומזיסטע דאָלאַרס מען געהמט ביי מיר צו. וועל, ווי זאָגט מען עפעס אין יוראָפּ: מײַן געלד און זייערע נשמות.

ווען איהר האט א הייזקע, דארפט איהר האבען ביזנעס מיט די פּלאַמבערס, גלעזער, פייפער הענגער און פיינטער. אָט די דאָזיגע חברה ווען איהר דארפט צו זיי אָנקומען, מאַכען זיי אייך אויס אן אויער, ווי מען זאָגט. סאָם אָף דהעם זיינען נאָך צו דערליידען און אנדערע זיינען גאָדעם פייקערס. פאר דער קלענסטער פּאָטשינקעלע טשאַרדזשען זיי אייך שווערע דאָלאַרס און איהר מוזט וויינענדיג בעצאָהלען ווי א טאָטע.

דריי מאָוסט הויזקיפערס לעבען גוט אָט מיט די דאָזיגע בייטעל-שניידערס און פאר יעדער דזשאַבעל וואס זיי גיבען זיי בעקומען זיי קאָמישאָן. דאָנ'ט טהינק, אז איך רעד דאס פון פוסטען פאס. איך ווייס עס אויף זיכער; באָט אבער געה שריי, ווי מען זאָגט: חי וקים. און קאָמישאָן גיבען זיי חלילה ניט זייערע, נור אויפ'ן לענדלער'ס חשבון. ווען א פּלאַמבער, א גלעזער אדער א פיינטער מאַכט א דזשאַב פאר א דאָלאַר, הייסט ער זיך געבען צוויי דאָלאַר, ענד איהר הי וואָנטס, פויגט ער זיך ניט זינגען דריי דאָלאַר אויך. פוירסט טהינג איז א מצוה צו רייסען פון א לענדלער, און סעקאָנד טהינג דאָרף דער הויזקיפער

אויך עפעס האבען דערפון, כדי ער זאל איהם רופען נעקסט טייעם, ווען מען וועט דארפען עפעס פיקסען.

אי וואוד'נט טעל יו א לאי, זאל מיר גאט אזוי העלפען ווי מיך אליין האט עם געטראפען, אז א גלעזער האט אריינגעשטעלט איין שויב אין מיינע א הויז און בעצאחלט האב איך איהם פאר צוויי. איהר ווייסט, וואס זיי טהוען אמאל די חברה? זיי שמירען ארום א שויב מיט פרישע קיט און זיי זאגען, אז זיי האבען די גאנצע שויב אריינגעשטעלט, און פרופט לייקענט זיי אָב? שמעלען זיי דעם טענער און דעם הויזקיפער פאר וויטנעס און יענע האלטען מיט זיי בעסער ווי מיט די לענדלעך. דער שווארץ יאהר וועט ניט כאפען דעם לענדלעך אדער די לענדליידי, זאגען שטענדיג די טענערס, זיי זיינען גענוג רייך, זאל אן ארבייטער פערדיענען, אן א אידען איז מעהר מצוה ווי אן א לענדלעך.

נעהט זאטשעפעט זיך מיט א פלאַמבער, וועט ער אייך פון א ליטל נאטשהינג מאַכען א גאנצען עסק! מאַמער איז ערגיץ פערשטאָפט א פייב און מען קען עם פיקסען איינס און צוויי, איז פאר איהם רעכט צו צואוואַרפען די גאנצע פלאַמבינג פון טאפ טו דהי באַטעם, אבי נעהמען ביי אייך געלד! אי שוד ליוו סאָ, אז איך זאָג אייך ניט קיין ליגען.

אן אנדערער טהוט נאָך בעסער: ער טהוט זיך א פאַרקע אויף צעהן מינוט און ער דערצעהלט אייך א מעשה, אז ער נאָך מיט אן ארויסהעלפער האבען אויפ'ן דזשאב געאַרבייט שווער און ביטער א גאנצען טאָג, און יאנקעלע בעצאָהל. שמעהן און היטען זיי איז אונט פאַסיבל און מען מוז זיי גלויבען אויף זייערע נאמנות.

אי וואוד'נט טעל יו, אז אלע בעלי מלאכות זיינען אזוי, מעי בי, אז עם זיינען פאראן פיינע לייט אויך, וואס פערלאַנגען ניט א פרעמד דען סענט; באַט אבער געה זוך זיי! ווער קען טרעפען, וועלכער עם איז דער פיינער מאַן?

איך געטרוי זיי ניט די חברה, און ווען אימיצער מאַכט א דזשאב פאר מיר, געה איך גאַנץ פיינ נאָכזעהן, אויב דער דזשאב איז ריכטיג געמאַכט און אויב ער בלאַפט מיך ניט. איז וואס זשע זאָגען די טע-נערס? א שנאָרערקע דאס איז, זי האט רק מורא, אז מען בע'גנב'ט איהר. אַלבעטשע, אז זי איז אליין א גנב'טע און זי קען נאָך אָפט אין

בוטשער סטאָר צולאָטכענען א טשיקען, — זאָלען עס מיינע און איי-
ערע שונאים, רבונו של עולם, פערמעגען, וואס איך האב ווען גע-
ננב'עט.

אן עולה טהו איך, אז איך היט, ווי מען זאָגט, מיינ גראָשען. זיי
מיינען אין אמת'ן, אז ביי מיר וואָלנערט זיך געלד. אי, אי, סאָ
העלפ מי גאר, אז מיר פעהלט נאָך א סך צו וואַנדערבילט'ן.
א שעהנעם פנים וואָלט איך געהאט ווען איך זאָל זיך פערלאָזען
אויף אלעמען'ס יושר, אויף אלעמען'ס עהרליכקייט. איך וואָלט שוין
לאַנג געדארפט אָנטהאָן א טאָרבע און געהן אין די הייזער. א פאָאָר
פראָפעטיס אז מען האט, איז עס יו נאָו א שטיקעל בעל הבית'יש-
קייט און מען דארף דארויף אכטונג געבען, מען טאָהר עס ניט לאָזען
אויף הפקר און ווען מען גיט ניט אכטונג איז קאָפוט מיט די ביינער,
ווי מען זאָגט אין יוראָפּ.

וואס דארפט איהר מעהר? איך האב געהאט א הויזקיפער, וואס
האט ביי מיר גע'ננב'עט קאָהלען און פערקויפט! איך האב זיך עס
דערוואוסט אכאזט איי מאָנט ענגאָ און איך האב איהם, אמת, דורכגע-
יאָגט; אבער איידער ער האט ארויסגעמופט, האט ער מיר געמאכט
עפעס א צרה אין אינדרזשען און מיר האט געקאָסט שעהנע עטליכע
דאָלאַר פיקסען.

איהר ווייסט דאָך מסתמא, אז הויזקיפערס קריגען פאר זיך פריי
קאָהלס צום הייטצען. נו, איז איהם דאס געווען ווייניג און ער האט
נאָך אויסגעהאלטען זיינע נעקסט דאָריגע אויך מיט מיינע קאָהלען!
דאָכט זיך אַן עהרליכער אידעל געווען; אבער ביי א לענדליידי צו
גנב'ענען איז ניט פעררעכענט פאר אן עבירה, אָט אזוי האט מען זיך
איינגעשמועסט.

פערטרויט האט מיר דעם סוד א קאָהל מאן, וואס האָלט א סעלער
טאָקי אין מיינ הויז און איך האב דעם הויזקיפער געפאָקט ביי דער
האַנד. איך האב איהם פוירסט טהינג געגעבען די העל פאר אלעמען
אין די אויגען און נאָכהער האב איך איהם געמאכט צו מופען. עס איז
רייט אָר נאָט? אדרבה, זאָגט אַליין.

ענד עפטער אָל זיינען אויף מיר די טענערס געווען אש להבה
דערפאר, וואס איך האב דעם הויזקיפער ארויסגעזעצט און וואָלט
מעגליך געווען, וואָלטען זיי מיך אפשר איינגעשלונגען.

איז וואס זשע וויל איך אויספיהרען? אז א לענדליידי צו זיין איז ניט אזא געשמאקער ביסען. מעי בי, אז מען האט גוטע שכנים איז נאך צו דערליידען; באַט אבער די קאמענע טענערס, זאָל זיי קיין גוטער איד ניט קענען.

VI.

חברה לצים מאַכען „פּאָן“

איך געה דאס ערשט פון מיינע מאַיאַנטקעס, ווי מען זאָגט איך יוראָפּ. איך האב שוין קיין פיס ניט ארומקריכענדיג אויף די שטיגענען. איך בין געגאנגען קאָלעקטען רענט און זאָלען עס מיינע שונאים פער-מעגען וואס איך האב איינגעקאָלעקטעט.

אויף צאָהלען רענט איז דער עולם, ווי מען זאָגט, הארט לייבינג. מען כאַפט זיך ניט אזוי ניד געבען. זי איז ניט קראַנק צו ווארטען, זאָגען זיי. וואס אַארט עס זיי, אז איך וועל קומען נאָך אַמאָל? זיי וועט פון מיין גאַנג די פיס ניט וועה טהאָן.

אַנדערע פערלאָזען זיך אויף די הויזקיפערס, זיי זאָלען קאָלעקט-מען רענט; איך אבער האב פיינד צו פערלאָזען זיך אויף אימיצען. געלד איז אן איידעלע זאך און מען טאָהר עס ניט געטרויען אויף אַבי וועמען. שלעפּ איך זיך אום אליין און קלאַפּ אין די טהירען, אז עס ווערט מיר אַזש א העד אייך; באַט אבער וואס קען מען זיך העלפען? בעליוו מי, אז געהן מאָהנען רענט איז ניט אזא געשמאקער ביי-סען. עס איז נאָו גוד. אַנדערע האבען טאַקי ניט און ווען זיי דערזעהען מיך איז אַקוראַט ווי זיי זאָלען דערזעהן דעם מלאך המות; און אַנדערע קענען אפילו יא צאָהלען, דאָך קומט ביי זיי אויס, אז איך בעראַבעווע זיי, אז איך נעהם ביי זיי געלד פאר נאטהינג.

דעם פולס, וואס זיי זיינען! וואס איז, א הויז קאָסט קיין געלד ניט? און טעקסעס דארף מען ניט צאָהלען? און רעפּיירינג מאַכט איר מיצער אומזיסט? וואָלטען זיי וויסען ווי מיר דרעהט דער קאַפּ, וואָל-

טען זיי אנדערש געווען. די גאנצע זאך זיי פערגינען ניט, וואס איך האב א פאָר פּראָפּעטקעס און זיי ניט. פון מיין פּאַרט זאָלען זיי אויך האַבען, זאָלען זיי אויך פּערוזכען דעם טעם צו זיין לענדלעך אדער לענדליידרס, וועלען זיי וויסען, אז עס איז גאָר ניט אזא מאַכל, ווי זיי מיינען.

ליסען, אײַל טעל יו סאַמטהינג. אין יוראָפּ זאָגט מען, אז דער גוי'אישער גהינזם איז אזוי: מען שטעלט איהם אריין אין א פּאַס בראַנפּען ביז'ן האַלדז; אבער מען בינדט איהם צו די טשוּפּרינע אין דער הויך צו א באַלען און ער קען די בראַנפּען ניט דערלאַנגען. אָט אזוי איז אויך מיט אונז לענדלעך: מיר האַבען הייזער און מיר קענען צו זיי ניט צוקומען, מיר קענען פון זיי קיין הנאה ניט האַבען. פון איין זייט די מאָרטגיידזשעס און פון דער אנדערער זייט די פּאַסקורדע טענערס און בינו לבינו האַבען מיר אזוי הנאה פון די פּראָפּעטיס, ווי א גוי אין גהינזם פון די שנאַפּס.

יו קענ'ט אימערזשין, וואס פאר א האַרץ וועהטאָג דאס איז, אז מען דאַרף אין אן אייגענע הויז, וואס קאָסט אָב בלוט, שטעהן עפעס ווי, גאָט זאָל היטען, א שנאָרעקע און בעטען, אז מען זאָל אייך בע-צאָהלען דאס, וואס עס קומט אייך! עס זיינען פּאַראַן פּריטיקלע טע-נערס, וואס זיי ווילען גאָר ניט ליידען, אז מען קומט צו זיי אין הויז. ניהאַי זשע וואָלטען זיי אייך פּערשפּאַרט א גאַנג און אליין בריינגען רענט, דאס אויך ניט.

וואס דאַרפט איהר? דאַכט מיר, אז איך בין א מענש, ווי אלע מענשען. איך בין חלילה קיינעם קיין שונא, איך ווינש קיינעם קיין שלעכטעס און אײַל טעל יו, אז ווען איך קום אריין צו א טענער, קום איך זיך גאָר ניט איין אויף קיין זאך — וועמעס דאגה איז עס וואס ביי אימיצען טהוט זיך? איך קום פאר מיינע ביזנעס און דהאַט'ס אָלל. פון דעסטוועגען, אז עס מאַכט זיך נאָך דעם עפעס, איז די לענד-ליידר, די מכשפה, שולדיג! איך האב ביזע אויגען, זאָגען זיי, און איך גיב אן עין הרע זיי אליין אדער זייערע קינדער.

קום איך אַמאָל אריין צו א טענער אין דער צייט, ווען מען עסט דאַרט, איז מען שטאַרק ברוגז. זיי האַבען זיך איינגעשמועסט, אז מיינע אויגען זיינען שעדליך, אז פון מיינעם א קוק ווערט מען קראַנק. אָט אזעלכע מאַנדע ברואים זיינען פּאַראַן.

שוין ניט איינמאל האט פאסירט, אז איך בין געווען ביי א טענער אין דער צייט ווען זיי האבען געגעסען דינער. נאָכדעם האט די מיסעס עפעס אָנגעהויבען פיהלען ניט גוט. נו, האט מען געזאָגט, אז מין קוק-האט איהר פערשאַדט! מעני טיימס האבען מיר שוין טענערקעס אויסגעדרעט, אז איך האב אן עין הרע געגעבען זייערע בייביס, כאַטש פּרעגט מיך בהרם אויב זיי האבען בייביס אדער ניט.

איט העפענס, אז מיינע טענערס לאָזען מיך ניט אריין אין הויז. ווען מען דערשמעקט, אז איך געה קאָלעקטען רענט, פערשליסען אַנדערע די טהירען. איך קען אָבשטעהן א האַלבע שטונדע סטרייט און קלאַפען און מען עפענט ניט. אײל טעל יו, אז עס דערגעהט אָפט אזוי צום האַרצען, אז איך ווער סיק פון פּערדרוס.

אי טהינק, אז קיינער האט ניט אזוי די גענאַר פון אימיצען ווי א לענדלער אדער א לענדליידי פון די טענערס. עס איז טאַקי עקזעקט-לי, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ, א גלות מיט ציבעלע. מיר קאָסט אָב א הויז בלוט, איך האב קאָפּ דרעהעניש מיט צרות, און די טענערס וואס צאָהלען בלומר'שט עטליכע פּערדאמטע דאָלאַר דירה געלד זיינען די בעלי הבתים! ווילען זיי, לאָזען זיי מיך ניט אריין און עס טהוט זיי הנאה וואס די מכשפה, די כלב'טע, ווי זיי רופען מיך געוויס אונטער די אויגען, שטעהט הינטער'ן טהיר און קלאַפט.

און אז מען פערשליסט שוין ניט די טהיר און מען לאָזט מיך אריין, דאַרף איך אויך שטעהען ווי א שנאָרערקע ביים טהיר און וואר-טען ביז דער מיסטער אדער די מיסעס וועט מיר ענטפערן: וואס, איהר ווילט שוין געלד? ניטאָ נאָך היינט, נעקסטע וואָך וועט זיין.

אי קוד'נט אנדערסטענר איט. פאר וואס בין איך עס זינדיגער פון גראָסערי מאַן, פון בוטשער אדער פון קאָהלמאַן? פאר וואס מאָה נען יענע א חוב מיט שטאַלץ און איך דאַרף זיין אזוי אונטערטהעניג? געוואַלד געשריען, גולננים, מיר קומט דאָך, איהר זיינט דאָך מיר שול-דיג, היינט פאר וואס טאָהר איך ניט מאָהנען? וואס זיינט איהר אזוי מער ווען איך קום נאָך רענט? פאר וואס מאַכט איהר פון מיר חוזק? אדרבה, טעל מי ווהאי?

יו נאָו וואס לענגער איז געווען? איט איז א שיים צו דערצעהלען; אבער איך קען זיך ניט איינהאַלטען און איך מוז אייך דערצעהלען.

ווי זאגט מען עפעס אין יוראָפּ? אז מען רעדט זיך אויס, ווערט גרינגער אויפ'ן האַרצען.

סאם וויקס עגאָן, וואָלט איהר זעהן, קום איך ארויף צו מיינעם א טענער מאָהנען רענט. ער איז דוקא ניט קיין שלעכטער צאָהלער און איך האב פון איהם ניט קיין קלעמעניס. דעם מאָל אבער האב איך שוין פון איהם געהאט איינמאָל פאר אלע מאָל.

ווען איך בין אריינגעקומען אין הויז איז ער מיט דער מיסעס און א נאנצע קאָמפאָני געזעסען אין פראָנט רום און געשפיעלט קארדס. איך בין דאָך צו זיי ניט געקומען צו גאָסט, וועל איך דאָך ניט געהן אריינקריכען אין פראָנט רום, האב איך געוואָרט אין קיטשען אויף א תשובה. ווי איך שטעה אזוי און וואָרט, געהט ארויס עפעס א יונגער מאַן און דערלאַנגט מיר א פעני. איך בין טויט און רויט געוואָרען און איך האב זיך ניט געהאט וואו הינצוטהאָן פון שאַנדע. ערשט נאָכדעם איז אריינגעקומען דער מיסטער און מאַכט צו מיר: „עקסקיוז מי, איך האב געמיינט, אז דאס איז אימיצער געקומען נאָך א נדבה.“

אי נאָן, אז דאס האט ער יענעם יונגען מאַן עקסטרא געשיקט ער זאָל מיר געבען א פעני, כדי צו האבען א ביסעל „פאָן“, בעקאָס איך האב געהערט ווי זיי האבען זיך אלע אין פראָנט רום געשטיקט פון געלעכטער; באַט אבער ווהאַט קען אי דו? פערפאלען, אָבגעטהאָן איז אָבגעטהאָן.

אָט אזוי איז עס, מאַי דיר פרענד, עס איז צרות צרורות, ווי מען זאָגט אין דער היים; באַט אבער מען מוז ליידען און שווייגען.

VII.

א שמועס וועגען קאָנקורענציע.

די פייפערס שרייבען אלע מאָל אבאָוט די טראַסטס. נאָך זייער שכל קומט אויס, אז די טראַסטס מאַכען אונגליקליך די וועלט און ווען

ניט זיי, וואָלטען אלע אפשר געווען מיליאָנערען. וועל, אמעריקא, איז א פרי קאָנטרי, מען מעג שרייבען וואס מען וויל; אבער זייער שרייב־אכץ האט אזא טעם אזוי ווי א מיידעל אָהן נרן, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ.

איך בין טאָקי ניט מעהר ווי א זינדיגע אידענע, ווי מען זאָגט, באַט אבער אין ביזנעס האב איך מעהר עקספיריענס ווי די פייפערס. אײַל בעט יו, אז איך וואָלט די אלע פייפערס פערקויפט און אָבגענומען פאר זיי געלד, בעקאָס יו נאָו, אי עם א ביזנעס ליידי, און איך בין קליינער פון זיי.

ווען מען פרעגט מיך, יו סי, וואָלט איך געזאָגט אז טראַסטס מאַ-כען גאָר ניט קאָליע. הלאַזי וואָלטען זיך אלע ביזנעס פּעראַייניגט אין טראַסטס, וואָלט געווען מאַטש בעטער, גאָר ניט דער ערך בעסער וואָלט עם געווען. אונזערע היים'קעס מיינען, אז מען דארף נור קאָנקורירען, ווארפען די פרייזעס און טרייען דעם אַנדערן צו בעגראָבען, כאַטש זיך ביידע אויגען ארויסנעהמען, אַבי יענעס איינע, און דעריבער האבען זיי טאָקי ניט, דעריבער איז ביזנעס אין דער ערד.

וועאָט דו יו נאָו, וואס עם טהוט זיך היינט? פרעגט מיך וועל איך אייך דערצעהלען. עם איז הוישך, פינסטער. עני ביזנעס מאַן פון קלענסטען ביז'ן גרעסטען איז אויף גרויסע, איבערגעלייגטע צרות. מען מאַכט קיין לעבען ניט, מען ליעגט אין דר'ערד און מען באַקט בייגעל, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ.

ענט וועאָי איז אים? בעקאָס מען קאָנקורירט. מען וויל אלץ איי-נער פון אַנדערען אויסכאַפּען. יעדער איינער וויל דעם צווייטען פּע-יאָגען, דעריבער טויג עם אויף כפרות. מען גראָבט גריבער אויף אַנ-דערע און מען פאַלט אויך אריין. עם ליידען נאָך דערפון אונשולדיגע און געה טהו זיי עפעס.

אָט די פאַסקורנע קאָנקורענציע איז פאר אונז לענדלאָרדס אויך א קלאַפּ. מיר האַלטען זיך דוקא ביי די פרייזעס ווי ווייט מען קען; באַט אבער מען דריקט אונז אזוי צו, אז מיר מוזען אויך ווארפען די מקחים. וועאָט קען יו דו? אז מען קען ניט אריבער, מוז מען אַרונטער.

אײַל שאָו יו וואָן טהינג. עם שטעהען ביי מיר לעערע סטאַרס

און איך קען זיי ניט פעררענטען. דער וואס וויל רענטען א סטאָר, יו נאָו, פרענט זיך נאָך וואס פאר א ביזנעס דאָרט איז פריהער געווען און ווי יענער האט אויסגעמאַכט, דערצעהלט מען זיי א מעשה, אז דער פריהערדיגער סטאָר קיפער איז בדלות געוואָרען, איז ארויס מיט'ן בייטש, ווי מען זאָגט. נו, האבען זיי מורא איינצושטעלען און זיי געהען ערגיץ אנדערש זוכען גליקען.

און פאר וואס זיינען יענע בדלות געוואָרען? ווייל זיי האבען נור געוואָלט פערטרייבען אנדערע און האבען פערקויפט סחורות אונטער'ן קרן. איי פיו מאַנטס ענאָו האב איך פעררענט א סטאָר פאר א גראַסערי. אי עס שור, אז ער וואָלט געמאַכט גוטע ביזנעס, האט ער אבער געוואָלט זיין איין זכר אין מאַסקווע, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ. ער האט געוואָלט פּעריאָגען אן אנדער גראַסערי מאַן פון בלאַק, נו, האט ער בעגראָבען זיך, בעגראָבען יענעם און איך האב דערפון אויך קיין נחת ניט, הלואי וואָלט איך איהם ניט געקענט, וואָלט מיין סטאָר ערשט ניט געשטאַנען לעער.

באַלד ווי ער האט די גראַסערי געפּענט, האט ער קודם כל אַנ-געהויבען פּערקויפּען אלעס ביליגער. וואס איז? כדי אַבצוּציהען קאַס-טאָמער פון דעם גראַסערי מאַן, וואס איז געזעסען אין בלאַק פון פּרי-הער. ער האט גאָר ניט אָנגעהויבען זוכען צו פּערדיענען א סענט, נור יענעם קאַליע מאַכען. אז קושענירקעס האבען זיך א לאָז געטהאָן צו מיין גראַסערי מאַן, האט יענער אויך ארונטערגעוואָרפּען די פּרייזעס, האט מיינער אָנגעהויבען צו געבען פּרעזענטען, האט יענער אויך אַנ-געהויבען געבען פּרעזענטען, האט מיינער אָנגעהויבען געבען גרעסערע פּרעזענטען, האט יענער אויך אָנגעהויבען געבען גרעסערע פּרעזענטען; האט מיינער אָנגעהויבען געבען נאָך גרעסערע, האט איהם יענער נאכ-געטהאָן. אַט אזוי זיינען זיי איינע מיט די אַנדערע געלאָפּען אין ריי-סעס און דער סוף איז געווען, אז זיי זיינען דאָך ביידע געבליעבען שטעהען גלייך און פּערקויפט סחורות אויפ'ן זעלבען מקח, געגעבען די זעלבע פּרעזענטען און זיי האבען ביידע דערלייגט דעם קאַפּ; באַט אבער יענער איז געווען רייכער, איז ער געבליעבען שטעהען און מיי-נער האט זיך אָבגעטראָגען.

נו, פרעג איך אייך, זיינען זיי ניט דעם פּולס? איז ניט גלייכער

צו האלמען זיך ביים פרייז און פערדיענען? איט סימס טו מי, אז עס איז בעסער צו לייזען איין דאָלאַר און פערדיענען איידער לייזען צעהן דאָלאַר און דערלייגען. אבער א אידעלע זוכט נור יענעם ארויסשטר פֿען, כאָטש ער פושט דורך דעם ארויס זיינע אייגענע קישקעס מיט די געדערים.

דזשאָסט דהי סיים האט ביי מיר געטראַפֿען מיט א לאָנדרמען. א מאָן דינגט ביי מיר א סטאָר און פיקסט זיך איין א לאָנדררי. זיך זשע צו מאַכען א לעבען. ניין, דאס ניט! ער דארף זוכען צו מאַכען דעם אַנדערען לאָנדררימען פון נעקסטען בלאָק א טויט. נו, האט זיך אָנגעפאַנגען א סדרה מיט וואַרפען די פרייזעס און מען האט אזוי לאַנג געוואַרפען איינע די אַנדערע, ביז זיי האבען זיך ביידע פערמאַטערט און זיי זיינען אוועק קוים מיט'ן לעבען.

אַט אזוי טהוען אונזערע חיים'קעס ביזנעס. מען לייגט אריין געלד, מען ארבייט מיט דער גאַל נור צו זיין א קברות מאָן פאר'ן אַנדערען, צו מאַכען יענעם א קבר! קרייזי טהינגס וואס איהר זיינט. לאָזט בעסער יענעם לעבען און לעבט אלײן אויך, איט וואוד בי מאַטש בעטער פאר יו.

איך בין ניט קיין קאַרדס פלייערקע; באָט אבער איך האב גע- הערט, אז דהי מעין טהינג וואס א קארד פלייער דאַרף וויסען איז, אז ער דארף זוכען זיך צו פעהיטען ניט דעם אַנדערען צו כאַפֿען, אזוי איז אין ביזנעס אויך. מען דארף טרייען זיך צו פעהיטען, ניט אימיצען צו קאַליע מאַכען. „מי יחיה“ שטעהט פריהער פאר „מי ימות“, אזוי ווי מען זאָגט אין יוראָפּ.

און אַט צוליבע די פאַסקודניקעס האבען א סך מורא צו געהען אין ביזנעס און סטאַרס שטעהען לעער, און ווען א סטאַר שטעהט לעער, מוז מען זי פעררענטען ביליגער, אבי נור עס מאַכט זיך א קאָסטאַמער. בינו לכינו איז ניט אזוי פעההליך אין אונזערע ביזנעס אויך.

טעל מי, דיר פּרענד, וואָלט ניט בעסער געווען ווען אלע גראָסערי לייט, בוטשערס, לאָנדררימען, אדער אַנדערע ביזנעס לייטע זאָלען זיין פּעראַייניגט און ניט קריכען איינער דעם אַנדערען אויפ'ן קאַפּ? דאָס וואָלט שור טהינג געווען געזינדער און בעסער פאר אלעמען.

זעהט איהר, דאס יא: שינדען די הויט פון קאסטאמערס איז אפשר אן עולה; באַט אבער טרייען צו מאַכען א לעבען, איז געוויס קיין עולה ניט. עם אי רייט אָר נאט? טעל מי, פליז.

VIII.

דער גוי איז טרייף, אבער גוט.

אי רעמעמבער, אז אין יוראָפּ פלעגט מען דערצעהלען אזא סטאָרי:

אין א שטעדטעל איז געווען א רב, וואס האט געשטאַמט פון שניידער; באַט אבער אין שטאָרט האט מען דערפון ניט געוואוסט און מען האט געדענקט, אז ער שטאַמט פון לויטער רבנים. אמאָל איז צום רב געקומען זיינער א ברודער, א קאמינער שניידער, א לאַטוט-ניק, ווי מען רופט עס אין יוראָפּ. ער האט אפילו ניט געקענט מאַכען א גאַנצע שטיקעל ארבייט און ער פלעגט נור פיקסען בגדים אדער לאַ-טען פעלצען ביי די גוים אין די ווילעדזשעס.

דהי רב וואז עשיימד וואס ער האט א ברודער אזא פראַסטאָק. ער האט איהם דעריבער אָנגעטהאָן זיינע א זשופיצע ענד האו דו יו קאָל איט? ... יעס, א שטריימעל, און ער האט איהם געהייסען זאָגען, אז ער איז אויך א רב ערגיץ אין א ווייטע שטעדטיל.

אויף שבת האבען בעלי הבתים אריינגעשיקט וויין לכבוד זיין גאָסט. שבת פאר נאַכט צו ... אי פארגאט האו טו קאָל איט ... (שלש סעודות) זיינען געקומען מענשען צום רב. מען איז געזעסען ביים טיי-בעל און דער רב האט געזאָגט תורה. ער האט זיי געבלאָפּט און געזאָגט שטיקלאַך פון זיין פאַטער'ס וועגען, כאַטש ער איז גאָר געווען א פראַ-סטער שניידער און האט קוים געקענט דאוונען.

דעם עולם איז געפעלען געוואָרען דעם רב'ס שטיקלאַך און מען האט געבעטען דעם גאָסט, אז ער זאָל אויך עפעס זאָגען. דער לאַטוטניק איז געווען א סמאָרט גאָל, האט ער געזאָגט א תירוץ, אז עס קומט

איהם גראדע ניט ארויף אויפ'ן רעיון א לייטישע שטיקעל. „טאָ זאָגט עפעס פון אייער פאָטער'ס וועגען,“ האבען בעלי הבתים געבעטען דעם פארשטעלמען רב. דער שניידער האט א קנייטש געטהאָן דעם שמערן און געזאָגט: „יע, מיין טאָטע, עליו השלום פלעגט שטענדיג זאָגען, אז א גוי'אישע שטיקעל ארבייט איז צעהן מאָל בעסער ווי א אירישע.“

וועל, דאס איז, מעי בי, ניט מעהר ווי א דושאָוק, באָט אבער איך זאָג אייך, אז עס איז טאָקי אמת. א גוי איז אמאָל מאַטש בעטער פאר אידען. איך רייך דאָ פון מיין ליון ביזנעס, פון די צרה'דיגע לענדלעריי. איהר הערט, מאַי דיר פרעגד, נור גוי'אישע טענערס צו האַלטען. א מחיה, זאָג איך אייך. א קריסטשען ווייסט ניט פון קיין חכמות. ער ווייסט, אז ער דאַרף צאָהלען רענט אין צייט און ער נעהמט ניט אזוי ארויס דעם לעבער ווי א אידעלע. א קריסטשען וויל נור, אז די הויז זאָל זיין קליין, דער האָל זאָל זיין קליין און אויף אנדערע זאָכען איז ער ניט פריטיקלע. אונזערע חיים'קעס אבער ווייסען אליין ניט וואס זיי ווילען און זיי דרעהען אייך שטענדיג דעם קאָפּ.

באָט אבער וואו נעהמט מען קריסטליכע טענערס? א גוי וויל ניט וואוינען צוזאַמען מיט א שיני. דהאַט, מאַי דיר ליידי, איז דהי טראָבעל. זעהט איהר, וועמען נאָט העלפט אז מען קען פעררענטען א גאַנצע פראָפערטי צו קריסטשענס, איז גוט, עס איז פיעל געזינטער און בעסער פאר'ן לענדלער. דער גוי איז טרייף און זיין גראָשען איז כשר, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ. איהר דאַרפט ניט אויסגעהען אייערע פיס ביז איהר קאַלעקטעט ביי איהם רענט. ער ווייסט ניט פון דער חכמה איינצואוואוינען און אריינכאַפּען ביי אייך. ער מאַכט פון אייך ניט חוזק און איהר ווייסט, אז איהר זיינט א בעל הבית'טע איבער איי-ער פערמעגען.

א קריסטליכע מיסעס, זאָגט מען, קען ניט אזוי פראַווען פלאָט-קעס ווי א אירישע. זיי מוסר'ן ניט איינע אויף די אנדערע און זיי באַ-דרען ניט דעם דושעניטאָר אלע מאָל מיט אנדערע קאָמפליינטס. זיי פאָדערען נור וואס זיי קומט און קיין איבעריגע פערלאַנגען זיי ניט.

באָט אבער אזוי זיינען נור אמעריקאַנער קריסטשענס, היימישע כאַמולעס אבער זיינען נאָך טען טייעמס ערגער פון אירישע טענערס. א היימישער גוי בראַקירט ניט צו וואוינען מיט אידען אין איין הויז,

איהם אַארט ניט, אז זיינע נעקסטדאָריגע זיינען זיידעס. פאַרקעהרט, אידען הייסען ביי זיי סוואַאי ליודזי, אייגענע מענשען; באַט אבער זיי טויגען אויף כפרות און אלע מיינע שונאים זאָלען פערדינגען רומס צו היימישע קריסטשענס.

זיי זיינען אפילו ניט אזעלכע סמאָרט גאָיס. זיי צאָהלען רענט אין צייט און ווען זיי האבען ניט צו צאָהלען, בעטען זיי מיט גוטען: ניד פאַני פאַטשעקאַץ — איהר פערשטעהט דאָך מסתמא פויליש, וואס דען, ניין? איך בין שוין גאַנץ לאַנג אין לאַנד, איך האב שוין אידיש ב"ה באַלד פערגעסען ריידען, פון דעסטוועגען אי אַנדערסטענר פויליש ווערי גוד.

ביי א היימישען גוי דאַרפט איהר ניט שמעהן ביים טהיר, ווען איהר קומט קאַלעקטען רענט. איהר קענט גלייך אריינגעהען אין זיין פראַנט רום און ער וועט אייך ניט זאָגען א סינגעל וואָירד. האט ער געלד, טראַנט ער אייך אנטקעגען, ווען ניט, בעט ער איהר זאָלט איהם וואַרטען. ער רופט אייך פאַניע אדער כאַזאַיקאַ אויפ'ן היימישען שטיי-גער. די גויעס זיינען אויך אזוי. זיי זיינען ניט אזוי פריטיקלע ווי אונז זערע יענטעס און עפטער אַל, זאָל זיי קיין איד ניט קענען, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ.

אַט די כאַמולעס מאַכען פון א הויז אַש און בלאַטע. אין צוויי רומקעס קענען זיי האַלטען צעהן באַרדערס. רעגולע פיגס זיינען זיי. זיי רייסען ארום די וואָל פייפער, זיי צוקראַטצען די ווענר און מאַכען א תל פון דער הויז. היינט זייער שכור'ן איז גאָר אָהן א ברעג. שטענדיג זיינען זיי דראַנק. אלע מאַל איז ביי זיי פראַזניקעס און מען טרינקט ביער אויפ'ן באַרדעל. מען טאַנצט און מען קלאַפט ארונטער די סילינגס. זאָלען זיי ניט געדאַכט ווערען, ס'אַראַ מיאָוס'ע ברואים זיי זיינען. אי העיט דהעם לייק דעם טויט.

איך האב זיך ליינגער בענאַרעשט און פעררענט רומס צו היימישע כאַכלעס. נו, האב איך ערשט פון זיי קאַלט און ווארימס, ווי מען זאָגט. זיי האבען מיר שוין די גאַנצע הויז צוטרייסעלט און די טענערס פון נעקסט דאָך און פון אונטען ווילען צוליעב זיי ארויסמופען. כאַפט זיי דער דעווייל, איך וואָלט שוין בעסער די קריסטשענס געמאַכט צו מופען; באַט אבער איך האב מורא צו טשעפען זיך מיט זיי. א גוי איז אַפטמאָל ווי א בייזער הונד, ער לאַשצעט זיך צו אייך און קען

איך אמאל א בים טהאן. דאכט זיך זיי זיינען גוטענקע, פון דעסטווע-
גען דארף מען זיך פאר זיי היטען.
וועל אָט אזוי איז דאס, אז מען האט פראָפּערטיעס האט מען
צרות. קיינער ווייסט ניט וועמען דער שוך קוועטשט, ווי מען זאָגט אין
יוראָפּ.

IX.

מיוזיק אין מענעמענט הייזער.

איך זאָג אייך, אז עס איז פשוט ניט צו לעבען פון די טענערס.
זיי מאַכען מיד קרייזי, אי שוד ליוו סאָ. עפעס זיינען זיי לויק טשילד-
רען וואס אבי וואס מסור'ן זיי פאר'ן רבי'ן, אזוי מוסר'ן זיי אבי וואס
פאר מיר. ניט איך וויל וויסען פון זייערע מסירות, ניט מיר ליענט עס
אין זינען, איך קום קאלעקטען די פאָאָר סענט און זיי דולען מיר א
מח מיט אנדערע זאכען. איך קריג פון זיי א העד אייך, קריג איך
פון זיי.

איך פרעג אייך, איז עס ניט מיין באַכעס דאגה, אז א טענער האט
א פיאנאָ? פון מיינט וועגען זאָל ער האבען צעהן פיאנאָס. זעהט איהר,
דאס יא, מופענדיג די פיאנאָס מאַכען זיי שטענדיג שאַדען. מען צו-
ברעכט א שויב, מען רייבט אָב די ווענד אדער מען ברעכט אָפּ די
לייסטען פון די ווינדאָוס; באַט אבער א לענדלער איז געוואָהנט צו
הזיקות, ווהאָט קען ווי מייק בעטער? דאס איז שוין א זאָך, וואס מען
קען דערצו ניט העלפען. און א טענער, וואס האט ניט קיין פיאנאָ,
מאַכט ניט קיין שאַדען? אַלץ איין שוואַרץ יאָהר, ווי מען זאָגט אין
יוראָפּ.

פערקעהרט, אי געווען קליימד אויף א טענער, וואס מופט צו
מיר אריין מיט א פיאנאָ, בעקאָס, יו נאָו, עס איז ניט אזוי איז צו
ארוםשלעפען זיך מיט אַזאַ מאַכניע און איך בין זיכער, אז ער וועט

זיצען אויפ'ן אָרט עטליכע מאָנאַטען און די רומס וועלען ניט שטעהן לעער. אי עס אַלוייס גלעד, אריינצולאָזען שכנים מיט מעהר פּאָר-ניטשע (פּאָרניטשור), ווייל אזעלכע מופען ניט ארום אזוי ווי די בעט-לער פון איין הויז אין דער אַנדערער; קומען אבער די אַנדערע טענערס און מאכען מיר דעם טויט און זיי סטראַשען, אז זיי וועלען מופען דער-פּאָר, וואס אין הויז צימבעלט מען אויף א פּיאנאָ.

איך קום היינט אין מיינע א הויז, בעפאלען מיך די טענערקעס אזוי ווי ביהנען. וואס איז? אויפ'ן טאפּ פּלאַצאַר שפּיעלט מען פּיאנאָ! איינע דערצהעלט מיר, אז זי קען קיינמאָל ניט איינשלעפּערען איהר בייבי. קוים מאכט זי נור צו די אויגלאַך, הויבט מען אָן אין דער הויך צימבלען און זי כאַפּט זיך אויף. אן אַנדער וואומען טענה'ט, אז איהר מאַן איז שוין א האַלבער מענש געוואָרען ווייל ער שלאַפּט זיך קיינ-מאָל ניט אויס. ער קומט פון דער ארבייט אן אָנגעהאַרעוועטער און פּאַלט ווי א פּליעג, קען ער אבער אן אויג ניט צומאַכען צוליבע דער טאַלעלעלייקע — אזוי רופט זי די פּיאנאָ. נאָך איינע זאָגט, אז זי האט א שוואכע קאָפּ און זי טאָהר קיין מיוזיק ניט הערען. אָט אזוי, אָט אזוי דערצהעלט זיך יעדע איינע איהר סקאָזקע, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ און איך מוז אלעמען אויסהערען.

ענד לעט מי טעל יו, אז די אַלע סטאָרים הויבען זיך נאָר ניט אָן. עס איז אייביג לאַי. ניט די בייבי קען ניט שלאַפּען צוליבע דער פּיאנאָ, ניט דער'ס מאַן איז געוואָרען א האַלבער מענש און ניט יענע טאָהר קיין מיוזיק ניט הערען. פּערקעהרט, זיי גלייכען דוקא צו הערען ווי מען שפּיעלט; באָט אבער דאָ איז אן אַנדער צרה: מען פּערגינט ניט דער טאפּ פּלאַריגער וואס זי האט א פּיאנאָ אין הויז. נאָרישע מענשען, ווער לאָזט אייך ניט? קויפט זיך אויך פּיאנאָס. אי, איהר פּערמענט ניט? ווהאַט קען אי דו?

די טענערקע, וואס האט די פּיאנאָ, איז א נאַנץ שטילע און אָרענ-טליכע ווייבעל. קיין גביר'טע איז זי ניט, ווארום ווען זי זאָל זיין איי ריטש וואומען, וואָלט זי ניט געוואוינט ביי מיר אויפ'ן טאפּ פּלאַצאַר. דאס פּערשטעהט איהר דאָך מסתמא אַליין אויף. אי דאָנ'ט בעליוו, אז זי האט די פּיאנאָ געקויפט, מעי בי זי האט עס געוואונען, אדער עס איז איהר פון אימיצען פּערבליעבען א ירושה, אבער דערווייל טהוט זיך אין הויז מעשים, בעקאָס מען פּערגינט עס איהר ניט.

דהי מעין טהינג איז, וואס די טענערס האבען מיידלאך און ווי זיי דערהערען, אז די טאפ פלאָריגע שפיעלט פיאנאָ, מאַכען זיי דעם טויט זייערע מאַמעס, אז זיי זאָלען פאר זיי אויך קויפען פיאנאָס. די מוידען זיינען אזוי ווי ליטל טשילדרען, וואס דערוועהען קענדי אויף א סטענדר און זיי רייסען דער מאַמע ביים פארטוף: באי מי דהיס, באי מי דהעט.

און מיינט איהר די פרוי מיט דער פיאנאָ האט פיעל נחת? אויך ניט. אלע טענערקעס זיינען מיט איהר פון דער ווייטענס, מען רעדט מיט איהר ניט און מען מאכט פון איהר חוזק. „קוקט איהר נאָר אָן דער מאַרגאַרעטע“ — ריידען די טענערקעס צווישען זיך — „אַט אַזאַ מיאום'קייט שפיעלט אויף א פאָרטעפיאַן. נו, דאַרף מען האָניג, אז צוקער איז זיס. אַמעריטשקע, אודאי אין דער היים געווען א דיענסט מויד, אודאי פרעמדע וועש געוואשען און דאָ איז זי א גאַנצע קנאַ-קערקע!“

אפילו אויף איהר מאַן און קינדער טייטעלט מען אויך מיט די פינגער: „אַט געהט דער שפיעלערקער'ס מאַן, קוקט איהם נאָר אָן דעם פראַפעסאָר. אַט געהט דער צימבלערקע'ס מיידעלע, אַזאַ פאַרשוין ווי די מאַמע.“ אַט אזוי האַלט מען יענע טענערס שטענדיג אין מויל און מען טהוט אלערליי תחבולות, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ, זיי ארויסצור-פּטור'ן.

אין אַן אַנדער הויז וויעדער האב איך צרות פון די מענער. דאָרט וואוינען אלעס יונגע קאַפעלס, האבען א פאָאָר פון זיי פיאנאָס. נו, טהוט זיך דאָרט א חושף. די אַנדערע וויבלאָך ווילען אז זייערע מענער זאָלען זיי אויך קויפען פיאנאָס און זיי זיינען זיי מקצר די יאָהרען. די לייטע אבער זיינען פור פעלאָוס, אַרימע ארבייטער און זיי פערמע-גען עס ניט. פערשטאַפען זיי זייערע וויבלאָך די העלזער מיט פאָנאָ-גראַפּס. דערווייל איז דאָרט אין הויז א גאַנצע אָפּעראַ הויז. שטענדיג ניט מען דאָרטען קאַנצערטען און עס איז פרעהליך; באַט אבער די ליידיעס זיינען ניט צופריעדען און זיי ווילען דוקא פיאנאָס, נו, ווילען די מענער פערטרייבען דעם יצר הרע פון הויז, כדי זייערע ווייבער זאָל זיך ניט וועלען.

קום איך ליינגער אין יענער הויז קאָלעקטען רענט, בעפאלען מיך

די טענערס מיט א געוואַלד, אז זיי וועלען צולויפֿען פֿון הויז צוליעב די פּיאַנאָס. ווען זיי זאָלען וועלען וואוינען אין טומעל, וואָלטען זיי געוואוינט אין העסטער סטריט — טענה'ן זיי — די פּיאַנאָס מאַכען זיי סיק און זיי קענען אין הויז ניט איינזיטצען. היינט געה שטעל אלע מען צופריעדען! טפו, דירטי טהינגס וואס זיי זיינען, דעם פֿולס וואס זיי זיינען.

דהי ענד אָוו איט איו, אז עס געהט אויס צו מיין קאָפּ, ווייל די טענערס האבען שוין דערווייל אן אויסרייד ניט צו געבען רענט, און איך דאַרף צורייסען א פּאָאָר שיד, ביז איך קריג ארויס א דאָלאָר. אָט אזוי איז עס, מאַי דיר פרענד, אז מען האט פּראָפּעטיס האט מען דאגות. עפעס שטעהט ערגיץ אזוי אין דער תורה, דער וואס האט מעהר רייכטהום האט מעהר זאָרגען.

X.

ערב פסח ביי לענדלאָרדס.

איך בין היינט ביזי ווי א קאקורוטש. צוליעב די פּאָאָר פּראָפּעט קעס איז אפילו קיין צייט ניטאָ ארומצוזעהן זיך ארום זיך אליין. מען מוז זעהן צופריעדען שטעלען די שכנים און פאר זיך אליין זאָל גאָט זאָרגען.

ווי זאָנט מען עפעס אין יוראָפּ? אפילו קרעפּלאַך עסען ווערט אויך מיאוס. גלויבט מיר, אז עס איז מיר שוין נמאס געוואָרען צו טראָגען אזא יאָך אויף מיין קאָפּ. אפאן מאַי וואָירד, אז איך וואָלט שוין געוואָלט פטור ווערען פון מיינע הייזקעס. ניטאָ שוין קיין כח צו אר־בייטען און עס ווילט זיך שוין אביסעל אַברוהען. איט איז טייעם טו טייק איי ליטל רעסט.

ווען מיינע טענערס וואָלטען עס הערען, וואָלטען זיי געלאַכט און זיי וואָלטען מיך נאָך גאַנץ גוט אָנגעשאַלטען דערפאר וואס איך זאָג, אז איך ארבייט צו שווער. ביי זיי קומט אויס, אז איך טהו גאָר ניט. געהן געהמען געלד, זאָגען זיי, איז אַ לייכטער דזשאַב. מעהר מיינען זיי האב איך גאָר ניט אויף מיין קאָפּ, נור געהן קאָלעקטען רענט. אי, אי, אי, וואָלטען זיי נור געהאַט מיינע זאָרגען, וואָלטען זיי אַנדערש גערעדט.

איהר הערט ? טראָגען עטליכע הייזער אויף זיך איז שווערער ווי טראָגען אַ שייטעל אויפ'ן קאָפּ. סעי ווהאַט יו וואָנט, דאס איז אַ גאַנץ שווערע משא און מען דאַרף האבען כחות פון צעהן האָרסעס עס צו שלעפען.

מילא אַ גאַנץ יאָהר איז נאָך סיאַק טאַק, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ. קומט אבער פאר פסח איז גאָר אַן אויסרייסעניש. איך האב שוין, ווי איהר זעהט מיך אַ אַידישע טאַכטער, מיינע פיס פערלאָרען אומלוו-פענדיג פון איין פראָפעטקע צו דער צווייטער. עס וועט מיר אסור צור-קומען אין אַ יאָהר דאס, וואס מיר איז שוין אין דער וואָך צייט אָב געקומען.

פאר פסח הויבט זיך אַן אַ סדרה מיט פיינטען און פייפערען די רומס. נו, האט מען דערפון אַ פעקעל צרות, פּרעגט שוין גאָר ניט. גלויבט מיר, אז איך וואָלט מי יודע וויפיעל געגעבען, אַבי מען זאָל מיך פריי לאָזען אויף די פּאָאָר וואַכען; באַט אבער אי קענט העלפּ אים. דאס איז, מיינ פריינד לעבען, ביזנעס — און מען מוז עס אליין טענדען.

איך האב אפילו הויזקיפערס; באַט אבער מען קען זיך אויף זיי ניט פערלאָזען פון דאַנען אַהין. ווי זאָגט מען עפעס אַ שפּריכוואָרט אין יוראָפּ ? יעס, איך האב זיך דערמאָהנט: מיט פרעמדע הענד איז גוט פּיער צו פּערשאַרען.

ווי עס קומט פאר פסח מוז מען געהן צו אלע טענערקעס און פרע-גען אפּשר דאַרף מען עפעס מאַכען אדער פּיקסען אין זייערע רומס אויף יום טוב. טאַמער טהוט איהר עס ניט, איז די לענדליידי אַ חזרת. יו אַנדערסטענד ? מען דאַרף זיך נאָך ביי זיי אָנבעטען ! טאַמער קומט איהר אַביסעל פריהער וועלען איך אַנדערע מיסעסען ענטפּערען: וואס אַיילט איהר זיך אזוי ? עס איז נאָך דאָ צייט. איך וועל זיך מיישב זיין

מיט מיין מאן, קומט אריין די וואָך פון יום טוב, וועל איך אייך זאָגען א תשובה. נו, מוז מען צו זיי געהן נאָך אמאָל. א ברירה האט מען ? און וועלען ווילען אלע, אז מען זאָל זיי איבערפיינטען און איבער-פייפערען אלע רומס, אפילו ווען עס איז איבעראַל קליין און גאנץ. וואס אַארט זיי ? עם קאָסט זיי עפעס טהייער פון קראָם ?

ענד ווען עם טרעפט אמאָל, אז א טענער אדער א טענערקע זאָגט, אז זיי וועלען זיך בעגעהן אזוי, איז עם ניט ווייל זיי זשאַלעווען דעם לענדלער'ס געלד. אזא טענער וואס זאָל רחמנות האבען אויף א לענדלער איז נאָך ניט געבאָרען געוואָרען. נור וואס דען זשע ? יענע האַלטען ביים מופען ווילען זיי ניט האבען דעם קלאָפּאָט. די שכנים אבער וואס דענקען נאָך צו זיטצען, וועלען אייך ניט שענקען דאס פיינטען אדער פייפערען, עם מעג אפילו דונערען און בליטצען.

אן אַנדער טענערקע זעהט אליין, אז דאס איז אן איבעריגע זאָך ; באָט זי וועט אייך ניט צורוה לאָזען און וועט אייך אויסבריינגען אומ-זיסטע געלד.

באָט אי דאָנ'ט קער פאר די געלד. די טראָבעל איז ביי מיר ערגער פון אלעס. שפארען זיי זיך אויף אלע אין איין וואָך, אין איין טאָג און כאָטש טהו איך ווייס ניט וואס. יעדע איינע וויל, אז מען זאָל איהרע רומס מאַכען א טאָג פאר ערב יום טוב, וועט זי שוין אויפראמען אין הויז און מאַכען פסח'דיג. זיי ווילען פערשפאָרען ארבייט און ניט טראָבלען זיך צוויי מאָל, און צו וועמעס קאָפּ געהט עם אויס ? צום לענדלער'ס אַדער צו דער לענדליידי'ס.

קומט דער פיינטער אדער דער פייפער־הענגער מאַכען רומס, דיפיוזט איהם די מיסים. וואס, זאָגט זי, בין איך עפעס די ערשטע ? מוחל דעם כבוד. געהט מאַכט היינט ערניץ אַנדערש. צו מיר וועט איהר קומען נעקסטע וואָך. די צווייטע זאָגט, אז היינט איז ביי איהר וואָ-שינג דעי. די דריטע האט גראדע א העד אויך. די פיערטע זאָגט, אז מען האט איהר געדארפט געבען נאָטיס מיט א פּאָך טעג פריהער, וואָלט זי זיך צוגעגרייט. די פיינטערס טשאַרדזשען דעם לענדל־אָרד פאר יעדע מינוט, פאר יעדע רגע, וואס זיי טענה'ן מיט די יענטעס, ווייל עם איז זייער סיוזאָן, די צייט ווען זייערע ווייטץ בליהט, ווי מען זאָגט אין יוראָפּ, און עם איז ביי זיי א רענדעל א מינוט.

אז נאָט העלפט שוין און מען פיינט שוין אויס, הויבען אָן די

טענערקעס געהען איינע צו די אנדערע. געפעלט איין מיסעס, אז ביי דער צווייטער איז שעהנער געפיינט, קומט זי צו מיר מיט א טענה, אז ביי דער מיסעס סאָ ענד סאָ איז שעהנער ווי ביי איהר און זי וויל ניט אנדערש, אז איך זאָל איהר שיקען דעם פיינטער און ער זאָל ביי איהר מאַכען גלייך ווי ביי יענער. איך זאָג אייך, אז די גאָל קען עקס-פּלאָדירען פון זייערע משוגעת'ן.

ענד איט העפענס, אז א טענערקע קלייבט אליין אויס וואָל פיי-פער פאר איהר פּראָנט רום און נאָכדעם ווי מען קלעפט שוין אויס, געפעלט איהר, אז ביי דער נעקסטדאָריגער אין פּראָנט רום איז ליכטי-גער און זי האט שוין חרטה וואס זי האט אזעלכע פייפער אויסגעקליע-בען. א סוף, אן עק, ביזטו אריינגעפאלען, טאָ שווייג שוין, האט זי צו מיר טענות, אז אויפ'ן שטיק האט די פייפער אויסגעזעהן שעהן און אויפ'ן וואַנד איז עס מיאוס צו קוקען. היינט געה שטעל זיי אלעמען צופריעדען!

ענד יו נאָו האמאטש איט קאָסט מי? וואס אַארט אייך, עס קאָסט מיר גענוג געלד און געזונד. בעליוו מי, אז איך האב א גאַנץ שווערען ערב פסח און אזוי וואויל און אזוי גוט איז יענעם, וואס לייגט ניט אריין זיין פערמעגען אין ציענעל, שטיינער און האָלץ.

אלע כתבים פון מענדעלע מוכר ספרים

(ש. י. אבראמאָוויץ).

- 10 אלטע מעשה אָדער אַ נאכט אין צרות, אַ בילד פון אירישען לע־
בען אין דער ליטא,
- 15 ווינש פינגעריל, א מתנה פיר די ליעבע אירישע קינדער
די טאסקע, אָדער די שטאָרט בעלי טובות, אַ מייסטערהאַפטע
קריטיק איבער דעם אירישען צושטאַנד אין רוסלאַנד, אין
דער צייט ווען אידען האָבען זיך אָהן אַ טאסקע ניט גע־
15 קענט בעגעהן,
- יודעל, א ספור המעשה אין שירים, אין דיעזע ווערק איז אברא־
מאָוויץ דורכגעגאַנגען די גאַנצע אירישע געשיכטע פון אָנ־
15 פאנג ביז היינטיגען טאָג,
- ישראל'יק דער משוגענער, אַ מייסטערהאַפטע קריטיק איבער די
לעצטע פאָגראַמען אויף אידען אין רוסלאַנד,
10 לעצטע שריפטען אַ זאַמלונג פון זיינע לעצטע שריפטען.
35 פישקע דער קרומער, אַ מעשה פון אירישע אָרימע לייט,
15 דער פריזיוו, אַ דראַמאַ אין 5 אַקטען,
- די קליאַטשע אָדער צער בעלי החיים, דאָס איז די בעסטע מיס־
טערווערק וואָס איז ארויס פון אבראמאָוויץ'עס פּעדער און
האָט געמאַכט אַ שטורם צווישען דעם לעזע־פּובליקום אין
דער וועלט. „די קליאַטשע“ איז אויך איבערזעצט געוואָרען
אין אַלע וועלט שפראַכען און ווערט גערעכט פיר אַ ליטעראַ־
15 רישען אוצר אין דער וועלט־ליטעראַטור,

- דאס קליין מענשעלע, א מייסטערהאפטע ווערק, וועלכע איז
פולל מיט ווייטץ, הומאָר און שאַרפּזיגן און דערביי איז עס
א נואַלדיגע קריטיק איבער די אידישע שטאַרט־בעל־טובות,
רעדעל־פיהרער און סתם בעל־צדקות און גוטע אידען פון
רוסלאַנד,
15 אַ רייזע־בעשרייבונג פון בנימין דעם דריטען, ווי ער איז אויף
זיינע נסיעות פּערגאַנגען נאַנץ ווייט, אַז אונטער די הרי
חושך, און האָט זיך גענוג אָנגעזעהען און אָנגעהערט חדושים,
שעהנע זאַכען, וועלכע זיינען זעהר אינטערעסאַנט צו לע־
10 זען,
שלמה ר' חיים'ס, א שילדערונג פון דעם אידישען לעבען אין דער
ליטא, וועלכע איז זעהר אינטערעסאַנט, שפּאַנענד און בע־
לעהרענד, און ווערט גערעכענט פיר איינע פון די בעסטע
ווערק וואס מענדעלע מוכר ספרים האט אין דער לעצטער
10 צייט ארויסגעגעבען,

וועלט- בעריהמטע אפערעאם

בעשריעבען און ערקלעהרט אין פליין אידיש פון

וויליאם עדלין.

דעם אינהאלט פון דעם דראמאטישען סוושעט און דער כאראקטער פון דער מוזיק פון די בעסטע פינף און צוואנציג איטאליענישע, פראנצויזישע און דייטשע אפערעס. סיי דער וואס געהט אין אפערע און סיי דער וואָס האָט ליעב לעזען וועגען די פראַכטפאַלע סוושעטען פון די גרעסטע אפערעס, קען אין דיעזען בוך געפינען פיעלעס וואס פערשאפט דעם העכסטען עסטהעטישען פערגעניגען.

קויפט דעם בוך איבער דיא שעהנסטע קונסט

און זעהט וואָס פאר אַ וועלט פון גענוס עס איז דאָ. פאר אלע מענשען פון אלע קלאַסען. דער בוך דארף זיך געפינען ביי יעדען וואָס האָט ליעב צו לעזען די בעסטע ראָמאַנען, דראַמאַס און פּאָעזיע.

אינהאלט פון די אפערעס.

לע פראַפעט פון מייערבער	ריגאַלעטאָ פון ווערדי
די יודין פון האַלעווי	טרוכאָדור
פאַוסט פון גונאָ	טראַוויאַטאָ
קאַרמען, פון ביזעט	אַאידיאָ
לאַ נאוואַרעז פון מאַסענע	לאַ באַהעם פון פוטשיני
טאַנהייזער פון וואַגנער	מאַדאַם באַטערפליי, פוטשיני
לאַהענגריין פון וואַגנער	קאוואַלעריאַ רוסטיקאַנאַ
טריסטאַן און איזאָלדע	פון מאַסקאָני
פון וואַגנער	פאליאַטישי פון לעאַנקאָוואַלאָ
פאַרסיפאַל, פון וואַגנער	לוציאַ די לאַמערמור,
דאַן זשואַן פון מאַצאַרטי	פון דאַניצעטי
פידעליאַ פון בעטהאווען	פּיוריטאַני, פון בעליני
מלכה שבא פון גאָלדמאַרק	באַרבער פון סעווייל—ראַסיני
סאַלאַמע פון שטראָוס	הונגענאָטען פון מייערבער

רעגולאַר פרייז 50 ס. פרעמיום פרייז (געבונדען) 25 ס.

HEBREW PUBLISHING COMPANY

83-85 Canal Street

New York